

Univerzita Palackého v Olomouci
Katedra psychologie Filozofické fakulty

DNEŇNÍ OTEC
CONTEMPORARY FATHER

Diplomová práce

Autor: Noemi MatĚková

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Alena Plháková, CSc.

Olomouc

2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny řádně citovala a uvedla.

V Olomouci dne 31. března 2010 ě ě ě ě ě ě ě ě ě ě ě ě ě ě ě .

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Prof. PhDr. Aleně Plhákové, vedoucí mé diplomové práce, za inspirující vedení a poskytování cenných odborných rad. Dále bych ráda vyjádřila svůj dík všem ochotným otčím, kteří souhlasili s účastí ve výzkumu. Velký dík patří rovněž všem, kteří mi byli oporou ať už během realizace výzkumu nebo při korekturách práce.

Obsah:

Úvod	7
Teoretická část.....	9
1 Gender a pohlaví.....	9
1.1 Vymezení pojmů.....	9
1.2 Úhly pohledu na gender	10
2 Mužská identita	12
2.1 Identita.....	12
2.2 Základní teoretické přístupy k lidské identitě.....	13
2.2.1 Sigmund Freud.....	13
2.2.2 Revize Freudova díla.....	15
2.2.3 Osm věkových fází Erika Eriksona.....	17
2.2.4 Teorie sociálního učení Alberta Bandury	22
2.2.5 Kognitivní vývojová teorie	23
2.2.6 Arogická skla kultury Sandy Bemové	25
2.3 Pohlavní dualismus jako výsledek pohlavní diferenciacce.....	26
2.4 Vliv socializace na utváření lidské identity.....	27
3 Otcovství	30
3.1 Historický pohled na otcovství	30
4 AžNový muž a nový otec	38
4.1 Psychologické aspekty dnešního otce.....	39
4.2 Role otce ve vývoji dítěte.....	42
4.2.1 Budování vlastní identity dítěte	44
4.2.2 Utváření sociální sítě.....	46
4.2.3 Formování hodnot a vztahu k autoritám.....	47
4.2.4 Souhrn hlavních sfér vlivu otce na dítě.....	48
4.3 Nepřítomnost otce a poruchy dětského vývoje.....	50
5 Rozvedení otcové	53
5.1 Různé přístupy k otcovství po rozvodu.....	53
5.2 Současná standardní úprava poměrů po rozvodu	55
5.2.1 Druhy úpravy poměrů	55
5.3 Úskalí kontaktu otce s dítětem.....	58
5.3.1 Syndrom zavržení rodiče (SZR)	59

5.4	Sdružení otců.....	62
5.5	Cochemský model.....	63
6	Identita jako narativní rekonstrukce	67
6.1	Základy sociálněkonstruktivistického a narativního stanoviska	68
6.2	Narativní perspektiva příběhu	70
6.3	Narativní výzkum	72
6.3.1	Narativní data a rekonstrukce významu	74
6.3.2	Kategorie narativní rekonstrukce	76
6.3.2.1	Hlavní témata	76
6.3.2.2	Ztvárnění jednání.....	76
6.3.2.3	Charakter postav.....	77
6.3.2.4	Zápletky a figury	79
6.3.2.5	Hodnoty a přesvědčení	82
6.3.2.6	Poetika vyprávění, jednání.....	83
6.3.3	Pozice vyprávěcího	83
6.3.4	Reflexe a hledisko	84
6.3.5	Narativní interview McAdamse.....	85
	Výzkumná část	88
7	Předmět a cíl výzkumu	88
8	Zkoumaný soubor a proces získávání dat.....	90
9	Použité metody sběru dat	91
10	Proces získávání dat	92
11	Analýza dat	93
11.1	Průběh analýzy dat.....	93
11.2	Ale tady něco, co vůbec nefunguje a nikdo to nechce šéřit.ó	93
11.3	Až bychom nám jde o zájem dítěte.....	100
11.4	Až jsou něco, co si mám učit, protože bych o němohl psát.ó.....	108
11.5	Až co děti přijdou stěhováním a o co přijdou absencí otce?ó	116
11.6	Ajá si myslím, že jsem stvořenej pro ty děti, pro výchovu.ó.....	124
11.7	Ajá mám pocit, že něco dokázat, má prostě smysl.ó.....	130
11.8	Ajá na sociálce mi poradili, že mám dát děti do ústavu.ó.....	136
11.9	Až když je uspávám, musím odejít a psát musí maminka.ó	142
11.10	Sdílená témata příběhů.....	147
11.10.1	Děti.....	148

11.10.2	Dospívání	149
11.10.3	Dospělost	149
12	Výsledky výzkumu	157
13	Diskuse	161
14	Závěry výzkumu	166
15	Souhrn.....	168
16	Literatura.....	171

Přilohy

Přiloha I. 1: Zadání diplomové práce

Přiloha I. 2: Abstrakt

Přiloha I. 3: Interview o životním příběhu (McAdams, 1993)

Úvod

Muži oproti ženám platili až do 70. let 20. století za neproblematické bytosti. Měli politickou i hospodářskou moc, vydávali v průměru víc než ženy, mohli být hrdí na svou výkonnost a potenci, bojovnost a tvrdost. V posledních třiceti letech stále více mužů trpí pochybnostmi o vlastních schopnostech, stahují se do sebe, stávají se nespolehlivými a nezodpovědnými; přenechávají ženám starost o rodinný život i o výchovu dětí, vyhýbají se konfliktům, potlačují své emoce. Lze to připsat na vrub vzrůstajícímu sebevědomí žen, či zvyšujícím se nárokům v důsledku tržního hospodářství a hospodářské globalizace? Musí muži vynakládat stále více energie na konkurenční boj, kde se uplatňují mocenské schopnosti, necitelnost, tvrdost a vůle zvítězit? Anebo jsou muži vystaveni stále větším nárokům žen, nejen na výše zmíněnou výkonnost a přitvrdlost, ale zároveň i na tolerantní a emočně vstřícné chování, což nejen že je naopak, ale stojí také v přímém rozporu s předchozími očekáváními.

Tento tlak na muže vychází z mnoha rovin. Mužská identita se ustavuje jednak schopností vymezení proti matce, zaměřením na to, aby nebyl jako ona. Teď se po něm chce, aby se choval mateřsky, vcítil se do pozice milujícího, obávajícího se rodiče po celou dobu vývoje svého dítěte. S oběma souvisí další rovina tlaku, kde muž dojde své identity ve spojení s prací, která ho naplňuje. Díky takovému vztahu k práci dokáže utvořit pomyslný most, který je a jeho rodinu spojuje se společností. Tak také dítě svého otce podvědomě vnímá jako někoho, kdo udává společenský status rodiny. A zejména chlapec potřebuje takového otce, s nímž by se mohl identifikovat. Může se ale otec plně ujmout své rodičovské role a neztratit tak možnost vybudovat si pevnou identitu, se kterou se jeho dítě budou ztotožňovat? Kde je ta správná rovnováha? Radikální feministky by měly jasno: žena a dítě mají přednost za všech okolností. Jaký dopad by to ale mělo na mužskou identitu a potažmo na celou naši společnost, jejíž ráz udávají i nadále především muži? Muži, a přesto otcové. Nebo raději muži, a proto otcové. Zralí muži se realizující díky svému otcovství. Takovou cestou se ubíraly moje úvahy.

Snaha o vymezení mužské identity a hnutí s ní spojená vznikla jako odraz feministických hnutí. Ta bezesporu přinesla velký posun v názoru na práva žen ve veřejné sféře a přehodnocení jejich rolí ve sféře rodinné. Konstrukt genderu jakožto socializací získaného pohlaví, tj. role, které zastáváme ve společnosti, ale vybudoval v podání radikálního feminismu jakýsi obranný val mezi muži, těmi společenskými stvořeními, která

si jen uhlívají výdobytky svépomocí vybudované patriarchální společnosti, a ženami nucenými utrpnout vše snáhet. Genderová realita je ale mnohem pestší, zahrnuje celou plejádu nejrozličnějších projevů od extrémního příklonu k tradičním rolím muže a ženy až po jejich krajně alternativní verze. A tak už dnes nemluvíme jen o únosnosti společenského konstruktů ženskosti, ale také o obsahu mužské rodové role a její únosnosti pro muže.

Tyto teorie však dostávají prostor v reálném světě který přináší stále větší příklon ke všemu postmodernímu. Na vztahové rovině vidíme nekonvenčním uspořádání vztahů, nové podoby soužití. Zajímavý obrat však nastává v okamžiku rozvodu. Tam jako by byla každá rada drahá a situace týkající se přídělení dětí do péče je často šena velmi tradičně pod vlivem kultu mateřství. Narážíme na rozporuplnost v požadavcích na moderní muže a v jejich právech, konkrétně v právu na výchovu vlastního dítěte. Situace kolem rozvodu je jednou z nejzávažnějších věcí, ale právě zde můžeme dobře demonstrovat situaci, kterou někteří autoři označují jako krizi rodiny či poumraz otce. Na rozvodový proces má vliv mnoho faktorů od osobní zralosti manželů, jejich osobní postoj k situaci vycházející z jejich aktivní či pasivní role ve vztahu.

V této práci se tedy pokusím zachytit jeden z aspektů tohoto pozvolného posunu v náhledu na mužství, skloubení mužství, jeho maskulinní stránky, s rolí otce, otcovstvím, jako možností seberealizace muže. V praktické části se pak zajímám o životní příběhy mužů, kteří prošli rozvodem a vypořádávají se se svým otcovstvím.

Práce je členěna do sedmi hlavních kapitol, z nichž šest je věnováno teoretické části a jedna, dále členěná do pěti podkapitol, výzkumné části. V úvodní kapitole se zabývám základními přístupy k rolím muže a ženy, jejich různými způsoby náhledu. Ve druhé kapitole jsem nejprve nastínila některé základní přístupy k lidské identitě poté jsem se soustředila na její biologický základ a kontrast v tom, co je považováno za mužské a co za ženské, formovaný sociálními vlivy. Třetí kapitola se snaží zachytit rozmanitou sféru vlivu otce na dítě včetně dopadu jeho nepřítomnosti, která se projevuje poruchami dětského vývoje a která dále negativně působí i na celou společnost. Čtvrtá kapitola přibližuje souhrnný celkový trend nového mužství. Pátá se pak noší do problematiky rozvedených otců, jedné z rozlišných podob souhrnného otcovství. Šestá kapitola přibližuje identitu z pohledu narativní rekonstrukce.

Teoretická část

1 Gender a pohlaví

1.1 Vymezení pojmů

Představy o mužství a ženství prošly v posledních dvaceti letech neobvykle dynamickými změnami. Velký vliv na tento proces měl především feminismus, za jehož hlavní zásluhu mnozí autoři považují odlišení biologického pohlaví a rodu (gender). Pohlaví přestalo být redukováno na rozdílnou anatomii orgánů sloužící k rozmnohování a jeho důležitým objevem je fakt, že rodové rozdíly nejsou těmito orgány určeny (Gmausová, 2002).

Pojmy pohlaví (sex) a rod (gender) nejsou synonyma, i když spolu úzce souvisejí. Lidské pohlaví jako biologická danost, tj. býtí mužem nebo ženou, vytváří základ, na němž lidé konstruují společenskou kategorii zvanou gender, tj. maskulinitu nebo feminitu (Renzetti, Curran, 2003). Mluvíme-li o sexuálních, tedy biologických rozdílech, rozlišujeme mezi samčím a samičím. Pokud porovnáváme obsah vzdálenosti samčí/samčí v různých lase, různých kulturách, pak zjistíme, že je víceméně konstantní, univerzální. Zkoumáme-li obsah genderových rozdílů, pak mluvíme o mužském a ženském a zjistíme, že obsah vzdálenosti, mužský/ženský je determinován kulturně a je vysoce variabilní. Pojem gender tak vystihuje mnohdy velmi rozdílné názory na přiměřené (očekávané a akceptovatelné) chování mužů a žen. Hovoříme zde o genderových stereotypech. S různými nároky na roli muže a ženy se setkáváme nejen mezi odlišnými společnostmi a kulturami, ale i mezi odlišnými sociálními skupinami uvnitř společnosti, ať už v téže lase či v různých historických obdobích (Vojnová-Kalivodová, 1999).

Pohlavní a genderové systémy se liší napříč kulturami i historií. Už v roce 1975 popsal Rubin tři společné motivy: 1. sociální konstrukce genderových kategorií na základě biologického pohlaví; 2. dělba práce na základě pohlaví a 3. společenská regulace sexuality, kde některé její projevy jsou odmítány a jiné trestány (Renzetti, Curran, 2003).

Klíčovou vlastností genderu je podle Hochschild vztahovost a procesualnost: gender se utváří v mezilidské interakci, v jednání a vyjednávání o lidském soužití, a není jednou provždy daným statickým modelem, jejž naplňujeme (Valdrová, 2006).

1.2 Úhly pohledu na gender

Zastánci biologického determinismu, někdy označovaného jako strukturální funkcionalismus či nověji esencialismus, chápou mužské a ženské role ve smyslu, který bychom mohli nazvat tradičním. Podle nich jsou rozdílné role žen a mužů přirozené, jsou determinovány vrozenými biologickými vlastnostmi. Tento stav je nevyhnutelný a hádoucí. Přirozenou úlohou ženy je rodit děti a pečovat o ně a starat se o domácí krb, muž má roli ochránce a živitele. Ze základních biologických, tj. fyziologických a psychologických rozdílů se odvozuje přirozenost dělby práce. Podle tohoto přístupu existuje přirozená tendence podřazenosti žen mužům a vláda mužů nad ženami. Z tohoto zorného úhlu je žena spjata výlučně se sférou rodiny, je zde nenahraditelná a nezastupitelná ve své rodičovské roli matky (Vojňáková-Kalivodová, 1999). Stíráním rozdílů mezi pohlavím a genderem naznačují, že veškeré společenské snahy o ovlivnění maskulinity či femininity nebudou mít na reálné lidské chování dopad. Na tom, jak muži a ženy myslí a jednají, nemohou nic změnit, je to jejich přirozenost (Renzetti, Curran, 2003).

Kritika této teorie vychází z nejasné funkcionalistické teze o evolučním vývoji genderu. Vůle přejít jeho historické rekonstrukci musí čelit značným obtížím, archeologické nálezy jsou jen skromné a kusé a podle Hubbarda nelze přehlédnout skutečnost, že chování po sobě nezanechává žádných zjevných stop (in Renzetti, Curran, 2003). Závažný dopad má tento přístup také v oblasti znevýhodnění skupin na základě pohlaví. Je vysoce pravděpodobné, že biologické rozdíly hrají roli v odlišných projevech žen a mužů. Nelze ale z takového tvrzení vyvodit, že jedno pohlaví je nadřazené druhému (Renzetti, Curran, 2003).

Podle sociologického přístupu (sociálního konstruktivismu) je rozhodujícím faktorem určujícím rozdíly pohlaví proces socializace. Kdyby tomu tak nebylo, byl by tento proces nadbytečný, stejně jako proces sociální kontroly. Rozdíly mezi muži a ženami vycházejí především ze způsobu, jakým společnost zachází s chlapci a muži na jedné straně a ženami a dívkami na straně druhé, tj. na odlišné socializaci příslušníků obou

pohlaví. Klíčovým momentem nerovnosti v dělo práce nejsou tedy v první řadě odlišné schopnosti žen a mužů, ale rozdílné ohodnocení práce vykonané muži a ženami, tj. rozdílný společenský status přiznaný mužské a ženské práci. Tento názor zastává dnes většina kulturních antropologů a sociologů (Vojňáková-Kalivodová, 1999).

Umírněný stoupenci obou skupin se snaží najít zlatou střední cestu mezi vlivy přírody a kultury, mezi determinací biologickou a společenskou. Kladou si otázku, do jaké míry mohou lidé sami sebe měnit. Podle nich samotná existence jinakosti ještě nemusí znamenat společenskou nerovnost. Mužské a ženské role považují za biologicky do jisté míry determinované společenské role. Geniálně tak spojují obě oblasti myšlenkou komplementarity, vzájemného doplnění. Z toho vyvozují závěr, že je potřeba měnit ne sociální role, ale především hodnotový systém společnosti (Vojňáková-Kalivodová, 1999).

Není pochyb o tom, že dělení lidstva na muže a ženy splňuje praktickou pořádkovou funkci, v teorii si ale musíme uvědomit, že se jedná o hrubé zjednodušení. Ontický, tj. substantiální rod neexistuje, neexistuje ani substantiální, homogenní mužská nebo ženská identita. I v samém konstrukt genderové identity přetrvává představa, že muži hrají jen tzv. mužskou roli a ženy ženskou roli. Ve skutečnosti hrají všichni všechny role v závislosti na rodové konstrukci sociálního kontextu (Gmausová, 2002).

K. Gergen (2001) například upozornil na to, že slova ženský nebo žerný jsou v Americe atribována s představami o emočním i iracionálním. Popis a analýza světa proto nemohou být a nejsou objektivní ně už z hlediska analýzy popisujícího jazyka. Nemáme šanci šet cokoliv objektivního o mužích a ženách (Vybíral, 2006).

2 Mužská identita

2.1 Identita

Pojem identita je naším konstruktem, kterým se snažíme uchopit člověka ve všech jeho dimenzích. Jeho biologický základ, duševní a duchovní rozměr nějakým způsobem komunikuje s okolním světem a získává svůj charakteristický individuální ráz. Zároveň je člověk dlehlý jako součást společnosti, plní zde nějaké očekávané společenské role. Tuto jednotu v sobě skrývá také pojem osobnost. Gordon Allport vystihl základní důraz v odlišném pojetí osobnosti jako něčím, čím existuje o sobě co je obsaženo v poznávajícím jedinci, co se pozorovatel snaží rekonstruovat (biofyzické pojetí), vedle toho vnímal osobnost jako něco existujícího ve vědomí pozorovatele, jako jeho odezva na vnímání jedince (biosociální pojetí) (in Balcar, 1991). Linzey a Hall se zabývali především obsahovou stránkou osobnosti, přičemž vymezili kategorie osobnosti jako souhrnnost, jednotu, způsobení, podstatu, jedinečnost, jako něco, co jedince odlišuje od druhých. Osobnost je tedy v člověku tím, čím je pro něj nejvýznamnější z hlediska podstaty; čím, co člověk psychologicky skutečně je (Balcar, 1991, s. 17).

Identita je cosi jako totožnost jedince, vnímání a uvědomování si sebe sama, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině. Během socializace se utváří také pohlavní identita jedince (gender identity), tedy výchovou osvojené pojetí sebe sama jako muže nebo ženy. Člověk se může ztotožňovat se svým pohlavím, nemusí ale nutně přebírat všechny s daným pohlavím spojené role (Hartl, 2000).

Jerome Bruner konstatuje, že neexistuje intuitivně zřejmé a esenciální poznatelné „já“, takové, které jen čeká na to, aby bylo popsáno slovy. Spíše neustále konstruuje a rekonstruuje naše „já“, abychom dosáhli potřeb vycházejících ze situace. Linzey tak s podřídným vedením našich minulých vzpomínek a našich nadějí a strachů do budoucna (in McLeod, 2004).

Utváření identity probíhá ve dvou rovinách, uvnitř a na povrchu. Vnitřní součást je tvořena pamětí, city, myšlenkami, představami, subjektivitou. Část této niternosti je téměř výhradně vrozená a druhově specifická, naproti tomu povrchový způsob návaznosti v čase a prostoru a vyhraněný postoj k sobě ale velká část sebe-konstrukce vzniká

přisobením zvůžku díky ocenění ostatních a na nesčetných ořekáváních, která jsme bezdůnasáli v naší kultuře (McLeod, 2004).

Ve své práci pouhívám pojem identita obsahující sebeuvědomění a vztahnost k lidem v souběhu s neustálou rekonstrukcí našeho já.

2.2 Základní teoretické přístupy k lidské identitě

2.2.1 Sigmund Freud

Psychoanalytická teorie v řele s jejím zakladatelem Sigmundem Freudem položila základ mnoha dalším teoriím o procesu utváření vlastní identity. Jeho koncepce vešla v povědomí široké veřejnosti jako teorie identifikace. Důi podle ní procházejí během svého vývoje různými stádii. Důi se v raném stadiu vývoje soustředí především na matku, která zastoupí vřžinu jejich potřeb. V tomto smyslu se první orální stadium příliš neliží od druhého stadia, kterým je stadium anální. Ve věku řtyř let si důi začínou být vědomy svého pohlaví a zároveň vnímají odlišnost pohlaví opačného. V tomto okamžiku, kdy dítě jde do stadia falického, právě začíná docházet k identifikaci. Dítě tak nevědomky utváří svoje chování podle chování dospěého stejného pohlaví a učí se tak chovat způsobem přslušným pro jeho gender (Renzetti, Curran, 2003).

Freud chápe identifikaci jako nejranější projev vazby na jinou osobu, která hraje určitou úlohu ve vývoji předcházejícím vzniku oidipovského komplexu (Freud, 1999, s. 90). Malý chlapec touží být jako jeho otec, řiní z otce ideál. Freud zděrazňuje, že to nemá nic společného s pasivním postojem k otci, je to výrazně mužské. Proces identifikace s otcem ale probíhá souběm se snahou najít oporu u své matky, ve vztahu k ní tedy dochází k objektnímu obsazení, které začíná uř u matřina prsu. Tyto fáze z počátku existují paralelně vedle sebe, aniž by se vzájemně ovlivňovaly. Dopředu postupující vývoj a snaha o duřevní sjednocení řlověka ale tuto rovnováhu naruží a splynutím těchto dvou vazeb vzniká normální oidipovský komplex (Freud, 1999, s. 90). Dřsledkem toho je ambivalentní konotace procesu identifikace, kdy se dítě mřhe snažit jak vyjádřit nřhu k otci, tak jej odstranit, aby samo mohlo zaujmout jeho pozici. Takový stav, kdy chlapcova láska k matce nabývá sexuální povahy a kdy se chlapec na otce obrací jako na soka, Freud označuje jako kastrální úzkost. Př pohledu na klitoris si v sobě chlapec ukotví představu, že všechny dívky byly vykastrovány a to samé by mohlo potkat i jeho v přpadě že přestane souřřit se svým otcem (Renzetti, Curran, 2003). Dítě se tak chová jako potomek

první orální fáze organizace libida, pŕ níh si ŕlovŕk vytouhŕný a cenŕný objekt pŕvlastŕoval tak, hŕ jej snŕllŕ. Pŕvlastŕuje si otce jako nŕco, co by chtŕlo mít. V dalŕím procesu identifikace mŕhŕe dojít k pŕŕvrácení oidipovského komplexu, kdy se otec pŕ femininním postoji stává objektem, od nŕh sexuální pudy oŕekávájí uspokojení. Freud zmiŕuje, hŕ v tomto pŕŕpadŕe otec tím, kým by chtŕ ŕlovŕk bŕt (Freud, 1999).

Ve svŕm strukturálním modelu lidské psychiky Freud rozvrstvil lidskou psychiku do tŕ základních struktur. Jsou jimi Ááo (ego), tedy výsledek pŕsobení okolního svŕa na Ánoŕ (id) jako zástupce pudŕ usilujících o své vybití a Áadjáŕ (superego), které obsahuje svŕlomí a ideály, zvnitŕnŕní pŕkazŕ autorit. Mimo vŕlomí funguje celé id a velká ŕást superega a ega (Plháková, 2004).

Bŕhem procesu identifikace se tedy tyto složky dostávají do konfliktu. V naŕem Já se oddŕuje Áadjáŕ, které Freud také oznaŕuje jako Áideálem Jáŕ, které umoŕhŕje ŕlovŕku, aby byl se sebou spokojen skrze nŕ Odrŕžnilo se od narcistnŕzaloŕhŕného Ááo, které mu nedokáhŕ vŕdy vyhovŕ k jeho plné spokojenosti. ÁPoznáváme pouze, hŕ identifikace usiluje o to, aby utváŕela vlastní Já podobnŕ jako to druhé pŕŕvzatŕ jako vzorŕ (Freud, 1999).

Otázku identifikace dívky ŕŕgí Freud v souvislosti se vznikem neurotickŕho symptomu. Dívka v jeho pŕŕkladŕ dostane tentýh symptom nemoci jako její matka proto, hŕ chce matku nahradit ve vztahu k otci jako k objektu. Freudovými slovy Árealizuje nahrazení matky pod vlivem vŕlomí viny: chtŕa jsi bŕt matkou, nyní jí jsi alespoŕ v truchlení. ÁIdentifikace nastoupila na místo volby objektu, volba objektu se regresivnŕ mŕní v identifikaciŕ (Freud, 1999, s. 91). Já pŕŕbírám vlastnosti objektu, se kterým se identifikuje. Za povŕimnutí stojí, hŕ nŕkdy kopíruje milovanou osobu, jindy osobu nemilovanou. Identifikace se tak jeví jako parciální, vysoce omezená, pŕŕjímá od osoby pouze jeden rys (Freud, 1999).

Identifikace dívky je motivována závistí penisu. Pŕ pohledu na ŕ ŕelŕeno slovy Freudovými ŕ Á mnoho dokonalejšŕ vybaveníŕ muŕe dochází také dívka k závŕu, hŕ byla kastrována. Zachvátí ji pocit nedokonalosti, hárливosti vŕŕi chlapcŕm, ale i vŕgem hŕnám, které jsou znetvoŕšeny stejnŕ jako ona. Svou lásku upŕŕe na otce, vlastníka penisu, a ve snaze získat otce pro sebe se s matkou ztotoŕhŕje. Pozdŕji zjistí, hŕ penis mŕhŕe získat buŕh na chvíli pohlavním stykem s muŕem anebo symbolicky porozením dŕtŕe. Touha po penisu v hŕnŕ probudí lásku k muŕŕm, hárlovost vŕŕi nim. Hŕna nikdy nedokáhŕ tento pocit závislosti a ménŕcennosti pŕŕkonat, a to zanechá na její osobnosti nesmazatelné stopy (Renzetti, Curran, 2003).

Freud svou přednášku o identifikaci sám shrnuje tak, že Až první identifikace je nejprůvodnější formou citové vazby na objekt, že se za druhé stává regresivní cestou nahračkou libidinózní vazby na objekt, a to jakoby introjekcí objektu do Já, a že za třetí může vzniknout při každé nově vnímané pospolitosti s nějakou osobou, která není objektem sexuálních pudů (Freud, 1999, s. 92). Pro ilustraci druhého bodu uvádí příklad, kdy se malé dítě po ztrátě otce jakoby stává otcem, leze po lůžkách a prohlašuje, že je teď samo tím otcem (Freud, 1999).

Freudova teorie identifikace je kritizována především za nemožnost ověření její platnosti jinak než psychoanalytickým zkoumáním dané osoby, jejich vzpomínek na dětství. Veškeré vzorce chování získané v raném dětství Freud označuje jako neměnné a jednou provždy dané. Identifikace podle Freuda probíhá podvědomě a snahy o její zachycení by byly značně subjektivní, navíc by také mohly vypovídat o tom, jaké má psychoanalytik očekávání vzhledem ke zkoumané osobě. Frieze uvádí, že existuje jen velmi málo důkazů, které by dokládaly kastrální úzkost u chlapců či závist penisu u dívek (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.2 Revize Freudova díla

Karen Horneyová nesouhlasí s Freudovým falocentrismem. Odmítá představu závidění penisu jako klíčového faktoru v psychosexuálním vývoji žen: Domnívám se, že první mít dítě může být skutečně značně posíleno přáním mít penis, ale že se jedná o primární přání, které je instinktivně hluboce zakotvené v biologické sféře. Pud mateřskosti tedy ilustruje psychickou reprezentaci neustále existujícího vnitřního somatického stimulu (Horney, 2004, s. 103). Provokuje s teorií, podle které naopak muži závidí ženám možnost rodit děti. Tento jev označil jako závist dětí. Vychází z faktu, že chlapci a dívky si závidí vzájemně aniž by to mělo vliv na jejich celkové chování. Při uvažování o bisexualitě lidské osobnosti vychází z Freuda. Horneyová uvádí, že aniž bychom předpokládali, že i když je přání narození stanoveno pohlavím dítěte z tělesného hlediska, výsledkem bisexuálních dispozic, jež jsou vždy přítomné a během vývoje jsou jen potlačované, je to, že z psychologického hlediska je postoj dítěte k jeho sexuální roli zpočátku nejistý a provizorní (Horney, 2004, s. 149).

Melanie Kleinová vyzdvihuje především vztah mezi dítětem a matkou v opozici k Freudovu zdůrazňování role otce. Ústřední úlohu tak hraje ženský prs, který vyvolává v dětech různé reakce. Dobro/hojnost vs. špatnost, destruktivnost (Renzetti, Curran, 2003).

Některé autoři vycházející z psychoanalýzy – Clara Thompson, Jacques Lacan, Juliet Mitchell aj. – zasazují koncepci závislosti penisu do společenského kontextu. Interpretují jej jako symbol mužské moci a privilegií v patriarchální společnosti, na který ženy hádlí. Skutečným předmětem závislosti je tak výše společenský status mužů a větší míra svobody (Renzetti, Curran, 2003).

Teoretika feminismu Nancy Chodorowová chápe osobnost jako dialektický a vzájemně se konstituující stav mezi individualitou a sociálním uspořádáním. To ji odlišuje od hlavního proudu americké i naší psychologie (Mašková, 1999). Ženy během života vrstají do role hlavních pečovatelek o děti právě kvůli odlišnému průběhu identifikace u chlapců a u dívek. Pro chlapce je tento proces obtížnější, protože se musejí psychicky odpoutat od svých matek a utvářet svou osobnost po vzoru svých otců (Renzetti, Curran, 2003). Chodorowová zdůrazňuje, že při chybějící silné osobní identifikaci s mužem si malí chlapci nepřítomných otců (pro současnou rodinu tolik charakteristických) vypracovávají ideál mužství identifikací s jeho image v kultuře a za mužské vzory si vybírají slavné muže. Jejich velká potíže spočívá v tom, že jsou nuceni zvládat deidentifikaci s ženou – matkou bez citové opory pozitivního identifikačního vzoru. To je podle Badinterové poletek více negativní než pozitivní mužské identity, která klade důraz na diferenciaci, odstup od druhých a popření citového vztahu. Zatímco procesy ženské identifikace jsou vztahové, procesy mužské identifikace jsou opozitní. Pracemi Chodorowové se inspirovala Lillian Rubinová a vyvodila z nich důsledky pro dospělého muže. Soudí, že mužská agresivita vůči ženám se dá vyložit jako reakce na onu předčasnou ztrátu a pocit zrady, který ji provází, a že pohrdání ženami pramení z niterného rozchodu, bez něhož se odloučení neobejde. Podle ní vychází toto opovržení nikoli z arogance, ale ze strachu, který pociťuje dítě když je nuceno odmítnout všemocnou přítomnost matky. V adolescenci je chlapčův strach z ženství a pasivity nejzřetelnější. A tak většina mladých mužů bojuje tím, že upevňuje ještě víc hranice mužství. Nepřetržitý boj není nikdy doveden do vítězného konce. Cožpak je možné jednou provždy popsat všechny reminiscence na ráj? (Badinterová, 2005).

V západní společnosti jsou otcové příliš vzdáleni od svých dětí, což je dáno kulturními zákazy i sociálními zvyklostmi. Chlapci jsou ochuzeni o skutečný vztah s otcem, a tak používají společného rodu k vytvoření vazby s otcem symbolicky. Místo aby s otcem musel chlapec přijmout aby jako otec. Místo vztahu získává pouze identifikaci s otcem (Mašková, 1999). O tomto hovoří i Freud ve své polemice o snaze otce být nebo jím být (Freud, 1999). Chodorowová bývá kritizována podobně jako

Freud pro nedostatek empiricky ověřitelných důkazů a její dílo je též označováno za etnocentrické, její model získávání genderové identity vystihuje tento proces především v bologských středostavovských rodinách (Renzetti, Curran, 2003).

Americký psychiatr a psychoanalytik Robert Stoller vyložil Freudovi, že zanedbal úplně první stadium života charakterizované splnutím, k němuž dochází při symbióze matky a dítěte. Chlapec i dívka musí projít stejnými etapami separace a individualizace, ale chlapec naráží na obtíže, které opačné pohlaví nezná. Stoller odhalil, že čím déle matka prodlužuje symbiózu, čím relativně normální v prvních týdnech a měsících, tím větší hrozí nebezpečí, že jádro identity rodu bude infiltrováno ženstvím. Jeho koncepce identity našla využití v oblasti genderu. Soustředil se na pozoruhodný vývoj v genderové praxi, na vynalezení transsexuality. Chlapec, obklopený celý svůj nitrodělní život ženstvím a hned po narození ztotožněný s matkou, se může rozvinout jedním tak, že se stane opakem toho, čím byl původně. Tomuto stavu přisadil americký psychiatr a psychoanalytik Stoller pojem protofeminita v reakci na Freudovy teorie o vrozeném mužství. Zatímco u Freuda se původní bisexualita transformuje na převahu maskulinity, Stoller hlásal, že původní bisexualitu nahrazuje převaha ženství (Badinterová, 2005).

Alfred Adler vyslovil tezi, že k mužnosti se dohází přes mužné ohrazení. To znamená odstranit pochybnost. Ohrazujeme se z pocitu viny. Chlapec se potěšuje zažít svou mužností, protože sám je na pochybách více než druzí. Jeho ohrazování je adresováno především matce. Spolívá ve třech věkách: Nejsem ona. Nejsem jako ona. Jsem proti ní. Promeškání vhodné chvíle pro odloučení chlapce od matky zanechá na dítěti následky. To si pravděpodobně uvědomují kmeny na Nové Guineji, proto jsou chlapci matkám vyrváni a podrobeni krutým iniciálním rituálům (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.3 Osm věků života Erika Eriksona

Erik Erikson vložil vznikající identitu do období, kdy fyzické já a rodičovské symboly nabývají kulturních konotací, a překlenují tak fázi rané dospělosti, v níž se objevuje množství sociálních rolí, které ve skutečnosti na jedince stále útočí (in Erikson, 2002, s. 213). Pro dosažení sebeúcty, která má v dalším vývoji dítěte rozhodující význam, je podle něj zcela zásadním období, kdy se dítě naučí chodit. Internalizace oné verze člověka, který umí chodit, je na každém kroku přispívá k rozvoji skutečné sebeúcty (in Erikson, 2002, s. 213). Pro zdravý rozvoj je nezbytné také poznání skutečného úspěchu, který má v dané kultuře význam (Erikson, 2002).

Na základě svého studia indiánských kmenů, například kmene Papago v Arizoně došel Erikson k závěru, že v naší společnosti chybí zapojení dítěte do odpovědné úlohy na společenském rozvoji. Nemusí pracovat, míní tak, jak to odpovídá jeho možnostem. Vychází z definice hry, kterou dítě vnímá jako situaci, kdy nejde o práci. V dítěti tak vyrostle přesudek, který mu brání v přístupu k ranému zdroji identity. Také je skeptický vůči nadměrnému chválení, dítě pak nezíská pevné kritérium, jímž by své úspěchy poměřovalo (Erikson, 2002).

Erik Erikson vidí ženy jako předurčené k tomu, aby se angažovaly v péči o druhé. Vychází z faktu, že ženy vlastní vnitřní prostor, v němž nosí a pěstují život. Mužské reprodukční orgány jsou zaměřené ven, což se v mužské psychice odráží orientací na vnější svět a aktivní přístup k němu (in Renzetti, Curran, 2003).

Svět známý model vývojových stadií nazvaný Apm včt llovkaó vnímá jako přehled vlastností ega, která se objevují v dlehlých obdobích vývoje ň kritéria (identita je jedním), jimiž jedinec dokazuje, že jeho ego je v daném období dostatečně silné, aby dokázalo integrovat harmonogram rozvoje organismu se strukturou společenských institucí (Erikson, 2002, s. 223). Llovk v ňm tedy vždy musí splnit určitý vývojový úkol, překonat tak vývojovou krizi, aby se dleevnvyvíjel.

1. Základní dťvŕa proti základní nedťvŕe (do 1 roku)

Na základě kvality vztahu s matkou se v tomto poátečním stadiu dítě naučí nebo také nenaučí vnímat svět jako dťvŕyhodný, jemu nakloněný. Prvním projevem sociální dťvŕy je už to, jak snadno se krmí, jak spí. Jeho první společenský výkon je ochota nechat matku zmizet z dohledu bez nadměrné úzkosti nebo zlosti poté, co se stala přesvědčitelnou vnitřní jistotou. Je tedy závislé na matčině osobní dťvŕyhodnosti, s jakou o dítě citlivě pečuje. To v dítěti vytvoří základ pocitu identity, který se později pojí s pocitem správného llovkaó, který je sám sebou. Dítě potřebuje jisté vedení rodičů pomocí zákazů a dovolení, potřebuje pochopit, že to, co rodiče dělají, má smysl. Nepřistupují-li rodiče k dítěti takovým způsobem, dojde k frustraci dítěte a dítě se může stát neurotik a pokud v důsledku těchto frustrací, ale z nedostatku či ztráty společenského smyslu těchto frustrací.ó (Erikson, 2002, s. 227) Dlehlé je si uvědomit, že základní dťvŕu je třeba udržovat po celý život, protože i př nejpsznivŕgím vývoji je v llovku hluboko zakořeněn stesk po ztraceném ráji (Erikson, 2002).

2. Autonomie proti studu a pochybám (od 1 do 3 let)

V tomto stadiu hrají klíčovou roli dvě základní sociální modalitty: držení a pouštění. Konflikt mezi nimi může vyústit v postoje buď v pšatské, nebo nepšatské. Držení se může stát krutým omezováním, a nebo se může stát vzorcem péle: mít a držet. Podobně pouštění se může projevit jako vypouštění destruktivních sil, nebo uvolněním, Apecháním býtó. Dító proto potřebuje pevnou a ujiřující vnější kontrolu, protože ježónemá vycvičen smysl pouštění a držet uváhlivó a také proto, že se Ařtává na vlastní nohyó. Nedostane-li se dító potšebné regulace, naučí se dobývat své okolí a získávat moc. Erikson z toho vyvozuje riziko neurózy, ale také zdroj pozdějších pokusů v dospěém životě vládnout spíše literou než duchemó. (Erikson, 2002, s. 230) Dító si začne uvědomovat samo sebe. Je si vědomo, že se na něj dívají druzí. Ale nemusí na to být pšspraveno, nechce být středem pozornosti. Stydí se. Stud je podle Eriksona nedostatečně prozkoumanou emoci, protože je brzy pohlí vina. Zahanbení, vnímání vlastní malosti má plný prostor teprve tehdy, kdy dító stojí na vlastních nohou je schopné uvědomit si poměr velikosti a síly (Erikson, 2002).

A toto stadium je rozhodující pro budoucí poměr mezi láskou a nenávistí, spoluprací a vzdorovitostí, svobodou vyjadřování sebe sama a jejím potlačováním. Z pocitu sebeovládání bez ztráty sebeúcty vychází trvalý pocit dobré vůle a hrdosti; pocit ztráty sebeovládání a pocit cizí dominance vyvolává trvalý sklon k pochybnostem a studuó. (Erikson, 2002, s. 231) Pocit nezávislosti, který v llovku takto vzniká, slouží později k uchování pocitu spravedlnosti v ekonomickém a společenském světo (Erikson, 2002).

3. Iniciativa proti vině (od 3 do 6 let)

Erikson obhajuje pouhiti Aojmu s americkou a přřmyslovou konotací ň iniciativu, jako nezbytnou součást každého řinu, snahu Ařat nřoó anebo zpořátku alespoř Ařýt pštomó. Dító v sobě objeví novou bujnou fyzickou i mentální sílu. V řádné jiné fázi není tolik ochotno se dychtivě uřit a stát se dospějším ve smyslu sdílení práce. Objevuje se také anticipační rivalita vůči tón, kteří tu byli první. Řárlivost a rivalita vycházející z pocitu ztráty matky je u Freuda typická pro oidipovské stadium. Zde dító zahajuje pomalý proces symbolického Ařsetnutí pupelní řřřřýó, pšřugení pšedgenitálního spojení s rodiři, bñem nñhoň se stane samo rodiřem, nositelem tradice. V dító se v této fázi ukotví nikdy nekonřící konflikt mezi instinkty pšedstavujícími jeho potenciál a Ařodilřovskou řástíó, superegem, která umohřuje vést a trestat sebe sama. Problémem je vzájemná regulace. Je-li superego pšřlíg tvrdé a nekompromisní, projevují se dñi nadmñnou kontrolou sebe sama a rozvíjením pšespšligné poslušnosti, kterou ani rodiře

nepohadovali, ale která může vést k depresi a trvalé rozmrzelosti. Podezřivost vzniká při přetřásání snahy rodiče, aby mu prošlo provinění, spolu s vyhýbavostí může vést k vývoji moralistické osobnosti (Erikson, 2002).

4. *Přiznání proti inferioritě (od 6 do 12 let)*

Toto období je ze sociálního hlediska rozhodujícím. Přiznání znamená schopnost dát věci vedle ostatních a s nimi, dítě zde setkává s dobou práce. Výrobní proces postupně nahrazuje rozmary a přání hry, ulí se radosti z dokonané práce. Děti se začne dostávat systematického vzdělávání, v tomto období se hodně naučí od svých vrstevníků. Pokud se děti nedávkují zatím školní pomůcky efektivně může to vést k rozvoji pocitu méněcnosti, inferiority. Společnost zde rozhodujícím způsobem může naučit dítě chápat smysluplnost rolí v její technice a ekonomice. Toto období se liší od jiných tím, že není obratem od vnitřního převratu k novému ovládnutí. Freud toto období klidu před bouří puberty označil jako stadium latentní. Děti právě zde může uvědomit, že o jeho nabytých schopnostech a skrze nové pocitu identity rozhoduje především jeho rodič spíše než všichni ostatní. Skryté nebezpečí leží tam, kde by dítě pojalo práci jako jedinou povinnost a to, co funguje jako jediné kritérium hodnot. Mohlo by se tak stát konformním a nemyslivým otrokem techniky a těch, kteří ji mohou využívat (Erikson, 2002, s. 237).

5. *Identita proti konfuzi rolí (od 12 do 19 let)*

V tomto období rychlého růstu a pohlavního zrání, fyziologické revoluci v sobě samém, je mladý člověk konfrontován s hledáním nového pocitu kontinuity a neměnnosti, nových hodnot. Potřebuje dojít k důvěře v to, že vnitřní neměnnost a kontinuita vybudovaná v minulosti bude odpovídat neměnnosti a kontinuitě jedincova významu pro jiné lidi, jak dokládá konkrétní příslib jeho kariéry. (Erikson, 2002, s. 238) Snaží se zachovat svoji integritu tak, že se identifikuje s různými vzory, je často členem part a skupin, kde může hrozit až úplné rozplynutí identity. První láska je často pokusem definovat vlastní identitu projekcí svého obrazu do druhé osoby a snahou tento obraz reflektovat a postupně zjasnit. Mysl adolescenta je podle Eriksona v období Amatoria. Rozumí jí období mezi dětstvím a dospělostí, mezi morálkou, jíž se dítě naučilo, a etikou, kterou má rozvíjet jako dospělý. A aby se mladí lidé nestali cynicky či apaticky ztracenými existencemi, musí být schopni sami sebe přesvědčit, že ti, kteří uspějí v jejich očekávaném svobodě dospělých, musí přijmout závazek být těmi nejlepšími (Erikson, 2002).

Identitu tedy podle McAdamse vnímá jako zasazení sebe do dospělého světa. K tomuto zakotvení dochází dvěma způsoby. Dle prvního, časového souborného pojetí, identita zahrnuje široké spektrum různých a mnohdy konfliktních rolí a vztahů, které jsou charakterizovány stavem stability a tečností. Druhé stanovisko, které vychází z nutnosti integrace identity v různých časových úsecích. Identita musí pojmut tyto kontrasty, aby v době kdy jsou základní prvky identity odděleny časem a kvalitou, stále doháněly smysluplný celek (McLeod, 2004).

6. Intimita proti izolaci (od 19 do 25 let)

Ukončením hledání své identity se člověk stává dospělým. Je tedy schopen spojit svou vlastní identitu s identitou ostatních, je připraven k intimitě. Musí umět zvládnout základní konflikty mezi tělem a egem, aby mohl přelit strachu ze ztráty ega v situacích, které vyžadují sebeobětování: v solidaritě pevných partnerství, v orgasmech a sexuálním spojení, v pevném přátelství a fyzickém boji. Opakem intimity je distancování. Člověk se noší do sebe, protože má strach ze síly podstaty lidí v jeho okolí. Nebezpečí tohoto stadia spočívá v zahívání intimních, soupeřivých i bojovných vztahů zároveň s jistými osobami i proti nim. Situaci zachrání podléhání etickému smyslu jakožto známce dospělosti. Právě v tomto období se rozvíjí skutečná genialita jako stav nikdy nekončící vzájemné sexuální blaženosti. Spočívá tedy v neomezované schopnosti rozvíjet orgasmickou potenci tak prostou pregenitálních psmostí, že je genitální libido vyjádřeno heterosexuální vzájemností, s plnou senzitivitou jak penisu, tak vaginy a se spasmodickým vybitím napětí z celého těla. (Erikson, 2002, s. 241) Ohrožujícím stavem je tedy již zmíněná izolace, ale ta se také může projevat jako izolace ve dvou (Erikson, 2002).

7. Generativita proti stagnaci (od 25 do 50 let)

Generativitu popisuje Erikson jako pojem zahrnující evoluční vývoj, který změnil člověka v tvora vyvolávajícího a uvádějícího, nejen ulíciho se. Zděrazňuje, že i starý muž potřebuje být potěbován, povzbuzován od svých potomků. S generativitou úzce souvisí produktivita a kreativita. Nemohou ji nahradit, ale umožní seberealizaci jedincům, kteří nesmějí svoji energii k plození potomstva ať už proto, že fyzicky nemohou, nebo proto, že byli nadáni talentem v jiné oblasti. Uspokojení přináší, pokud je možné rozšířit své hranice, ztratit sebe sama v zájmu rozvíjení ega a k investici do toho, co je ploženo. V opačném případě dochází k regresi, k obsesivní potřebě pseudointimity. Důvody mohou

být již v raném dětství, v přílišné sebelásce založené na nadměrně úzkostlivě vybudované osobnosti a selfmademana a také v nedostatku důvěry v lidský rod (Erikson, 2002).

8. Ego integrity proti zoufalství (od 50 let)

Až do posledního stadia lidského vývoje dojde jen člověk, ve kterém užraly plody předchozích sedmi stadií, ať se o věci a lidi, byl původcem bytostí a myšlenek. Dosáhl tak integrity ega. Nachází odlišnou lásku ke svým rodičům, je si vědom relativity všech životních stylů, ví, že veškerá lidská integrita pro něj stojí a padá s jeho vlastním stylem integrity. Až ten styl integrity vyvinutý jeho kulturou i civilizací se tak stává přirorodním jeho dušou, pečetí jeho morální paternity sebe sama. (Erikson, 2002, s. 244) Nebojí se smrti. Strach ze smrti by znamenal nedostatek takové celistvé integrace projevené v zoufalství, že už není čas vyzkoušet nové způsoby k dosažení integrity. Má-li se jedinec k integritě přiblížit nebo ji zakusit, musí vědět, jak následovat vůdčí osobnosti v náboženství a politice, v ekonomickém řádu a technice, v aristokratickém způsobu života a v umění a vědách. (Erikson, 2002, s. 245) Člověk dožije takové emocionální integrace, že je schopen vystupovat jednak jako stoupenec duchů a zároveň jako jeho vůdce. Celý životní okruh uzavírá Erikson s pomocí parafráze Websterovy definice důvěry a jejího spoléhání se na integritu jiné osoby takto: Až dravé děti se nebudou bát života, pokud budou mít jejich rodiče dostatečnou integritu k tomu, aby se nebáli smrti (Erikson, 2002, s. 245).

2.2.4 Teorie sociálního učení Alberta Bandury

Teorie sociálního učení se zaměřuje na empiricky pozorovatelné události a jejich důsledky, nikoli na nevědomé pohnutky a pudy (Bandura, 1986). Základní principy těchto teorií přejímají z behaviorismu, z myšlenek J.B. Watsona, E. L. Thorndika a B.F. Skinnera. Teorie posilování vychází z předpokladu, že provází-li nějaké chování odměna, zvyšuje se tím i pravděpodobnost, že se takové chování bude opakovat. Následuje-li po určitém chování trest, pravděpodobnost dalšího opakování se snižuje. Děti tak získávají odpovídající genderové identity proto, že jsou odměňovány za chování odpovídající jejich genderu a trestány za chování, které je s ním v rozporu. Nepřímé posilování vychází z předpokladu, že děti pozorují chování jiných, poznají jeho důsledky a to pak určitým způsobem kopírují. Učí se tedy nejen posilováním, ale také modelováním, nápodobou, kde oba tyto procesy jdou ruku v ruce (Renzetti, Curran, 2003).

Za vzor svého chování si děti obvykle zvolí takové osoby, které vnímají jako vlídné a přátelské a zároveň mocné. Dále napodobují osoby, které se jim nejvíce podobají, především tedy svoje rodiče a sourozence. Výsledky výzkumu ovšem nepotvrzují, že by děti konzistentně napodobovaly spíše vzory stejného pohlaví než vzory pohlaví opačného. V kontextu své teorie posuzuje Bandura společensky neakceptovatelné chování ne jako manifestaci patologie, ale jako způsob, kterým se konkrétní osoba naučila jednat, jako způsob vyrovnání se s tlaky prostředí, které na něj kladly požadavky (Bandura, 1969).

Shodnost pohlaví se tak zdá být faktorem méně důležitým než například moc, kterou napodobovaná osoba disponuje. Dívky i chlapci napodobují mužské vzory než chlapci ženské, to by korespondovalo s rozložením moci, kdy muži jsou vnímáni jako mocnější než ženy. Navíc se zjistilo, že děti napodobují vzory svého pohlaví, pokud se tyto vzory drží modelu chování odpovídajících danému genderu. To by mohlo znamenat existenci děského vlivu genderu nezávisle na tom, které získávají modelováním (Renzetti, Curran, 2003). Od mateřské školy po pubertu se děti sdružují podle pohlaví. Podle Maccobyové a Jacklinové se základy pohlavní segregace vytvářejí ještě před nástupem do školy. Objevují se od chvíle, kdy děti začínají být schopné zařadit druhé i sebe správně podle pohlaví. Rozdíly zjištěné mezi skupinami chlapců a skupinami dívek lze zřejmě souvisejí se třemi hlavními faktory: se socializací dítěte podle jeho pohlaví probíhající od narození, s faktory biologickými a nakonec pak s faktory kognitivními, které jsou dosud málo známy: děti umí odlišit chlapce a holky dříve, než poznají rozdíly genitální (in Badinterová, 2005).

Výtkou Bandurovské teorii je také fakt, že chápe děti jako pasivní příjemce socializačních signálů. Corsaro a Eder uvádějí, že socializace je chápána jako jednosměrný proces, v němž jsou děti utvářeny a přetvářeny dospělými (in Renzetti, Curran, 2003). Existují přitom doklady o tom, že děti aktivně vyhledávají a vyhodnocují informace, které jim poskytuje jejich sociální prostředí (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.5 Kognitivní vývojová teorie

Tato teorie vychází z díla psychologů Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Oba se věnovali teorii mentálních procesů, díky nimž děti rozumí svým prožitkům a pozorováním. Základní jednotkou myšlenkou kognitivních vývojových teorií je, že děti se učí genderu díky svým snahám nalézt řád v sociálním světě, který je obklopuje. Malé dítě si vytváří vzorce, aby se vyznalo ve zmateném světě. Podle Bem, jakmile děti začnou

objevovat kategorie a určité pravidelnosti, spontánně souhlasně utvářejí také představu o vlastním já a soubor sociálních rolí. Takové pořadající kategorie se nazývají schémata. Jedním ze základních schémat je pohlaví. Poskytuje dítě jasné vodítko. Podle úrovně mentální vyspělosti, na které se nachází, mu umožňuje odlišit chování žen od chování mužů. Dítě tak vymezuje vůči tomuto příznakem chování, vztahuje tuto kategorii na sebe a uspořádává podle ní svou identitu. Poté ji začne vztahovat i na jiné osoby, vytvoří si tak dvě skupiny chování: mužské a ženské a podle nich bude hodnotit chování svého okolí jako správné (genderově shodné) nebo špatné (nepřiměřené) (Renzetti, Curran, 2003).

Kognitivní vývojové psychologové se snaží vysvětlit, proč mají děti sklon uhlívat pohlavní stereotypní hračky a činnosti a hledat si přítele stejného pohlaví. Od dvou do šesti let věku se podle Piageta nacházejí v předoperačním stadiu. Děti zde nemají schopnost vnímat jednotu v různosti, ale pohlíží na veškeré pravidelnosti jako na neměnné mravní zákony. Nedokážou pochopit, že změní-li se povrch objektu, jeho totožnost zůstává táž. (Ostěhá-li se otec kvůli vojny nestane se z něj střelec, ale dál zastává svoji otcovskou roli, jakkoli se to tříletému dítěti zdá nepochopitelné). Z výzkumů Bem vyplývá, že s přibývajícím věkem a postupným rozvojem svého kognitivního systému, jsou děti schopné přehodnotit svůj postoj a to přinejmenším do nástupu adolescence (in Renzetti, Curran, 2003).

Vlna kritiky se snáží především na věk, ve kterém podle kognitivních vývojových teorií dítě začíná utvářet svoji genderovou identitu. Tím je zde v rozporu mezi těmi až pěti lety. Copan a Hoffman (1986) ve svých výzkumech naznačují, že pravděpodobně probíhá již od dvou let (in Renzetti, Curran, 2003). Také se objevily výsledky, ze kterých vyplývá, že pohlaví není pořadající kategorií pro všechny lidi bez rozdílu. Existují osobnosti agenderově schematické, ačkoli si sami genderovou identitu osvojili. Problematika výzkumu také vyplývá z etnické preference zkoumaných dětí. Jednalo se především o děti z bílých středostavovských heterosexuálních rodin. Existují výzkumná data, podle kterých černé děti nejsou vedeny k bipolárnímu vnímání genderu a že spolu s nimi ještě hispánské děti jsou mnohem méně formovány genderovými stereotypy než děti bílé. Ne všechny výzkumy toto ale potvrzují. Dalším problémem kognitivního vývojové koncepce je fakt, že přikládají proces učení se genderu do rukou dítěte, vytvářejí si samy schémata, podle kterých muže a ženy zařazují a bagatelizují tak úlohu kultury. Děti ale kladou důraz na pohlaví právě proto, že v dané kultuře jsou pohlavní rozdíly zdůrazňovány, ne proto, že jde o kategorii širokou (Renzetti, Curran, 2003).

2.2.6 Optická skla kul turyó Sandry Bemové

Bemová vychází z předpokladu, že každá kultura má své po generace předávané vzorce myšlení a chování vznikajících na základě předpokladů, jak by členové dané společnosti měli vypadat, cítit a jednat. Tyto předpoklady nazývá Bem optickými skly. Mohou jimi být jevy jako radikální individualismus aj., ale Bem se zaměřuje na genderová optická skla: genderovou polarizaci, kde odlišnost mužů a žen ustavuje odlišné společenské uspořádání, dále androcentrismus a nadřazenost mužů a mužského prožívání ženám, a biologický esencialismus a kdy předchozí dvě optiky legitimizuje vysvětlením, že se jedná o přirozený produkt biologických rozdílů mezi pohlavími. Autorka se zabývá způsobem, jakým tyto optiky utvářejí muže a ženy do podoby kulturou sankcionovaných podob (Renzetti, Curran, 2003).

Teorie Sandry Bemové obsahuje prvky kognitivní vývojové teorie i teorie sociálního učení. Zaměřuje se především na metaskolení o genderu, tj. na informaci, která není zjevná, protože jakoby mimoděk. Takové genderové metaskolení protože pokaždé, když dítě vidí sedět auto otce, přestože a jak dobře volí a matka umí sedět také. Rodiče ani děti nejsou jen pasivními příjemci kultury, sami vyhledávají aktivní stabilní vzorce. Bemová zděrazňuje, že dítětem internalizovaná definice pohlaví je především sociokulturní povahy, nikoli biologické. Odlišující znaky a úles, oblečení a jsou také sociokulturní povahy, ne biologické (pohlaví). Aby došlo k sociální změně musela by celá společnost přijmout novou optiku individuálních rozdílů, která bude zděrazňovat pozoruhodnou rozmanitost jednotlivců v rámci skupin (in Renzetti, Curran, 2003, s. 106). Změnit by se mělo v rodinách, kde by rodiče oddalovali zasvěcení dětí do tradičních představ o genderu a zároveň by jim vysvětlovali, že jediným rozdílem mezi muži a ženami jsou rozdíly anatomické (Renzetti, Curran, 2003).

Provokující teorie S. Bem podnítily řadu výzkumů, ale také sporů. Poskytnou dítětem alternativní optiku vůbec nemusí v praxi být tak jednoduché. Výzkumy ozřejmují, že i když se rodiče snaží o netradiční genderově nestereotypní výchovu, nakonec stejně přistupují ke svým synům a dcerám odlišně a podporují u nich genderově stereotypní hry (Renzetti, Curran, 2003).

2.3 Pohlavní dualismus jako výsledek pohlavní diferenciaci

Biologický podklad procesu, během něhož se stáváme mužem či ženou je velmi důležitý pro nalézání dalších souvislostí ve vývoji jedince.

Lidský vývoj je nesmírně složitý. Obvykle se lidská bytost narodí s gestalťčetí chromozomy. Mužské i ženské pohlaví jsou na biologické úrovni rozlišena 23. párem chromozomů. Žena má tudíž ve svém genetickém základě označení XX, muž XY. Pohlaví dítě určuje kombinace chromozomů ve spermii, která oplodňuje vajíčko. Samec tedy zplodí samec. V prvních gestí týdnech jsou embrya XX a XY anatomicky totožná, pohlavně bipotenciální. Jsou vybavena indiferentní gonádou a dvěma sadami trubic, jednou mužskou a druhou ženskou. Žena a muž mají také stejné pohlavní hormony liší se pouze co do množství. U samčího plodu začíná diferenciaci kolem třetího dne, zatímco u samičího plodu až po druhém měsíci, jako by u samců bylo potřeba zvrátit základní samičí naprogramování v ranějším stadiu (Badinterová, 2005). Karsten uvádí, že podle antropologů tato diference znamená výšší stupeň složitosti a neobvyklosti, tudíž možná poružitelnosti jedinců mužského pohlaví v porovnání s organismy pohlaví ženského (Karsten, 2006). Vědci si zatím nejsou zcela jisti, jakým mechanismem dojde ke zformování mužského či ženského pohlaví. Podařilo se jim však v chromozomu Y oddělit gen, který zahájí proces přeměny indiferentní mužské gonády ve varlata. Jedná se o maskulinní gen SRY (sex-determining region). Varlata poté začnou produkovat velké množství hormonů nazývaných androgeny. Nejdůležitější dva jsou testikulární induktor pro zánik ženských trubic (Mullerova vývodu) a testosteron, který podporuje růst mužského systému trubic (Wolfova vývodu). Během osmého týdne se začne vylučovat dihydrotestosteron (DHT), který je hlavním iniciátorem pro formování vnějších genitálií. Umožní přeměnu bipotenciálního pohlavního hrbolku v penis a okolní tkáň v šourek. DHT má vliv také na maskulinizaci mozku (Renzetti, Curran, 2003).

O vývoji ženského plodu toho víme ještě méně než o vývoji mužského. Ženský vývoj někdy autoři interpretují jako nedostatek mužského chromozomu Y, který má přispívat ve dvanáctém týdnu těhotenství za následek vznik vaječníků z indiferentní gonády plodu. Výzkumy, které provedli Eicher a Washburn, ale naznačují vyvážení alternativní hypotézu: a sice že existuje ženská genetická paralela k mužské gonádové diferenciaci, která vede k vytvoření vaječníků (in Renzetti, Curran, 2003). Na druhé straně Badinterová chápe mužství jako kšhku a druhotnou záležitost právě díky tomu, že

chromozom X tvoří základ pohlaví a chromozom Y symbolizuje jen a pouze mužskou pohlavní odlišnost. Lze říci, že mužské embryo od početí „přijímá“, aby nebylo ženské. Zárodek a později plod samčího rodu je křehčí než samičí. Jeho křehkost přetrvává do prvního roku a vyšší mortalita chlapců je patrná po celý život. Ženy žijí v průměru déle než muži. Jednou z příčin by mohla být vyšší mužská psychická zranitelnost. Statistika psychických poruch podle pohlaví ukazuje vyšší mužské zastoupení až do adolescence. Ve Francii představují chlapci téměř dvoutřetiny externích pacientů poraden. Po období dospívání se poměr vyrovnává a u některých psychických poruch dokonce obrátí. V hypotéze genetické zranitelnosti vysvětluje Léon Eisenberg, že jediný mužský chromozom X přebírá škodlivé účinky všech alel, které jsou na tomto chromozomu patologické. Jiná hypotéza se opírá o skutečnost, že pouze na mužský plod působí díky chromozomu Y maskulinizující látka vyvolaná z kanálků a testosteron (Badinterová, 2005).

2.4 Vliv socializace na utváření lidské identity

Rodiče jsou prvním identifikačním vzorem dítěte, jejich pohled bude formovat jeho budoucí vývoj. Jejich očekávání má pro rozvoj pohlavní identity rozhodující význam. Vyplývá to již z faktu, že dívka buduje svou identitu ve vztahu k osobě rodové (genderové) stejné jako ona, vztah k matce je základním aspektem jejího vztahu ke svému rodu. Na rozdíl od ní chlapec buduje svou identitu ve vztahu k osobě rodově odlišné, musí se spokojit s negativní identifikací s matkou: nejsem jako ona (Poněšický, 2004).

Rodičovská očekávání mají podle Kolkera a Burkeho vliv na genderovou socializaci již během těhotenství (in Renzetti, Curran, 2003). Zella Luriaová a Jeffrey Rubin se čtyřadvacet hodin po narození dítěte dotazovali na jejich dojem z dítěte. U synů použili rodiče často slovo „velký“ a u dcer slovo „krásná“, „zlatá“ a „milounká“. Sklon k stereotypnímu zařazování nemluvně mají oba rodiče, ale patrně je výraznější u otce. (Badinterová, 2005).

Rodičovské genderové stereotypy zůstávají podle opakovaných výzkumů prakticky neměnné. Rodiče např. vynakládají značné úsilí, aby již z obléčení bylo zřejmé, o jaké pohlaví jejich dítě se jedná. A podle Golomboka i v případě, že si „myslíme“, že nepodléháme genderovým stereotypům, ani takové chování nepodporujeme u svých dětí, detailní zkoumání našeho chování svědčí o opakovaném (in Renzetti, Curran, 2003).

Rodiče sami to vnímají a označují chlapce v batolecím věku jako *Agresivní* než dívky, dívky jsou prý naopak uvolnění a lépe se ovládají. Rodiče chlapce budou spíše reagovat na chlapce, který si vynucuje pozornost agresivitou, křikem a pláčem, zatímco podobné snahy u dívek budou nejspíše ignorovat. To ve svém výzkumu třinácti až třináctiměsíčních dětí odhalil Fagot. Navíc jej zopakoval za jedenáct měsíců a zjistil, že chlapci si polívali asertivněji a dívky více mluvily. Odlišný přístup rodičů k dětem posouvá jejich vyhraněnost tím *Aprávným* genderovým směřem. Matky v hovoru s dívkami často uhlávají pestřejší emocionální slovní zásobu, proto již ve věku šesti let mají více vlastních prostředků, jak vyjádřit, jak se kdo cítí a snaží se vcítit. I obsahová stránka hovoru se liší, s dívkami často hovoří o smutku, s chlapci o hněvu. Erwin a Goleman uvádí, že dívky jsou tak vedeny k tomu, aby pozorně vnímaly pocity druhých a chlapci jsou vychováni k asertivnímu potlačování emocí, s výjimkou hněvu. Dívky jsou také směřovány k větší závislosti, jsou vnímány jako ty, které potřebují pomoc často než chlapci. Hry se jednoznačně lišily a aktivitu podnětujícímu přístupu, s chlapci se rodiče nebojí hrát si drsněji a fyzicky náročnějším způsobem (Renzetti, Curran, 2003).

Různé hračky podporují odlišné dovednosti dětí. Podle výzkumů Millera děti upřednostňují genderově stereotypní hračky již ve věku jednoho roku. Dětská literatura odlišuje chování mužských postav od dobrodruhů a žen od pasivních společníků a pomocníků. V pohádkách princové neustále musí potvrzovat svoji neohroženost, schopnost získat princeznu, ale také ji zkrotit. Zde má tedy podle Poněckého svět zdroj i chlapecká záliba v dobrodružných knihách, ve sportovním klání a potyčkách, ve kterých si dokazují odvahu a sílu. Typické jsou i obdobné chování a záliby dospělých: rychlá auta, soutěživost v zaměstnání (in Poněcký, 2004).

Během své socializace jsou děti velmi ovlivněny svými vrstevníky. Poprvé začínají děti dávat přednost kolektivní hře mezi druhým a třetím rokem života, tato tendence postupně sílí. Na rozdíl od dívek se chlapci raději sdružují ve větších skupinách, například při organizovaných hrách a políhají si přibližně. Thorne takovému *Adaptivnímu* přístupu vytyká, že by bylo vhodné zaměřit se na podobnost mezi projevy dětí a na interakci obou pohlaví. Děti se totiž často věnují přeshraničním aktivitám a jsou schopny přátelsky spolupracovat i v malých smíšených kolektivech (Renzetti, Curran, 2003). Adolescenti se vzájemně ovlivňují, kopírují jiné adolescenty, které vidí v televizi. Jsou si podobní, ačkoli žijí na druhé straně planety. Zoja uvádí, že jsou *Aglobální* vesnicí vrstevníků obývajících neurčitý prostor pomíjivé poslední módy (Zoja, 2005, s. 235).

Horizontální nápodoba má tu nevýhodu, že neposkytne iniciaci a nevede k individuaci. Uspokojuje sice potřebu učení, ale ne potřebu růstu (Zoja, 2005).

3 Otcovství

Podle Valdové je otcovství klíčovým prvkem v odborných analýzách mužství, mužských identit i mužských sociálních rolí. Mizející otec, chybějící otec, ale i pečující otec se stal námětem studia změn podob otcovství i rodičovství (Valdová, 2006).

Rodičovská role otce je specifická právořáznorodostí funkcí. Embling dobře vidí, že i ten nejsilnější a nejschopnější rodič může jen stěží dát svému dítěti všechno, co je potřeba k vývoji lidské bytosti, nemá-li partnera (Biddulph, 2007).

Dnešní děti vnímají otce i matku podobně. Otec zůstává důležitou součástí rodinné triády otec-matka-dítě i když současná psychologie věnuje více pozornosti jednotlivým dvojicím zvláště a pak především dyádě matka-dítě. Je to především matka, v níž si malé dítě buduje svou sebevědomost. V níž otec chová dítě obvykle rozporuplně: očekávání: uvnitř rodiny se otec má řídit morálním zákonem, ve společnosti naopak respektovat zákon síly, tzn. má zajistit přežití svého potomstvu. Pohybuje se totiž ve dvou oblastech, v nichž platí odlišné zákony. Je otcem nejen ve svém chování k dítěti, ale také ve svém jednání ve společnosti. Tento otcovský paradox vyúsťující v tlak k rozdělení a ke kolísání otce znejišťuje (Zoja, 2005).

3.1 Historický pohled na otcovství

Proč bychom se vůbec měli zajímat o dějiny otcovství? Patriarchální rozdělení společnosti pomalu mizí do nenávratna, v průběhu krátké otcovské historie se jeho autorita demokratizovala a jeho moc se v mnoha ohledech rozplynula. Naše nevědomí však během několika málo generací nevymaže to, co jej ovládalo po tisíciletí. Jung toto v každém z nás ukotvené povědomí otce vymezil v archetypu, kde spojil individuální a kolektivní dimenzi. Zoja upozorňuje, že přestože žijeme v době nového uspořádání rodin, kdy mnohé zůstávají bez otců, přesto přetrvává Západ alespoň ve svém nevědomí patriarchální společností (Zoja, 2005).

Význam otce v rodině se proměňoval společně s vývojem společnosti. Stejně jako každá sociální role, je definován a formován mnoha společenskými a kulturními faktory, které mají dopad na status otců ve společnosti, proměňují jejich práva a povinnosti. Postoj

spolelnosti k otcovství se napší historií mňil postupnĚ ale nejvĚgí zmĚny zaznamenáváme až v prĚbĚhu posledních dvou století (Lerná, 2001).

Kdybychom se pokusili zachytit obraz otce z poátku dĚjin, musíme nutnĚ narazit na své limity. Podle Zoji mĚtĚme hovošit pouze o historii imaginace, nikoli o historii spolelnosti, protoĚe nevíme, jak vypadala tehdejší spolelnost a rodina. Známe jen jejich pĚdstavy, symbolický ěivot. Pomocí mýtĚ se mĚtĚme pokoušet pochopit, jaké síly ovládaly imaginaci. Západní pĚdstava otcovství se tak vyvinula z šecké mytologie a z šmského práva. ěidovství, kšesťanství, islám, Francouzská revoluce a prĚmyslová revoluce tuto pĚstavu dál utvášely (Zoja, 2005). Proto rovnĚ v konstruktivistické narativnĚpsychologické práci naráhíme na pojem Anýtuó, Ardinyó, pomyslného prototypu otce, který je v nás zakódovaný, dle konstruktivistického pojetí kulturnĚpĚdaný a ve vyprávĚní utvášĚný.

Vyjdeme-li z evoluce, stojí poátky otcovství na rozhraní pšrody a kultury. Patriarchální monogamní rodina pševládající v historických spolelnostech je produktem kultury, u lidoopĚ se nevyskytuje. Amatka dává dĚti ěivot zcela zjevnĚ na rozdíl od ní vĚak otec potšbuje ke svĚmu postavení i urĚitou rozumovou kapacitu, aby pochopil svĚtĚ podíl na plození, pšĚmĚnu v otce a ulĚnil vĚlomĚ rozhodnutí Astát se otcemó. Platí to i obrácenĚ NejenĚ nám kultura dala otce, ale moĚná právĚ otcovství pšĚneslo kulturu, definitivní vymanĚní ze zvíšĚcího svĚa a stalo se tak Aprvním programemó v dĚjinách. Otec ustavuje sebe sama a tato malá zkušenost zpřšobuje, ěe navzdory nárokĚm patriarchální kultury si je otec sám sebou jistý mnohem ménĚneĚ matkaó (Zoja, 2005, s. 52). Podle Zoji byly otcovství a monogamní rodina vynalezeny v paleolitu pšĚd dvĚma milióny let, v dobĚ pouĚívání pĚstního klínu. Poátky rodinného ěivota lze rekonstruovat z doby prvních sídlĚtĚ na základĚ tĚ, která poskytují informace o vývoji sexuality (Zoja, 2005).

Lze pšĚdpokládat, ěe evoluce neovládala muĚský instinkt postupnĚ ale postavila proti nĚmu šád exogamie, tj. zákazu pášĚní s pššluĚníky stejného kmene. PšĚchod od zvíšĚcí samice k ěenĚ byl mnohem plynulejší, exogamie k matce byla ve zvíšĚcí šĚgi pššrozenou. Od zvíšĚcího otce k lidskému byl ale pšĚchod tak rychlý, ěe ani dnes není dokonĚen. A tak Aptcovství a lidská civilizace moĚná pramení z podobného rozporu. TouĚím, ale zakazují si to. Tato dosud nevyšĚgená ambivalence by mohla být základním modelem celé úspĚšné psychizace llovĚkaó (Zoja, 2005, s. 58). PodobnĚ Pavel Barga vnímá jako problémové napĚí civilizace mezi prvotní touhou a vinou za ni. Nároky jednotlivce na uspokojení ņ Aprávaó ņ stojí proti nárokĚm spolelnosti na stabilitu ņ proti

Apovinnostemó. Historie patriarchátu je tak historií pšechodu od primátu povinností k primátu práv (Bargá, 2002).

V antickém š ímō mōi otcové témōš absolutní moc nad svými dōmi, mohli je prodat do otroctví nebo dokonce zabít (Lerná, 2001). š ímský otec byl pilíšem vešejného šidu i soukromého řivota. Otcovství zde bylo sociálnōa právnōpšesnōdefinováno. Muř se nestal otcem jen zplozením syna. Musel vyjádšit vřli k otcovství, rituálnō syna pozvednout. Vešejnō jej zvedl do výge, a tím vyjádšil, ře za nō pšebírá zodpovōdnost (vztah k dceš byl omezený jen na materiální zabezpeření). Byl to volní akt, který chtō zámōnō vytvošit k dītōi vztah. Tento rituál pšedstavoval vrchol osobního řivota a osu řivota společenského. Otcovství bylo chápáno jako právo otce, ne dītōe, otec propřlil svá práva nōkomu, kdo řádnými nedisponoval. Otec byl také uřitelem svých dōí. Teprve od 2. stol. po Kr., v dobō úpadku mravř a nárřstu rozvodř, zavedl š ím otcovskou povinnost zaopatšit dōi. Objevuje se tak nová role otce ř řivitele. Zatímco obraz otce odpovídal archetypu kolektivních pšedstav, postava řivitele byla abstraktní a psychologicky málo závažná. S otcovstvím zřřtala úzce spjata také svoboda rozhodování v našem kolektivním nevōdomí (Zoja, 2005). Práva matek prakticky neexistovala. Pokud došlo k rozvodu, pšegla péře o dītōautomaticky na otce (Lerná, 2001).

V 1. polovinō 6. stol. po Kr. zavedl císař Justinián zákon za úřelem prevence nemanřelských dōí. řenatí muři byli automaticky považováni za otce dōí svých manřelek. Justinián výraznōvystupoval také na církevním poli podle své filozofie ředen Břh ř ředen císař ř ředen víraó. A tak církev stvrdila svátost manřelství a také svátost křřu, římř oslabila význam rituálního pozvednutí syna. S křřestanstvím se tak mōní i pohled na otce a zároveř na celý patriarchální systém. Pšedjímá totiř základní ideál pozdōřích evropských i amerických revolucí: bratrství. Jeřhíř nepotšeboval ve svém vztahu k Otci rabínské zprostšedkování, protoře s ním hovořil pšřmo. Jeho akt byl revoluřní v tom smyslu, ře tímto poukázal na nedostateřnou autoritu svého biologického otce Josefa, na otce se tak zařal dívat jako na řpsychologický problémó (Zoja, 2005, s. 149) Evangelia byla sepsaná z hlediska Syna a pševrátila Starý zákon, knihu Otce. Nová nebyla ani tak výtka dōem, ře zapomnōy na svého Otce, ale fakt, ře Jeřhíř vytýká svému Otci: Proř jsi mne opustil? Kristus jako uřitel stále hovořil o Otci, ale jako syn odsunul otce do pozadí a tato protichřřdnost se v katolické církvi odrazila v kontrastu, kdy katolilřtí knōí jsou oznařováni za otce (pater) a sami nesmōjí mít dōi. Císař Konstantin dal křřestanství zelenou jeho vyhlážením za státní nábořenství. Zároveř na nicejském koncilu podpořil Syna a vešejnō deklaroval radikální rovnost Otce a Syna. Stšedovōk znamenal pro

křesťanství vrchol. Svět se stal vertikálním a obracel se k Bohu, zatímco horizontální pohyb se zredukoval. Přesto se dodržovala hierarchie: gľechťa, vazalové, král, císař. Otci rodiny se věnovalo málo pozornosti (Zoja, 2005).

Zlom ve vývoji otcovství přišel s nástupem renesance a reformace. Se vznikem moderní společnosti, s rozmachem měst, novými ekonomickými aktivitami, mobilitou a novou intelektuální zvědavostí byly ukotveny základy pro malou rodinu moderního typu, v jejímž čele stojí otec. Tento fakt různí autoři interpretují různě. Jedni v něm vidí nový vzestup otce, druzí v rodině spatřují jen prosazení dávno přetomné struktury, v jejímž čele mohl stát pouze otec, protože to odpovídalo právním normám, což ale nezabránilo úpadku otcovství. Zoja se domnívá, že z sociologického hlediska patriarchální nukleární rodina sílí až do 19. století, ba až do století dvacátého. Z psychologického hlediska naopak obraz otce jakožto nebeské moci šdící pozemské instituce dosáhl nejvyššího bodu v antice a od té doby upadá (Zoja, 2005, s. 152). Je to spojeno se sesazením otcovské pozemské autority a jejím přesunem na nebesa. Protestantismus podporoval aktivní, střízlivý, cílevědomý život, přinesl tedy maskulinní a paternální atmosféru. Reformaci provázal obrat k otci. Odpovídal zjevně citlivě a tehdejšímu smýšlení jaké bylo přetomno v tehdejší evropské kolektivní nevědomí. Doložit to lze příklady z umění, kdy tisíce kilometrů vzdálení sochaři znázorňovali překvapivě podobnou lásku mateřskou a otcovskou a city nikoli symetrické, ale komplementární (Zoja, 2005). V protestantských zemích došlo k rychlejšímu oddělení církve od státu díky přilíhému akcentování otcovství. Navíc sám otec jako hybná síla kolektivního vědomí upřednostňuje pokrok rozumu před stabilitou symbolů. Až výsledkem sekularizace veřejného života bylo podrytí metafyzického základu otcovské autority, která vlastně tuto sekularizaci iniciovala (Zoja, 2005, s. 154). Pokračováním protestantské revoluce se stala Cromwellova revoluce v Anglii. Výsledkem vztahujícím se k otcovství byl zrod výkonového principu, moderní podoba věného boje zvířecích samců. Ve Francii probíhala proměna společnosti od počátku novověku. Dobře situované ženy zde v 18. století usilovaly o zesvětlení mateřství, světovaly své děti do péče chřtů a začaly se účastnit intelektuálního dění (Zoja, 2005).

Od dob osvícenství se stal vztah otce k dítětem předmětem veřejné diskuze. Změna postoje k otci je patrná v této době jednak na úrovni zákonů a jednak na rovině osobního citění. Voltaire přivedl v této době na svět Oidipa 200 let před Freudem. Odklon od otcovské autority se projevil u hlavních představitelů francouzského osvícenství. Voltaire bojoval se svým fyzickým otcem, Rousseau bojoval s otcem v sobě. Rousseau zároveň ve svém díle *Emil* iřil o výchově a nastolil nové paradigma výchovy: Emil získal

vzdání od cizince. Rousseauovy požadavky byly záhy uvedeny do praxe a děti se tak navždy vymanily z totální autority rodiny.

Francouzská revoluce otřásla základními principy evropských společností. Církev přejala o moc, monarchovy pravomoci zůstaly státu a stát také začal přebírat zodpovědnost za výchovu dětí. Děti přestaly být podřizeny autoritě otce, mladí lidé zažili novou rovnost mezi sebou i ve vojenské službě. Manželství se stalo soukromou záležitostí, byl uzákoněn rozvod a také adopce nemanželských dětí. V duchu předchozího uvažování bychom mohli říci, že synové už nelekali, ať je pozvednou otcově, chtějí se pozvednout sami. K důsledkům Velké francouzské revoluce tedy patří spravedlivější právní řád jako předzvěst moderní společnosti spojený se svobodou na jedné straně a nestabilitou na straně druhé. Spravedlnost má totiž hranice a otcova vláda byla pevnější než bratrství synů (Zoja, 2005, s. 158).

Průmyslová revoluce přinesla nebyvalý úpadek otcovství. V zemědělské společnosti byl otec autoritou také díky tomu, že jako vzor mohl zůstat dědem na ořích, vykonával práci, která jej neodváděla z domova. Děti trávily hodně času doma, naslouchaly vyprávění rodičů a prarodičů. To pomáhalo výchově a soulasně vytvošení vlastní identity. Synové po dlouhé době matešské péře přecházeli do sféry vlivu otce. Sledovali jeho činnost a napodobovali ji rukama nohama i jistým způsobem myšlení. Síla, talent a pracovní zdatnost nebo také nedostatek těchto kvalit, přecházely od otce. Syn rolníka nemohl hádné alternativní vzory, stal se opět rolníkem. Nezískal tak příliš velkou ekonomickou jistotu, zato měl hluboko zakořeněnou jistotu psychologickou (Zoja, 2005).

Průmyslová revoluce tento řád zrušila a zničila sociální vztahy. Nové poměry podřývaly soudržnost rodiny, kterou otec považoval za trvalou, toto přestvoření bylo součástí jeho identity. Poprvé v historii začal otec pracovat jinde, než byli jejich synové. Objevil se fenomén neviditelného otce. Děti svého otce celý den neviděly, jejich pracovní život se odehrával jinde a i jejich citění se přestěhovalo do sféry, která s životem jejich dětí neměla nic společného. A tak se objevila první generace dětí, kterým se nedostávalo otcovské výchovy v pravém slova smyslu. Rovněž byla zavedena školní docházka, podle Biddulpha ani ne tak z mírumilovnosti, jako proto, že čím dříve se začne s výchovou, tím výšší je šance na ovlivnění člověka a na zformování profilu flegmatického továrního dělníka (in Biddulph, 2007).

Tradiční otcovská nadřazenost přetrvávala po řadu století a k jejímu uvolňování docházelo jen zvolna. Otcovská moc byla v nejtržnějších formách zakotvena v zákonech mnoha zemí. Otec měl poslední slovo téměř ve všem, co se dítě týkalo. Byl rovněž

povinen se o dítě postarat a hradit veškeré jeho životní náklady. A v případě rozvodu platila alimentární povinnost pouze pro otce (Lerná, 2001).

Vliv průmyslové revoluce na psychiku zachytil Zoja. Otec podle něj díky jednotvárné práci v továrně ztrácel iniciativu i hrdost. Nový kolektivní vývoj psychologie představoval nenávratnou ztrátu. Svůj mýtus a obraz přispívá stabilitě společnosti a rodiny neméně než individuální zkušenosti. Symbolika otce, obraz jeho námahy a síly, přestal být předáván dalším generacím. Otec mnohdy ztratil zájem o svou práci a z velké části také skutečný vztah ke svým blízkým. Objevuje se i nový fenomén, kdy si městský otec začíná schovávat své peníze, které pak propíjí. Poprvé v dějinách se dítě stydí za svého otce. U některých to dojde až na hranici, kdy se rozhodnou nedospět a spolupodílejí se na problému současné společnosti dospělých, kteří se snaží nebýt dospělými. Rodina dosáhla prostorové jednoty, nikoli jednoty psychologické (Zoja, 2005, s. 164). Tato skutečnost trvá do dnešní doby. Muži sice nepracují v nebezpečném špinavém prostředí továren, ale v kancelářích, nicméně jejich děti nedokážou zaujmout postoj k tomu, co znamená vlna. Až se dostane do práce, nerozumí tomu, co jejich otec v práci dělá. V polovině 70. let tuto situaci dokládá zkušenost hračkářské firmy Mattel, která vyrobila panenky, rodinu, skládající se ze všech členů. V průzkumu ale zjistila, že děti si hrály pouze s matkou a dcerami, otce nechaly stranou, byl v práci. Problém se vyřešil jednoduše, panenky s otcové se začaly prodávat zvlášť, jen vylepšené o svaly, zbraně a bojové vozidlo (Biddulph, 2007).

Světové války zanechaly na otcích, kteří jimi prošli, výraznou stopu. Nejen, že se octli v roli synů opuštěných svými otci, později sami stáli v roli otců odloučených od svých synů. Otcové, kteří přežili první světovou válku, se vrátili do své tradiční pozice. Během jejich dlouhé nepřítomnosti ale došlo k výraznému posunu otcovské autority, odcházeli totiž v době nestabilních hodnot. Například mezi válečnými veterány a jejich syny nemělo období. Opět se dotýkáme otcovského paradoxu zmíněného na začátku této kapitoly: voják má jasné vymezené povinnosti, ví, co se od něj očekává. Doma se ale věci zkomplikovaly, protože válka se zde vnímala rozporuplně. Děti slyšely o válce i špatné věci, takže postava otce nabyla antiheroických rozměrů. Lím větší totiž byla otcovská moc, tím s sebou nesla větší očekávání dětí. Vedle otcovské lásky požíadovaly také otcův úspěch. V nepřítomnosti otce ale tato jejich potřeba nemohla být naplněna. Zároveň postupně docházelo k zapomnění na otce. A zůstal-li otec doma, znamenalo to tradiční hanbu, odsouzení společnosti, ale nově také vlastními dětmi. Druhá světová válka nám odkázala obraz otce, který ničí život. Otcové byli zodpovědní za hrozné masakry

a za zhroutení jakékoli autority. Soukromí otcové byli zdiskreditováni otci veřejnými (Zoja, 2005). Pozůstatky rodin byly nuceny se semknout a pevně zorganizovat, aby mohly přežít. Venkovské rodiny měly výhodu pole, která mohly znovu začít obdělávat. Matka hospodyně která vše ovládá, se těží velké vážnosti. Ale jen do doby, než toto přesklenovací období dojde až k návratu blahobytu. V následujícím chaotickém období hledání se rodiny po letech stýkají se svými blízkými a snaží se začít znovu i spíše jinak. Desetitisíce párů se rozpadnou, miliony rodin jsou přesunuty mimo svou úrodnou půdu. Nedostatek místa k bydlení neumožní intimitu ve dvou. Lidé se rychle naučí nedělat si plány a hlt ze dne na den s vděčností za přežití. Nastal poválečný baby boom provázený úrodnou bytovou krizí, kde není výjimkou 6 m² plochy na obyvatele. Mladí otcové bez práce z celé jižní Evropy přecházejí na sever, kde je můžeme spatřit, jak spí na holém betonu na nádraží. Muži podílející se na obnově Evropy pracují 48 až 50 hodin týdně a mají dva týdny dovolené za rok. Pro ženy bez vybavených domácností by práce mimo domů znamenala přežití. Samy zvládnou vše rychleji a levněji. Přes všechno v poválečné Evropě spadá na jednu matku 2,5 dítěte. Vysvětlění se nabízí. Lidé ztratili příliš mnoho svých blízkých a novému životu dávají vzniknout ze vzdoru. Zajímavé je, že zvýšená porodnost se netýkala chudých částí Evropy, kde byla už před válkou vysoká (Portugalsko, Švédsko, jižní Itálie, Irsko), ale bohatých zemí, které válkou zchudly. V Československu v roce 1946 spadalo 3,2 dítěte na ženu (Sullerotová, 1998). Otec padesátých let těžce pracoval, mohl mít dokonce sklon k násilí a neodtajnil svému synovi nic ze svého vnitřního světa, ukázal mu jen plochou lepenkovou figurínu mlčícího otce (Biddulph, 2007, s. 97).

Jedna začátku devatenáctého století měl otec stále větší zodpovědnost za dítě než matka a téměř ve všech případech rozvodu bylo dítě svěřeno právnímu. V důsledku ekonomického rozvoje došlo k oddělení pracovního a domácího prostředí a postupnému nastolování změny v této praxi. Změnu postavení otců vedle jejich nové domácnostné role hůvitele ovlivnila rodící se feminizace, zatím především v domácí sféře. Zodpovědnost za dítě přecházela na matky. (Lerná, 2001). Tento trend byl podpořen teoriemi o nezastupitelné funkci matky ve vývoji dítěte, hlavně teorií attachmentu psychoanalytika Johna Bowlbyho vyzdvihující první tři roky dítěte a jeho přispoutání k matce.

Čedesátá léta dvacátého století byla prodchnuta evropským revolučním hnutím mládeže. Jednalo se o děti baby boomu, které představují nejpočetnější vrstvu obyvatel. Mají pocit vlastní důležitosti a moci, vyrůstaly v míru a hojnosti. Neprožívají pocit, viny, nemají pocit, že by někomu něco dlužili. Podle Sullerotové přechází hlavní nebezpečí 60. let ani ne tolik od všemocného státu (Velkého bratra), jako spíše zvnitřku rodin, které

procházejí obdobím pŕekotných zmŕn tŕkajících se urbanizace, bydlení, rŕŕstu ŕivotní úrovnŕa jeŕŕvŕŕŕho rŕŕstu ŕivotních poŕadavkŕ. Blahobyt umŕŕŕuje naplnit volný ŕas zábavou. Dŕŕŕŕitou celospoleŕenskou zmŕnou je také dostupnost hormonální antikoncepce. I postupné pŕŕjmenovávání tohoto fenomŕnu (Birth control, regulace porodŕ, plánované rodiŕovství) nám dává nahlédnout, jak byl spoleŕností postupnŕ pŕŕhodnocován. Jeho chápání se posunulo od sociálního problŕmu k problŕmu individuálnímu. Od této chvíle se v Evropŕ zaŕne postupnŕ sniŕovat poŕet dŕŕí na rodinu a to aŕ do 80. let. V 70. letech oslaví svŕŕj vzestup individualismus. Dŕŕí jsou podle Sullerotové pŕdsouzeny k kultu individualismu vlastními rodiŕi. Ti jiŕ nemohou nebo nechtŕŕí vystupovat jako absolutní authority. Zároveŕ jim neprojevují tolik lásky, protoŕe by prŕy dŕŕí udusili. Sociální morálkou individualistŕ je tolerance k druhým a hledání vlastní nezávislosti. Rodina je oslabena hned dvojím zpŕŕsobem: jednak je chápána jako institucionární rámecek omezující autonomii stavící se proti emancipaci svých ŕlenŕ, jednak uŕ nechrání pŕŕed kŕrutým svŕemŕ, solidarita se stala celostátní záŕŕŕitostí a ochranitelskou funkcí pŕŕejal stát (Sullerotová, 1998).

Rovnŕŕ postupy soudŕ zaŕaly omezovat historické právo otce na svŕŕŕení dŕŕe po rozvodu. Zaŕaly se zvaŕovat morální kvality otcŕ, a pokud matka dŕŕokojila, svŕŕŕovali jí dŕŕ i v pŕŕpadŕ ŕe byl otec bezúhonný. Zaŕalo se usuzovat, ŕe matky dokáŕou lépe uspokojit potŕeby malých dŕŕí. Tento postoj pak zaŕal v opatrovnických vŕŕech pŕŕevaŕovat a stal se známým jako "presumce útlého vŕku dŕŕí". V Americe byl formalizován zákonem a dŕŕí mladŕí sedmi let zaŕaly být svŕŕŕovány pŕŕednostnŕ matkám. Zatím vŕak pouze doŕasnŕ po dosaŕení ŕtyŕáŕ pŕŕi let, byly dŕŕí vráceny do pŕŕe otcŕ (Lerná, 2001).

Otcové si udrŕovali svŕŕj formální status hlav rodiny, ale role vychovatelŕ dŕŕí pŕŕpadala stále více matkám. Do výchovy zasahovali jen v takových pŕŕpadech, kdy matŕina autorita selhala. Lerná sem ŕadí i stoupající tendenci muŕŕ hledat smysl svého muŕství mimo domov. Muŕi se zaŕali vztahovat k hodnotŕdomova a rodiŕovství se stále niŕŕí frekvencí, pro jejich sebeurŕení byly dŕŕŕŕŕŕí individuální ambice a úspŕch. Otcovství se stalo ménŕdŕŕŕŕitou sociální rolí (Lerná, 2001).

4 ANový muh ň ň nový otecó

Otcovství je dnes kontroverzním politickým tématem. Výsledky výzkumu v této oblasti jsou často vyuhívány pro podporu jen lástelných, z kontextu vytržených úhlŧ pohledu. Ospravedlŧují tak zásahy nŧkterých z mnoha zájmových skupin, které se snaží ovlivnit vešejné mínŧní lánky souvisejícími nebo zdánlivŧ souvisejícími s otcovstvím. Dŧje se tak moŧná proto, ŧe je zŧejmá snaha o polarizaci názorŧ: buŧ o odsouzení otcŧ, nebo o konstatování, ŧe jsou utlaŧováni (Dermott, 2008) Podobnŧi Badinterová hovošŧ o Ašoumraku otcŧŧo nebo o jejich znovuzrození (Badinterová, 2005).

Zoja nahlíhí na dneŧní muŧe skrz optiku tlaku, protoŧe Aŧdyŧ chce otcovství pšŧjmout, má na jedné stranŧpošad jeŧŧpudy a na druhé stranŧokulturu, z níŧ otcovské rituály vymizely. Tento muŧ se zajímá o jiné ŧeny ne proto, ŧe mu to dovolují kulturní normy, ale proto, ŧe se vzdal otcovské poziceó (Zoja, 2005, s. 207).

Dle Dermotta jsou s otcovstvím spojovány tšŧ paradoxy. První z nich, pozornost a nepšŧtomnost (attention and absence), vystihuje skuteŧnost, ŧe v dobŧ kdy míra nepšŧtomnosti otcŧ v rodinách nabývá bezprecedentních rozmŧřŧ, vzrŧstá zájem o otce a otcovství jak mezi akademiky, tak politiky. Toto dilema je více zdánlivé neŧ reálné. Druhý paradox, tvor a vŧtvor (creation and construction), vede v patrnosti jednak primární status pouta mezi dŧŧem a biologickým otcem, ale pak existuje pšŧstup, kde zaŧíná pševaŧovat sociální otcovství (social fatherhood), protoŧe dobšŧ otcové se utvášejí, nerodí se. Tšŧtí paradox nastínil uŧ Ralph La Rossa v osmdesátých letech 20. století. Zatímco kulturní reprezentace otcovství odhalují nový model zdŧrazŧující zapojení do výchovy, postoj otcŧ samotných ukazuje mnohem menšŧ zmŧny v této oblasti a zŧejmá pokračující dŧení práce mezi matky a otce. Mŧŧheme ale zmínit jeŧŧjeden paradox. Jestliŧe jsou sociální kontexty jednotlivých otcŧ tak rozmanité, proŧ je zde stále snaha dát soulašnému otcovství jednotnou koncepci? (Dermott, 2008).

Nŧkteš autošŧ vidí posun v chápání otcovské role, který Lynn Segalová shrnula ve své knize Pomalý pohyb: mŧnící se muŧství, mŧnící se muŧi (Slow motion, 1990). Upozorŧuje zde na asynchronnost ve zmŧnŧŧivotních drah ŧen, které po 2. svŧové válce na Západŧmasivnŧvstoupily do vešejné sféry, zatímco muŧi se pohybují smŧem ke sféš soukromé mnohem pomaleji. Mají totiŧ v naŧí na výkon orientované spoleŧnosti více co ztratit, protoŧe úspŧch se mŧšŧ vešejnými kritérii, penŧzi, materiálními statky a mocí. Zisk ze zapojení do péŧe o dŧŧe je mnohem subtilnŧŧí povahy (Valdrová, 2006). Také

Dermott (2008) vidí pohyb dŕtazu, který je kladen na otcovství. Otcové uŕ nejsou jen dodavateli financí, ŕiviteli, ale také emocionální oporou.

Promŕna otcovské role také souvisí s vynálezem a posléze dostupností hormonální antikoncepce v r. 1961. Plánované rodičovství zahívalo rozkvŕ a to souvisí i s právními zmŕnami, kdy došlo k právnímu oddŕení oblasti plození od sexuality. To mŕo zarŕit rovnost a autonomii obou pohlaví v manŕelství a pŕ rozvodu i v rodičovských právech. Svatební obŕad dle Sullerotové byl ugetŕen do té doby obvyklých machistických formulek a rovnŕ došlo ke zmírnŕní rozvodového ŕízení, aby si kaŕdý ze zŕlŕastnŕných troufl ŕci své. Ve vŕŕínŕevropských zemí se právníci snaŕili zakotvit odpovŕdnost kaŕdého z rodiŕŕ za rozvodovou situaci (Sullerotová, 1998).

4.1 Psychologické aspekty dneŕního otce

Morgan vnímá rozdíl v pojmech ŕtcovstvíó (fatherhood), ŕtcovská péleó (fathering) a otec (father). Otcovství v sobŕskrývá veŕejné mínŕní spojené se skutečností, ŕe je muŕ otcem. Nepŕesný pŕeklad termínu ŕfatheringó jako otcovská péle napovídá oblast, které se týká. A samotný otec implikuje vztah konkrétního otce s konkrétním dŕtem. Odliŕení se nabízí, protoŕe samotný fakt, ŕe se nŕkdo stane otcem, nemusí implikovat otcovskou péli (Dermott, 2008).

Dneŕní otec je podle Zoji spíŕe luxusem, raritou, která své psychologické otcovské funkce naplŕuje stále ménŕ. Vytrácí se konkrétní postava otce, materiální zabezpeŕení pŕebírá matka, pŕpadnŕ instituce. Za posledních sto let došlo k vŕbec nejvŕŕí promŕnŕ profesí v historii. Tato zmŕna vzdálila dŕi od rodiŕŕ, zejména od otcŕ, kteŕ zŕstávají stále lŕastŕi a déle mimo domov. Otec má pro dŕi lŕím dál více penŕ, ale lŕím dál ménŕlŕasu. Zastává navíc pŕdevŕím roli ŕivitele rodiny, uŕ nepŕedává hodnoty jako dŕve. ŕspoleŕensky výŕe postavený otec kdysi vlastnil pŕŕdu nebo továrnu a spravoval je z blízké vily, kde ŕil se svou rodinou. Dnes má jeho moderní obdoba, aŕ jiŕ generální ŕeditel, podnikatel nebo bankéŕ mnohem sloŕitŕŕí ŕivot. Uŕ si sám neurŕuje lŕasový rozvrh, pracovní doba je nepravidelná, prodluŕuje se a zabírá i volný lŕas. Sluŕební cesty odvádŕí tohoto otce daleko od domova. Komunikace s dŕmi se problematizuje i v kulturním smyslu, protoŕe v tŕchto sociálních vrstvách probíhají promŕny nejrychleji. Otec jiŕ nemŕŕe nauŕit dŕi svému povolání, neboŕ profese se v pŕŕbŕu jedné generace zásadnŕ mŕní. Nemŕŕe uŕ své dŕi uvést do urŕité sociální skupiny, protoŕe rodiŕe lŕasto mŕní

bydliště a navíc se tyto skupiny díky globalizaci rozplývají. Nemůže už dít ani zprostředkovat hodnoty, protože ty se relativizují (Zoja, 2005, s. 202).

Otcovská realita je natolik pestrá, že portrét typického otce nelze pořídit. Pěsto byly takové pokusy podnikány. O vytvoření profilu novodobého otce se pokusily ve svém výzkumu rovnostářských rodin Diane Ehrensaftová a Arlie Hochschildová. Jedná se o muže ze střední či vyšší třídy, s vyšším vzděláním a nadprůměrnými příjmy. Mívá volný povolání umohňující mu volně nakládat s řádem. Pociťuje odpor k tradiční mužské kultuře. Jejich přáním je neopakovat model, který zahřil v děství, chtějí se vyvarovat chyb vlastního otce, kterého hodnotí jako chladného a odmítavého. Kromě toho hřijí s ženami, které netouhí být matkami na plný úvazek (Badinterová, 2005).

Podoba nového otce, její příchod v revoluci otců Segalová s nadějí očekává, se ale liší od situace, kdy poprvé v 80. letech v USA slavila svůj boom podoba nového otce. V médiích se objevovaly fotografie mužů s dítětem v náručí (nejlépe do přímé tla obnažených, majících nejspíš za úkol vzbudit dojem důvěrného vztahu mezi mužem a dítětem), muži v rozhovorech deklarovali svoji podporu svým partnerkám, nestyděli se za své city atd. Důkladnější pohled na jejich život odhalil, že tímto veřejným deklarováním jejich dobrého otcovství, koněila jejich péče o dítě o domácích pracích nemluvě Další typ nového muže je řastě označovaného jako metrosexuál. Tento typ v sobě snoubí typicky mužské vlastnosti (soutěživost, touhu po úspěchu) s důrazem na eleganci, citovost a krásu. Beck (2004) ve své kritice poukázal na to, že nový muž je spíše produktem městského konzumního způsobu života, individualizující se společnosti, další obě kultu krásy, narcistou a solventním svědčíkem, než typem muže, jenž by zohledňoval genderovou rovnost ve vztazích (Valdrová, 2006).

Tradiční pojetí otcovství zahrnovalo dle Lernerů řtyř hlavní role. Otec byl nenahraditelným ochráncem a peřovatelem, vychovával a předsával svým dětem morální zásady, byl hlavou rodiny a jejím hřivitelem. Věchny tyto role ztratily v průběhu posledních dvou století na důležitosti. Otcové zřáceli autoritu a prestiž v ěirgě společnosti a otcovství jako takové zřácelo na vážnosti. Pravděpodobně i v souvislosti s tím se upřednostňování matek př svěčování dětí do péče rozgřřovalo i na stargě kategorie dětí (Lerná, 2001).

Ve dvacátém století se podle Zoji setkáváme s výrazným posunem ve vyobrazení otce, s novým stereotypem, stylem nových otců. Na rozděl od 19. století a polátku století dvacátého, pro ně je typický kolektivní obraz otce, kdy otec je téměř vždy zobrazen v kruhu rodiny, patř do určité profesní a sociální kategorie, je chráně svou rolí, nikdy

není sám ve dvojici. Dnešní obraz otce, polonahého muže drhícího dítě neudává nic o sociálním ani profesním statutu otce. Jeho role jakoby se přesunula k péči o dítě Noví otcové podvádějí, že se odcizili společností a vstoupili do symbiotického vztahu s dítětem. Takové obrazy ale skutečnost neodrážejí, protože primární péče o dítě zůstává doménou matek. Přesto se s takovou praxí setkáváme, ale z výzkumů plyne, že takoví otcové jsou v naprosté menšině. Ideál otce je kulturním konstruktem, podléhá tak změnám. A Nový otec představuje to, čím by mnozí muži chtěli být, aby uspokojili své svědomí (Zoja, 2005, s. 217). Mateřský muž se zdá trochu napadnutelný. Chce být normální, výlučně pozitivní. Tento primární otec se vřede setkává se souhlasem. Dnes se snažíme vyrovnat postavení otce a matky. Otec už nemusí agresivně ružit symbiózu matky a dítěte.

Slovní spojení smrt otce v sobě skrývá nejen statistický úbytek otců, ale především zánik rituálu, který ustanovoval otcovství. Pochopení historického rituálu, otcovského gesta, do něhož otec vkládá niterné city, vyžaduje schopnost symbolického myšlení. Jinak bychom si mohli myslet, že ženský otec chce vysadit svého syna na hřebek. Nemůžeme zůstat jen u doslovného významu. Materiální blaho dítěte dostatečně neospravedlňuje existenci otce. Matka se odjakživa starala o materiální zabezpečení dítěte lépe než otec. Vždyť mater a materia mají v latině stejný kořen slova. A Naši dobů chybí úcta k symbolům, k modlitbám a rituálům, jež mají hodnotu samy o sobě hledáme interpretaci, transformaci do konkrétního obsahu. Materiálně bohatneme, psychicky chudneme a nechápeme, že mystérium je intenzivnější než jeho odhalení (Zoja, 2005, s. 225). Svoji tezi o soumraku otců shrnuje Zoja v konstatování: Dějiny nám otce daly, dějiny nám je zase berou (Zoja, 2005, s. 189).

Díváme-li se na statistiky LŠÚ konstatující průměrně 30 000 rozvodů v České republice ročně můžeme nás napadat rovněž spojitost se s smrtí otců, ale i celých rodin. Ne náhodou se v současné době hovoří o krizi rodiny, která ale není první v dějinách, dle Zoji (2005) se krize rodiny srovnatelná s dnešní objevila už v antickém Řecku, má nesmírný dopad na fungování celé naší společnosti. Na její závažnost poukazuje snaha evropských orgánů nějakým způsobem ji šetřit (předsedka Jiřiny Prekopové, 2009).

Okodlivý vliv nepřítomnosti otců ve výchově dětí je zřejmý. Proto se stále více diskutuje téma svěřování dětí do péče po rozvodu už ne tradičně do výhradní péče matky, i když, jak jsme viděli v historickém přehledu tomu tak vždy nebylo. Až na polátku dvacátého století se matkám svěřovaly děti jakéhokoli věku do trvalé péče. Došlo k přehození pomyslné výhybky od preference otců k téměř bezvýhradné preferenci matek. Tento postoj společnosti byl ještě upevněn stále populárnější Bowlbyho teorií přispoutání,

kteřá kladla velký důraz ne téměř bezvýhradní vliv matky ne psychickou pohodu dítěe. Vztah mezi matkou a dítěem lze považovat za výjimečný, ale porovnávání s otcem není na místě. Právě proto, že každý z rodičů může poskytnout svému dítěti právě tu nenahraditelnou intimní součást, která vyplývá z jeho rodičovské role. Přesto vliv kultu mateství přetrvával po mnoho desetiletí. Až v sedmdesátých letech byly iniciovány výzkumy, které vyvrátily vžitý názor a přinesly zjištění, že otec je významný, nejen když jsou děti starší, nýbrž i v raných letech. Mnoho dalších vědeckých výzkumů, zabývajících se vztahem otce a dítěe, jejich vzájemnou interakcí a schopností otce reagovat na potřeby dítěe, tuto tezi potvrdilo. Stejně jako gesto žen zaměřená na důsledky nepřítomnosti otce v rodině (Lerná, 2001).

Zde narážíme na zjevný nesoulad mezi požadavky na moderní muže a praktickým řešením porozvodové situace. Nejenže jsou děti po rozvodu rodičů až na výjimky bezvýhradně svěřovány matkám, ale jejich otcům je přístup k dětem značně omezován (Lerná, 2001).

4.2 Role otce ve vývoji dítěe

Přerod muže v otce je podle Yablonského nejdůležitějším okamžikem jeho života. Otcovství je totiž spojnicí s budoucností. Otcův potomek převzme jeho společenský, finanční a také citový odkaz. Svým otcem je ovlivněn každý. Významné osobnosti našich dějin dobře ilustrují, jaký vliv má otec na vývoj dítěe. Ať už v dobrém smyslu, kdy se mu podaří naplnit jeho poslání, nebo v opačném případě osobností jakými byli Hitler či Stalin, kteří měli, jak uvádí Yablonski, svůj vztah k otci významně narušený právě pro jeho nekompetentnost v roli otce. Podle Zoji zaujali diktátory jako Hitler, Mussolini, Stalin (přezdívaný „atílek“), aj. pozici vyhrazenou otcovské autoritě. Otec tradičně posiluje svoji autoritu tím, že se odvolává na jiné duchovní otce a postupně vede své děti cestou těchto vzorů. Synové diktatury však nikdy nedospějí, protože je jim dovoleno soudit své rodiče, a vyhnou se dlouhému postupu po řeběhu rodu (Zoja, 2005, s. 182). Přiklon všech otců k pozitivnímu naplnění jejich otcovské role by změnil celou společnost k lepšímu. Otcové především formují smýšlení společnosti. Aťkoli se úlohy žen a mužů v současné době mění a prolínají, jsou to právě otcové, kdo slouží svým synům jako vzory (in Yablonsky, 1995).

Zoja spatřuje tónkou úlohu otce ve faktu, že si nemůže nikdy být jist svou autoritou. Když matka ztratí autoritu, kterou jí dala kultura, zůstane nadále matkou. Ztratí-li však autoritu otec, ztrácí zároveň i jistotu, že je otcem. Otec zakouží útlak všech složek své osobnosti, které neprobídlivě a autoritativně. Protože sebekontrola zdaleka není totéž, co skutečné sebepoznání, a potlačení není z dlouhodobého hlediska tak účinné jako prevence, otec všechno neautoritativně ve své osobnosti, ve kterém ten citový plevel odštěpává hned u kořene. Jinými slovy: Až právný otec ve smyslu sociálním i psychologickým potěbuje výzbroj nejen proti jiným otcům nebo členům své rodiny, ale také proti sobě samému (Zoja, 2005, s. 81).

Theodor Reik na základě rozsáhlého antropologického materiálu vyslovil tezi, že v citech k synovi ohřívá otec svůj dvojnásobný vztah ke svému otci. Odtud pramení strach z odplaty. Otto Rank postřehl, že syn, který pocituje vůči otci nepřátelské pocity a musí je zahnat, se jednou sám jako otec bude obávat stejných postojů od svého syna (Badinterová, 2005).

Během vývoje lidstva dokázaly ženy podle Lenzena získat mnohem více zaopatření pro své děti pomocí jednoho partnera než pomocí několika dočasných sexuálních partnerů. Muži zaopatřují své děti a manželky v takovém rozsahu, který u primátů nemá obdoby. U všech ostatních primátů musí samice spoléhat výhradně na své vlastní úsilí získat potravu, protože samci se se svými partnerkami o potravu nikdy nedělí. Naproti tomu muži zajišťují potravu, nalézají příštné a hájí teritorium. Muži chrání děti. Už je sportu, umění, lovu i boje, přátelství, vyjednávání a postupu v hierarchii a strategii společenského vlivu. Předávají svůj status a pomáhají potomkovi při utváření spojení později v životě. Je nepravděpodobné, že takový prospěch by si žena zajistila od dočasněho sexuálního partnera. Ne všichni potenciální manželé mohou přinést všechna zmíněná pozitiva, avšak v průběhu generací získaly ženy velmi významné výhody, když preferovaly muže schopné takto přispívat (in Pončický, 2004).

Otcovství obětuje více otce, kteří se na výchovu dětí podílejí aktivně než ty, kteří se o ně starají málo. Otcovské uspokojení úzce souvisí se svobodnou volbou (Badinterová, 2005). Velmi důležitá je ale také svobodná volba matky umožnit otci přístup k dětem. Hochschild kriticky upozorňuje, že totiž samy partnerky mnohdy zablokují mužovo zapojení tím, že na představách o dobré matce a dobré hospodyni (in Valdrová, 2006).

J. Pleck dále zdrazňuje kontrast mezi tradiční mužskou rolí, jež předpokládala silná emoční pouta mezi muži (intimitu omezovaly jejich ritualizované formy), a mužskou

rolí novodobou, kdy jsou citové vztahy mezi muži slabé a mnohdy chybí. Jedna z příčin tohoto rozdílu spočívá nejspíš v tom, že chlapec moderní doby už žádného zástupce nemá a že jeho otec tuto povinnost splnit nedokázal. Otcové jsou homofobní a příliš úzkých kontaktů se synem se bojí (Badinterová, 2005).

4.2.1 Budování vlastní identity dítěte

Podle standardní teorie osobnosti autonomie osobnosti se nejlépe vyvíjí za přítomnosti silné mužské postavy a za přítomnosti pečující mateřské postavy. Dítě aby získalo rodičovskou lásku, se nejprve naučí ovládat své impulzy. Levin podtrhuje, že bezpodmínečná láska jeho matky ho poučí, že je v zásadě dobré. Uznání od jeho otce ho poučí, že je kompetentní. Respekt, který chlapec cítí vůči svému otci jej vede k internalizaci toho, co si myslí, že od něj otec očekává. Zvnitřní hlas jeho otce, superego, umožňuje chlapci, aby se ovládal i bez hrozeb nebo trestů. Později v životě bude muset chlapec získat lásku ženy a respekt jiných mužů: dobré zkušenosti s jeho rodiči mu pomohou k přesvědčení, že bude úspěšný (Renzetti, Curran, 2003).

Od chvíle narození určuje množství a kvalita vzájemných kontaktů míru propojenosti otce a syna, spolu s ní tedy i šanci na přijetí otcovského vzoru. V období dospívání je často syn chápán otcem jako prodloužení svého vlastního já. Otec předává svému synovi důležité poselství; a sice, jak on sám vnímá okolní svět. Syn pak ve své reakci dává najevo, zda se rozhodne jít stejnou cestou jako jeho otec, či zda se vzepře a takový postoj odmítne. Než se syn rozhodne jít svou vlastní cestou, otec má již ve své kognitivní mapě tj. vnitřní mentální představu vytvořenou vlastní představou o synově budoucnosti. Tyto dva pohledy se mohou, ale nemusí vylučovat (Yablonsky, 1995).

Historicky již kmenový způsob života, umožnil otcům a synům žít a pracovat v těsné blízkosti. Muži se vzájemně učili obchodu a po celý svůj život zároveň i tomu, jak se stát mužem. Aby získali potravu, byli nuceni každodenní několikahodinové dny trávený spolu tak přirozeně využívali k předávání nashromážděných odborných znalostí a dovedností svým potomkům, nechyběla kontinuita (Biddulph, 2007).

Vztah otce k dítěti nemůže být natolik instinktivní jako u matky. Otec a dítě se musejí navzájem zkoumat, aby se poznali (Zoja, 2005).

Eduard Bakalář vysvětluje, že otec doplňuje matčin výchovný styl a umožňuje dítěti naplnit důležité vývojovou úlohu – dospět k nezávislosti. Otcovo povzbuzování dítěte k větší nezávislosti je často vhodnou protiváhou k přemíře ochranných tendencí

matky. Dítěm zahrnutým velkou matešskou péří ale bez pštomnosti muže, se povoluje jen málo volnosti k prozkoumávání svŔa a ani nejsou povzbuzovány k vývoji asertivních, nezávislých postojů. Matky mají tendenci být nadmŔnŔ ochranné zejména vřři prvorozeným, zatímco otcové mají tendenci pšedl'asnŔ ořekávat nereálný stupeř nezávislosti, zejména u chlapců. Když se na výchovŔ podílejí oba rodiče, pak jejich kombinovaná ořekávání obyřejnŔ vyústí v pšstup realističtŔ a ménŔ extrémní, protože jeden rodič má šanci se pšul'it nŔemu z chování druhého. Pro syna je tedy velice dřlehité, aby vidŔ, jak otec zastává aktivní roli v rodinných záleřitostech a v interakci otec-matka (Bakaláš 2002).

Dřlehitým aspektem pštomnosti otce je vklad do budoucí schopnosti dŔí šegit konflikty ve vztazích. Aředním z hlavních znaků zdravého a řivotaschopného intimního vztahu dvojic je jejich schopnost úspěšnŔ šegit řřznice, které nutnŔ vznikají (Bakaláš 2002). DŔi se pozornŔ dívají, jak jejich rodiče zacházejí s konfliktem. O mnoho let pozdŔji, když musí šegit vlastní manřelské potře, řerpají z tŔchto raných lekcí. Mřhe to být i jeden z dřvodů, proč dŔi z rozvedených rodin s vŔš pravdŔpodobností volí rozvod jako odpovŔň na své vlastní manřelské problémy. DŔi, které vyrřstají v rodinŔs jedním rodičem jsou pšspraveny o pšleřitost zblízka pozorovat, jak si dva dospŔlí úspěšnŔ poradí s konfliktem. Jsou ochuzeny o vyjednávání, pšesvŔdčování, potýkání se s jinými názory, o vře, co se dŔje v úplné rodinŔ (Bakaláš 2002). Významným aspektem spolupřace rodičů v rané výchovŔ dítěte je pšebírání rolí v péři o dítě Milton Kotelchuk zjistil, že dŔi, jejichž rodiče se stšdají, si navyknou dořasné nepštomnosti jednoho z nich a prořívají tak v raném období svého řivota ménŔůzkosti pš separaci (in Dobson, 2002).

Bakaláš zdřrazřuje pštomnost biologického otce v rodinŔ Podle nŔj otec mřhe ũřinnŔ neutralizovat resp. kompenzovat nŔjakou povahovou zvlářnost ři poruchu matky, která si této zátŔe nemusí být vŔdoma (samozřejmŔtotě platí i obrácenŔ). ZátŔ matky by se bez otcovy neutralizace mohla projevit pro dŔi škodlivŔ Mřhe jít o řřzná psychická onemocnění (bludy, halucinace) nebo jen sklon k hysterickým, primitivním ři panickým reakcím, o řlenství v scestné ři nebezpeřné sektŔnebo o krajní nedřvŔu v řekaše a jejich intervence. Biologický otec má oproti matřiným partnerům legitimní právo k ũřřitým opatřením, zásahům nebo vyslovení veta. Naproti tomu dořasný partner, o jehož dŔi se nakonec nejedná, nemá takové postavení. Navíc nejen dŔi, ale řasto ani byt, zařzení domácnosti a eventuální dalří pšbuzní nejsou jeho, je tam vŔřinou jen muřem s velmi omezenými rozhodovacími právy. Legitimní práva a povinnosti jsou mezi biologické rodiče rozdŔena 50:50. Dohoda rodičů jako model je zajímavá právŔv takovém pšpadŔ

Mezi matkou a pŕŕetelŕm takovŕ rozhodovacŕ (zde mocenskŕ) rovnovŕha není. Pŕŕetel, partner, ale i novŕ manŕhel, mŕ tŕhto prŕv podstatnŕmŕnŕ Do vyjednŕvŕnŕ a prosazovŕnŕ svŕch hodnocenŕ a argumentŕ ani nemŕ moc chuti, neboť vŕ, ŕe mŕhŕe uslyŕet nŕto jako: Ať jsou mŕe dŕi, jŕ je znŕm nejlŕp, a do tŕch citlivŕch mŕst vŕchovy mi radŕi moc nezasahuj, nech to prostŕna mnŕ. K vyjednŕvŕnŕ, o kterŕm pŕge Warshack, tak nedojde (in Bakalŕŕŕ 2002). Eduard Bakalŕŕŕ vŕgak dŕl nepodporuje myŕlenku, ŕe jakŕkoli otec je lepŕi neŕ hŕdnŕ. Z jeho vŕzkumŕ nevyvratitelnŕ vyplŕvŕ, ŕe ŕivot dŕi dosahuje nesoumŕŕitelnŕ vyŕŕi kvality, majŕ-li biologickŕho otce nebo oddanŕho nevlastnŕho otce, kterŕ s nimi ŕije blŕzko a hodnŕse do ŕivota rodiny zapojuje (Bakalŕŕŕ 2002).

Dŕky dŕŕazu na individualitu kaŕdŕho jedince a omezenŕ otcovskŕ autority se otec mŕhŕe zaŕt obŕvat, ŕe ztratŕ vztah ke svŕmu dŕi. Nevŕhŕ se proto zapojit do adolescentnŕ horizontŕlnŕ komunikace. Z vŕzkumŕ je patrnŕ, ŕe nejŕastŕŕi spoleŕnou aktivitou otcŕ a synŕ je sledovŕnŕ televize. Objevuje se tŕh **novŕ fenomŕn**, kdy syn oslovuje otce kŕŕstnŕm jmŕnem. Opŕ to odrŕhŕ otcŕv strach, ŕe dialog by nebyl moŕnŕ v pŕŕpadŕ ŕe by jej syn neoslovoval jako kamarŕda. Otec se tak snaŕhŕ zŕskat uznŕnŕ svŕho dŕe, ale tyto pŕŕvrŕcenŕ vztahy syn neocenŕ, otec sklŕdŕ jen pohrdŕnŕ (Zoja, 2005).

Zjistilo se, ŕe otec mŕ nemalŕ vliv takŕ na akademickŕ rozvoj dŕe. Kathleen Alison Clarke-Stewartovŕ pozorovala kognitivnŕ vŕvoj dŕi ve vŕku patnŕcti aŕ tŕceti mŕsŕcŕ a zjistila, ŕe tento vŕvoj je jinŕ u chlapcŕ a u dŕat. Intelektovŕ vŕvoj chlapce je posŕlen, je-li otec dobrŕm spoluhrŕem, a pokud dokŕŕe udrŕet chlapcovu pozornost pŕhŕe, pŕdevŕm v tŕesnŕstimulujŕcŕ. Naproti tomu intelektovŕ vŕvoj dŕvek je posŕlen, poskytuje-li otec dostatek slovnŕ stimulace, jako napŕklad chvŕlu, a reaguje-li na snahu dcery o sociŕlnŕ interakci (Dobson, 2002).

4.2.2 Utvŕŕenŕ sociŕlnŕ sŕtŕ

Otec dŕvŕ tvar vŕem budoucŕm i partnerskŕm vztahŕm, které si dŕ v prŕbŕhu svŕho ŕivota vybuduje. Nejprve je souŕstŕ procesu tzv. Aŕiangulaceŕ, kterŕ probŕhŕ v rodinŕmezi dŕem, matkou a otcem. Jeho podstatou je umoŕnit dŕi, vŕzanŕmu dosud dyadicky pouze na matku, navŕzat dalŕi citovŕ vztah, a to k otci, a tak uŕinit prvnŕ krok k tomu, aby pozdŕji po dosaŕenŕ dospŕosti mohlo vŕst samostatnŕ citovŕ ŕivot. Role otce je v tomto procesu klŕovŕ a nezastupitelnŕ. Ať otec pomŕhŕ k odpoutŕnŕ od matky tŕm, ŕe nabŕzŕ dŕem bezpeŕnŕ vztah na matce nezŕvislŕ, ale takŕ tŕm, ŕe funguje jako uŕlŕitŕ nŕraznŕk mezi dŕmi a matkou. Bez otcovy pŕŕtomnosti je pro dŕi obtŕhnŕŕi dosŕhnout

v psychické pohodě své nezávislosti. Místo toho, aby se odpoutávaly, postupně se této ústřední úloze adolescence vyhýbají tím, že lpí na bezpečí a jistotě domova, nebo proklamují svoji nezávislost dramatickým, často nezralým způsobem. To někdy zahrnuje převedení závislosti z matky na partnera či partnerku. Avšak bez opravdového pocitu psychologické samostatnosti je jejich snaha o vybudování zralých mezilidských vztahů odsouzena k nezdaru (Warshack, 1996, s. 54).

Profesor Zdeněk Matějček zde konstatuje, že v druhém a třetím roce dítě začíná do své rodiny a vytváří si v domě rodinné příslušnosti. Získává tzv. rodinnou identitu, což znamená „já sem patším, mám určitý význam a určitou hodnotu a tohle jsou moji lidé“. A k tomuto období se vztahuje další psychologický objev, že totiž v domě identity, v domě vlastního „já“ se dříve a lépe utváří tehdy, jestliže se dítě účastní vztahu trojstranného (já-ty-on) než jen vztahu dvojstranného (já-ty). Je-li jenom s matkou (já-ty), jde vlastně o jeden vztah se dvěma póly. Je-li tu však otec, začíná dítě jeden takový dvoupólový vztah k matce, druhý k otci a navíc je svědkem třetího vztahu mezi matkou a otcem. Z tohoto trojúhelníku mu teprve vyplyne v domě vlastní svébytné osoby (Matějček, 1994).

Výzkum ukazuje, že péče angažovaného otce může mít dlouhodobý vliv na empatickou schopnost dítěte a na jeho ohleduplnost k druhým. Badinterová uvádí výsledky výzkumného týmu kolem psychologa Davida McClellanda. Ten zjistil, že jedinci, kteří měli v dětství plně se podílejícího otce, vyrostli s větší pravděpodobností v dospělém s lepším porozuměním pro druhé než ti, jejichž otec byl vůči dítěti dříve málo vímavý. Každé dítě má tvořivý potenciál, který může být rozvíjen pozitivním rodičovským zájmem (Badinterová, 2005). Dr. Koestner uzavřel svůj výzkum o empatii s tím, že nejlepším ukazatelem pro budoucí vývoj empatie u dítěte je čas strávený s otci během dětství. Z mnoha jiných sledovaných zdrojů se právě tento jev projevil jako nejvýznamnější. Marian Radke-Yarrow doplňuje tuto teorii zjištěním, že samotný čas strávený s otcem nevypovídá o empatii, vylítme z něj ale leccos o rodině kde je společný závazek rodičů vůči jejich dítěti. Nicméně otcové hrají velmi důležitou roli, když pomáhají svým dětem stát se dospělými, kteří jsou citově zralí a starostliví (Dobson, 2002).

4.2.3 Formování hodnot a vztahu k autoritám

I pro utváření svědomí a morálních postojů mají otcové značný význam. Výzkumy naznačují, že chlapci, kteří vyrůstali v rodině s nejen fyzicky přítomným, ale také angažovaným otcem, byli pravidelně posuzováni jako morálně zralejší. Souvisí to

přede vším se snahou chlapce identifikovat se s otcem, protože u dívek taková souvislost prokázána nebyla (Dobson, 2002). Profesor psychologie Henry Biller se snažil zachytit vliv otce na odpovědnost, kterou děti přejímají za své počinání. Zjistil, že u dětí, kterým se jejich otcové hodnolibě, dávají jim najevo svou lásku řadou citovými projevy a uvolňují přiměřená omezení, se snáze vytvářel pocit mohutnosti vlastních schopností. (in Dobson, 2002). Otec také přetváří zodpovědnost, která nepodléhá časovým proměnám, pomáhá budovat kontinuitu a paměť, aby každá nová generace nemusela začínat znovu od nuly (Zoja, 2005, s. 167).

Erich Fromm vnímá osobu otce jako přísně vytvořený zákon a posádek, sociální normy a povinnosti; otec je ten, kdo trestá nebo odmítá. Jeho láska je podmíněná a dá se získat tím, že se dělá, co se vyžaduje. Proto má osoba vázaná na otce mnohem spíše doufat, že si získá jeho lásku tím, že bude vykonávat jeho vůli (Fromm, 1996, s. 119).

Ve svém morálním vývoji dítě potřebuje mít pevný vzor v obou rodičích. Mají-li se rádi a respektují-li se, pak by v základních morálních věcech neměly mít mezi sebou výrazných rozdílů. Bojují-li rodiče spolu, je-li mezi nimi nenávisť, pak se zákonitě snaží na svou stranu dostat i dítě. Dítě je svědkem nejednotné výchovy, objevuje se korupce například drahými dárky nebo citové vydírání. Dítě si tak vytváří takový nedobrý obraz o rodinném prostředí, pravidlech a řádu a tedy o jeho prvních autoritách. V dalším životě se ale také nutně setkává s autoritami: ve škole, v různých druzích výcviku, ve vojenské službě v zaměstnání (s interními směrnicemi) i v občanském životě například s dopravními předpisy, finančními, o nošení zbraní ale i s pravidly slušného chování. Zde však pravidelně selhává (Bakalář 2002).

4.2.4 Souhrn hlavních sfér vlivu otce na dítě

Henry Biller se pokusil o výčet hlavních okruhů vlastností, které otec podporuje ve svém synovi. Jedná se o akceptaci dítěte, asertivitu, budování přátelství, disciplínu, zdatnost, identitu, inteligenci, intimní vztahy, morální vývoj, nezávislost, péči, sociální přizpůsobení, tvůrčíost, uvolnění stereotypů (Bakalář 2002).

Podle Bakaláře je blahodárný vliv otce na dítě nedocenitelný. Chlapci a dospělata hýjící se svými otci si víc váží sami sebe. Mají lepší výsledky ve škole, déle studují, získávají vyšší kvalifikaci a snáze nacházejí zaměstnání. Méně často se stávají oběťmi sexuálního zneužívání i násilného útoku a samy nemívají tolik problémů se zákonem. Dívky jsou méně často násilné, později získávají první sexuální zkušenosti, v méně

připadech otčotní v dospívání. Dívky bez otce jsou ApovlnĚgíó a více se snaží vyhovĚ muĤtĤm než dcery, které se díky otcovĚlásce a úctĚcítí v bezpečí. Chlapci bez otcĤ mají mnohem ĤastĚi násilnické sklony a dostávají se do potíĤí, stávají se Ĥleny rĤzných part a gangĤ. Rodiny bez muĤe jsou obvykle chudĤí a dĚi z tĚhto rodin se na socioekonomickĚm ĤebĤĤku posunou ĤastĚi dolĤ než nahoru (BakaláĤ 2002).

Psycholog Warren Farrell shrnuje otcĤv podíl na výchovĚ do ĤtyĤ bodĤ. Až a prvé disciplína utváĤená otcem a hranice jím urĤované vedou dĤĚ k vnitĤní kázni, když se v ĤivotĚ setkává s rĤznými omezeními a potĤebami druhých. DĤĚsi uvĚlomí, Ĥe v ĤivotĚ nejde jen o uspokojení vlastních potĤeb. Za druhé, otcové si Ĥasto s dĚmi hrají odvĤĤnĚgími zpĤsoby, které nauĤí dĤĚ zkoumat, riskovat, dostat se do pranice i plakat, avĤak s tĤm, Ĥe mu zase otrne. PovĤimnĚ si, Ĥe dĤĚse tĚmĚ vĤdy vrací do pranice, i když je to nĚkdy dost divoké. Za tĤetí, otcové jsou Ĥasto otevĤĤnĚgí a upĤĤmnĚgí k dĚem ve vĚtech, které jaksí naruĤují společĤenské normy (moĤná, Ĥe sex je dobrý, moĤná, Ĥe BĤĤ existuje...). DĚi jsou rády, když mají zdroj upĤĤmnosti, na nĚĤ se lze spolehnout. DĚá jim dobĤe vĚĤĚ, Ĥe otec je tak dobrý ochránce, Ĥe je ani nemusí ochraĤovat pĤĤed pravdou, neboĤ umí zmĚĤĤit její dopad. UpĤĤmnost ovĤem neznamená, Ĥe vĤdy Ĥíkáte vĤechno: znamená také schopnost pĤĤznat si, Ĥe se obáváte být úplĤoupĤĤmný, neboĤ dĤi nĚkterým vĚem zatím nerozumí natolik, aby je to ochránilo pĤĤed strachem. Z toho vyplývá, Ĥe jim o pĤĤgích narozeninách Ĥekne víc, když si o to Ĥeknou. MĤĤeme shrnout, Ĥe otcové ve vĚci upĤĤmnosti více riskují, napĤ Ĥe dĤĚnebude schopno nĚĤemu porozumĚ, Ĥe vĤak souĤasnĚ pochopí, Ĥe pĤĤes neporozumĤní vede cesta k porozumĤní. Za Ĥtvrté, dívka vychovaná bez otce má navĤdy nenaplnĤnou touhu po akceptování muĤi. To mĤĤe vést k nápadnĚgímu signalizování sexuality navenek, ovĤem ne sexuality pro vlastní uspokojení, nýbrĤ ze strachu nelíbit se, neuspokojit muĤe. Je tĤm zranitelnĚgí vĤĤi muĤtĤm, kteĤ mnoho slibují, ale málo dávají. Nedostatek otcovské lásky vede nĚkteré dívky k uĤívání drog Ĥ hledají záĤitek lásky, který by mĚ vyplnit ono prázdno. Jiné takové dívky snadno otčotní, ale jen proto, aby získaly potĤebnou pozornost nebo aby nĚĤak zamontovaly muĤe do svého Ĥivotaó (BakaláĤ 1997, s. 146).

Psychiatr Kyle Pruett (in Biddulph, 2007) dĚal výzkum pro program, který zaznamenával u malých dĚí pokrok v motorických funkcích, ĤĤĤi, sociálních dovednostech a schopnosti ĤĤĤt problémy. Zahájil zkoumání dĚí, o které peĤují jejich otcové, ale byl ponĚkud skeptický, zda budou vykazovat stejnĚ dobré výsledky jako dĚi z tradiĤních rodin. Byl vĤak Ĥokován zjiĤĤím, Ĥe naopak si ve vĤech oblastech vedly lépe. Pruett si sice nebyl jist tĤm, co vĤechno tento zdar ovlivnilo, ale vyvodil závĚ,

Ďe nejpravdĎpodobnĎĝm dĎĤvodem je fakt, Ďe do pĕĕe o dĎĤi se intenzivnĎzapoĵili oba rodiĕe. MatkĀm totiĤ na blahu a rozvoji dĎĤi silnĎzĀleĤelo i pĤĤesto, Ďe pracovaly na plnĤ ūvazek mimo domov, zatĀmco v tradiĕnĤi rodinĎ se otec dĎĤmi obvykle tolik nezabĤvĀ. Jedna tĤĤetina muĤĤĤ v PruettovoĤskupinĎse stala hlavnĤmi opatrovateli dĎĤi nikoli proto, Ďe by to sami chtĕĤi, nĤbrĤ z dĎĤvodĤĤ listĎpraktickĤch a na pĤĤechodnou dobu ť napĤklad dokud se nemocnĀ manĤelka nevrĀtĤ z nemocnice nebo dokud si oni sami nenajdou zamĕstnĀnĤ. Toto pĤĤechodnĕ opatĤenĤ se pak protĀhlo na mnohem delĝĤ dobu, neĤ pĤĤedpoklĀdali. Pruett uvedl, Ďe nejvĎĝĝ zmĕna se odehrĀla u otcĤĤ, kteĤĤ byli z ekonomickĤch dĎĤvodĤĤ nuceni pĤĤjmout roli primĀrnĤch opatrovatelĤĤ svĤch dĎĤi a zpoĕĀtku se toho dost obĀvali, nebo byli dokonce neĝĤĤastnĤ. S novĤm ūkolem se vyrovnĀvali jen velmi pomalu, ale ve vĕku dvou let byli jejich dĎĤi k nerozeznĀnĤ od dĎĤi otcĤĤ, kteĤĤ si pĕĕi o potomstvo uĤĤivali od samĕho zaĕĀtku. Pruett tento jev vysvĕtlil otcovĤm ĀzaujetĤm pro dĤĤĤ. Komunikuje-li s dĤĤem uĤĤ v jeho ranĕm vĕku a zapoĵĤ-li se do pĕĕe o nĤ vytvoĤĤ si k nĕmu hlubokĕ citovĕ pouto, jeĤ u vĕĝiny tradiĕnĤch otcĤĤ patrĤnĤ chybĤ.

4.3 NepĤstomnost otce a poruchy dĤĤskĕho vĤvoje

O ĝkodlivĤch ūĤĤincĤch mateĤské deprivace pojednĀvĀ mnoho studiĤ jĤĤ od dob Sigmunda Freuda, kterĤ vyzdvihl kult mateĤstvĤ. Oznaĕil mateĤskou roli za Ājedineĕnou, bezparalelnĤ, ustavenou nezmĕnitelnĤna celou dobu ĤĤivota jako prvĤnĤ a nejmocnĝĝ objekt lĀsky a prototyp vĝech pozdĝĝch vztahĤĤ lĀskyĤ (in Dobson, 2002, s. 30). Stav spoleĕnosti po svĕrovĤch vĀlkĀch potvrdil Freudovu teorii. Mnoho dĎĤi zĤĤstalo bez rodiĤĤĤ a zĤĤzenĕ dĤĤskĕ domovy nemohly nahradit primĀrnĤi rodiĤovskou pĕĕi. VyznanĤ psychoanalytik John Bowlby se v 50. letech 20. stoletĤ zabĤval vĤzkumem mateĤské deprivace a zjistil, Ďe ĀprolongovanĀ deprivace mateĤské pĕĕe u malĕho dĤĤe mĤĤĤe mĤt zĀvĀĤnĕ a dalekosĀhlĕ dĤĤsledky pro jeho charakterĤ (in Dobson, 2002, s. 31). Psychologovĕ v tĕ dobĤ doporuĕovali rozvedenĤm otcĤĤm, aby nenavĝĤovali svoje dĎĤi a nezvyĝovaly tak jejich separĀnĤ ūzkost. Dobson poklĀdĀ jĤĤ sĀm termĤn ĀmateĤskĀ deprivaceĤ za neĝĤĤastnĤ, protoĤe Bowlbyho studie zahrnovala dĎĤi, kterĕ byly pĤĤpraveny o kontakt nejen se svĤmi matkami, ale takĕ otci. SĀm Bowlby ve svĤch pozdĝĝch studiĤch uznal vĤznam otcovskĕho pouta pro dĤĤĤ Do spoleĕenskĕho smĤĝlenĤ ale tato reinterpretace neveĝla, coĤ mĕlo dalekosĀhlĕ nĀsledky pĤĤedevĝĝm ve svĕĤovĀnĤ dĎĤi do porozvodovĕ pĕĕe matkĀm

na úkor otce. Zlomovým počinem se stalo vydání článku psychologa Michaela Lamba, ve kterém nazval otce zapomenutými účastníky k vývoji dítěte (in Dobson, 2002, s. 31). Od té doby výzkumy poznávají vliv otce na dítěte, když je starší, ale i v raných letech (Dobson, 2002).

Od druhé poloviny padesátých let dvacátého století vědí psychologové o souvislosti mezi nedostatečným vztahem otec a syn a delikvencí mládeže. U typického delikventa buď vztah k otci vůbec neexistoval, nebo byl slabý a špatný. I když otec syna občas pochválil, bylo ve vztahu mnoho nepřátelství, odmítání a trestů, často tělesných. Svým příkladem takový otec učí syna, jak se chovat agresivně a iracionálně bez zábran (Dobson, 2002).

V dospívání, kdy je rodičovský vztah omezený předepsanou mírou styku, je podle Bakaláše otec připraven o morální autoritu, kterou potřebuje k tomu, aby nabídl vedení, zastával roli vedoucího a vyžadoval disciplínu. Děti pohlížejí na otce jako na vnější osobu (outsider), vedoucího zábavního programu, náhradníka dyktivního náčelníka, a je málo pravděpodobné, že by u nich vznikl respekt a úcta do té míry, jakou inspiruje skutečný (tj. plnoprávný) rodič. Možnost, aby se děti naučily přijímat rodičovskou autoritu a aby na ni přirozeně reagovaly, spouští předpovídatelné šetrné reakce. Zprvu je vzata v potaz otcovská autorita, brzy poté se děti stávají problémem pro matky, učitele, poradce, sportovní instruktory. Později v životě dochází k neschopnosti respektovat autoritu zaměstnavatelů, policie a soudců (Bakaláš 2002, s. 139).

Statistika FBI ukazuje, že chybějící otec je spolehlivějším prediktorem trestné činnosti než rasa, prostředí či chudoba (Bakaláš 2002).

Pro ilustraci uvádím Bakalášem vybrané statistické údaje připravené NFI (National Fatherhood Initiative), které ukazují velmi vážný dopad nepřítomnosti otce ve výchově na nás všechny. Jedná se o americkou statistiku, která ale bude mít své opodstatnění i v naší kultuře. Americká Národní Iniciativa Otce ve svém výzkumu zjistila, že:

- 72% všech mladistvých vražd vyřídilo v rodinách bez otce.
- 60% všech pachatelů násilných bylo vychováno v domácnostech bez otce.
- 72% všech dětí v dětských nápravných zařízeních vyřídilo v rodinném prostředí s jedním rodičem.
- U dětí vyrůstajících bez otce je to ve srovnání s jejich vrstevníky z tradičních rodin dvojnásobná pravděpodobnost předčasného odchodu ze školy.
- U dětí vyrůstajících bez otce je to ve srovnání s dětmi z tradičních rodin jedenáctkrát větší pravděpodobnost projevu násilného chování.

- Dcery, jejichž otcové jsou nepřítomní, dosahují soustavně podprůměrných známek ve fyzice a z matematiky.
- Těžiště sebevražd mladistvých se vyskytnou v rodinách s jedním rodičem.
- Dcery, které mají odděleně od svých otců, jsou úřastníky více úrazů, mají vyšší procento výskytu chronického astmatu, bolestí hlavy a poruch spánku.
- 80% adolescentů v psychiatrických zařazeních pochází z domovů bez otce.
- Ve srovnání s dívkami z tradičních rodin, dívky žijící jen s jedním rodičem mají o 164% vyšší pravděpodobnost těhotenství před sňatkem, o 53% vyšší pravděpodobnost sňatku před dosažením plnoletosti a o 92% vyšší pravděpodobnost rozvodu vlastního manželství.
- Nepřítomnost biologického otce v domácnosti zvyšuje dceřinu zranitelnost vůči násilnosti a zneužití o 900% (tyto trestné činy jsou páčány zejména novými partnery matek).

5 Rozvedení otcové

Aťkoli můžeme spolu s Lernou (2001) konstatovat, že se mužská role změnila, stále je otcovská role v životě muže jednou z nejdůležitějších. Každý muž překládá svému otcovství jinou míru významnosti, svým dětem se vztahují s různou intenzitou. A podle toho se vyrovnává s omezením nebo i ztrátou této role.

S velkou pravděpodobností otce po rozvodu trápí úzkosti a bolestné pocity z nevydařeného manželství. Pokud rozvod inicioval sám a soud rozhodl o přídělení dětí do péče matky, může ho šce litovat omezeného kontaktu s dětmi a uvědomovat si nebezpečí, že jeho vliv na děti bude stále více slábnout. Zraněné city mohou vyvolávat psychosomatické příznaky až deprese, mohou spustit i další patologie (Smith, 2004).

5.1 Různé přístupy k otcovství po rozvodu

V praxi se setkáváme s muži, kteří kladou důraz na jiné hodnoty než na otcovství. Dětem se vztahují spíše sporadicky a i po rozvodu je ponechávají v péči matek bez pocitu velké újmy. Svůj životní styl nechtějí omezovat přítomností dětí. Možnosti styku s dětmi nevyužívají, přestože tím dítě zraňuje (Lerná, 2001).

Podle Warshaka někteří muži trestají své manželky i děti prostřednictvím nezájmu (Warshak, 1996). I když se jedná o případy, ve kterých manželka iniciovala rozvod. Muž se jí tímto způsobem mstí, ať trpí trápením dětí, kterým se stýská po otci.

Další skupina mužů je charakteristická postupným ochlazením vztahu k dítěti. Je pro ně velmi náročné přijmout omezení vzájemného vztahu a zmenšení role v životě svých dětí. Přeručení vztahů je pro ně únikem z tíživé situace. Existují i muži, kteří by se o své děti rádi starali, ale nakonec přijmou společensky rozšířený a kulturně mateřství podporovaný názor, že po rozvodu své děti ztratí. Považují se za méně schopné v péči o dítě a jiné než standardní řešení je pro ně nepřijatelné. Během peřlivě odmítnutých návrhů se snaží děti zaujmout. Sami tak mohou být docela spokojeni. Proti konvenčnímu rozdělení mateřských a otcovských rolí se ozývají otcové, kteří hádají své děti do své péče. Při svých snahách narážejí na obtížné překonatelné překážky právního i společenského charakteru, kterého pro ně zřídka znamenají úspěch. Přesto je pro ně

snaha o kontakt s dĚmi navzdory vĚm pĚkĚhkĚm jedinou alternativou. Jejich ĥivotnĚ krĚdo mĚĤe znĚt: lepĤĚ nepĚĤetelskĚ spojení neĤĚ ĥĚdnĚ (Smith, 2004).

OtcovĚ, kteĤĚ hluboce touĤĚ vidĚt svoje dĚi, musĚ pĚkonĚvat mnoho faktorĤ. Warshak (1996) se zabĚvĚ motivy otcĤ, které je vedou k boji za svĚĤenĚ dĚĤe do jejich pĚĤe. NachĚzĚ zcestnĚ a dobrĚ dĤĤvody. Mezi ty zcestnĚ ĤĚdĚ:

1. ZajiĤĚnĚ pĤĤznivĤĤĤho finanĤnĤho vyrovnĚnĚ
2. Snaha vyhnout se vyhĤivovacĚm povinnostem
3. ZĚskĚnĚ dĚĤe jako nĚstroje k udrĤenĚ manĤelky v manĤelstvĚ
4. ZĚskĚnĚ dĚĤi jako nĚstroje k ĤastĤĤĤmu kontaktu po rozvodu
5. ZĚskĚnĚ dĚĤi jako nĚstroje k potrestĚnĚ manĤelky
6. ZĚskĚnĚ dĚĤi jako dĤĤkazu vlastnĚ ceny ĥĚdatele
7. ZĚskĚnĚ dĚĤi jako prostĤedku ke zmĚrnĚnĚ pocitĤ viny za rozvod
8. ZĚskĚnĚ dĚĤi jako prostĤedku proti osamĤlosti

Z vĤĤtu je patrnĚ, Ĥe oblasti motivĤ jsou velmi ĤirokĚ a najĚt pravĚ dĤĤvody je velmi obtĤĤnĚ i pro otce samotnĚ. Jak to potom mĚ bĤt snadnĚ pro soudy? Warshak si myslĚ, Ĥe otec ĥĚdajĚcĚ o svĚĤenĚ dĚĤe mĚ takovĚ nevzneĤenĚ dĤĤvody jen zĤĤdka. NavĚc by ani soud nemĤ automaticky pĤĤdpoklĚdat nĤĤakĚ pochybnĚ motivy na stranĚ otce (LernĚ, 2001). Smith (2004) vedle toho zmiĤuje kanadskĚ prĤĤzkum potvrzujĚcĚ, Ĥe pro mnoho otcĤ je nepĤĤjemnĚ pomyĤlenĚ, Ĥe ztratili moc a kontrolu nad svou rodinou. Pocity zavrĤenĚ a nepĤĤznĚnĚ ĥĤrlivost na novĚho partnera bĤvalĚ manĤelky hraje takĚ dĤĤĤĤitou roli v situaci rozvedenĚho muĤe (Smith, 2004).

Na dobrĤch dĤĤvodech otce pro svĚĤenĚ dĚĤe do pĚĤe se shodujĚ vĤechny studie na toto tĚma. VĤĤĤina otcĤ mĚ se svĤm dĚĤem silnĚ citovĚ pouta, kterĤch si velmi cenĚ. SvĚĤenĚ dĚĤe pro nĤ tedy znamenĚ udrĤenĚ intenzity tĤĤto svazkĤ. Svoji odpovĤĤnost berou zcela vĤĤhnĚ jsou pĤĤsvĤĤlenĚ, Ĥe dĚem vytvoĤĤ dobrĚ domov (Warshak, 1996).

LernĚ (2002) poukazuje na jeĤĤĤ jeden pomĤnĤrozĤĤĤenĚ motiv otcĤ pro svĚĤenĚ dĚĤe do vlastnĚ pĚĤe. V takovĚm pĤĤpadĚ otcovĚ nezkoĤĤejĚ zĚskat svĚ dĚĤo trvalĚ pĚĤe hned po rozvodu. SouhlasĚ naopak s vĤĤhradnĚ pĚĤĚ matky a svĤm omezenĚm stykem s dĚĤem, z kterĚho se snaĤĚ vytĤĤĤit co nejvĤce pro dĚĤo i pro sebe. Ale ani tento nedostaĤujĚcĚ rozsah styku, urĤenĚ soudem, jim nebĤvĚ dopĤĤĤn. Je jim v setkĚnĚ s dĚĤem rĤĤznĚmi zpĤĤsoby a z rĤĤznĤch dĤĤvodĤ ze strany matky brĚnĤo. OtcovĚ si ale svĚho vztahu k dĚĤi si cenĚ natolik, Ĥe situaci nepodlehnu, a aby o svĚ dĚĤe nepĤĤĤgli ťplnĤ rozhodnou

se bojovat a pokusit se získat dítě do své péče. Zákony jsou v těchto případech na jejich straně

5.2 Současná standardní úprava poměrů po rozvodu

Rozvod je jednou z nejzávažnějších životních situací. Přitom se dle LSÚ týká ročně průměrně 30 000 manželství. Když si dovolíme úvahu, že průměrná rodina má asi 1,6 dítě, vychází nám číslo okolo 90 000 zúčastněných, kterých se porozvodová situace bytostně dotýká. Záleží na tom, za jakých okolností k rozvodu došlo, kdo jej inicioval, jak probíhala komunikace atd. Je ale zřejmé, že vedle procesu ztráty partnera, se rozbíhá další proces narušení ať zpřetrhání svazků s dětmi. Děje se tak kvůli zabývanému přístupu k porozvodovému uspořádání (Lerná, 2001).

Listina základních práv a svobod zakotvuje i právo na výchovu svého dítěte. Je přirozené, že otcové stejně jako matky vkládají do svých dětí naději, chtějí o ně pečovat, vidět jak rostou, chtějí jim předávat své zkušenosti, hodnoty, vzdávat je, radit jim a všemožně je podporovat. Běžná soudní praxe přisuzuje otcům jen minimální právo na styk s jejich dětmi. A to jen v případě že se matka dostaví na místo určené i s dítětem. Není výjimkou, že ke styku otce a dítěte nedojde a i když soud má matce uložit pokutu za neplnění soudního rozhodnutí, nebývá výjimkou, že se takový případ odkládá.

5.2.1 Druhy úpravy poměrů

Aby bylo manželství rozvedeno, musí se nejprve upravit vztah k dětem. Buď se rodiče dohodnou sami mezi sebou, nebo rozhodování o dětech svěřeno do rukou soudu. Ve vztahu k dětem mohou být poměry upraveny následujícím způsobem:

1. Výhradní péče

Až do roku 1998 byla výhradní péče jedinou možností úpravy poměrů v porozvodové péči o nezletilé děti. Novela zákona o rodině umožňuje, aby bylo dítě svěřeno do stávající resp. společné péče. Z 90% jsou dnes děti svěřovány matce, zbylých 10% tvoří otcové a přebuzní. Otci jsou děti svěřovány pouze v případě nepřítomnosti matky, jejího nezájmu nebo naprosté neschopnosti se o dítě starat. Lze-li srovnávat kvalitu rodičů, tak přesto, že mají oba k dítěti pevný citový vztah a ono k nim, mají

stejně sociální a ekonomické zázemí, stejné výchovné předpoklady, jsou dŕi vŕgínou svŕčovány matkám, ŕasto i v pŕpadŕ ŕe výsledky srovnání hovoŕí pro otce. Vychází to z koncepce biologických dŕvodŕ, kterou kritizuje napŕ Bakaláŕ (viz dále) (Lerná, 2001). Podobnŕ Warshak (1996) hovoŕí o srovnatelnosti psychického zdraví pŕŕmŕného dŕŕe v pŕi matky s psychickým zdravím pŕŕmŕného dŕŕe v pŕi otce. Také má za to, ŕe nŕkterým chlapcŕm se po rozvodu mŕŕe daŕí lépe s otcí. Na druhé stranŕ dívkám se mŕŕe daŕí hŕŕe. Vycházet zde z texaských studií. Dŕi ve výhradní pŕi rodiŕe shodného pohlaví, ve srovnání s dŕmi ve výhradní pŕi rodiŕe opaŕného pohlaví, byly popsány jako zralejŕí, více společenské, více spolupracující a samostatnŕjŕí. Byly ménŕúzkostné, ménŕ nároŕné a mŕy více sebeúcty.

2. Standardní úprava styku otce s dŕmi po rozvodu

Standardní je vymezení společného ŕasu otce a dŕŕe na jeden víkend za 14 dní (Lerná, 2001). Je zŕejmé, ŕe taková ŕasová dotace neumoŕní plnŕí rodiŕovské funkce. Pŕvodnŕangaŕovaný otec se tŕŕe vyrovnává s postupným ochlazováním vztahŕ a stává se ŕasto jen společníkem pro zábavu. Dŕŕ v podstatŕ ztrácí své právo na výchovu obŕna rodiŕi.

Jiná úprava je ménŕŕastá a týká se osvícených rodiŕŕ, kteŕ se dokáŕou domluvit na pro dŕŕpŕŕznivŕjím pŕŕbŕhu kontaktu (Lerná, 2001).

3. Stŕdavá pŕe

Z hlediska prospŕŕnosti pro dŕŕ je její podmínkou schopnost spolupŕce a kompromisŕ mezi rodiŕi. Rodiŕe musí být rovnŕ flexibilní a respektovat dŕŕehitost toho druhého pro jejich dŕŕ Naŕe zákonodáŕství rozlŕjuje stŕdavou a společnou pŕi. Stŕdavá pŕe je ve výkladu zákona o rodinŕ charakterizována jako svŕčení dŕŕe v ŕurŕitém, pŕesnŕ vymezeném ŕasovém období do výchovy jednoho rodiŕe a v dalŕím ŕasovém období do výchovy druhého rodiŕe. Soud soulasnŕ vymezí práva a povinnosti obou rodiŕŕ. Svŕčení do stŕdavé pŕe je podmínŕno blízkostí bydliŕŕ rodiŕŕ tak, aby dŕŕ mohlo docházet do jedné ŕkoly. Společná výchova je moŕným ŕeŕením tehdy, kdy spolu rodiŕe nebo i nesezdaní partneŕ zŕstávají v ŕurŕité formŕ společenského souŕití. Mohou společnŕ bydlet, hradit ŕást svých potŕeb a zejména peŕují společnŕo dŕŕ (Lerná, 2001).

Kritici stŕdavé pŕe z ŕad odborníků poukazují na fakt, ŕe dŕŕ potŕebuje stále prostŕdí. Neustálá zmŕna je pro dŕŕ velmi stresující, nedává mu moŕnost vytvoŕit si poutu

k místu a zanechává je v nejistotě (Lerná, 2001). Je třeba vždy přihlížet k věku dítěte, právomladší děti jsou neustálými změnami nejvíce stresované.

Výhody stádavé péle, jako udržení si obou rodičů dítěem i možnost otce udržet s dětmi intenzivní a hodnotný vztah, často plynou z výzkumů mezi rodinami, u nichž došlo k tomuto upořádání dohodou rodičů, nikoli soudním rozsudkem. Takové nálezy nelze generalizovat na rodiny, u nichž byla stádavá výchova vnucena soudem. Tyto faktory, které mohly vést k volbě stádavé výchovy, mohou být zodpovědné za výsledky pozorovatelné v těchto rodinách. Například dvojice s vyšším vzděláním, kde byli rodiče vysoce angažovaní ve výchovodě a dvojice s relativně nízkou mírou porozvodových bojů jsou pravděpodobně ochotnější zvolit stádavou výchovu (Bakalář Novák, Warshak, 2008).

Výzkumy mapující náhled dětí na nejlepší možné porozvodové upořádání naznačují, že většina (70%) respondentů by dala přednost možnosti trávit s každým rodičem stejnou dobu. Jednalo se o dotazování mezi vysokoškolskými studenty, kteří buď měli anebo neměli zkušenost s rozvodem svých rodičů. Přesto se autoš domnívají, že ti, kteří zkušenost s rozvodem rodičů neměli a tudíž optimální uspořádání jen odhadovali, přesto nepodlehli úsudku skrz rŕňové brýle. Dokládají to další výzkumnou studií, v níž se ukázalo, že 93% těch, kteří vyrůstali ve stádavé péli a trávili s každým rodičem stejný díl času, označili tuto možnost za nejlepší (Fabricius a Hall, 2000 in Bakalář Novák, Warshak, 2008). Ze studie 99 vysokoškolských studentů vyplývá, že studenti, kteří před přechodem na kolej žili ve stádavé péli rodičů, vypovídali o menší míře pocitu ztráty z rozvodu než studenti, kteří žili výhradně v péli jednoho z rodičů (Laumann-Billings a Emery, 2000 in Bakalář Novák, Warshak, 2008).

Přehledy založené na narativním přístupu dospěly k rozdílným závěrům o důsledcích stádavé výchovy na adaptaci dětí (Bender, 1994; Johnston, 1995; Kelly, 1993; Twaite a Luchov, 1996 in Bakalář Novák, Warshak, 2008). Avšak nedávná metaanalýza 33 studií (Bausermann, 2002) zjistila, že děti ve stádavé výchovodě byly celkově lépe adaptované než děti vyrůstající ve výhradní péli matky a to i při zohlednění různých úrovní rodičovských sporů. Většina rodin zapojená do metaanalýzy si porozvodové uspořádání volila sama, aniž by byl nutný zásah soudu (in Bakalář Novák, Warshak, 2008).

I přes výsledky studií hovořící většinou ve prospěch stádavé péle z pohledu dětí je třeba mít stále na paměti ta procenta, která s takovým uspořádáním nesouhlasí a neaplikovat výsledky paušálně

Bakalář a kol. jsou přesvědčeni, že Apázory dětí, které byly popsány ve zmíněných výzkumných studiích, by měly oslovit veřejnou politiku týkající se styku dítěte s rozvedenými nebo nikdy nesezdanými rodiči. Místo toho, abychom považovali udržování vztahu s rodiči ve dvou domovech za nerealistické břemeno, zákonodárci, soudy, rodiče a jejich poradci by měli uznat, že děti jednak mohou, jednak chtějí udržovat plnohodnotné vztahy k oběma rodičům a my bychom jim k tomu poskytovat dostatek příležitostí (Bakalář Novák, Warshak, 2008).

5.3 Úskalí kontaktu otce s dítětem

Striktně vymezené návštěvy přivádí dítě otce do nepříznivé situace. Dítěm může cítit vinu vůči matce, dává najevo radost ze setkání s otcem, a proto raději zvolí strategii chladného odstupu. Otec si tuto reakci může špatně vykládat, cítí se v dané situaci nejistě Smith (2004) poukazuje na skutečnost, že některým otcům se zamlouvá představa rodičovství, ale neumí vynaložit nezbytnou trpělivost a lásku.

Obsah setkání by měl odpovídat věku dítěte. Nesmírně těžké je umět odhadnout, jak dlouho se dítě různého věku dokáže soustředit, jaká línost je baví, co potenciálně povzbudí jejich nezávislost. Ideální je, když si dítěm může přikládat konkrétní línosti s rodičem popovídat, vztahy mezi rodiči a dítětem jsou založeny na tom, co se jeví jako každodenní malichernosti. Rodič by měl hledat způsoby, jakými dát najevo, že mu na dítěti záleží. Každý takový kontakt má svoje rituály a jak dítě roste, je vhodné je pozměnit. Mladší děti spíše ocení objetí než starší pubertální děti. Smith (2004) navrhuje pozvat dítě na zákusek.

Nejzávažnější je oblast spolupráce rodičů. Pokud k ní nedochází, může návštěva posílit obavy dítěte z dalšího konfliktu.

Rozvedený otec se musí vyrovnávat i s jinými praktickými a citovými obtížemi. Laskěji po rozvodu musí tedy vyhledat nové bydlení a sladit návštěvy dětí s nutností vydávat peníze na živobytí. Smith (2004) konstatuje, že až třetina otců ztrácí kontakt s dětmi brzy po rozvodu a po pěti letech se už s dětmi stýká jen polovina rozvedených otců. Příčiny této situace mohou plynout z toho, že neustálé loučení s dětmi je i pro otce velmi bolestné. Pocit viny může vést k oslabení rodičovských funkcí, proto jakoby se otec trestal a namlouval si, že ho děti zavrhnou a raději zvolí omezení nebo úplné zrušení kontaktu s dětmi.

K pŕeruŕení vzájemného kontaktu dŕí s otcem mŕíe dojít mnoha dalŕími zpŕsoby. Otec nŕkdy mŕíe klást rovnítka mezi placení výŕivného a jeho právo na styk s dŕíem. Když matka kontakt s dŕíem odmítá, otec situaci ŕegí tak, ŕe pŕestává platit výŕivné. Svého práva na setkávání s dŕíem se mŕíe domáhat u soudu, ten mŕíe matce udŕít pokutu za neplnŕí soudního rozhodnutí. Nová partnerka otce mŕíe vnímat dŕí jako hrozbu, konkurenci v boji o city (Smith, 2004).

5.3.1 Syndrom zavrŕení rodiŕe (SZR)

Jedná se o teoretický koncept, který je pŕírodním jevem rozchodu nŕkých rodiŕŕ. Jejich dŕí zaŕne být manipulované jedním rodiŕem, aŕ se druhému rodiŕi odcizí nebo jej zavrŕne (Gardner, 1992).

Pokraŕují-li spory rodiŕŕ i po rozvodu, vidí Kelly vzrŕstající riziko, ŕe dŕí nebudou dobře prospívat. Diskuze se ale zamŕuje i na dalŕí oblasti vlivu rozvodu na dŕí jako ztráta rodiŕe v dŕsledku rozvodu ŕí riziko, ŕe dŕí budou opakovat rodiŕovský model rozchodu (in Smith, 2004).

Syndrom zavrŕeného rodiŕe (Parental Alienation Syndrom) poprvé popsal americký psyhiatr Gardner v 80. letech 20. století. Gardner dokázal, ŕe dŕí závislé na jednom z rodiŕŕ a popouzené proti rodiŕi druhému si zaŕne vyvíjet vlastní dynamiku postojŕ vŕŕí rodiŕi, proti kterému je popouzeno a kterého nakonec zavrŕne. Popouzející, podle Gardnera programující, rodiŕ pozdŕí uŕ nemusí tyto postoje posilovat pŕmo, dŕí samo vŕechny své zkušeností s rodiŕi dŕí do ŕernobílé ŕablony, v podstatŕ dochází ke ŕŕpení na "hodného rodiŕe ŕ zlého rodiŕe". Dŕí vyvíjí snahu zalíbit se tomu, s kým ŕíje, na kom je závislé a koho má proto ze svého pohledu radŕí (Gardner, 1992).

V odborné literatuŕe se setkáme s nŕkolika v podstatŕ pŕekrývajícími definicemi SZR. Koeppel a Koodje (1998) hovoŕí o syndromu zavrŕeného rodiŕe tam, kde dojde k vypŕstování nekompromisnŕ kladného pŕsklonu dŕíe k jednomu, tomu hodnému, milovanému rodiŕi a souŕasnŕ nekompromisního zavrŕení druhého rodiŕe, toho zlého, nenávidŕného. Dŕí se tak v rámci rodiŕovských sporŕ o svŕení dŕíe nebo o styk s dŕíem. Dŕí takové chvíli ztrácí normální spektrum citŕ pro oba rodiŕe.

Bakaláŕ (2006) poukazuje na jedno z dŕleŕitých diagnostických kriterií SZR, v nŕmŕ míra obviŕování, nenávisi ze strany dŕíe je zcela nepŕsmŕená skuteŕné vinŕ ŕí nŕákému nedostatku zavrŕeného rodiŕe.

Motivace programujícího rodiče často vyplývá především z těch hrožících, u Bakaláře destruktivních, stránek lidské povahy. Programující rodič jedná pod vlivem motivů moci, pomsty, trestání, nenávisti a agrese, potěby vnějšího nepřitele nebo egoistická snaha být výhradním Architektem duše vlastního dítěte (Warhsak, 1992). Podle Bakaláře to nezřídka přejde v pocit vlastnictví i již dospělého dítěte. Rovněž legitimní nárok a právo druhého rodiče nejsou respektovány, ale jsou ignorovány nebo vysmívány (Bakalář 2006).

Bakalář (2006) ve svém souhrnu uvádí průvodní důsledky tohoto jevu.

1. Dítě ztratí téměř vše, co s druhým rodičem souvisí

Ztráty se vztahují k hmotným statkům, výchovnému a vzdělávacímu působení, praktické pomoci v různých životních fázích či situacích apod. Motivace zavrženého rodiče pomoci svému dítěti je dána nejen různými společenskými tlaky, ale také známými genetickými mechanismy, které se projevují mimo jiné silným zájmem na úspěchu svého potomka, své krve. Tímto mechanismem disponují obdobně matky i otcové, ale také pokrevní příbuzní, byť v menší míře.

2. U dítěte se zabrzdí a zdeformuje emocionální vývoj

- a) Dítě je totiž programováno tak, aby potlačovalo průvodní pozitivní emoce k nyní zavržovanému rodiči. Takové potlačení či vytlačení emocí může vést ke vzniku psychopatologických symptomů, které ubírají značný díl psychické energie.
- b) Dítě je programováno dávat volný průběh emocím nenávisti, zdělováním jen slabými, neopodstatněnými argumenty, za úplné absence pocitů viny. Takové programování rovněž zamezí možné korekci, sebereflexi apod. (Takto asi vzniká hivná přída pro fanatismus).
- c) Dítě se podstatným způsobem nabourá jeho sebedůvěra, do citového života se mu vetkne přesvědčení, že jeho druhý rodič je špatný, závadný. Je možné, že se dítě v hodinách biologie ve škole dozví o dědičnosti, chromozómech, genech a tedy také o tom, že přesná polovina jeho genetické výbavy, je ze špatného, veskrze ničemného llovka. Sebedůvěra a sebehodnocení dítěte je tak už od začátku citelný zásah.

3. U dítěte se zabrzdí a zdeformuje psychosociální vývoj

- a) Dítě je zbaveno vhodného, tolik potřebného modelu k převzetí sexuální identity a role. Při programování matkou (zdaleka nejčastěji případ), je chlapcem ztížena možnost identifikovat se s přirozeným mužským vzorem, tedy otcem. Škodlivost takového jednání

na vývoj dívek se projeví nejvíc v okamžiku volby erotického partnera, který bývá vybírán podle otcovské předlohy. Programuje-li otec, pak se popsany obraz pouze zrcadloví.

b) Dítě je narušen vztah k autoritám, problematickým se stává i snížení schopnosti sociální diferenciace. Je špatné, když dítě ne bez váhne přine nenávidí nějakou osobu v relativně neutrálním postavení, například učitelku hudby, a když to rodiče tak ponechají. Je však mnohem horší, když se tak děje v případě osob, která dítě miluje a která je součástí jednou ze dvou nejdůležitějších osob, které dítě na světě má. V tom případě spatřuje tragický prvek SZR, protože vede k náhledu, že programující rodič jde přes mrtvoly. Zavržený rodič má v dítěti i postavení přirozené legitimní autority. U dítěte později může dojít k narušení vztahu k autoritám vůbec, neboť tento základní modelový vztah je hluboce zpochybněn. Navíc, SZR se projevuje tak, že všichni příbuzní zavrženého rodiče začnou být nenáviděni. Dítě nabývá přesvědčení, že se obdobným způsobem může chovat i ke všem dalším nepohodlným osobám.

c) Dítě si ukládá model domluvy mezi dvěma různými stranami. Nabývá přesvědčení, že ztížené podmínky opravňují nesouhlasící strany k zcela nevybíravému jednání mnohdy za hranicemi základní slušnosti a úcty. Mnohem lépe je pro svět dítěte vybaveno dítě, které si z rodiny odnáší model slušného řešení krizových situací.

d) Dítě ztratí genealogické informace tvořící významnou součást identity. Ze strany zavrženého rodiče ztratí polovinu informací, odkud pochází, jaké má předky, co dělal, čím vynikli apod. Začne-li dítě být programováno až ve starším věku, zůstávají informace o jeho předcích jenom v jakémsi zakázaném území, které znamená pro dítě tabu.

e) Dítě projde zkušeností "brainwashingu", která na něm nemůže nezanechat stopy. Utváří si falešný sebeobraz, zdeformované jádro vlastní osobnosti, což jej celoživotně poznamenává.

Kozáková (1998) zkusila odhadnout procenta výskytu SZR v České republice. Ve vybraných školách (s přihlédnutím k reprezentativnosti vzorku, tedy mnoho měst i venkov, městských i venkovských škol) byly standardizovaným způsobem zjišťovány charakteristiky rodinných vztahů u dětí z jiných než tradičních rodin. Kromě řady jiných ukazatelů se zjišťovala, jak se po rozchodu biologických rodičů dítě v průběhu času měnil vztah dítě k tomu rodiči, s nímž nebylo. Analýza dat ukázala, že vztah k tomuto rodiči se zhoršuje (na statisticky významné hladině) způsobem, který lze interpretovat jako přisobení SZR.

Konkrétně v roce 1996 bylo v České republice rozvedeno celkem 33.113 manželství, z toho 23.438 manželství s nezletilými dětmi, jichž bylo celkem 34.670. V uvedeném roce bylo zhruba 89,5 % dětí svěřeno do péče matky, což v případě první

31.030 dětí. Bakalář (2006) ve svém odhadu z praxe uvádí, že i kdyby jen 50 % z těchto dětí bylo popouzeno proti otci, pak se jedná o 15.515 dětí. Dále vychází z Trnkova (1974) a Gardnerova (1992) schématu, kde bylo popouzení v závislosti na míře maladaptace odstupňováno na mírné, střední a těžké. Z toho by plynulo, že jedna třetina těchto dětí byla popouzena mírně, druhá třetina středně a zbývající třetina silně. Zachází ještě dále svým tvrzením, že u 90 % silně popouzených dětí a u 50 % dětí popouzených středně silně se vyvine syndrom zvrhnutého rodiče. Dostává se tak k číslu něco přes sedm tisíc dětí, které si kašdoroň do ěivota odnágí váěné psychické poznamenání. Opravdu je na místě se tázat, koho to zajímá.

Mezi odborníky je celý koncept SZR vnímán poněkud kontroverzně. Jeho kritici mu vytýkají, že takový koncept lze ideologicky zneuěít, že SZR je vlastně ideologický koncept, který slouěí k organizaci otců trpících nemoěností hodnotného styku se svými dětmi a neumohěje jednoduěe řegit sloěitou a neřegitelnou situaci (Pavlát, 2006). Rovněě jim vadí, označení Syndromu a jeho nezařazení do DSM-IV. Také operují nevhodným překladem termínu Parental Alienation Syndrom. Āarka Gjurilová oznaěuje SZR za přklad neadekvátní medikalizace vztahového problému. To neumohěje porozumět situaci dítěte v konfliktním vztahovém procesu a naopak vede k polarizovanému hodnocení: někdo je nemocný, a potěbuje lěbu, někdo to zavinil (nejspřeg vzhledem ke své problematické osobnosti), a někdo je nevinný.

5.4 Sdruěení otců

Obraz otců, kteřeg se přdávají k některé ze skupin organizujících se v boji o děti, nebývá vědy lichotivý. Mnohdy proto, že rětorika, kterou pouěívají je za léta bojů velmi vyostřená a zahořklá. Zdaleka věak ne věichni patřeg k sortě kverulantů, kteřeg si z vláření dětí po soudech a uráěení ěenského plěmě vytvořeg hlavní náplř ěivota. Aťuě se s bývalou partnerkou o dětech dohodli mimosoudně nebo si v soudní síni mlčky vyslechli rozsudek o svěření dítěte do péě matky a vyměření řasu, který s ním mohou trávit, netuěili, že ten pravý boj s věrnými mlýny je teprve řeká. Věe zařalo zjiřtěním, že otcovskou roli mohou demonstrovat pouze zasláním peně na úřet bývalé, a konřil rezignovaným přznáním vlastní bezmoci. V některých přpadech vřivné slouěí matkám i jako úřinná páka k vydírání a v ěeské Republice nefungují prostředky, jak tomu bránit.

Proto se někteří otcové sdružují do nátlakových skupin. Ve Velké Británii je to například skupina Rodiny potřebující otce a v Kanadě Otcové mají svá práva (Smith 2004). V českých podmínkách se objevují Liga otců, Spravedlnost dětem, K213 pojmenované podle § 213, který stanoví trestní sazby za zanedbání vyživovací povinnosti. Ve svém prohlášení uvádí pohádek na výnos § 213 z trestního zákona, tedy aby neplacení alimentů přestalo být trestným činem. Jejich aktivity vycházejí ze zkušenosti s českými soudy, kterým vládnou, jak říká jejich zakladatel, Feministické tandemy. Vyostřenou rétorikou však poukazují na aktuální situaci, kdy je dítě po rozvodu svěřováno do péle matkám. O otcích se uvažuje jen v okamžiku, že by matka nebyla psychicky zplísňená nebo by dítě trýrala.

O motivaci otců pro získání dítěte do své péle jsme se již zmiňovali. Ale i studie, které podhlásí otce, kteří své děti do péle nechťí, jedním dechem dodávají, že existují i skupiny otců, kteří pociťují opravdu silné pouto ke svým dětem, nejsou ve svém boji vedeni mocenskými zájmy apod. Jak uvádí Bartoria a Drakich (in Smith, 2004), napovídaly výsledky studie s 32 otci některé motivy vedoucí k jejich aktivitě. Většina nesouhlasila s nastavením zákona, který diskriminuje otce, neboť svěřuje děti převážně do péle matek. Po bližším přezkoumání se zjistilo, že většina z nich o svěřování do péle nepohádala a děti do své péle nechťí. Nepořítali příliš s každodenní péčí, záleželo jim spíše na kvalitě stráveném časem, který si chtějí sami zvolit. Na druhé straně existují otcové, kteří pociťují silné pouto ke svým dětem, a boj o kontakt se dětmi pramení z motivů, které Warshak popisuje jako dobré. Jejich odlišení závisí na konkrétním přístupu otců i posuzujících odborníků (Warshak, 1996).

5.5 Cochemský model

Tento způsob soudního vyrovnání v péči o dítě je pojmenovaný podle německého mistra Cochemu, kde jej poprvé uhl opatrovnícký soudce Jürgen Rudolph. Sám jeho zakladatel jej prezentoval na semináři konaném v listopadu roku 2006 konaném v Praze a věnovaném problematice svěřování dětí do péle.

Rudolph uvedl přednášku svými postřehy. Zajímal se o pohled dítěte, který ho navedl k přesvědčení, že ztráta jednoho rodiče, lhotejno zda otce nebo matky, je špatná. Neříká, že otcové nikdy nemaš soudní rozhodnutí, vykládá vše na pozadí boje rodičů jako lidského páru. Pro dítě je obrovská ztráta, když se mají rodiče fyzicky rozejít. Děti často

dávají vinu samy sobě. Jejich myšlení je přehledné: Když má táta rád, pročpak jde potom pryč? Rozhodl se udělat vše pro zachování společné péče a společná odpovědnosti. Odpovědnost dle něj ani neměla být zákonem upravena, protože se jedná o fakt a žádný právní problém. Rudolph vnímá bezmocnost rodičů, které někdy podléhají. Cítí se ublížen a podle toho jednají. Bohužel ke svému jednání manipulují svoje děti, pouhívají je jako nástroj pro dosažení svých cílů často v nesnesitelné formě.

Vše odstartovala dohoda mezi právníky, že nebudou sledovat konfliktní strategie. Nebudou se donekonečna ptát o to, zda jednat v zájmu dítěte nebo brát v potaz rodiče, kteří jim udělili mandát. Dohodli se, že ve všech dětech a v opatrovnických věcech budou nařizovat stání krátkodobě ve všech případech bude soudní stání zahájeno nejpozději do 14 dnů. Jiné případy se díky tomu musí odložit, ale vše vychází z přesvědčení, že právů nezletilého dítěte hraje i zásadní roli, proto je nutné dát jejich případům přednost. Advokáti se rychle naučili, že v těchto procesech pro oba účastníky pro jejich mandanty vznikají pouze výhody. Termíny dostanou během 14 dnů, advokáti nemusejí psát žádná pojednání, stačí dát jeden návrh.

OSPOD byl zproštěn závazku vypracovávat písemné zprávy pod podmínkou, že spolupracovnice a spolupracovníci musejí být osobně přítomni u soudu, což přineslo značné výhody, hlavně fakt, že byli přítomni se svými aktuálními zkušenostmi. Zásadní bylo rovněž rozhodnutí přizvat poradny, které přistoupili na fakt, že budou s rodiči jednat do 14 dnů od zahájení případu za účelem začít diskusi o dětech z pohledu rodičů, ne páru. Provoz poradny samotné není pod dohledem soudu, jsou také vázáni mlčenlivostí. To si vymínili jako podmínku, že o obsah a způsob poradenské terapie prostřednictvím poradny neexistuje žádná zodpovědnost vůči soudu, komunikace probíhá potom s advokáty.

Samotné stání má formu rozhovoru předpřipraveného všemi spolupracujícími odborníky a v zájmu všech je vyřešit problém během jediného setkání. Nepodařilo se během ústního jednání ve velice sporné situaci dojít k úpravě potom jednotliví členové pracovního kruhu, jak Rudolph nazývá skupinu poradců, sociálních pracovníků a advokátů, doporučují rodičům návštěvu poradny. Rudolph si všimá nelibosti, kterou to v rodičích vyvolá. Jako rozhodující však vnímá okamžik, kdy na rodiče začnou náležat i jejich advokáti a doporučit bezplatnou návštěvu kvalifikovaných odborníků v poradně. Často jeden z rodičů uzavře zdánlivou procesní výhodu, a i když není vnitřně přesvědčen o takovém vývoji, přesto přistoupí na návštěvu poradny. Druhý s pocitem osamělosti rovněž souhlasí. Pracovník OSPOD doprovodí rodiče do poradny, kde dostanou do 14 dnů termín.

Dá se hovořit o spolupráci tam, kde je k ní rodič donucen? Rudolph a zastánci cochemského modelu jsou přesvědčeni, že existuje. Spolupráce nenašízená soudně ale pod tímto druhem nátlaku přetomných u soudu. Nejspíš by nefungovala jako našízená, protože by jeden odcházel jako poražený a druhý jako vítěz. Poradny to vyhodnocují tak, že v 96 % případů se spolupráce zpočátku nedobrovolná stala dobrovolnou. Odpadají tak donekonečna se vlekoucí a všem stranám síly ubírající soudní přelíčení.

Účinnost takového modelu dokládá Rudolph obdobím mezi roky 1996 a 1999, kdy u nich nedošlo ani k jednomu jedinému spornému rozhodnutí, které by se týkalo jak péče, tak práva na styk. Došlo k mnoha sporným procesům, ale k ani jednomu spornému rozhodnutí. V roce 1992 dosáhlo společné péče 20% případů, od roku 1996 60%. Od roku 1998 je podíl společné péče 100% a nejsou podávány žádné návrhy. Vlastně není nic, co by se muselo odsouhlasovat, odpovídá to stavu zákona a práva, který od té doby existuje. Pole konfliktů se přesunuje od péče ke styku.

Další tisící plocha se v poslední době týká prarodičů z druhé strany. Znamená vynechání prarodičovského páru ze života dětí, a dotýká se dvou oblastí. V prvním případě prarodiče dětí až do 11 let sami zaopatřovali. Lhosto se jednalo o matky samohivitelky, které daly děti k prarodičům, po delší době stabilizovaly svůj vlastní život, chtěly založit vlastní rodinu, ve vlastním partnerském vztahu a nyní chtějí dítě zpět. Druhý případ nasedá na rozvodovou situaci rodičovského páru. Rodič, u kterého se děti zdrhují, zamezí kontaktu s prarodiči ze strany druhého rodiče, způsobí jim tím další ztrátu. Podle Rudolpha jsou obě situace zcela srovnatelné.

Klíčovou pro fungování cochemského modelu je součinnost všech profesí, které i přes odlišnost svých pozic mají stejný podíl na fungování celého systému a tvoší stejnou důležitou součást stále otevřeného procesu. Proto se také pravidelně stýkají. Na schůzkách pracovního kruhu se neprojednávají konkrétní situace, ale jen způsob spolupráce. Příslušná konkrétní situace spadá pak do poradenství a způsobu práce právníků nebo poradny nebo OSPOD.

Z pohledu veřejné správy je to cenově výhodné, protože úpravy jsou trvalé. Odpadají nepřijemné návštěvy rodičů na OSPOD, rodiče se kvůli každé maličkosti nemusejí donekonečna obracet na advokáty. Navíc neexistují žádné opravné právní prostředky. Když odborníci s rodiči našli nějakou úpravu a vložili jim, že oni oba musí opět převzít zodpovědnost a dále ji vykonávat, neexistují žádné právní prostředky, jak situaci změnit.

Lidé požadují vysoce kvalifikované rozhodnutí v první instanci, krátkodobě a ne po pěti nebo deseti letech v instanci třetí. Skandinávské země zvládají toto umění s velmi velkým úspěchem.

6 Identita jako narativní rekonstrukce

Vyprávění příběhu je důležitým způsobem organizace lidské zkušenosti, je prostředkem porozumění. Toto pojetí vychází z předpokladu, že identita je dosažena pomocí syntézy vyprávění příběhu. Klíčovým zůstává způsob, jakým dochází k popisu narativní konstrukce. Odborníci věnují pozornost několika přístupům. Sociální konstruktivismus popisuje sdílené konvence, které se při vyprávění objevují. Kognitivní psychologie vychází z modelování mentálních schémat, která umožňují produkovat a chápat vyprávění. Další alternativou je popis narativní konstrukce z hlediska tematických linií, které jsou vnímány jako opakuující se vzorce lidských přesvědčení a záměrů. Všechny tyto přístupy jsou doplněny o perspektivu poetiky. Identita je tak tvořena pluralitou příběhů (Chrz, 2002).

Lidé se rodí do příběhů. Historický a společenský kontext neustále vybízí k tomu, aby připomínali příběhy určitých událostí a jiné nechávali nezaznamenané. Způsob, jakým se toto odehrává, nejlépe vystihuje dle různých autorů (Faucault, 1980; Hare-Mustin, 1994; Lowe 1991) pojem diskurz (*angl. discourse, rozprava*). Rachel Hareová-Mustinová chápe diskurz jako systém výroků, postupů a institucionálních struktur, které sdílejí společné hodnoty (in Freedman, Combs, 2009, s. 64). I diskurz terapeutů je formován. Vůle terapeuta je vycvičena naslouchat diagnostickým a patologizujícím uchem, k hledání správné odpovědi místo snahy o porozumění zklamáním, problémům a touhám vyprávě (Freedman, Combs, 2009). Vybírá uplatňuje rámec konstruktivistického přístupu, kde člověk totiž není jenom tvůrcem diskurzu, ale je také jeho tvůrcem; diskurz do nás pouze nevstupuje, ale také z nás vystupuje, diskurz je z nás a my ho můžeme mít (Vybíral, 2006).

McAdams vnímá lidskou mysl jako stroj na vyprávění příběhů. Osobní mýtus, definuje jako specifický druh příběhu, který složen sestavujeme, abychom seskupili různé části našeho života do smysluplného a přesvědčivého celku. Osobní mýtus je integrací zapamatované minulosti, utvářené přítomnosti a očekávané budoucnosti. Nic si nenalháváme, raději skrze naše osobní mýty odhalujeme pravdu a smysl života (McAdams, 1993).

Na úrovni centrální řídící soustavy se Gonçalves zabývá dokonce o narativním mozku, protože při narativní konstrukci se zapojují téměř všechny mozkové struktury. Svědčí podle něj není funkcí toho, co existuje, ale toho, co se děje. Zachází ještě dál a hájí

myšlenku, že psychopatologie není výsledkem podléhajícím vnitřnímu mechanismu, ale výsledkem pacientovy narativní konstrukce, která se z nějakého důvodu stala pro pacienta méněschůdnou realitou (in McLeod, 2004).

6.1 Základy sociálně-konstruktivistického a narativního stanoviska

Postmoderní přístup v psychologii transformuje stávající paradigmaty, tedy témata, která vnímáme jako problémy a je nastaveno tak, aby bylo zpřístupněno řešení problémů (Anderson, 2009). Dochází k posunu od náhledu na lidskou přirozenost jako na trvalý univerzální fenomén, který lze zkoumat prostřednictvím aplikovaných vědeckých metod. Odborná diskuze se dnes zaměřuje na nedostatek pozornosti kontextualitě na irelevanci psychologického zkoumání ve vztahu k praxi, vývoj poznání u jedince, na závazek oboru dostat statusu vědy a na výzkum využívající moderní vědeckou metodologii (Anderson, 2009).

Sociální konstrukcionista Kenneth Gergen konstatuje, že sociální konstruktivismus rozrůstající se i mimo rozsah akademické předsy zasahuje morální a politický kontext a otevírá nové možnosti uchopení porozumění tam, kde již bylo zapomenuto nebo potlačeno (Gergen, 2001). Podle něj jedinec konstruuje svůj sebe-obraz (self-image) v interakci, podle specifického interpersonálního kontextu, který přesahuje pouze individuální zkušenost tím, že je životaschopný v dané kultuře. Gergen kritizuje Kuhnovu analýzu popisující skutečné anomálie jako náhodné události vynořující se nezávisle na dominantních systémech srozumitelnosti (angl. intelligibilities) a nevede k vysvětlení, odkud tyto anomálie pocházejí. Sociální konstrukcionismus chápe z Kuhnova pojetí vycházející fakta jako nová porozumění, která se neodehrávají spontánně ani nejsou odhalena pozorovatelem. Jejich vznik se odehrává uvnitř sociálně-vyjednáváných forem významu. Vyjednané významy vedou ke vzniku diskurzivních praktik tvořících jádro srozumitelnosti. Formulace významového jádra implikuje rovněž jeho rozpad (Gergen, 1994). Když o nějaké věci řeknu, že je nějaká, zároveň o ní říkám, jaká není (Anderson, 2009). Na konci tohoto procesu se zrodí alternativní srozumitelnost, přičemž rozhodující je právě ta fáze, kdy je podřívána dřívější v dominantní formy srozumitelnosti (Gergen, 1994).

Ústředním motivem psychologie je podle Brunera hledání významu, snaha o porozumění a proces, kterým dochází k rekonstrukci významu. Konstrukce naší identity se neobejde bez schopnosti vyprávění. Jsme-li vybaveni touto schopností, můžeme utvářet identitu, která nás propojuje s ostatními, která nám umožňuje vracet se po stopách našeho působení zpět do minulosti, zatímco jsme formováni pro možnosti budoucnosti. Získáváme o sobě příběh, který tvoří a přetváří naši identitu z kultury, ve které žijeme. Jakkoli bychom spoléhali na funkce našeho mozku na cestě k dosažení identity, jsme ve skutečnosti od polítku výrazem kultury, která nás sytí. A kultura sama o sobě je plná protikladů naplněná alternativními příběhy o tom, co znamená život a co by to mělo znamenat. Příběhy, které o sobě vyprávíme, tuto dialektiku reflektují (Bruner, 1998).

Gergen vychází z předpokladu, že během utváření sebe a ostatních hluboce spoléháme na vlastní psychologický jazyk a že tento jazyk je zakotven také do mnoha našich vztahových vzorců. Proto hovoříme o myšlenkách, záměrech, pocitech, nadějích, snech, o strachu, touhách, přesvědčeních a hodnotách, bez jejichž pojmenování bychom se stěží obešli ve veřejném i soukromém životě (Gergen, 1994/2000).

Freedmanová a Combs (2009, s. 60) během své praxe sestavili řadu otázek, díky nimž si udržují narativní a sociálně konstruktivistickou pozici. Právě ona je kladou sami sobě a vybízejí k těmto všem terapeuti.

1. Hádám o popis více než jedné reality?
2. Naslouchám tak, abych pochopil, jak byla prožitková realita tohoto člověka sociálně utvářena?
3. Lít jazyk zde dostává privilegium? Snažím se pochopit a přijmout jazykový popis tohoto člověka? Jestliže předpokládám rozdíl nebo typizaci ve svém jazyce, proč to dělám? Jaké jsou důsledky různých jazykových rozdílů, které se objevují při terapeutickém rozhovoru?
4. Jaké příběhy sytí problémy tohoto člověka? Jsou tam nějaké dominantní příběhy, které život tohoto člověka utlačují nebo omezují? Které příběhy jsou odstraněny na okraj? Jsou tam nějaké náznaky utiskovaných příběhů, které nebyly dosud vysloveny? Jak bych mohl tohoto člověka vybídnout k tomu, aby uřadil vzpouru v domostech v těchto okrajových příbězích?
5. Zaměřuji se na význam a ne na fakta?
6. Hodnotím tohoto člověka, nebo jej vybízím, aby on sám vyhodnotil širokou škálu věcí (například jak se mu daří v terapii, preferované směry v životě)?

7. Zařadí své názory do své osobní zkušenosti? Jsem l'itelný, co se týče mého kontextu, mých hodnot a mých záměrů, tak aby tento l'lověk mohl zhodnotit rozsah mých předpokladů?
8. Jsem zapojen do patologizování nebo normativního myšlení? Definujeme problém společně v závislosti na tom, co je v osobní zkušenosti tohoto l'lověka problémové? Distančuji se od odborných hypotéz a teorií?

6.2 Narativní perspektiva příběhu

Když o sobě komu vyprávíme, vytvášíme příběh o tom, kdo a co jsme, co se nám stalo, oslavujeme svoje konání. Tyto příběhy rozhodně nezařínáme tvořit pokaždé znova od počátku. Naše sebe-utvářející příběhy se s postupem času nahromadí a dokonce uzpůsobí do konvenčních rámců. Ty staré se stávají neaktuálními nejen proto, že jsme, jak říká McLeod, stále starší a moudřejší, ale také proto, že naše sebe-konstruuující příběhy musí korespondovat s novými okolnostmi, představy, iniciativami (McLeod, 2004).

Narativní perspektivu můžeme popsat jako jedno z možných uchopení reality, v nichž zakládáme svoje pojmy, hypotézy i přístupy. Na zkoumanou skutečnost můžeme nahlízet pomocí metafor, například stroje nebo organismu. Nesmíme pak ztrácet ze zřetel, že se jedná o konstrukci, a nebrat metaforické perspektivy doslova. Každá metafora na něco zaostává a něco zakrývá. Narativní analýza zaostává na prožívané biografickou zkušeností a její význam (Chrz, 2007). Konstrukcí osobního mýtu neobjevujeme své já, ale utvášíme se skrze něj (McAdams, 1993).

Základním předpokladem narativního přístupu je chápání narativní konstrukce jako principu struktury zkušenosti. Skrze narativní konstrukci je život ztvárněn a také interpretován. Zjišťujeme-li jako výzkumníci význam, který dává l'lověk své zkušenosti, musíme se zaměřit na způsob jeho narativní struktury (Chrz, 2007).

Zatímco narativní psychologie jako specifický směr se objevuje až ke konci 20. století, narativní pojetí má kořeny už ve francouzské sociální psychologii z počátku 20. století. V té době Maurice Halbwachs ve svém pojednání o kolektivní paměti prezentoval narativitu jako systém zodpovědný za sociální charakter lidské paměti. A to hned dvojím způsobem, vynalézáním a sdílením příběhů, tzn. interpretací zkušenosti. Neexistuje podle něj nic jako neinterpretovaný mentální obsah. Jakýkoli objekt myšlení se stává srozumitelným až na základě intervence sociálního významu, který poskytují

přibíhá. Tímto Admítnutím objektivitu paměti položil Halbwachs základy konstruktivistických teorií ve vztahu k osobnosti (Miovský, Lermák, Chrz, 2005).

Narativní přístup je lidské realitě přímější než perspektiva mechanická. Sarbin se domnívá, že vyprávění přibíhá je organizujícím prvkem lidské psychiky. Z toho nevyplývá zjevně, jak se to s psychologickou realitou doopravdy má. Pouze naznačuje, že přjetí vyprávění i přibíhu jako perspektivu pohledu nám může vyjevit člověka jako bytost myslící, prožívající a jednající z hlediska přibíhání. Realita je tedy v tomto pojetí vědy realitou konstruovanou (in Chrz, 2007).

Michael White hovoří o narativní povaze lidové psychologie, o pomyslném vnitřním proudu formovaném mezi lidmi v dobách před ustavením samotné psychologické disciplíny a dodnes patrném v mezilidských vztazích. Upozorňuje na skutečnost, že mnoho metod narativní terapie se úzce pojí s tradicí porozumění světu a identitě, která je ukotvená hluboko v historii (in McLeod, 2004). Bruner chápe lidovou psychologii jako systém, pomocí něž lidé organizují své zkušenosti, vědomosti a interakce s okolím (Bruner, 1998).

Mytolog Joseph Campbell popsal hlavní funkci mytologie jako utváření symbolů, které povznášejí lidského ducha v protikladu ke všem těm fantaziím, které by jej stahovali zpět. Stavební kameny mýtu a stavební kameny života jsou podle něj totéž. Živá a pro život důležitá mytologie se jimi zabývá ve smyslu odpovídajícím povaze a smyslu doby (Campbell, 2000).

Chrz si klade otázku, co je vlastně ztvárněno prostřednictvím narativní konstrukce? Vyprávíme život nebo říkáme vyprávění? Na tuto otázku nachází tři možné odpovědi. První pojetí nesoucí stopy fenomenologické tradice vychází z předpokladu existence primárně prožitkové úrovně zkušenosti a jakákoli verbalizace včetně vyprávění je nějakým dodatkem. Druhou alternativu řešení vztahu vyprávění a života je vyloučit rozlišování mezi zkušeností a jejím jazykovým vyjádřením. Bezpředmětnost takového odlišování plyne z toho, že život sám je textem, diskurzem i vyprávěním. Paul Ricoeur vnesl do odpovědi na otázku vztahu života a vyprávění kompromis navazující na hermeneutickou tradici. Život podle něj dostává význam skrze své narativní ztvárnění a nikoli pouze vyprávění o životě dokonce i život sám má narativní strukturu. Předpokládá přednarativní strukturu života. V duchu hermeneutické tradice je člověk vtahován do života a jako odpovědná bytost jej aktivně ovlivňuje, jinými slovy člověk je bytostí odpovídající na výzvy situací, v nichž si život hádá, aby byl ztvárněn jako dobrý příběh, který dává smysl (in Chrz, 2007, s. 8). Dobrý příběh dle McAdamsa doslova rodí

různorodé významy, utvářejí významy v jejich vlastní podobě. Rovněž je zavržen uspokojivým koncem (McAdams, 1993).

Příběhy formulujeme pomocí našeho jazyka. Podle Foucaulta je nástrojem moci jazyk, který dává možnost účastnit se na rozpravách. A právospolečenské rozpravy určují, jaké věci jsou považovány za pravdivé, správné nebo vhodné v dané společnosti. Tudíž ten, kdo ovládá rozpravu, ovládá i věci (Freedman, Combs, 2009). Příběhy, které formovaly rozdělení moci ve společnosti, nazývá (1986) **dominantními příběhy**. Mají být jednotkami moci stejně jako významu. Michaelm White v návaznosti na Foucaulta konfrontuje náš sklon zvnějškovat dominantní příběhy naší kultury a snadno uvěřit, že o nás říká pravdu. Tvrdí, že existuje prožitá zkušenost, která leží mimo oblast dominantních příběhů, které ji utiskovaly. Lairdová uvádí, že ne všechny příběhy jsou si tudíž rovnocenné (Freedman, Combs, 2009).

6.3 Narativní výzkum

Narativní výzkum pracuje s daty získanými autobiografickými rozhovory (Chrzą, 2007).

Příběh zajímá výzkumníky z oblasti psychologie i v dalších sociálních vědách z více důvodů. Například jako analýza dat, hovoříme tudíž o narativním rozhovoru. Jeho logiku shrnuje Hendl. Proč si vymýšlet nějaký umělý způsob sběru dat, když je zkušenost přirozeně organizována v příbězích? Stimulujeme tedy člověka k vyprávění a dostaneme tak zkušenost v přirozené formě. Strukturovanost zde nevyplývá z aktivity tazatele, nýbrž z formy vyprávění (in Chrzą, 2002, s. 41).

Alan Parry (1991) charakterizuje modernistický přístup k příběhům. Ty jsou zde vysvětlovány pomocí struktur a archetypů a nenechávají vyprávě samotné příběhy. Podle Renata Rosalda hledání struktur v příbězích má být okrást prožitou zkušeností o její význam (Freedman, Combs, 2009). Terapeuti přistupují často ke svým klientům v tomto modernistickém, strukturalistickém duchu. Naslouchají příběhům lidí, aby vyhodnotili kazuistiku, postihli interpretaci. Riskují však, že jim proklouzne konkrétní úroveň jednotlivce, smysl příběhu.

Gergen spojuje kontinuitu lidského příběhu s vyprávěním. Vyprávění příběhu dává událostem lidského života souvislost a smýšlení. K. Gergen vnímá naši identitu jako vytvořenou

vyprávění o životě. Prožívání životních událostí v tomto kontextu lze uchopit jako souvislé odnože, kam se odvíjející příběh (in Chrz, 2002).

S odvoláním na Gergenovu práci píše Lynn Hoffmanová, že tradiční terapeuti pevně věří v existenci podstaty, kterou lze formulovat pomocí příběhu a nabídnout klientům namísto starých příběhů. Problémem je terapeutovo předporozumění, protože v okamžiku, kdy nabízí tuto novou podstatu už o ní má nějakou představu. Postmoderní terapeuti proto podstatu ze svého konceptu vyloučili (in Freedman, Combs, 2009).

Rozhovor je stěžejní metodou narativní psychologie. Narativní rozhovor je dle Schützeho (1999) charakteristický velmi malou strukturovaností ze strany výzkumníka, aby byl dán prostor spontánní strukturační respondentovy zkušenosti (in Chrz, 2007). Rozhovor má kromě povahy participativní rovněž dialogickou povahu, proto výzkumník nese odpovědnost za spolu-konstrukci a spolu-interpretaci takto získaného autobiografického materiálu (Chrz, 2007).

V rozhovoru se jeví zásadním **fenomén naslouchání**. Jako naslouchající mnohdy nastražíme uši, aby nám neunikl klinicky významný moment, což, s čím si víme rady. Ale rozpravy se mohou měnit a vyvíjet. Když se s někým setkáme poprvé, snažíme se porozumět významu, který mají příběhy pro něj. Proto se snažíme nevyčítávat diagnostické informace dle hledí pro terapeuty jako odborníky, nepovažovat historky lidí za matrice, v nichž se nacházejí zdroje informací, neurlovat skrze povrchové nářky podstatu problému. Raději se zkoušíme vstoupit do kůže lidí, s nimiž pracujeme a pochopit je jejich jazykem z jejich perspektivy. Takové porozumění se musí zakládat na vztahu vzájemné úcty a důvěry podporované trpělivou a zvědavou pozorností. I přes naše vzdělání, které nám mnohé odkrývá a vede k pocitu, že víme, snažíme se slyšet i to, co nevíme. Proto je dle hledí neklást otázky z pozice apriorního porozumění, na něž chceme slyšet konkrétní odpověď (Freedman, Combs, 2009).

Další rovinou, kde se můžeme setkat s pojmy vyprávění či příběhu, je zakotvena v rámci obecnějšího metodologického přístupu. Příběh se zde chápe jako interpretace života, výzkumník se dostává do role interpreta interpretací, jež jsou, jak uvádí Lermák, ztvárněné prostřednictvím příběhů zkoumaných osob. A nejen zkušenost a porozumění zkoumaných osob, ale i zkušenost výzkumníka je chápána jako vyprávění (Chrz, 2002).

6.3.1 Narativní data a rekonstrukce významu

Vyprávění a zkušenost nelze beze zbytku ztotožňovat, přesto jsou autobiografická vyprávění výrazem způsobu, jakým zkoumané osoby přikládají význam své zkušenosti a svému životu. Současné nesmíme zapomínat, že každé vyprávění je rovněž výrazem situace a kontextu, v němž je produkováno, Lermák je vnímá jako jednu z mnoha verzí ztvárnění života (in Chrz, 2007).

Konzistentní znaky každého příběhu podle McAdamse tvoší pozadí, na kterém se příběh odehrává, charaktery postav, inicializační událost, snahu usilující dojít cíli a následek této snahy. McAdams vnímá příběh jako sekvenci jednotlivých elementů, jejichž úkolem je vnést do příběhu napětí a obohatit způsob, jakým se k sobě jednotlivé epizody vztahují. Autor tak může používat retrospektivu, posunující se perspektivu, která vidí jednu událost pod zorným úhlem protikladných pohledů, a jednoduché jasné události, které podbarvují ty obšírnější, které přijdou později (McAdams, 1993).

Ve vyprávění zkoumané osoby je život ztvárněn a interpretován, k tomu se přidává se svou interpretací výzkumník. Vyprávěný život by měl být interpretován z hlediska významů, které mu dává vyprávěcí. Narativní výzkum znamená rekonstrukci způsobu vytvášení významu narativními prostředky. Podstatou převyprávění narativity je uchopení, předvedení a zvýraznění struktury udávání významu zkušenosti. Perspektiva narativní metaforu umožňuje vidět za růzností lidských psaní jednotu příběhu, vidět vyprávěcí jako subjekty reflexe (Chrz, 2007).

Andersonová popisuje realitu z perspektivy konstrukcionismu. V jejím podání je realita způsobena lidským fungováním, protože lidé jako subjekty utvářejí vlastní realitu světa, prohírají a interpretují ji. Při pozorování, vytvášení reality, se pozorovatel rodí, Maturana jej označuje za rodiče (Anderson, 2009).

Postmodernisté Andersonová a Goolishian nevěří tomu, že nevyšetřené je něco, co již existuje, ale postupně se to vynořuje a formuje, když spolu mluvíme. Klíčovým se stává to, čeho si vědomí, když nasloucháme. S nasloucháním dochází k naší okamžité interpretaci, ať už chceme či ne (in Freedman, Combs, 2009). Freedmanová a Combs navrhuje používat termín dekonstruktivní naslouchání tam, kde se snažíme pochopit příběhy bez zesilování bezmocných, bolestivých a patologických aspektů. Takové příběhy mají často mnoho významů, jsou různé pro vyprávěče i pro posluchače. Hledáme mezery ve svém porozumění a hádáme vyprávěcí, aby je zaplnili. Příběhy v tomto okamžiku ale

zaľnou mŇit svoji formu, kdyĥ lid  slyĥ n v  pohled na sv ĥ p sb Ň, m ĥe je to ovlivnit a oni sv ĥ p sb Ň upraví (Freedman, Combs, 2009).

White (1987) p ĥel s myĥlenkou, ĥe probl m a ľlov k nejsou tot ĥ. Freedman uvádí koncept **externalizace**, kde problémem je něco, co se vykytuje v ĥivot  ľlov ka a ovlivňuje jej, ale je od něj odd len . Demonstruje to na p kladn ch dotazech t kaj c ch se probl mu lid . Jak  je povaha probl mu? Jak  je pro ľlov ka ĥ t s takov m problémem? Proľ jedn , cítí, mysl  pr v takto? Externalizace m ĥe fungovat, jen p ĥmeme-li ji jako postoj sp ĥe neĥ techniku (Freedman, Combs, 2009).

Filozof Paul Ricoeur p ĥe, ĥe ľas nabývá lidského rozměru v takov m rozsahu, v jakém je organizován narativním zp ĥsobem (Ricoeur, 2000). Jako lidsk  bytosti tak uchopujeme ľas v souvislosti s p sb Ňy. Tak, jak plyne ľas, plynou také události. Ty se ale nest v j  nahodile, kaĥd  akce vede k protiakci. Spolu s naĥm pohybem v ľase, od vľerejĥka k dneĥku a zítřku, se pohybujeme také mezi tenzemi vedoucími k vyvrcholení, vrcholy um ĥuj c  rozuzlení a znovu se zapl taj c mi nap  mi (McAdams, 1993).

P  analýze narativních text  se nejľast ji zam  ujeme na obsah nebo na zp ĥsob vyprávění. První se zajímá o to, co je vyprávěno, neboli o vnit n  strukturu vyprávění. Druh  p ĥstup zkoumá to, jak je p sb Ň vyprávění a t ĥiĥt n výzkumu je, jednotlivými událostmi podpo en  celkov  význam p sb Ň  (Bleakley, 2005). A at mco analýza obsahu ťekne výzkumníkovi něco o vyprav ov ch myĥlenk ch, hodnotách a o prost d , ve kter m ĥije, analýza formy vyzdvihne vyprav ovi osobn  zkuĥenosti s vývojem d e  (Tuval-Mashiach, 2006, str. 250). Podle Tuval-Mashiachov  (2006) vypraví formu p ĥl g nezkoumá. Zatímco obsah si vypraví uv  lomuje obvykle ve velké míře a m ĥe ho kontrolovat, formu už si uv  lomuje omezeněji, a proto se její analýza dotýká m n  uv  lomovan ch a manipulovatelných oblastí identity  (Tuval-Mashiach, 2006)

Kritéria pro pom  ov n  platnosti hodnoty výsledků vychází z podstaty narativního výzkumu. Pravda je pravdou konstruovanou, proto je v narativní metafoře vzorem Aľobry p sb Ň . Tuto metaforu m ĥeme vztáhnout na výzkum samotn . L rm k (2002) vid  platnost výsledků v p sv  ľivosti a d ĥv ryhodnosti zjiĥt n  (in Chrz, 2007). ANarativn  výzkum by mě p sv  ľovat t m, ľ m n m jakoĥto lidsk m bytostem naĥe zkuĥenost a n ĥ ĥivot d v j  smyslů (Chrz, 2007).

Po technick  stránce zaľ n  výzkumníkova rekonstrukce v ĥe zm n nou spolu-konstrukci v rámci narativního rozhovoru. Dále je zaznamenána, přípisem redukována a postupn vkl d na do textu v podob v bran ch pas ĥ  rozhovoru (Chrz, 2007).

6.3.2 Kategorie narativní rekonstrukce

6.3.2.1 Hlavní témata

Hlavní téma lze popsat jako opakující se vzorec lidských pŕání a zámŕř, ŕto, oŕ se v ŕivotŕ jednáó. Týká se právŕ té roviny pŕbŕhu, která odhaluje potŕby vypravŕe a zpŕsob, jakým dosahuje o dosaŕení cíle. Chrz (2007) uvádí, ŕe tato výchozí kategorie nevyŕhaduje takovou míru interpretace.

Dŕve neŕ se zaŕneme váŕnŕzamŕglet nad významem svého ŕivota, budeme uŕ dle McAdamse predisponováni utváŕet tento význam skrze filtr komedie, tragédie, romance nebo ironie (McAdams, 1993).

Hlavní téma mŕŕe vyvstat na pozadí ladŕní pŕbŕhu. Je bazálnŕspjato s prvními dvŕma lety ŕivota, kdy se utváŕí sebeobraz a vznikají naŕe první vztahy, rovnŕ se uŕíme první lekce o pŕbŕích. Erik Erikson vyŕkl tezi, ŕe pŕetrvávajícím dŕictvím dŕství je nadŕe. Víra v bezpečné pŕpoutání ke svŕu zesiluje optimistické ladŕní vyprávŕného. Umocŕuje podvŕlomé pŕsvŕllŕení, ŕe aŕ zkouŕíme dŕat cokoli, v zásadŕvŕdy uspŕjeme. Takové pozitivní hlavní nastavení se projeví zvláŕŕv okamŕhiku, kdy nastanou obtŕŕe, odrazí se jako zpŕsob zvládání zátŕŕe (in McAdams, 1993).

Psychodynamické pŕstupy ukazují, ŕe mezi lidskými touhami a jejich ztvárnŕním mohou být odliŕnosti, hovoŕí o vytŕnŕní nŕkterých témat. V narativním kontextu se dle Schafera jedná o ŕevyprávŕného (in Chrz, 2007).

6.3.2.2 Ztvárnŕní jednání

Vlastní já se utváŕí sociálnŕprostŕednictvím jazyka a udrŕuje se vyprávŕním. Vlastní já, jak pŕŕe Freedman (2009), není nŕco uvnitŕŕlovŕka, ale pohled ŕi aktivita, která se objevuje v prostoru mezi lidmi. ŕádné já není pravdivŕŕí neŕ jiné, proto ŕkonkrétní lidé v konkrétní kultuŕe dávají pŕednost konkrétní prezentaci vlastního jáó (Freedman, Combs, 2009, s. 55). Preferované já se ale liŕí od bytostného já. V terapii nehledáme bytostné já, ale pracujeme s lidmi na tom, aby své já zakusili z rŕŕzných stránek a umŕi odliŕit, které z nich preferují v kterém kontextu (Freedman, Combs, 2009).

Zkuŕenost, vnímáme-li ji jako narativní rekonstrukci, je ztvárnŕním jednání. V ŕitém vyprávŕní se situujeme do urŕitých pozic, v nichŕ pŕŕímáme urŕitou míru odpověŕdnosti za to, co dŕáme v kontextu toho, co se dŕe. Rozvrhujeme uspoŕádání sebe a druhých, jejich vztahování k nám, jakoŕto aktŕŕŕi pŕŕjemcŕŕ interakcí. Konstruuujeme

způsob aktérství, kapacitu jednat vzhledem k okolnostem, schopnostem i závazkům, způsob a míru, v něm je v moci jednajících postav dosáhnout hádoucího a vyhnout se nehádocímu (Chrz, 2007).

Přijatá míra odpovědnosti je spjata s motivací, se silami, které řídí jednání a chování jedince. Už Aristoteles přisoudil všem živým organismům jeden velký motiv, kterým je uskutečňování vnitřního určení i osudu. Carl Rogers za hybnou sílu lidského konání označuje snahu o sebeaktualizaci. Na druhé straně spektra se objevuje názor, že lidská motivace je natolik komplexní, že žádný jednotlivý motiv nemůže vysvětlit podstatu našeho jednání. William James, otec americké psychologie, navrhl dlouhý seznam motivů obsahující motiv strachu, sympatie, společenskosti, hravosti, hrabivosti, skromnosti, péle a lásky. Mezi těmito dvěma názorovými skupinami se rýsuje třetí, která vychází z pojetí motivace ovlivněné dvěma základními motivy, které jsou vzájemně napětí. Láskou, která vše sjednocuje, a svárem, který odděluje. Tento dualismus popsal David Bakan jako sílu i působení (agent) versus splynutí (communion) (McAdams, 1993).

Chrz (2007) rozlišuje chování a jeho příčiny od jednání a jeho důvodů. Mít důvod znamená mít i cíl a nějakou podobu odpovědnosti za toto jednání. Narativní konstrukce zdědňuje a ospravedlňuje jednání a zhodnocuje cíle, k nimž toto jednání vede.

6.3.2.3 Charakter postav

Způsob, jakým dochází ke ztvárnění našeho jednání, je úzce spjat s obrazem, který vytvoříme hlavním aktéřům příběhu. Obraz jednajících postav si jednak utváříme, jednak je objevujeme. Rodina je prvním pojátkem s kulturní tradicí. Děti tak bezděky vstřebávají obrazy svých rodičů, dobré matky, frustrované matky, svědomité matky, silného otce, ohrožujícího otce, bezmocného otce apod. (McAdams, 1993). Jean Paul Sartre definuje sebeobraz jako syntézu citů, znalostí a vnitřního lítě ukotvenou v lásce (in McAdams, 1993).

Identitu chápe McAdams (1993) jako něco, co integruje rozdílné společenské role v jeden celek. A jestliže má identita podobu příběhu, pak lze jednotlivé polohy postav vidět jako charakter v příběhu. Během vývoje nastoluje naše identita výzvu utvářet osobní mýtus, ve kterém se postavy objeví, rozvíjí a vzkvétají. Problém mnoha rolí a jedné identity je vyřešen díky odlišení charakteru a příběhu. Existuje mnoho rozdílných charakterů postav, ale příběh, kterému postavy vtiskávají formu, funkci i hlas, je jen jeden.

Realita je sociálně konstruovaná, proto do svých příběhů necháváme vstupovat druhé lidi, a to především tak, že se jich ptáme na úhel pohledu. Kombinací můžeme dojít k následujícím možným náhledům: dívat se očima druhých lidí (příbuzného, spolupracovníka, nejlepšího přítele, trýznitele), dívat se vlastníma očima v různých věku, Apodstoupit a dívat se na příběh nezaujatě dívat se směrem zpět z budoucnosti, směrem vpřed z minulosti atd. (Freedman, Combs, 2009).

Postavy dominující životnímu příběhu označuje McAdams (1993) jako *imagos* (imagoes). Imago je personifikovaným a zidealizovaným sebeobrazem. V něm i v něm upravujeme charakter postavy našich příběhů. Tyto charakter se chovají jako by reálné, proto mluvíme o personifikaci. Imago v sobě skrývá peřlivě vytvořené aspekty vlastního já a objevuje se například životním příběhem buď jako hrdina nebo padouch. Lasto ztělesňuje také vnější rolové modely a osobní významné lidi v životě Současné s utvářením a dospíváním našeho osobního mýtu obsazujeme svoje imago do expanzivnějších a specifitnějších rolí. S výpěstostí budujeme harmonii a rovnováhu mezi konfliktními imagy v příběhu.

Typy imaga McAdams (1993) odlišuje podle přítomnosti sil popsaných Bakanem jako přisobení a splnutí. Vnímá je jako dvě ústřední témata v příběhu. Zděrazňuje, že imago není označení pro lidi, ani pro celý příběh. Imago může být jak pozitivní, tak negativní a stejně jako osobní mýtus nese v sobě imago svoji vědnost a zároveň jedinečnost. V kontextu jednoho příběhu jednotlivé postavy chtějí dosáhnout mnoha cílů, dochází ke konfliktu rolí. To je patrné ve vývoji každého člověka. V určité fázi dospělého života dokonce dojde k vypravěčskému zmatení, což je dobrá známka. Nemůžeme očekávat, že se konflikt identity vyřeší během třetí nebo čtvrté dekády našeho života. V té době postavy našeho příběhu ještě hledají svou jedinečnou životní roli v sebeurčujícím příběhu.

Joseph Campbell se zabýval jednotlivými podobami hrdiny. Vyřlenil jim osm kapitol. Prapřvodní hrdina postupně postupuje ke stále méně skvostnému hrdinství, až nabude vědní podoby. Od tohoto mlhavého raného mýtu hrdiny postupuje k děství lidského hrdiny, kde musí hrdina sestoupit, projít období lidského temna, nebezpečí, překážek a nemilosti. K tomu potřebuje nebyvalou až nadlidskou sílu a další schopnosti. Hrdina jako válečník opouští střed světa a odchází vstříc svému osudu a na této cestě nezápasí o to, co se událo, ale o to, co se děje. Snaží se usmrtit draka, který symbolizuje nehybnou minulost. Hrdina jako milenec má vysvobodit svou dívku, vlastně součást sebe. Musí být ale otevřený svému osudu, jinak ani s největším úsilím nepřekoná překážky.

Hrdina v podobě vladaře a tyрана je nositelem impulzu, vykonává nevyhnutelné mnohdy i navzdory velké bolesti. Snahí-li se najít na své cestě otce, v pozadí postupně odhaluje sebe samého. Hrdina jako vykupitel světa se vrací od otce s poznáním, že jsou jedno. Smyslem vtělení je dokázat nesmyslnost tyranových nároků, protože je přímým projevem zákona bez egoistických nároků tyрана. Hrdina pod závojem světa, který se zjeví svět, zastupuje typ hrdiny pohybujícího se mimo hranice života i mimo rozsah mýtu. V poslední fázi nastává hrdinův odchod neboli smrt. Její podmínkou je smíření, strachující se hrdina by pozbyl svého hrdinství (Campbell, 2000).

6.3.2.4 Zápletky a figury

Ke ztvárnění dochází prostřednictvím konstrukcí dějové souvislosti, tedy prostřednictvím zápletky či konfigurace. Naše zkušenost má povahu zápletky, je organizována tak, že jedna událost vyplývá z druhé. Štád vyprávění je štádem dťvodů a záměrů (Chrz, 2007).

Pojmenování zápletky, uvádí Freedman a Combs, může přispět k externalizaci problému. Tomm konstatuje, že pojmenování jako označení procesu patologizuje samotný patologizující vzorec a ne člověka, který jej uplatňuje (in Freedman, Combs, 2009).

Zápletka tvoří z naší zkušenosti jeden celek, dává jí souvislost a směřování. Má několik rozměrů: diachronní, časový či lineární, ale také synchronní, prostorový či figurální.

Podle Gergena (1985) je to právě zápletka, která charakterizuje každý příběh. Zápletka může být progresivní, regresivní nebo neměnná. Interpretace textů se pak zabývá právním analýzou zápletky u jednotlivých příběhů, jejím průběhem, vyvrcholením atd. Lasto se tento přístup vyvíjí dále v psychoterapeutické práci. White a Epston (1990) například vyvinuli metodu, která využívá příběh jako nástroj ke změně prožívání psychologické reality pacienta. Odkazují přitom zejména na změnu formy než obsahu vyprávění (např. převyprávění příběhu, kde se člověk stává hrdinou ve svém příběhu namísto obětí).

Komplexnější zápletky v narativním výzkumu vycházejí z Frye (2003) a jeho formulace literárních zápletek. Na poli psychologie s nimi pracoval především Murray (1989). Existují čtyři základní archetypální perspektivy ztvárnění života, které odpovídají čtyřem klasickým žánrům: komedii, tragédii, romanci a ironii. Tyto čtyři základní žánry nám pomáhají rozumět narativnímu tónu našeho osobního mýtu (McAdams, 1993).

Komedie staví na dřívě ve šťastný osud. Jejím principem je smíšení. Figurálním základem je odstranění strnulé pšekáňky, osvobození od vnějšího omezujícího zákona. V komedii je zřetelný pohyb směrem k zařlení do nového společenství, proto je typickou figurou závěru komedie svatba, oslava nebo hostina (Chrz, 2007).

Podle McAdamse je pro komedii jaro typickým ročním obdobím, protože je v ní zřetelná snaha o nový začátek. Komická zápleтка umožní dosáhnout stability v životě díky překonávání překážek. Typickým hrdinou je obyčejný člověk hledající řísté a prosté potěšení ze života. Komedie oslavuje domácí lásku. Ústřední myšlenkou se zdá být toto: Každému z nás je dána možnost dosáhnout štěstí a vyhnout se bolesti a vině v životě. Každý má možnost hledat šťastné konce v životních pšbězích, které hřijeme a vyprávíme (McAdams, 1993).

Podle logiky **tragédie** je život ztroskotáním, katastrofou ří pádem. Život je zde podán jako narážení na hranice nepřekonatelného osudu. Základními figurami jsou zde Apádó, Apoutánío ří nepřekonatelné hraniceo. Život je vnímán jako řada neúspěšných pokusů vymanit se z pout řízných omezení (Chrz, 2007).

McAdams spojuje tragédii s obdobím podzimu kvůli pohybu ke konci, smrti, zimě. Hrdinové tragédie umírají, oběhují se, jsou zavržení a akceptující izolaci. V klasické tragédii se hrdina vnímá zásadně oddělený od přirodního řádu věcí. Tragický hrdina mře být extrémně hrdý a váhivý, zároveň jej tyto výjimečné atributy vyvádějí z rovnováhy a ničí ho. Centrální úlohou tragického osobního mýtu je snaha vyhnout se absurditě života nebo ji aspoř zmírnit. Podobně jako v romanci, hlavní hrdina patř mezi vyvolené, ale zde jako výjimečná oběť a ne hrdina. Poselstvím tragédie je: Neustále jsme konfrontováni s nevyhnutelnou absurditou, ve které nacházíme zároveň bolest i potěšení, mísí se v ní smutek i štěstí. Proto si buňme vědomi toho, že svou se nedá věřit. Ty nejlepší záměry nás povedou ke zkáze (McAdams, 1993).

V **romanci** je třeba následovat vizi ří ideál, vybojovat, zachránit ří vysvobodit to, oř v životě oběti. Střejnými figurami jsou boj, osvobozování, hledání, dobrodružná cesta, výstup, povznášení ří vnášení světa do tmy. Jedná se o boj na straně dobra proti silám zla. Archetypem romance je boj hrdiny s drakem, který končí ziskem zlatého pokladu (Chrz, 2007).

Romance je dle McAdamse oslavou vzrušení z dobrodružství. Pojí se s létem díky veselosti a váhivosti. Hlavní protagonista se potýká s nesmírnými překážkami na cestě zakončené triumfem. Ostatní postavy v pšbězích jej buň podporují nebo se postaví jeho pohádkám. Centrální zápleтка romantického mýtu řegí i zpřisob, jakým postoupit vpřed

od jednoho dobrodružství k druhému, zatímco v pozadí prosvítá konečný cíl, stát se osvíceným vítězem. Na rozdíl od komedie je hrdina vyvolený jako někdo, kdo je moudřejší a statečnější než ostatní. Ústředním tématem je následující: Putujeme na dlouhé a složité cestě životní cestou na které se neustále mění okolní podmínky a vyvstávají nové výzvy. Musíme se umět měnit a přizpůsobovat, jestliže chceme na konci vyhrát. A jsme si jistí, že vyhrájeme (McAdams, 1993).

K romanci má nejbližší náhradu označovaný Lermákem jako metanoia. Má podobnou strukturu, také zde záleží na hledání a nalézání svého hodnotného, majícího zpravidla duchovní povahu. Dále pak pracuje se změnou a transformací a také tím, že nové hodnoty je třeba vybojovat všemu navzdory v obklopení zmatky a regresemi, ba i mimo zavedené společenství (Lermák, 2004).

Základní figurou **ironie** je **Antihrdina**. Život je zde ztvárněn pod zorným úhlem deziluze, skepse, a resignace. Ve srovnání s tragickou perspektivou obsahující určitou míru **Antihrdin** vedoucí k pádu, snižuje ironie skutečnost zcela **Antihrdin** a důsledně Ironie ztvárňuje důslednou obranu před zklamáním a krutostí života. Může dosahovat i zralé podoby se **Antihrdin** pro absurditu, rozporuplnost, nepochopitelnost světa (Chrz, 2007).

Ironii zbývá přidat zimu. McAdams vnímá ironii jako triumf zmatku. Protagonista **Antihrdin** ironie může nabývat mnoha podob. Jednou z oblíbených je úspěšný **Antihrdin** nebo hlupák, který pomocí satiry poukazuje na absurditu a pokrytectví sociálních konvencí. Další povahu vystihuje **Antihrdin** některých moderních románů. Jeho svět se jeví jako postrádající přehlednosti pro komické, romantické nebo tragické hrdinství. Místo toho se manifestuje jako skládačka, jejíž řešení je navždy skryto. Protagonista je stejně jako v komedii obyčejným člověkem. Poselství zní: V životě se setkáváme s mnohoznačností, která nás přivádí a je z velké části za hranicí našeho chápání (McAdams, 1993).

Lermák pro Freyovo pojetí ironie používá termín moratorium. Stylným bodem je opět důsledně **Antihrdin** postoj, resignace a nepřehlévání věci a přjetí životní absurdity. V onom smyslu pro absurditu může spočívat adaptivní význam (Lermák, 2004).

Logiku **Antihrdin** lze uchopit jako kombinaci **Antihrdin** a **Antihrdin**. Murray (1989) přehledně ukazuje jednotlivé typy konfigurací: komedie (úspěch, osud), tragédie (selhání, osud), romance (úspěch, jedinec), ironie (selhání, jedinec). Zápletky a figury lze zahrnout do logiky **Antihrdin** tím, jakým způsobem jsou jejich prostřednictvím konstruovány určité vztahy či uspořádání, které lze chápat z hlediska dosahování **Antihrdin**, aktérství a morálního řádu (Chrz, 2007).

Hádný lidský příběh dle McAdamse není jen listou komedií i tragédií, raději hovoří o narativní smysli, která přesto výjimečně vyzdvihne jednu nebo dvě formy udávající ladění příběhu (McAdams, 1993).

6.3.2.5 Hodnoty a přesvědčení

Ve vyprávěních zkoumaných osob můžeme narazit na různé pojetí toho, proč v životě. Podstatu hodnotové orientace zjistíme z odpovědí na otázky typu Ať je dobré, Ať má cenu usilovat, Ať je správné jednat, Ať jsem potěšen, Ať jsem spolívá štěstím. Samotné tyto otázky evokují odpovědi narativního charakteru. Právě díky této narativní strukturaci získává naše zkušenost svůj hodnotový a normativní aspekt (Chrz, 2007).

Dle McAdamse (1993) je takto ve vyprávění zanesen systém hodnot a přesvědčení. Vedle normativního a hodnotového aspektu se jedná také o náhled na svět. Tento aspekt ztvárnění života můžeme označit jako Akrédo, Aživotní filozofie, Aideologie, Ažvůnázor i Ažmetanaracie (Chrz, 2007). McAdams (1993) vyzdvihuje především roli adolescentní ideologie, protože právě v tomto období vrcholí formování vlastních postojů a přesvědčení, vlastní životní filozofie se stává komplexní. Toto období plné zvratů volá po struktuře, proto dospívající tak lpí na svých přesvědčeních. A podle McAdamse právě v této fázi života upouští od vyprávění příběhů a uchylují se k abstraktnějším a logičtějším systémům. Po období těžení ideologického konceptu se na výsluní opět dostává příběh. Tentokrát už ale mladý dospělý jedná jako jeho tvůrce.

Všichni aktéři jednají v souznění se dvěma hlavními silami; mocí a touhou po uplatnění na jedné a láskou a upevňováním přátelských a intimních vztahů na druhé straně. Tak může nastat napětí, ve kterém se protagonisté snaží řídit, vytrvat, pozvednout svoje já a stát se autonomními, a zároveň se vztahovat a podléhat druhým v milujícím společenství (McAdams, 1993).

Bod zlomu, vyvrcholení napětí, označil Bruner jako Apotíh. Tento pojem označující klíčový moment narativní konstrukce se týká narušení obvyklého řádu. Potíh je tím, co příběh posouvá vpřed, co ho činí hodným vyprávění. Ve vztahu k potíhi konstruuje své důvody a ospravedlnění, hodnoty a teorie. Smysl systému hodnot a přesvědčení plyne ze způsobu, jakým odpovídají na výzvy Apotíh, tj. životních nesnází a krizí (Bruner, 1998).

Freedman a Combs hovoří o mravním relativismu. Vycházejí z konceptu, kde existuje mnoho způsobů o vlastním já, což ovšem neznamená, že Ažmožné je všechno (Freedman, Combs, 2009, s. 55). Středem zájmu terapeutů by měly být konstrukce způsobů jejich okolnosti jejich vzniku a vliv na druhé lidi (Freedman, Combs, 2009).

6.3.2.6 Poetika vyprávění, jednání

Výraz poetika v souvislosti s narativní psychologií prosadil jeden z jejích iniciátorů T. Sarbin (Chrz 2002). Rovněž Hilman ponouká k nazírání na člověka i s jeho poetickým a estetickým rozměrem (Chrz, 2002).

Kořen termínu poetika je v řeckém techné poietiké. Zahrnuje veškeré postupy, prostředky i zásady vytváření literárních děl a rovněž určitou reflexi těchto postupů. Pod zorným úhlem poetiky se nám otvírá obohacující a plodná perspektiva otevírající nové souvislosti. Ovšem za předpokladu, že neztratí ze zřetel její metaforickou povahu. Metafora, tedy vidění skutečnosti Ažidění jakožto něco v konvenčním prostoru chápání skutečností není (Chrz, 2002). Ricoeur hovoří o vytváření fikce, která umožní odstup od zavedeného způsobu chápání a otevření se možnostem, která jsou ve skutečnosti obsaženy (in Chrz, 2002). Funkcí fikce je redeskripce jednání. Vyprávění je tedy modelem k redeskripci jednání. Podle Ricoeura nelze je v každém jednání obsažena imaginace. Touto imaginací jednání je právě narativní fikce. Odpovědné, svobodně se rozhodující jednání, potřebuje vidění o svých možnostech, tj. potřebuje odstup od fikce, potřebuje také imaginaci, kterou poskytuje vyprávění (in Chrz, 2002).

6.3.3 Pozice vyprávěcího

Postavení vyprávěcího je v narativní konstrukci představeno způsobem Ažktérství, hodnotami a přesvědčeními, které jsou ztvárněny prostřednictvím figur a zápletek. Zásadním rozměrem této pozice je vztah k druhým. Narativní přístup tak umožňuje chápat sebeobraz a obrazy druhých jako konstrukci Ažpozic i Ažpostav.

Sebeobraz jako pozice je rozvržením sebe v prostoru, lase a ve vztahu k druhým lidem. AžNarativní přístup postihuje dynamickou, kontextuální, aktivní, k cíli zaměřenou a laseovou povahu sebeobrazu (Chrz, 2007). Člověk je obvykle nositelem řady různých pozic. Podle Brunera (1998) naše vlastní narativní konstrukce ukáže, jak si představujeme pohled druhých na nás samé. Aniž bychom si to příliš uvědomovali, vytváříme jakési

Alektorumó, etketu pro konstrukci pšbŇŇ, jak být sami k sobŇ upšmní a jak se nedotknout druhých. Lejeune klade rovnítko mezi jáství a Ates publicaó (vŇ vešejnou) dokonce i tehdy, když hovošme jen sami k sobŇ (in McLeods, 2004).

Narativní konstrukce dává ěivotu dramatický rozmŇ tím, ěe umohŇuje uchopení obrazŇ sebe a druhých jako Apostavó, tj. AĎynamické poziceó pohybující se a interagující v prostoru a řase (Chrz, 2007).

6.3.4 Reflexe a hledis ko

VyprávŇí v autobiografických rozhovorech se dle Brunera odehrává ve dvou Aĥrajínáchó: v AĥrajínŇ jednánió a v AĥrajínŇ vŇlomió. Aĥrajina jednánió zachycuje vyprávŇí zvnŇĝku, jakoby z hlediska vĝevŇloucího pozorovatele. VŇi se zde pouze dŇí, nehledí se na to, jak se komu jeví. Aĥrajina vŇlomió zohledŇuje zpŇsob a osobu, kterou je vnímána. Do této krajiny patš vĝe, co dané postavy vŇlí, co cítí, co si pšejí, co zamýĝlejí, ol' usilují, ale také to, co nevŇlí, co si nemyslí ři necítí. Bruner vysvŇluje, ěe ve vývoji jedince se objevuje tendence ve smŇu vzrŇstajícího uplatnŇí Aĥrajiny vŇlomió, to znamená, ěe pšbŇhy obsahují stále více reflexe, subjektivity a mentálních událostí, stávají se Aĥpistemil'tŇĝmió. Zkuĝenost by nedávala smysl, kdyby si její hlavní aktéš nŇco nemysleli, nepšáli nebo nemŇi nŇco v úmyslu (Bruner, 1996). McAdams hovoš o Brunerovu Aparadigmaticémó a Aparativnímó modu chápání svŇa. Paradigmatický modus je podivnŇ skromný, protoěe není schopný dávat smysl lidským tuĝbám, cířm a společenskému chování (McAdams, 1993).

Terapeut by se podle Freedmana a Combse mŇ dotazovat na obŇ dvŇ krajiny. S krajinou řinŇ se pojí BrunerŇv termín agens, zámŇ ři cíl, situace, nástroj, jakási Agramatika pšbŇhuó. V řase zachycujeme, co se stalo, v jakém pošadí, se kterými postavami? V krajinŇřinŇ je snahou terapeutŇ vyvolat Ařinné já.ó ZamŇŇují se na otázky, které posilují stránky pšbŇhu zaloĝené na osobní aktivitŇ Krajina vŇlomí je tvošena pomyslným teritoriem sestávajícím z významŇ, zámŇŇ, tuĝeb, pšesvŇllení, rozhodlání, motivace, hodnot a podobnŇ které se vztahují k proĝitkŇm v krajinŇ řinŇ (Freedman, Combs, 2009).

Narativní perspektiva ztvárŇuje zkuĝenost skrze Ařiltr vŇlomió, který utváš url'ité hledisko. Kategorie hlediska je oznařením pro úhel pohledu, jinými slovy Aĥdkudó je situace ztvárnŇna. Aĥdkudó v sobŇskrývá jednak toho, kdo vypráví, jednak toho, kdo se dívá. VyprávŇící tudíĝ mŇĝe, ale nemusí být zdrojem reflexe. Zkuĝenost z pohledu Adlera

(2004) nemusí být ztvárněna z vlastní perspektivy, ale také z hlediska druhých, z obecného hlediska i pomocí nezúřastné reportáže (in Chrz, 2007).

Přemítání nad vlastními příběhy se děje už během vyprávění. Terapeut může tento proces podporovat otázkami typu *„Když srovnáte, jak byste tento problém zvládala před půl rokem, s tím, co děláte teď, co jste se o sobě dozvěděla?“* (in Freedman, Combs, 2009, s. 209). Takový způsob kladení otázek vybízí vyprávěče příběhu, aby sám rozhodl, zda a jaký smysl pro události mají. Dochází tak ke zřetelnému posunu v rozdělení moci během terapie (Freedman, Combs, 2009).

6.3.5 Narativní interview McAdamse

Výchozím bodem McAdamsova narativního modelu je Eriksonův vývojový koncept ego identity. V pozdní adolescenci a mladé dospělosti Erikson (5. období) lidé poprvé konfrontují identitu a zmatení rolí (McLeod, 2004).

Ve svém narativním modelu identity McAdams (1985, 1993, 1996) konstatuje, že identita sama o sobě má formu vnitřního příběhu, tvořeného pozadím, scénou, charakterem, zápletkou a tématy (McAdams, 1993).

Navrhuje proto protokol rozhovoru (viz přílohy), který má poskytnout nástroj pro snímání životního příběhu. Doporučuje využívat jej ne zcela beze zbytku, spíše jako vodítko v konkrétní situaci.

V první části se zaměřuje na metaforu života jako knihy. Ptá se respondenta na jeho životní kapitoly, kterých má být možná po Eriksonově vzoru maximálně osm. Respondent má určit název kapitoly, stručně je shrnout a určit přechod z jedné kapitoly do druhé. McAdams upozorňuje, že v této části by mohla respondentova touha po ujetí znamenat nečekané přerušování příběhu. První část interview má nejvíce otevřený konec, proto je obtížné zarámovat ji časově. Někteří lidé jsou hotovi během 5 minut a jiní by mohli vyprávět hodiny. McAdams přesto přisuzuje této části rozhovoru kolem 45 minut. Většina lidí řadí svoje životní kapitoly chronologicky nebo kvazi-chronologicky, ostatní tematicky. Někteří mohou zkoušet oba modely, aby našli ten lépe vyhovující. Způsob, jakým dělíme události, poukazuje na důrazy a momenta na vývojové ukazatele v našem životě. Úvodní kapitoly poskytuje příležitost vyjádřit mnoho sebeutvářejících součástí osobního mýtu. Zvláště zřejmé jsou ladění vyprávěného a způsob utváření představ o životě. Zda se člověk uchýlí k optimistickému i pesimistickému ladění a zda ve svém vyprávění dá promluvit jedné ze tří hlavních literárních forem, komedii, tragédií, romanci

li ironii, to se ukáže už při strukturování životních kapitol. Zároveň je důležité zaměřit se na jazyk vyprávěného, který je klíčem k obrazům, symbolům a metaforám (McAdams, 1993).

Druhá část se zaměřuje na osm konkrétních událostí ze života vyprávě. Klíčové události se odehrávají v časově omezeném úseku a nějakým způsobem nás zasáhly, změnily. Mají charakter příběhů, mají určitý děj, vystupují v nich konkrétní osoby, místa. McAdams se ptá také na pocity, stavy; Ať tato událost vypovídá o vás, jako o člověku? Osm oblastí, kterých se druhá část týká, zahrnuje vrcholový zážitek či nejkrásnější okamžik života, nejhorší okamžik, bod zlomu v životě nejranější vzpomínku, důležitou vzpomínku z dětství, dospívání a dospělosti, ostatní důležité vzpomínky. Tyto oblasti obsahují cenné informace o centrálních životních tématech. McAdams vybízí k důsledné práci v porovnávání důležitosti jednotlivých okamžiků ve vztahu k celkovému životnímu příběhu. V odkazu na napětí mezi dvěma hnacími motory lidského jednání, láskou a silou, se táhne, jakým způsobem tyto dvě síly v příběhu probleskují (McAdams, 1993).

Třetí část se zabývá významnými druhými (angl. significant others), tedy důležitými lidmi v našem životě. Důležití lidé mohou formovat základ pro hlavní postavy, charakter, prototypy či imago našeho příběhu.

Základem čtvrté části jsou úvahy o budoucnosti. Plány a cíle do budoucna naplňují naše životy zájmem, nadějí, očekáváním, navíc se mohou měnit. Podobně jako klíčové události, rovněž plány do budoucna se pevně pojí s motivačními tématy, protože rádi navrhujeme takové cíle a plány, které reflektují naše základní potřeby. Otázky na budoucnost také přinázejí závěry konce příběhu, toho, jak příběh dopadne. Dobrý příběh shrne začátek, pokračování i ukončení příběhu pomocí vhodné zápletky. Právě tento okamžik podhalí, zda vize budoucnosti smysluplně navazuje na současný vývojový trend a zda koresponduje s minulostí. Ústřední zjištění této části se týká generativity, jejímž základem je utvářet (angl. generate) dar v podobě sebe samého a umět ho nabídnout další generaci (McAdams, 1993).

V páté části dostanou prostor současná problému a stresy. Zde McAdams upozorňuje na riziko přeinterpretování (angl. overinterpretation) problému ve vztahu k identitě. Nemá smysl dávat problému mytické rozměry, mnoho problematických životních okolností mají opravdu málo co dohlédnout s identitou jako takovou (McAdams, 1993).

Osobní ideologie, či filozofie, systém hodnot a přesvědčení vyplouvá napovrch v šesté části. Tuto fázi interview si uhlíjí především filozofové, pak existují lidé, kteří ji

shledávají obtížnou. Důležitě je umět je povzbudit, naznačit směr. Nemusí se jednat přímo o náboženství, ale o oblasti jako duchovní sféra člověka, základní význam, dobrá společnost (McAdams, 1993).

V poslední části interview se ptáme na životní téma, poselství či myšlenku, kolem které se takřka celý život točí, pomyslnou červenou nit. V celém interview je toto jediný okamžik, kdy má vypravěč analyzovat význam svých vlastních slov. Takovou sebereflexi by bylo možno použít při další práci terapii. Uchopování životního mýtu je nutno vnímat jako celoživotní proces, nelze toho docílit během jednoho rozhovoru (McAdams, 1993).

Výzkumná část

7 Předmět a cíl výzkumu

Předmětem mého výzkumu jsou příběhy mužů, kteří z nejtržnějších důvodů ukončili vztah s bývalou partnerkou, matkou svých dětí, ale vztah s jejich dítětem trvá dál, byť už ne v původním nastavení. Zajímalo mě jak nahlíží na fakt svého otcovství, zda se s dětmi dál stýkají a za jakých okolností. Kladla jsem si otázku, jak prožívají vztah ke svému dítěti, jak vnímají jeho potřeby. Způsob, jakým vnímají rozpad svého vztahu, ovlivňuje míru snahy o udržení jejich styku s dětmi. Zaměřila jsem se proto na okolnosti rozpadu vztahu, co mu předcházelo, ale také na aktérství jednotlivých mužů, tedy na způsob, jakým vzniklou situaci šel. Neustále jsem si kladla otázku po motivaci těchto mužů. Odborníci tuto oblast hodnotí jako problematickou; jak chcete odlišit dobré a špatné motivy konkrétních rodičů? Kdo to má rozhodnout? Kde se ztrácí dítě?

Vycházela jsem z předpokládaného vlivu vztahu s jejich bývalou partnerkou na současnou situaci. Vztah se ale vyvíjela proto jsem se snažila zachytit dynamiku jejich vztahu a přechůdky, které z něj plynuly pro styk s dítětem. Rovněž jsem se zaměřila na vývoj vztahu k dítěti.

Mapovala jsem oblasti jejich pracovních a jiných aktivit, které jim styk s dítětem mohou znesnadňovat. Snažila jsem se uchopit jejich představy o budoucnosti a také životní filosofii, ať už nití jejich příběhu, která se s nimi táhne jejich cestou života.

Teoretickým a metodologickým východiskem k tomuto cíli je hermeneuticko-narrativní přístup (Chrzą, 2007). Vychází se z předpokladu, že při pokusu uchopit život druhého člověka jsme odkázáni na promluvy, texty a interakce, které si hádají interpretaci. Pozice výzkumníka tedy otevírá roli toho, kdo interpretuje interpretace ztvárněné prostřednictvím vyprávění zkoumaných osob.

Z těchto oblastí zkoumání pak vycházejí i výzkumné otázky:

- Jaký je příběh dnešních otců, kteří bojují/nebojují o své děti?
- Jaká jsou životní témata jednotlivých příběhů? O čem se v životech těchto mužů jedná?
- Jak tyto muži ztvárňují své jednání? Na co kladou důraz ve svém aktérství?

- Jaké jsou hlavní zápletky a figury jednotlivých vyprávění? Kam jejich působení směřují?

V další části jsem se zaměřila na obsahovou analýzu příběhů dnešních otců. Metodou zachycení vzorců (gestaltů) jsem vybírala příběhy společná opakující se témata.

8 Zkoumaný soubor a proces získávání dat

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na skupinu osmi otců ve věku od 31 do 50 let, kteří se rozešli se svojí partnerkou, manželkou, matkou svých dětí. Ještě však nemuseli být rozvedeni soudně mohli se nacházet teprve v procesu svěřování dítěte do péče. Průměrný věk skupiny otců je 38,63 roku. Z toho panu Tomášovi 31 let, panu Adamovi 32 let, panu Miroslavovi je 34 let, panu Martinovi 35 let, panu Romanovi 36 let, panu Josefovi 44 let, panu Pavlovi 47 let a panu Karlovi 50 let.

Muži byli vybíráni podle dvou hlavních kritérií. Nesměli mít s matkou svého dítěte a museli mít nejen formální zájem o svoje děti. To znamená, že byli schopni prokázat svůj zájem konkrétním jednáním, ať už k tomu byli nuceni kvůli soudnímu řízení nebo je sem přivedla jejich životní situace.

Respondenti byli kontaktováni skrze skupinu K213, která sdružuje muže bojující o své děti. Při neformálním setkání v hospodě vykrystalizovali ti, kteří byli ochotni se svěřit a poskytnout kontakty na další podobně zaměřené lidi. Metodou sněhové koule jsem tak získala i tyto respondenty. Bylo ale možné předpokládat, že jejich působení budou z velké části motivované hlavně snahou vidět se se svými dětmi a že vztah k dítěti bude touto snahou zkreslen. Proto jsem se rozhodla kontaktovat ještě druhou skupinu. Přes internetovou seznamovací kancelář kde jsem s dětmi hledá již jsem psanou formou oslovila několik desítek mužů, kterým jsem sdělila cíl své práce. Z odpovědí byli vybráni i tyto muži, z nichž dva se o péči o dítě dohodli s partnerkou a dva neměli na výběr, partnerka je opustila. Tito muži musí nějakým způsobem fungovat jako otcové, resp. jediní rodiče. Na rozdíl od první skupiny jim i čas, který mohou strávit s dětmi, neubírá nekonečný boj motivovaný snahou je vidět. Mohou se tak víc věnovat i sobě

Vzdělanostní vzorek není příliš homogenní. Ti respondenti mají vzdělání vysokoškolské, i tyto středněškolské ukončené maturitou a jeden respondent byl vyučen.

9 Použití metody sběru dat

Vzhledem k výzkumným otázkám se ukázalo být účelným použít interview o životním příběhu, které vychází z knihy Dana P. McAdamse *The Stories We Live By* (1993) (viz příloha).

První část interview pojímá život s pomocí metafor knihy. Respondenti mají rozdělit svůj život na maximálně osm kapitol a pojmenovat je. McAdams uvádí, že respondenti spontánně tyto kapitoly rozvedou a věnují jim od průměru kolem 45 minut. Důležité je věnovat si toho, dle jakých kritérií respondenti svůj příběh dělí, zda jej dělí chronologicky dle fází vývoje nebo zda používají jiná kritéria. Lze předpokládat, že skupiny otce snažících se vidět svoje děje bude dělit svůj životní příběh s přihlédnutím k vývoji svojí snahy. Další části se pak zaměřují na jednotlivé klíčové události života respondentů a zaměřují se na uchopení příběhu z hlediska děje. Proto jsou respondenti dotazováni na epizody ze života, které pro ně znamenaly nejhorší okamžik, nejkrásnější okamžik v životě apod. Vzhledem k tématu otcovství, jak bylo uchopeno, se dalo předpokládat, že alespoň některé klíčové události budou respondenti spojovat s ději. Zde jsem si věnovala aktivitu i pasivitu jednotlivých mužů, způsobu, jakým svou situaci žijí. Takové klíčové události rovněž prozradí směřování hodnot jednotlivých mužů, které se promítají i ve vztahu k jejich ději. Otázky směřující do budoucnosti se zaměřily na plány, sny a cíle mužů, zájímalo mě jak vnímají perspektivu svého jednání.

10 Proces získávání dat

Respondenti výzkumu byli kontaktováni osobně nebo e-mailem a byl jim sdělen cíl výzkumu. Po informovaném souhlasu bylo domluveno setkání na neutrálním území v klidné kavárně.

Samotné setkání bylo zahájeno rozhovorem, který otestoval otázky dobrovolnosti, důvěrylosti participace ve výzkumu, možnosti rozhovor kdykoli ukončit. Respondentovi byl znovu zopakován cíl výzkumu a byli požádáni o informovaný souhlas. Poté, co souhlasili s nahráváním svého příspěvku na diktafon, bylo interview zahájeno. Všechny rozhovory trvaly kolem 2 hodin. Na konci interview plynule přechlo v neformální rozhovor a setkání bylo po poděkování ukončeno.

McAdamsovo interview o životním příběhu poskytlo rámec celému setkání, důležitý byl však spontánní projev jednotlivých účastníků výzkumu. Jednotlivé otázky nebylo nutné administrovat v uvedeném pořadí, protože respondenti k nim mnohdy došli sami. Zde bylo vhodné se jen doptat a některé informace si nechat dovysvětlit.

11 Analýza dat

11.1 Průběh analýzy dat

Jednotlivá interview byla nahrána v podobě mp3 a doslovně přepsána. Z etických důvodů byl přepis upraven tak, aby nemohlo dojít k identifikaci jednotlivých osob. Jednotliví respondenti i jejich blízké osoby byli přejmenováni a rovněž bydlisko bylo pozmeněno. Jednotlivé pasáže rozhovoru byly poté kódovány na základě klíčových oblastí výzkumu, aby mohly být setříděny pro další práci během analýzy.

První část analýzy sledovala v příbězích jednotlivé kategorie narativní analýzy, kterými jsou životní téma, tedy o čem se v životě jedná, životní jednání, tedy způsob aktérství jednotlivých hrdinů příběhu, a zápletky či figury, které udávají základní linii, směřování příběhu. Z důvodů zřejmých souvislostí kvality vztahu s matkou dítěte a dalšího vývoje v boji o dítě jsou jednotlivé příběhy řazeny do tří shodných podkapitol. Ty se nejprve zaměřují na vývoj vztahu k partnerce, poté se zabývají zlomovým okamžikem životního příběhu a následným vývojem vztahu k dítěti.

Druhá část výzkumu byla zaměřena na společná témata jednotlivých příběhů. Metoda zachycení vzorců spočívá v zaznamenávání podobných či odlišných jevů vázaných na kontext, osobu atd. Výzkumník při samotném třídění dat utváří určité příběhy o tom, jak daný jev probíhá. V průběhu sběru vzorců je třeba pracovat s alternativami podporujícími souvislosti ve vzorcích, ale rovněž s údaji, které dané vzorce vyvracejí (Miovský, 2006).

11.2 A je tady něco, co vůbec nefunguje a nikdo to nechce řešit

Tomáš, 31, stavbyvedoucí

Pan Tomáš svůj život bez váhání rozdělil na tři kapitoly podle tematické linie sledující vývoj jeho boje o syna. První období, než potkal svoji manželku a narodil se jim syn Jakub, měl bezstarostný život. Manželství a tchyně jej nutilo jasně se vymezit směrem k synovi. A poté období nastartované zlomovým okamžikem odchodu syna z jeho života. Snaha pokračovat v linii vzájemného vztahu se synem se tak na půl let stala ústředním tématem jeho života. Síla jeho motivace se projevila ve schopnosti vystudovat

dálkově práva. Rovněž postupné hledání partnerky bylo podbarveno vdomím prioritního vztahu k synovi.

Nasazení, se kterým se vrhl do boje nejen se systémem, ale také s rodinou, ho konfrontovalo s hodnotami, které dříve uznával. Sám vnímá ve svém aktérství pozitivní osobní hodnotový posun. Nesmírná vytrvalost v přesvědčování všech zúčastněných institucí ho po pŕiletém boji pŕesto dovedla k relativnímu neúspěchu. Stŕádává pŕe, o kterou stál, mu pŕidŕena nebyla, se synem se mŕŕe vídat jednou za 14 dní od stŕedy do nedŕe, v druhém týdnu se vidí ve stŕedu. Ironicky pŕsobící relativita takového výsledku je dána vynaloženým úsilím a nezískáním svého cíle, a pŕesto nadstandardní úpravou pŕe ve vztahu k otci. Dominantním proŕitkem v této situaci tak zŕstává bezmoc.

Jeho soulasné smŕŕování je ve fázi ŕŕloŕení zbraní, protoŕe nechce, aby byl pŕiletý syn celou situaci i nadále poznamenáván. Po letech bojŕ znovu zakouŕí, co znamená volný víkend a rovnŕ se mŕŕe se vŕnovat své partnerce. Kurz dalŕšího vývoje vztahu se synem nechává rovnŕ na nŕm.

ŕNo bezmoc, bezmoc, ale tŕm, ŕe budete soudit dál, tak to ublíŕí tomu klukovi holt. Mŕŕu jen polŕkat do tŕ doby, kdyŕ se naŕve, nebo pojede na tu sociálku a tam jim to prostŕŕekne. Jo, udrŕovat s ním hezkej vztah. A doufat, ŕe se v tŕ manipulaci, která tady je dokázaná, nepodaŕ vybudovat ten syndrom zavrŕenŕho rodiŕe, protoŕe pak je to v pytlí.

Vývoj partnerského vztahu

Svou bývalou manŕelku potkal pan Tomáŕ v práci. Jako dcera ŕeditelŕ velké stavební firmy pŕedstavovala ŕlobrou partii. Pŕ zpŕném pohledu vŕak vidí pomŕy, které u nich doma panovaly a které mu mŕy bŕt varovným znamením. Tato ŕchybilŕkaó mu tak natrvalo zmŕnila ŕivot. Z odpovědnosti za svŕŕŕin se rozhodnŕ nevyvazuje a chce ŕŕit následky a nevzdat se pŕe o svoje dŕtŕ

ŕ Nemŕo to bŕt. Vnímám to hroznŕ protoŕe... mám pocit, já bych to nemŕ ŕkat, ale udŕal jsem chybu, která souvisí nebo souvisela s mojí tehdeŕí povahou, ŕe jsem si ji vzal z toho dŕvodu, ŕe její tatínek je ŕeditel, ŕe to je dobrá partieŕ. Teŕ se za to stydím, protoŕe teŕ uŕpŕemýŕím úplnŕjinak. Samozŕejmŕto neŕkám, ale mám pocit, ŕe jsem si to udŕal sám, to vŕechno jsem si udŕal sám.

Jeho bývalá ŕena nikdy nebyl ŕlobrosrdeľná osobnost, okolní lidi u nich doma nazývali ŕpoddanými. Otec manŕelky mŕ pro vŕe finanľní argumenty, doufal tak v pŕetvoŕení spravedlnosti ve svŕŕí prospŕch. Neváhal si najmout nejlepší právníky vŕetnŕ Sokola a jiných, nabízet úplatky na sociálce. Matka manŕelky se s hodnotami svého

manželka naprosto ztotožňovala a navíc zasahovala do vztahu své dcery a pana Tomáše. Na dovolenou jezdila s ní na jeho místo dokonce chtěla jít místo něj k porodu.

A...tchyně má dvě dcery a ta druhá se taky rozvedla kvůli tomu samému, ale v tom druhém případě to je to o čem mluvím, ti má dceru a ta už neví, kdo je její táta, protože ten to nedokázal dát tímhle stylem jako já...ó

Vliv manželčiny matky na jejich život byl silný, až neúnosný a podle slov pana Tomáše byl hlavním důvodem k rozchodu. V poradněmu doporučili se se situací smířit s tím, že jeho manželka je patologicky závislá na matce. Takový ženský tandem může mít vliv na jejich syna, toho se pan Tomáš obává.

Ale doufám, ať to nepřejde na toho Jakuba, ať je v životě samostatnej a je schopnej nějak v tom životě fungovat. Ona bez rodičů nedokáže žít. Ona byla zvyklá, že když byl problém, tak jí všechno koupili, vyřešili, zaplatili, takže ona bez nich není schopná žít. Ona není schopná si najít sama práci. Aby byl samostatnej, já mu nechci škat, jak má žít, ale chci, aby si mohl vybrat, jak má žít... je tady spousta pohledů. Aby mohl možnost výběru a aby nedopadl tak, jako oni.ó

Zlomový okamžik

Nejhorším chvíle prožil, když mu odešel Jakub ze života. Ten moment v něm dozrálo rozhodnutí udělat vše pro to, aby ještě omohla zažít chvíle vzájemnosti a blízkosti. A bylo už ve chvíli, kdy toho bylo fakt moc. A já jsem seděl takhle v koutku sebe v bytě. Bylo zhasnuto a nikdo tam nebyl. A já jsem seděl a brelel jsem tamě mně vadila ta absolutní bezmoc v tomhle systému tady v letech, protože vám tady nikdo nepomůže. A to je ten důvod, proč 50% lidí nezná rok po rozvodu svého tatínka že tady není nikdo v tomhle systému, kdo by vám mohl pomoci. že si můžete pomoci jenom sám a když si nedokážete pomoci sám, tak jste v pytli.ó

Zároveň kdykoli ho přeskáčky srážely zpět, mohl v sobě pevně okamžik, který uvedl jako nejkrásnější.

Ale mně se podařilo po těch 3 měsících domoci toho, abych ho viděl. On byl u mně a přespával u mě první den. Já jsem mu četl pohádku a on mi u toho takhle jezdil prstem po obličeji, po tvářích, po bradě po nose takhle. To byla chvíle, která byla strašně přijemná, bylo to takový zadostiučinění po těch těch měsících a hlavně mně vzbudila rozhodnutí udělat pro to cokoli, abych tuhle chvíli mohl ještě zažít. To je chvíle, kterou nikdy nezapomenu.ó

V soulasné době se s manželkou o svého pŕiletého syna soudí jŕh l'tyŕ roky. Mají za sebou desŕtky stání. Uŕh první soud ale rozhodl u tŕŕ roky a tŕŕ mŕŕíce starého dŕtŕe na l'eské pomŕry nebývale velkoryse. Panu Tomágovi byl pŕŕdŕen styk od pátku do nedŕe. To naznaŕovalo dalŕí nadŕŕný vývoj. Bývalá manželka se vŕgak odvolala a tam zaŕalo dlouhé martyrium soudních pŕŕelŕení.

Vývoj vztahu k synovi a motivace pro jeho získání do stŕŕdávŕ péŕe

O svŕŕj vztah k synovi musel bojovat od samého poŕátku, kdy jej u porodu chtŕŕa vystŕdat tchynŕ Svoje místo ale nakonec vybojoval. Zásadní moment ve vztahu pana Tomáŕe a jeho syna je proŕitek blízkosti. Ten se nedá nijak nasimulovat. Tento fakt je patrný ze situace uvedené výŕe, kdy pan Tomág zakusil synovu bezprostŕední náklonnost v podobŕdŕského prŕstíku kopŕrjícího obrysy jeho tváŕe.

Ze znaleckého posudku, který jsem mŕŕa k dispozici, jasnŕvyplývá, ŕe syn Jakub (v dobŕvyŕetŕení 4 roky a 9 mŕŕícŕŕ) má tŕnŕŕŕí citový vztah k otci, pŕedstavuje pro nŕŕ vŕŕŕí jistotu a autoritu. Nová partnerka a syn spolu pŕes krátkou známost vycházejí. V otázce ovlivnŕŕí Jakuba je konstatováno, ŕe syn nepochybnnŕmatkou vŕŕŕi otci ovlivnŕŕ je.

Aŕakub u mámy breŕŕí, ŕe chce k tátovi. Uŕh to není jen pŕŕ tom pŕedávání, uŕh breŕŕí i doma, ŕe chce tátovi. A ona ve svŕ dospŕŕosti (trpký smŕch) to vykládá tak, ŕe ho nechci, coŕh se mi nelíbí, protoŕe ten kluk mi vyŕŕŕá, kdyŕh jsem u mŕŕ ŕe ho nechci. Ona to ŕeŕŕ tím, ŕe mu vykládá, ŕe ho nechci. Nikoho to nezajímá, nikoho.ŕ

Témŕŕ nadlidskou vytrvalost musí prokázat také pŕŕ setkáních s lékaŕŕ syna. Manŕelka jej pochopitelnŕ vyobrazí v nejhorŕích barvách, ale pan Tomág se snaŕí i pŕes poŕátelní nedŕŕvŕu doktorŕŕ jejich náhled zmŕŕit. Jakmile se to podaŕŕ a oni jsou ochotni poskytnout mu informace o synovi, manželka syna pŕŕhlásí k jinŕ lékaŕce.

Aŕ doktorka samozŕejmŕdo zprávy napíŕe, co jí matka ŕekne. Extra ho nevyŕetŕuje. Vŕera teplotu mŕŕ, teŕŕ ji nemá, vŕera kaŕŕal, teŕŕ nekaŕŕeŕ. Vy jdete za doktorkou, vysvŕŕlíte, o co jde, ukáŕete rozsudek. Doktorka je buŕŕŕpatná nebo dobrá, ŕe to buŕŕ pochopí, vŕŕŕnou to nepochopí napoprvý, tak to napíŕe znova, napotŕŕŕí uŕh to prozkoumá, zjistí, ŕe ten kluk nemocnej není, ale to tam musíte volat, bombardovat, ale tak napopátý dosáhnete toho, ŕe uŕhŕ tu zprávu nenapíŕe. Tak ona se zvedne a jde k jinŕ doktorce.ŕ

A Vy tam jdete a oni vás maj za úplnýho gaunera. Takže já jsem tam volal, a oni mi šekli, že tam vůbec nejsou. Pak mi šekli, že jsem dítěti ublíhoval. Šek jsem jim, co o mně víte? Že ona kouká s otevřenou pusou a pochopí, že vám kšvdila, takže se v ní něco hne. Ó
A Vidí, že s ním po zubařích chodím já, ona s ním k zubaři nejde. Vidě, že ta moje motivace není sebrat jí dítě a nadržovat jí, ale ta motivace je se o to dítě postarat. Ó

Vzniklou situaci se pokouželi šegit opakovaně nejen v poradně ale také v Centru rodinné péče v Motole a pomocí profesionálních mediací. S každou institucí má pan Tomáš jinou zkušenost. Nejlépe hodnotil strukturovanost a zaměření na problém při mediacích.

A Já jsem se snažil o nějakou psychologickou pomoc, takže jsme chodili do manželský poradny. Mě jsem tam dohodnutou schůzku a ona nepšgla tu zručila taky, protože všude mě pocit, že je ta ukšvděná. Ó

A Dobrá zkušenosti s mediací jsem mě oproti nemocnicím, kde vás nechaj se profesionálně se hádat, dívaj se na to a občas vám to pískaj, abyste se nepšzabili. Ta mediace má udělaný systém, že to v podstatě rozčkatulkujou problému do určitých osmi třeba oddílů, to vám vyvěej na papír na zdi a moc vám nedaj možnost se pohádat, protože jakmile začnete odbočovat, tak vám šeknou je to v tom tématu? My jsme tam byli čtyškrát a my jsme se byli schopný dohodnout a my jsme opravdu extrém a nejsme se schopný dohodnout na ničem. Ó

Mediátorky přinesly konkrétní návrhy, vnesly do situace šád a v panu Tomášovi vzbudili po dlouhé době dojem, že mu někdo rozumí.

Až uděaly kaledáš a vybarvily barvama rozsah styku, i když moje bejvalá žena argumentovala tím, že syn spí v nějakou dobu, ale ony jí argumentovaly tím, že se na mě má jít podívat, pohládit ho, kdeho to já nemřu atd. A v podstatě se to přesunulo mezi ty mediátorky a já. Takže já jsem tam seděl neteřně a neškám, že by mi to nějak vadilo, já jsem byl konečně rád, že mě někdo chápe a že se to přeslo někam jinam, že jsme si vyjasnili nějaký věci. Ó

I tento pokus skončil jako předchozí odchodem manželky.

A když jsme se dostali do té fáze, kdy jsme se hádali oni se mnou, teda oni s ní, tak ona odtamtud odešla pryč. Těba v přilce té mediace. Ale pozor, ona stála ta mediace 3000 na tři hodiny. Takže ona argumentovala tím, že užna to nemá peníze. Ó

Pan Tomášg poukazuje na paradox, kolem kterého se vleklé soudy točí. A sice, že i když existuje zákonná možnost mediaci nastoupit, soudy ji nevyužívají a pak na základě svého rozhodnutí nenapomocí řešení argumentují tak, že stávající péče není možná kvůli neschopnosti rodičů se dohodnout.

A takže rozumíte mi, co tím chci říct? Já jsem se snažil, aby ty konflikty nebyly a dítě mohlo mít to, co si samo přeje a soudkyně jednoduše zarazila mediaci a pak argumentovala tím, že jsou konflikty, a tak neměly být stávající péče. Já s tím neudám. A když si přetete ty papíry, tak tam je napsáno, že rodiče by na sobě měli pracovat a že by byla ideální ta stávající péče pro to dítě tak že já jsem kopíroval to, co ty znalci řekli, ale ta soudkyně to zamítla. Neudáte s tím nic.

Rovněž mediálně známý soudní znalec se během soudu nepostavil za svoje výroky ve prospěch otce. Pana Tomáše to vedlo k jednoznačnému závěru.

Až a toho Humhala, to měla někam zamrzelo, toho jsem se ptal a řekám mu u soudu, dal jsem mu otázku. Pane doktore, když vy tady mluvíte o tom, že tady jsou konflikty a kvůli tomu konfliktům neměly být stávající péče, nemáte teda pocit, já tvrdím, že ty konflikty vyvolává matka a sociálka mi to potvrdila, nemáte pocit, že jste dal tady návod, do zletilosti syna dějte bordel, maminko, protože pak se syn neuvidí s otcem tak, jak by chtěl? On na to: Já si to nemyslím. Ale víc se k tomu nevyjadřoval. Ale já si myslím, že je to jasnej návod. Pokud ona nechce stávající péči, tak ví, že když bude dít bordel, tak stávající péče nebude. Takže ona ho dává. A ten kluk z toho zcvokne. Tady je to celý postavený, ten systém je postavený úplně na hlavu. Každá právnicka dneska, která zastupuje ženu, jí řekne, dějte bordel a čím víc bordel budete dít, tím míř se tatínek bude stýkat se synem nebo s dcerou.

Odkování syna matkou vyplývá také ze znaleckého posudku, který vyznívá ve prospěch otce, jasně popisující manipulativní praktiky matky, kdy matka otce ovlivňuje i během vyšetření pro znalecký posudek, přesto na konečné rozhodnutí soudu nemají vliv.

A to tam je taky napsané v závěru toho papíru otázka, zda s tím klukem někdo manipuluje. Tam je daný, že s ním manipuluje víc matka nebo víceméně matka. Byl výslech, kde byl Jakub, já a ona a ona mě přivedla s synem. Ale to je normální, ona má v telefonu uloženýho jako kretén, a to už ví, ona to ukazovala i na sociálce, ale nikdo to neřekne.

Posudek Šeditelky ěkoly, kamarádky jeho bývalé manĚelky, vyznívající tak, ěe se o svého syna nezajímá, považuje pan Tomáě odĚvodnĚnĚ za zkeslený. Po osobní zkušenosti s ní se ve svém postoji jeětĚvíce utvrdil.

AĚ já jsem se ptal, co bych mĚ teda udĚat proto, abyste napsala normální zprávu o tom, ěe se zajímám o to dĚtĚ. A ona mi řká, musel byste o víkendech sem jezdit na brigády se synem. Ale já ho nemám v péři, víte to? No jednou za 14 dní, tak byste ten víkend trávil tady a hrabali byste tady listí, opravovali plot.

š eěení celospoleĚenské situace není možné umĚe nařdit. Podle pana Tomáěe se posun ve zmĚnĚ náhledu na problematiku vztahu matky a dĚtĚe bude týkat celých generací. Cochemský model š eěení situace vnímá pan Tomáě jako cestu vpřed, ale i v jeho prosazování je tšeba nesmírné trpĚlivosti.

AĚni nejsem schopnej řct, jak to vyřešit, protoěe to ani vyřešit nejde. To nejde vyřešit systémem K213, ani nĚjakou globální zmĚnou. To jde prostĚvyřešit jen tak, jak se v týchle oblasti všichni řeš, malinkejma krĚřkama, a straěnĚpomalu a straěnĚtrpĚlivĚ

AĚnezmĚní se to, to je tšeba pomalu, generací, nikdo neudĚá nĚjakou velkou komplexní zmĚnu. Je tady moc lidí, který maj zájem na tom, aby se to nemĚnilo proti tĚm, který to chtě mĚnit. Je tady spousta advokátř, který maj zájem na tom, aby to takhle fungovalo, je tady spousta psychologř, který maj zájem na tom, aby to takhle fungovalo, je tady spousta soudcř, který dohazujou tu práci tĚm psychologřm, tĚh spolkr, který kolem toho maj práci. Kdyby to bylo tak, ěe se ta rodina za tĚh 14 dní u toho soudu dohodne, jak to bude, tak to fungovalo, to je ten cochemskej model.

I přes všechna úskalí, která musel pan Tomáě pšekonat, dokáěe uvažovat optimisticky.

AĚ.. zmĚnil jsem priority, nauřil jsem se trpĚlivosti, kterou jsem nemĚ, nauřil jsem se vĚci dotáhnout do konce, nauřil jsem se koukat na lidi úplnĚjinak, neějsem na nĚkoul, byl jsem ě dšív jsem byl pyšnej, s nĚkterýma lidma bych se vřbec nebavil, byl jsem namyřlenej.

AĚkdy si řkám, nemáte pocit, ěe nĚkterý vĚci v ěivotĚtak maj bejt? Nebo víte co, mám pocit, ěe mĚtyhle vĚci posunuly nĚkam, ěel bych jinou cestou a ěel bych ěpatnou cestu. Mám pocit, ěe všechno, co se v mém ěivotĚstalo mĚlo nĚakej smysl a ěe mĚto nĚkam posunulo, vřdicky. Nebo u mĚto aspoř tak je.

Svou situaci shrnul pan Tomáš v několika větách, které ale jsou reálné, vyznívají nesmyslně a absurdně

Ale tady něco blbě. Mně doktorka doporučila stádavu péči na základě zprávy, kterou poslala k soudu. Doporučil ji znalecký posudek s výhradou, že by měla fungovat mediace. Já jsem ji chtěl a chtěl ji v tom znaleckém posudku syn. Jediný papír, který byl proti stádavé péči, byla zpráva ze školky, kterou jsem vyvrátil zprávou české školní inspekce.

Poselství životního příběhu pana Tomáše nutí k zamyšlení nad směřováním této celospolečenské problematiky. Jeho vyznění má k optimismu hodně daleko. Prohlídek bezmoci naštěstí nezastihl veškeré oblasti jeho života. Ve všem dle vnímá smysl, vnímá svůj osobnostní úspěch vykoupený riskem. Jeho odvážné jednání, boj se zavedenými postávkami, je inspirativním příkladem na dlouhou dobu.

11.3 O čem nám jde o zájem dítěte

Miroslav, 34 let, IT specialista

Životní příběh pana Miroslava je hluboce poznamenán nenadálým odvedením jeho šestiletého syna, kterým manželka šel manželské neshody. Tento klíčový okamžik v něm vzbudil niterné přesvědčení nenechat si líbit takové jednání a udělat vše pro to, aby vzájemný vztah se synem mohl pokračovat. Rozhodl se vzít svůj osud a osud svého syna do vlastních rukou.

Způsob jeho odvážného aktérství se projevuje v pokračování všech hradeb, které se mu staví do cesty, ať už v podobě celospolečenského nastavení v podobě nadřazenosti vztahu matky a dítěte nebo v podobě dovednosti, se kterou se dokáže informovat o svých možnostech. Zdánlivě jich není mnoho, ale když se celá záležitost podchytí hned v počátečních jednáních, šance na úspěch, na získání syna do stádavé péče, tady je. Zvláště když hned v první fázi v podstatě omylem, díky chybě manželky, došlo nakonec k dohodě v péči o syna. Tento dlouhý úspěch by se zdálky dal hánrově přirovnat k romanci, protože je to přesvědčení dalšího úspěšného boje. Když soud uvidí, že se otec umí o syna postarat, matce ubývá argumentů pro svržení dítěte do stádavé péče.

Z celého pŕibŕhu zaznívá nezdolnost podtrŕená vírou v zásadní dŕlehitost vztahu dítŕe k obŕna rodilŕm. Proto má cenu bojovat, ale i tento boj má své limity, nesmí poŕkozovat dítŕ

Aŕ kdybych vidŕ, ŕe to dítŕtrpí, ŕe breŕí, ŕe volá po mamince, ŕe to ŕpatnŕsnáŕí, ŕe je to pro nŕ trápení, tak bych do toho neŕelŕ ŕ

Vývoj partnerského vztahu

Svoji budoucí manŕelku potkal pan Miroslav na vysoké ŕkole bŕhem pobytu na mezinárodním programu AIESEC v Malajsii. Zdála se být jiná neŕ jeho první partnerka, která pŕlŕg dobrodruŕství cestování neholdovala a po ŕkole zaŕala pracovat v jisté pozici na ŕeském statistickém úŕadŕ. Tato druhá ŕena si neváhala udŕat ŕdílák na motorku, procestovali spolu Asii. Tato dívka vykazovala vŕechny známky ŕholky do nepohodyŕ, aniŕ by byla ŕdivoŕenka, která by lezla po skalách a neumŕa udŕat ŕšekŕ. Na svatbu vŕak zatím nepomýŕlel a rozhodnutí ŕhenit se ulŕnil aŕ pod tlakem manŕelky. Takové rozhodnutí se s odstupem jeví jako ŕvarovný signálŕ.

Aŕakŕe mi dala nŕŕ na krk, buŕ si mŕvezmeŕ, nebo se rozejdem. Já jsem mŕ zpozornŕ v tom Mongolsku a dát od toho ruce pryŕ, ale ŕek' jsem si, kdyŕ jsme toho spolu vydrŕeli, nŕakých 4, 5 let, proŕi jsme rŕŕný obtíŕe, támhle ztracený v cizinŕ ŕŕŕli jsme krizový situace a vyŕŕli.ŕ

Narození dítŕe znamenalo velký zlom pro jejich vztah, kdy se pan Miroslav v olŕích manŕelky postupnŕ partnera pŕetransformoval v pouhý ŕdroj penŕŕŕ.

Aŕ.. ona se na to dítŕstraŕnŕfixovala jeŕŕŕpŕed narozením. Ona se zmŕnila z tý partnerky na tu matku, ale stoprocentnŕ.. tŕeba ŕekla: sex je tvŕŕ problém, ŕŕ si to kde chceŕ.. Pŕŕŕo mi, ŕe jí doŕla motivace, ŕe dosáhla toho, co chtŕa, byla právnŕ krytá tím manŕelským svazkem, bydlela u mŕ.. nevystŕovatelná, nerozveditelná.ŕ

Postupnŕ se manŕellŕina arogance stupŕovala a frustrující pocity pana Miroslava dohnaly aŕ k pochybnostem o sobŕ alŕkoli manŕelku v poŕátcích omlouval. Problémy se rozhodl dle svého naturelu konstruktivnŕovŕŕt v sexuologické poradnŕ kde byl ujiŕŕŕ, ŕe je opravdu v poŕádku.

Aŕ mý strany to byla znalŕná frustrace, kdyŕplovŕ tohle zaŕvá, kdyŕmu ŕena dává najevo, ŕe je jen dŕleŕtej zdroj penŕ, ŕe mu opakuje, ŕe na to má právo a kdyŕ se mi to nelíbí, tak mŕŕkubee ŕkal jsem jí, aŕsi najde nŕaký bydlení, ŕe dál nechci ŕít s nŕým, ke komu se

po osmi letech pštulím a on zašne kšpet, že ho sexuálně obtěžuje ze zápatku to ten plovák tak nějak nevnímá, nebo vnímá, ale odřvodní si to. Dítě je malý, manželka k němu vstává tškrát za noc, tak to je jasný, že tady nebude radostnohopkatě A když jsou dítěti dva roky, dva a pět roku, je to spígg horgg...ó

Zlomový okamžik

Zlom v jejich v té době téměř pčiletém manželství nastal, když se po návratu ze zahraničí vrátil do vystřhovaného vlastního domu a manželka i s dítětem byly pryč. Prožil zde okamžiky totální zahlcující bezmoci, situace vypadala beznadějně A.. odvezla i to dítě jako svůj majetek na tu neznámou adresu. V té domácnosti pobrala, co se jí hodilo od některého vybavení po hadr na podlahu a práčky tam zmizely. Mně spígg vadily takový ty vzpomínkový věci, některé věci z cest, kde se vůbec neobtěžovala s nějakým děnímě Vrátil jsem se do týhle situace den před narozeninami Michala, kdy jí končila matešská dovolená. Mně nikdo ani celej den nezvedal telefony, nemohl jsem se nikam dovolat, vůbec jsem nevěděl, co se děje, kde je.ó

Situace se vyhrotila, když mu manželka dovolila se se synem setkat u jejich rodičů v bytě Když se pan Miroslav chystal i se synem k odchodu, zavolala manželka policii. Až po telefonátu se svojí právníčkou pochopila, že Až jsem přece matkaó není argument. A.. dejte mi to dítě já jsem přece matka, co ten chlap mi ho bereě Ona po konzultaci s právníkama došla k tomu, že mi ho bude přepovat na víkend jednou za 14 dnů a sem tam na odpoledne. Ale naprosto ze své libovůle. Když se jí bude chtít, jak se jí to hodí, jako majitel věci. Dneska přepím, ale zítra ne.ó

Dítě celý výstup s policií podle pana Miroslava nevnímalo. Až on moc nevěděl, co se děje. Nejdšv chtěl vidět tatínka, pak i na něj to bylo moc dlouhý, když jsem tam s ním hodinu stál, tak zašal pobrekávat, ale myslím, že se to na něj nijak nepodepsalo, já jsem se snažil, povídali jsme si, ukazoval jsem mu ty policajty, popisoval jsem mu jejich výstroj, odvést jeho pozornost.ó

Myšlenkový proces, který mu v oné zlomové chvíli proběhl hlavou, vyústil v rozhodnutí okamžitě jednat. Rozhodující byla děšivá představa, že by viděl své dítě jen jednou za 14 dní jako věgina otců.

Až vrat byl tehdy, kdy jsem se vrátil do vystřhovaného baráku, a bylo mi jasné, že pokud něco neudělám, pokud budu doma sedět, že dopadne nějak soud, že nějaká instituce mi nějak pomůže, že takhle to nemůže skončit, že já skončím s tím jedním víkendem za 14 dní, jako končí naprostá věgina těch otců, že s tím musím něco udělat.ó

Pan Miroslav si prožil bolestivě drásající situaci, kdy se musel přestahovat o syna. Hodnotí je ale jako nevyhnutelné, chcete-li dítě opravdu ježl' někdy vidět.

A to jsou strašný věci, musíte se tam přestahovat o to dítě na chodbě paneláku a za asistence policajtů si to dítě jít vzít, protože pokud bych tohle neudělal, tak jsem si jistě, že nejsem tebe v té situaci, že mám Michala od úterý do neděle, ale že ho mám, jak si usmyslí manželka. Je to hrozně tvrdý, musíte krátkodobě ublížit dítě....

Vývoj vztahu k synovi a motivace pro jeho získání do stádavé péle

Porod syna označil jednoznačně za nejkrásnější okamžik v životě. Byl provázen rozl'arováním nad neschopností všech lékařů, kteří doposud nebyli schopni uřit, že se narodí p'kilové dítě což znamenalo šegení pomocí císařského řezu.

A tak že to bylo krásný, já jsem tam pekla vedle v té místnosti a oni ho přinesli ježl' s tou pupelní úřl'ou a já jsem ho pak držel v náruči.

Náhled synka na situaci výborně vystihuje malá epizoda z jejich vzájemného vztahu.

Až chápe význam slova stádat ve smyslu jdeme na nákup a stádáme se o tašku nebo tak. A jednu neděi, když jsem ho právě spravoval k předání mamince, která si pro něj přšla, uhl' byl v předsíni vystrojenej, dal jsem mu rukavičky, to bylo tebe v lednu, on mi dal pusinku a škal. A musíte se stádat, tati, žejo. A b'el k mamince. A to byla přhoda, která m' utvrdila v tom, že to dítě to chce, být s maminkou i s tatínkem.

To, že se jedná o uvážené rozhodnutí a ne jen nějaký boj l'i zadosti u' iní manželce shrnuje tak, že se jedná o velký závazek, záležitost na léta, nikoli o výhru.

A pro ty tatínky je to v uřitým smyslu dobrovolně podstoupená oběť, kterou podstupují rádi, protože si myslí, že tomu dítěti chtě dopřát tu možnost být tím otcem, má to smysl v tom, že jsou ochotný poskytnout nákladný zázemí a postarat se i po období jeho dospívání.

Takové rozhodnutí je b'chem na dlouhou trať, znamená to velké změny v uspořádání priorit a životního stylu. Rovněž v'g porozumění pro manželku, která se v dítěti plně realizuje.

A musel jsem odstáhnout všechny koníčky, dovolený, musím se tomu podřdit. Odměnou je že ten syn se na to tě. Já uhl' víc rozumím té manželce, že pochopím, že se v tom m'že plně realizovat, že vymějí, kam půjde. Riziko je závislost. Máte jedno dítě dáte tomu všechno.

Ať máte syna a to je koníček. Nemusíte, ale je to zábavnější, když se do toho dětského světa dostanete a ono to ani není tak těžké, vymyslíte něco, co toho kluka baví...

Po celou dobu naráží pan Miroslav na společensky uznávanou praxi, kdy dítě opatří samozřejmě matkou. Rovněž manželka pana Miroslava byla niterně přesvědčená o svém mateřském právu na své dítě a podle toho jednala na sociálce. Až její právníčka ji musela vysvětlit, že dítě má rodiče dva.

Ať domluvila na sociálce, aby mě srovnali. Tatínek dělá problémy. Ona si to představovala tak, že ta paní mi vysvětlí, že matka je prostě matka.

Souhlasné úprava péče o syna vyplývá z dohody, kterou uzavřeli právní sociálce. Zde pan Miroslav vidí rovněž důležitý prvek v cestě svým synem. Ne všechny sociální pracovníce jsou totiž natolik podchované rehimem a přesvědčené o dobrotě matek a zhýralosti všech otců.

Ať.. mladší paní, prostě s tou setrvalostí... zapala tím, že nám dala podepsat takové papír o právech dítěte, to jsou výtažky z charty práv dítěte a takový ty úmluvy, kde se říká, že dítě má právo na oba rodiče... A pak nastalo přesvědčování, dohodnutí nějakého řešení.

Ať.. s pomocí té sociální pracovníce se podařilo dosáhnout toho a přes velkou scénu manželky, která tam ztropila skandál. Ještě tam na ni, vy nevíte, jaký to je mít dítě.

Pan Miroslav se během návštěvy u soudního znalce z oboru dětské psychologie informoval o vhodnosti stávající péče pro takto malé, tříleté dítě.

Ať.. jeho odpověď byla úplně jednoznačná. Pokud dítě není kojeno, tak není žádný důvod, proč by nemohlo být u otce. Není nikde prokázáno, že by se tatínkové, pokud mají zájem, mohli o dítě starat hůž.

Pro oprávněnost požadavku na stávající péči hraje fakt, že pan Miroslav i jeho manželka byli schopni se dohodnout v situaci, kdy nebylo jasné, kde jejich syn vlastně bydlí, protože jej přehlásila. Podmínovat stávající péči dohodou před soudem tak dostává novou dimenzi. Když se dohodnout musí, jedná se o život jejich dítěte, najednou je dohoda možná. Manželka si přesto klade podmínky vycházející z přesvědčení o automatické nadřazenosti vztahu dítěte k matce.

A^ě man^ěelka je za ur^litých podmínek ochotna akceptovat ten zp^řsob, jak je te^ň, já úterý a^h ned^oe, a ona ten zbytek, ale chce ho mít ve výhradní pé^ři. Ty podmínky jsou n^oterý rozumný, n^oterý jsou v podstat^orozumný, ^he budu dí^tdob^še vychovávat, ^he ho nebudu po^gkozovat. A ^he budu up^šmn^olitovat, to si tam vkládá svoje frustrace. To jsem si tam poznamenal z té mediace. Kdy^h budu litovat, ona mi bude p^řjl^ovat dí^t Na to já nechci p^šstoupit, chci to dotáhnout a^hna st^šdavou pé^ři.ó

Pan Miroslav zmi^řuje formulaci, která byla brána jako podp^řrný argument pro st^šdavou pé^ři.

A^ona subjektivⁿ s tou pé^ři nesouhlasí, ale objektivⁿ je schopná ji realizovat. Jsou i hor^g p^špady, kdy man^ěelky totálⁿo odmítnou komunikovat, nep^šedávaj dí^t nezvedaj telefony, kdy^hto dí^todstávám, napí^geme si spoustu e-mail^ř, co je pot^šeba...ó

Další d^řle^hitý prvek ve snaze pana Miroslava o st^šdavou pé^ři souvisí s vymahatelností výkonu rozhodnutí soudu, tedy s tím, aby matka dí^to p^šedávala, jak bylo ur^leno. Se sou^řasným rozsahem pé^ře by i souhlasil, ale hrozí, ^he se man^ěelka rozhodne dí^to nep^řjl^ovat a p^š sou^řasně vymahatelnosti práva v tomto ohledu by to mohlo znamenat za^látek dlouhých soudních tahanic. Poselství, které zaznívalo i z úst dal^gch otc^ř pak staví A^ojojn^ose jeví^co mu^he do zcela jiného sv^ola. Nemají v podstat^ona výb^o v sou^řasně situaci, kdy je rozvodová problematika redukována na otázku vý^hivného.

A^ťten rozsah té pé^ře není tak hroznej, to úterý a^h ned^oe, to si umím p^šedstavit, ^he tak by to mohlo bejt, ale je tam nebezpe^ři, ^he tam man^ěelka bude mít dí^to ve své pé^ři... kdy^h máte dí^to ve st^šdavé pé^ři, kdy^h se jeden z t^oh partner^ř utrhne a ^šekne, ^he to dí^to p^šedávat nebude, tak je to trestnej ^řin, únos. Kde^ho kdy^hta man^ěelka ho má ve své pé^ři a ^šekne, ^he ho p^šedávat nebude, a od^řvodní to ^řimkoli, ^šekne, ^he to dí^to má rýmu, nebo ^he nechce^ě tak tam ta vymoh^řitelnost toho práva je minimální.ó

Vedle nemorální kontrastnosti v rychlosti vymahatelnosti styk^ř s dí^tem a vymahatelnosti vý^hivného upozor^řuje pan Miroslav také na absurdní situace, kdy matka poru^gí rozhodnutí soudu, soud ji po ^řase donutí zaplatit pokutu, ale otcⁱ zvedne vý^hivné, proto^he nelze dopustit, aby celou situaci trp^oo dí^to

A^ťKdy^h já p^šestanu platit vý^hivný, tak do 3 m^oíc^ř mám exekuci na plat a podobn^o Kdy^h ona p^šestane p^šedávat dí^to tak se to bude n^ode p^řl roku válet, pak jí daj^ř napomenutí nebo pár tisíc pokuty a obvykle tomu otcⁱ je^go zvednou vý^hivný, proto^he se ^šekne, ^he nem^řhe trp^oo dí^to kdy^h matka musí platit pokutu. Tak^he to jsou absurdní situace, kdy matka

opravdu dostala pokutu, soud ji pšnul spláčet 500 mŏilnŏ a zvýġil výġivné o 400 manġelovi, takġe si tu pokutu vlastnŏsám zaplatil. Ta vymŏġitelnost je tam straġnŏnízka. Navíc i z toho psychologickýho pohledu a z tŏh studií vyplývá, ġe ti rodiġe jsou na tom víc zainteresovanġ.ŏ

Pan Miroslav si je dobše vŏlom také rizik takové výchovy. Dítŏse mġġe snadno nauġit situace vyuġívat ve svġġj prospŏch jako by vycġtilo soutŏġivost rodiġŧ.

Aġo dítŏse mġġe nauġit tŏna rodiġema manipulovat. I to tšletġ dítŏse nauġí rychle vyuġívat celġ tý situace v tom smyslu, tohle jsme si museli taky s Michalemġ kdyġ nŏo není tak, jak chce, i nŏġká drobnost, tak on šekneġ A nechci s tebou bejt, já chci bejt u maminky. On to nešká proto, ġe by nŏġak zatouġil po mamince, ale ví, ġe jsou to ty páky, ġe vy se mu musíte de facto nŏġkým zpŧsobem podbízet, ale zase nemġġete pšstoupit na vġechno.ŏ

Výhoda jejich konkrétnġho vztahu plyne z náhledu manġelky na situaci, ví, ġe popouzet syna proti otci je pro dítŏdevastující.

ANaġŏtġ jsme v tomhle s manġelkou rozumný. Ale nŏġká soutŏġivost rodiġŧ tam jeġ My ho v tom vychováváme, škáme maminka a tatġnek se poslouchá... A i to tšletġ dítŏse v tom nauġí chodit úplnŏkosmickou rychlostġ, pozná, co se od nŏ oġekává.ŏ

Pan Miroslav vidġ obtġġnou situaci svojġ manġelky a zároveň si cenġ její schopnosti celou situaci zvládnout s ohledem na dítŏ

Aġ. v ní se to psychologicky straġnŏvaš. Ona to dítŏmá ráda, ona je na nŏ aġ chorobnŏ fixovaná. Vidġ, ġe dítŏje ġġastný i s tím tatġnkem a tímhle oġkování... ġe by tomu dítŏi ubliġovalaġ Takġe kdyġ ho dává mnŏ tak nemġġe šct tak tady ho máġŏ, nebo nezavolat, nedomluvit se...ŏ

Aġ v tomhle manġelku oceġuju, ġe se nesníġila k tomu, to nŏġterġ ġenský dŏajŏ, ġe zaġnou to dítŏpopouzet, ġe ho zaġnou voġkovat, zaġnou pšed tím pšedáním ho nŏġak negativnŏ motivovat, zaġnou to celġ shazovat... za tohle jí urġitŏ patš dík, ġe jako jeġŏ jsme nesklouzli do tý nejhorġġ sorty, kdy ti rodiġe pš tom boji o dítŏjsou schopný sáhnout k ġemukoli. Nám obŏna o ten zájem toho dítŏe jde a teġ to je tšeba nŏġak vyšġġit trvale, byġnaġe názory jsou odliġný.ŏ

TŠ a pŤl roku staré dŦi opravdu ĥijí pŠtomností, jejich jednání je hodnŦsituál'ní.
AŦny se v tom ty dŦi moc nepitvaj, a proŦ tady není maminka, co jsi udŦal mamince a co maminka udŦala tobŦ proŦ nejste spolu. Ĥje tou pŠtomností, teŦ jsem s tatínkem, to je hurá, to je super.Ŧ

StŠdává pŦe podle pana Miroslava mŦĥe mít pro dŦvřhody. Když se zamŦš oba rodiŦe na dŦvř vŦují se mu tak s plným nasazením. ZároveŦ ale vnímá biŦ AŦnŦĥího posuzovateleŦ.

AŦ paradoxnŦv tomhle má to dŦvřten ĥvot mnohem bohatŦí a pokud to nevezme Ŧpatnej smŦ, tak si myslím ĥe ta stŠdává pŦe mŦĥe být, pokud se odstraní ten faktor toho soupešéní, protoĥe vy víte, ĥe na vás za pŦl roku budou dŦat posudek...Ŧ

Pan Miroslav je i za stávající situace pŠsvŦll'ený, ĥe nejlepŦí pro jejich syna by byla úplná rodina, ale to by se museli snaĥit dohodnout oba. V pŠpadŦ ĥe by to nebylo moĥné, existuje tu zákonná moĥnost naŠzení mediace.

AŦnaĥe manĥelství se nerozpadlo za situace, kdy by si jeden naĥel milenku jako tŠeba pan Topolánek, Paroubek... Manĥelka to bere jako obtŦvání, pokud se o tom nŦde zmíním, ĥe tohle nepokládám za uzavšnou kapitolu, louŦit se za tŦhto okolností, ĥe to není s ohledem na to dŦvřnejlepŦí. Dobrý by bylo Šĥit to za pomoci mediátorŦ, psychologŦ, manĥelský poradny, jeĥŦprostŦtyhle vŦi vyŠĥit, ale tohle je ze strany manĥelky údajnŦ vyŠĥená záleĥtost. TŠeba po x letech se naĥe cesty mŦĥou zase potkat, ale to dost pochybuju, zas takovej snílek nejsem.Ŧ

Š eĥení porozvodové situace u nás vnímá podobnŦjako jiní takto AŦasaĥeníŦ otcové. Nic se nevyŠĥí radikálními výroky nŦterých skupin otcŦ, ale bude se jednat o dlouhodobou společenskou transformaci. Z úst pana Miroslava znívá tam i údiv nad nepouŦitelností naĥích institucí ve vztahu k funkŦnímu nŦneckému AŦochemskému modelu.Ŧ

AŦjen je tŦĥý to prosadit, ten systém na to není pŠspravenej. Soudy vám nepomŦĥou, pro ty jste jen obtŦující, nikdo nemá zájem, aby to skonŦilo rychle... ĥe by se s váma aktivnŦ snaĥil spolupracovat a nŦdo k tý situaci pŠspŦ, vy jste jen pŠpad, jen Ŧslo, který oni rychle pŠhrajou na nŦoho jinýho, aŦsi tam s tím hlavu lámou oni.Ŧ

PŠbŦh pana Miroslava je záramován absurditou, kterou musí vynaloĥit otec, aby získal jistotu, ĥe mu nebude bránŦho ve styku s jeho dŦvřem. RozhodnŦexistují otcové,

kteš o své dŕi nestojí, dávají pšednost jiným aktivitám. Pak existují rovnŕ otcové, kteš mají psychické i jiné problémy, které je fakticky vylučující z možnosti podílet se na výchovŕ jejich dŕí. Pan Miroslav ale nespádá ani do jedné z tŕto skupin, má zájem o pokračování vztahu k synovi a pšesto musí vyvíjet maximální úsilí, aby dosáhl jen padesátiprocentního podílu na výchovŕ. A ŕe se jedná o rovnost relativní, jasnŕ vyjeví manŕellin. A týdenŕ trvající od nedŕe do pšŕgŕho úterý, jeho ovŕem od úterý do nedŕe. Zároveŕ je vystaven drobnohledu sociálky zkoumající jeho kuchašské umŕní i komínky v skšních. U ŕeny se taková situace pšepokládá automaticky. I v takové situaci si umí udržet optimismus, víru v dobrý konec a nadhled.

11.4 *ŕŕŕi jsou nŕco, co si mám uŕít, protoŕe bych o nŕmohl pšŕjt.ŕ*

Karel, 50 let, bývalý strojní dŕstojník (námošník), nyní finanšní poradce

Pan Karel strávil u soudu pšes deset let svého ŕívota. V roce 1998 podala jeho bývalá manŕelka návrh na rozvod, který svŕšil dŕi do výhradní péče matky se stykem s otcem jednou za tš týdny. Matka dŕi na místo urŕení nikdy nepšvedla a trvalo 6 let, než se s nimi pan Karel vidŕ poprvé. Dcera Jana nabyla zletlosti pšed 4 lety, mladŕí Báše bude 18 v létŕ Vize, ŕe se nŕco zmŕní a ŕe svoje dŕi jeŕŕŕuvidí je témŕšnulová, pšesto svŕŕ boj nevzdává. Je motivovaný rovnŕ obavami o mladŕí dceru, u níŕ má podezšení, ŕe se ŕíví prostitutí.

Taková zkušenost na nŕm nemohla nezanechat stopy a pesimistický tŕn se dere vpšed z kaŕdé vyšŕené vŕy. V soušasnosti smŕšuje k rodinŕ sílu mu dodává jeho druhá ŕena a jejich dvŕmalé dcery

Svou pozicí ŕŕapajícího po dechuŕ v ŕŕžných klíčovŕch okamŕicích svého ŕívota demonstruje svoje opatrné aktérství pozorovatele. Uŕ od dŕství vnímá pocit kšŕvdy, které se na nŕm dopustila tšdní uŕitelka, která mu do posudku na stšední ŕkola napsala, ŕe pochází z náboŕensky zaloŕené rodiny.

Vyznŕní celého pšbŕhu týkajícího se snahy vidŕ se s dcerami je z hlediska ŕánru tragédií. ŕívot je smýkán po kamenech osudu, soudu. Osudové soudy, které nedokáŕí vyslyšet volání ŕlovŕka o pomoc ve vŕci tak niterné a lidské jako je vstupování do ŕívota vlastních dŕí.

Vývoj partnerského vztahu

Přes různé peripetie se mu podařilo splnit si sen a stal se námošníkem. Jeho budoucí ženu zaujal právě tento fakt slibující v totalitní době vysokou společenskou prestiž.

Až cestování v zahraničí a nadstandardní život oproti ostatním lidem v Tuzexu jsme nakupovali věci, který tady nebyly, ona se mnou jezdila i s tou dcerou nejstarší, udělaly cestu kolem světa, opravdu velké bonusy pro ty, který měl takového partnera a o

Svatba se však konala za dramatických okolností. Pan Karel měl odjet na moře a žena mu sdělila, že je těhotná a že si ho chce vzít.

Ajá jsem cítil, že je nezodpovědný si ji nevzít, když je v jiném stavu. (Muselo na tebe mít vliv to náboženství, co bylo doma) Je fakt, že rodiče by tohle těžko vydejali, protože oni se v ní viděli, protože i ona se u svých rodičů dokázala prezentovat jako nejlepší ženská, matka mi šelha, že takovou druhou nenajdu. Kdybych to odmítl, tak.. odjel bych na moře. Jestli bych odjel, ona by se mi mohla pomstila, když to vím teď, to jsem tehdy nevěřil. Ze strachu jsem to nedělal, cítil jsem, že je to správně i když jsem ji nemiloval. o

Až já jsem jí jen šel, že my dva se k sobě nehodíme, jsme dvě odlišné povahy. Fajn. Máme tedy společný dítě ale brát se nebudeme a o

Bývalé manželce pana Karla takový stav přetrvávajícího odloučení v mnohém vyhovoval, i když to sama jako matka dvou dětí neměla lehké. Pan Karel ocenil, že a domácnost byla skvěle uklizená, naváženo, o děcka se postarala, to všechno přest, ne každá ženská by to zvládala takhle sama a o

Pan Karel si vybavuje ty okamžiky, kdy byla nejšťastnější, když jsem odjel na tu loď, to se úplně změnila, pookřála. Věděl, že tady jednak bude sama a jednak že za mnou pojede. o

Po celospolečenském převratu znenadání prestiž námošníků povadla. Manželka si na jednu stranu zvykla, že pan Karel není pět roku doma, na druhou stranu cítila, že se ve společnosti posouvá na stále nižší příčku žebříčku prestižních povolání. Zároveň vnímala vlnu nových podnikatelů a podnikavců, kteří se rychle gíchlali na uvolněné pozice. A právě tento dopad sametové revoluce se ukázal být pro jejich vztah klíčovým.

Až tak že já jsem ztrácel kredit, ta prestiž ve společnosti upadala. Já jsem na ní i viděl, ona mi šelha, podívej, i brácha má víc peněz, ty jseš nula. Já jsem jen zalapal po dechu, pro mě to šelha, vždyť jsem furt stejnej, copak jsem se změnil. Změnila se doba, změnily se poměry, změnily se další a další okolnosti. o

Zlomový okamžik

Situace se dramaticky proměnila v okamžiku, kdy po úrazu páteře musel pan Karel na operaci. Znamenalo to ukončení původního zamýšlení. Reakce manželky byla i pro něj překvapivá. Nejen, že ho nenavrhovala, nechtěla ho vůbec domít.

Až dali mi operaci páteře a najednou prostě neodjedu. Doktor mi řekl, že musím být minimálně rok doma, to mi ještě sliboval, že se budu moct vrátit, ale k tomu nikdy nedošlo. To jsem byl v nemocnici, kam za mnou ani nepřišla, teda přišla s tím, aby si mě tam nechali, aby mě nepoužili tak brzo domít. Ten doktor na Homolce byl nejhorší, tady není eldeenka, tady ho nemůžeš nechat. Tak ho dejte do Motola, tam je taky neurologie. Tak jsem skončil v Motole, ta sestra mi řekla, vy jste se zbláznil, vždyť vás bude osm na pokoji.

Stále doufal, že ta, která si ho vyvzdorovala a chtěla si ho vzít, ještě změní názor. Doufal, že na Vánoce se ještě sobě přiblíží jako rodina.

Ajá jsem ještě čekal na ty Vánoce, jestli se to nějak.. ty lidi jsou na Vánoce takový namořlí, nevím no. Ale ono se to zvrhlo úplně to pořádala o rozvod ona. Byla tvrdá, soucit neměla.

A když jsem šel po šád v té době jak si to vynutila, tak se se mnou přece neměla rozvést! Ale ono to bylo přesně opačně. A nejen že jsme se rozvedli, ale byla tam i taková ta nenávist, ty děti, že jsem lapal po dechu a nechápal jsem proč? To nechápu dodnes, co jsem provedl.

Vývoj vztahu k dcerám

Vztah k dcerám se nadále od jejich 6 a 8 let formoval pod zajištěním nenávisti, kterou k nim jeho manželka chovala. I když původně byla namířená proti nim, nabírala stále více rozměrů. Bývalá manželka pana Karla zaryto věřila, že tak pouze chrání svoje děti. Další dva roky společného života ale byly pro pana Karla utrpením.

A ona nemanipulovala dcerami, jak věřila, že se to dělá, aby vytáhla něco z chlapa, ona opravdu naprosto přestavěla děti od toho otce chtěla odizolovat. Nesmí se s ním setkat a hotovo, je to pro něj špatný, hotovo. Úmysl nebyl uškodit mi, ale ona chrání je. Nikdy nepořádala o zvýšení výživného. Dva roky jsme bydleli v jednom bytě přestavěném, že jdou do koupelny a takhle drhly dítě (u sebe), aby otec ani koutkem oka to dítě nezahleděl, je to zrada, pohled by znamenal, že dítě zkažení. Cíl nebyl ublížit tátovi schválně to mělo mít ten efekt. Chtěla děti odizolovat, odšiznout.

Aže za párátka jsem byl v úloze, přišel jsem domít, otevřel jsem dveře a abycha, je tady Procházka, a dveře se zamkly na dva západy, zamkly se do pokoje. Schválně jsme mě asi

t^š zámky, ne^hjá odem^lu dve^še do toho bytu, aby se p^šede mnou schovaly. A nebo kdy^hg^la na záchod, tak ji takhle p^lapla p^šede mnou, abych.. já jenom zíral a lapal jsem po dechu. Pak jsem g^lel do g^lolky, u^litelka mi š^lekla, h^le mi dít^šonedá.ó

Sled událostí, který následoval nejlépe vystihne slovo martyrium. Aby se rozsudek rychle odbyl, sama man^helka navrhla, aby se d^šci mohly ka^hdých 14 dní vid^š s otcem. Soud tedy schválil vý^hivné a dal^ší podmínky, ale ona se odvolala proti styku s otcem jednou za 14 dní, v d^šledku l^heho^h svoje dcery 6 let nevid^š.

A^gest lete trvalo ne^hvyg^lel pravomocnej rozsudek, a kdy^hh^ljou v takovém prost^šedí, h^le se s nima mám stýkat hodinu jednou za 3 týdny na Trigonu. To se úpln^š p^šetrhá. Byl znaleckej posudek, kde jí vytkli její postoj k d^šem, jednozna^ln^š ale ona se proti n^šonu odvolala. Ta znalkyn^š š^lekla, h^le matka má anomální rysy osobnosti a h^le trpí n^šakejma t^šonahle p^šedstavama, ona napadla ten rozsudek, tak^he se d^šaly revizní posudky. Tak^he to dopadlo tak, h^le 6 let není s d^šoma styk v^šbec h^ládnej, po 6 letech je má p^šívést na Trigon, kam je nikdy nep^šívedla, tak^he se dá návrh na výkon rozhodnutí. 37 jsme jich napsali, nikdo se tím nezabýval.ó

Celá záležítost postupn^š g^lum^šoa do ztracena. Kon^lilo to okam^hikem, kdy star^gí dce^š bylo 18, to byl odvolací soud, ten finální, a mlad^gí se zakázal styk.ó

Tento poslední rozsudek p^šed 4 lety tedy potvrdil, h^le matka má zaplatit pokuty. Co je taková malá morální výhra proti h^livotu, jaký v^šichni zú^lastn^ší museli absolvovat. Navíc v tém^he rozsudku soud zakázal styk mlad^gí dcery s otcem, proto^he by ji psychicky zat^šoval. Co naplat, h^le otci sepsal doporučení, jak se chovat p^š styku s ní, když má bývalá man^helka v ruce p^lapíró se zákazem styku, a^l ze strany dcery?

A^g v tý dob^š(2004) jí bylo 13 nebo 1.. by ji opravdu (styk) zat^šoval, ona m^šom^šoa za tu zr^štdu, ona m^šoa tak vymytej mozek, h^le by se zhroutila. Ale on (soud) ten styk neupravil, zakázal dce^š, ne otci, dce^š zakázal styk s otcem. Do od^švodn^ší napsal, h^le te^š bude na otci, jakou formou se k dce^š p^šsbí^hě h^le se má zajímat o její l^linnosti, o její zájmový oblasti, g^lolu, aby si k ní na^gel vztah. Jak. Te^š má matka v ruce papír, h^le má dcera zakázanej styk s otcem. De facto. Ale dv^šOA4 popsany tím, jak se s ní má dát dohromady.ó

Dal^ší snahy o kontakt s dcerou se tak musejí orientovat na g^lolu. Matka ale zakázala vydávat jakékoli informace. Za zmínku stojí, h^le bývalá man^helka, matka Jany je u^litelka, proto si pan Karel domýglí, zda se ze strany u^litel^š ve g^lole nem^šíe jednat o kolegiální p^šístup. Fakticky v^šak na takové konání nárok nemají.

A když jsem se v devítce zajímal o to, kam půjde na střední, tak škola nevěděla, nesměla, nekomunikace. Matka to zakázala.

Když se pan Karel obrátil na soud, doškal se uznání jejich pochybení. Tím to ale celé skončilo.

APřmo ta pracovnice, která byla tenkrát u soudu nám šekla, že oni pochybyli, když napsali, že matka si nepřeje, že mají prostředky na to, aby to z té matky vyrazili. Oni by měli být nápomocní. Tak jsme znova napsali žádost o pomoc. Pomozte mi. Zase to nepomohlo. Když jsme viděli, že nám to nechce sdělit, tak jsem si zjistili naprosto kuligácky sami, kam ta Jana chodí do školy. Prostě jsme požádali známý.

Jakmile se matka dopátrala, že otec zjistil, kde dcera studuje, neváhala a během víkendu ji ze školy rok před maturitou odhlásila.

A tak jsem tam do té školy v pátek zašel, abych se poptal. V pátek jsem tam zašel a v pondělí tam Jana přestala studovat. Tak jsem na OPD napsal dopis, protože když ji matka vytáhla ze školy, tak se asi něco děje.

A šikali, že je škoda, že odešla, jedna z nejlepších hákyřek ze školy.. A to se ani nezajímáte, co se stalo? Z osobních důvodů.

V takové situaci mu naskakují nejhroživější scénáře.

ANavíc jsem našel na internetu fotky, který teda nejsou zrovna moc hezký teda.. Vyhledal jsem napsal dopis, kde jsem naprosto férově vyjádřil obavy, že se říví prostitutí. Samozřejmě bychom si měli se mýlit, nikdo nechce, aby to ta holka dělala, ale to podezření tam je a i logiku to má. Je to hezká holka, věnuje se modelingu, polonahý fotky vystavuje na internetu, (druhá) dcera studuje vysokou školu, nebude škat jakou. Doma je učitelka, 17letá holka, tak asi doma moc peněz nemají, tak si přivydělává i pro nás. Má to svoji logiku. Když tuhle obavu mám, napíšu na OPD, ti zavolaj paní učitelce Procházková, ta je poje s odpovídáním do háje s tím, že dcera studuje na výbornou a věnuje se kvalitní mimoškolní činnosti a oni touhle formou odpoví. Ona tohle šekla, tak to tak přeje. Tak jsme napsali stížnost opravdu na magistrát, všichni jsme tam byli. Oni šekli, že matce věří, že nemají důvod jí nevěřit a že co matka šekne, to je svatý a když jim matka dala nějaký informace, tak je budou ctít.

Bezmoc, která se promítá do situace vymahatelnosti styku otce s dítětem, je podtržena absurditou poňadovaných znaleckých posudků.

A v posudku jí napsali, že má anomální rysy osobnosti, já bych možná mohl i ten rozsudek poslat, jestli by vám to pomohlo do té práce. Fakt je ten, že ty tátové jsou dneska bezmocný

a když mají ty rozsudky pravomocný o tom styku a ty řenský na to kařlou, tak jim to stejno není nic platný, protože oni mřhou dŕat vřechno, co chtě.ó

A...dŕi se svřšjou do vřhradnř pŕře matky, otcí se upravuje styk a stanovuje vřřivně. To jsou tř vŕi v jednom rozsudku, když ten otec přestane platit to vřřivně, tak ta rychlost, s jakou po nŕn přřdou je nepomŕná k tomu, když ta matka nebude dodrřovat ten stykř Matka 6 let nepřřvede dřtŕke styku a to se nic nedŕe, kdybych 6 mŕřcřř nezaplatil, tak sedřm. Ani to spolu nesouvisř. Když nepřřvedeř dŕi, tak ti nezaplatřm. Takře ten prvřnř problřm se řegř 6 let, druheř se odlořře to je takovř bezmoc. Jedinŕco soud mřře, je po nŕřakřm roce, dvou, třech dřt matce pokutu.. když mŕ matka maluje jako řerta. Ti psychologovř to tam napřřou, syndrom zavrřenřho rodiře, je prokřzaneř. Vezmou to na vŕlomř, maximálnŕj daj pokutu.ó

Vliv, kterř má matka na dcery, je patrnř z chovřnř dcer přř styku s otcem. Byl rovnřh hodnocen znaleckřmi posudky, z nichř plyne, ře dcera mř jřh nynř pokřřvenř nřhle na muřskř svŕ.

Ař posudkřch přřmo je, ře ta starřj dcera uř mř řpatnej nřhled na muřskej fenomřn, ona povařovala ty chlapy za debily obecnŕ Přřmo tam, ře bude mřt problřmy v navazovřnř kontaktř a udrřenř si kvalitnřho partnerskřho vztahu do řivota.ó

AMaminka tu starřj dceru pouřřvala jako svřřho řivotnřho partnera pro rozhodovřnř. Jestli koupřme sedařku, a co bude, a třeba i ve vztahu k tř mladřj dceřř, kam ji dřme, co s nř udŕřme, jak ji vychovřme. Jakoby suplovala toho dospŕřho partnera ta dcera.ó

Popouzenř dcer břvalou manřelkou pana Karla nabralo velmi drsnř rřz, soudŕdle vřjevu, kterřho byl pan Karel s druhou řenou svŕřkem.

Ař řřa kolem toho metra do řřkoly a v tom prostoru přřed metrem jsme se potkali s Janou a mřřu vřm řřřct, ře ta holky střla v břlejch botiřkřch a teř řapkala, pomoct, pomoct, a nevŕřřa, kam utřct, protože nebylo kam, tam bylo metro, tam jsme řři my, my jsem jř nic nedŕřali, my jsem kolem nř jenom prořři a řři jsme do toho metra, ona nic nehrřla, ale byla řplnŕna srařky, řplnŕpsychicky rozbitř, ře vidŕřa třtu. Tak si asi vemte, co musř doma zahřvat, co je jř do hlavy vřřřovřno o otcř. Ani jedna se mnou nemřj řřdnou negativnř zkuřenost, chodili s nima k doktorovi. A i ta starřj to potvrdila u soudu, ře nemř. Tak proř se ho tak bojřte, proř tam nechcete? Protoře mlřtil maminku. Ale jak to vřte, když jste ho nevidŕři? To je frřze, protože je zahnanř do řzkřch. To je tragřdie, třta bil mřmu, přřtom nikdy nikdo tohle netvrdil.ó

Fakt, že by se dítě mělo stěhovat a mělo by to pro něj být náročné z hlediska adaptability vidí pan Karel jasně optikou vkladu do života, který poskytne úplná, byť nedokonalá, ale přiznaná rodina.

Když se dítě přestěhuje, tak jde taky do jiné školy a zvládne to, co je horší, hrozba špatné adaptace nebo vymytej mozek, že nenávidí vlastního tátu?ó

Ať si, vy a my, co jsme byli v té rodině co si vezme to dítě do života, když má ten mistr posunutej, máma ho tahá po posudkách, táta je lotr, ta moje žena nemá doteď chlapa, to šlo i u soudu, že se musí starat o děti a takový, že je soběstačná. Vemte si, když budete mít takovou mámu, co si vezmete do života. Jak bude ta máma koukat na partnera svých dětí? Jak ho přijme?ó

Budoucnost jejich vztahu je nejistá, větší šanci na shledání dává druhé dítě, kvůli jejím povahovým vlastnostem.

Aťte, jestli si ten Plovák založí v 25 rodinu a pak zjistí, že ten zavrhovanej táta prostě nebyl špatnej a jestli to pozná, já nedokážu posoudit. Co si myslím? Když budu mluvit o svých dětech, tak si myslím, že ty starší, který napsali, že bude mít problém.. nedám si iluze, že by někdy chtěl vidět. U té mladší, tam jí šanci dávám, protože jsou hodně odlišný, ta mladší je víc citově založená a když byla u těch soudů, ve 12, 13 letech ji tahali po soudech! Tak když jsem viděl, jak se tam chovala, jak to podle matky prožívala, že tam jít musí a ta starší, jak tam šla s nadhledem, jak se vtom ježlivěvala, že měla toho tátu poškodit, Ta starší se ve věm ztotožňuje s maminkou.ó

Zkušenost se svépomocnými skupinami otců má až z poslední doby. Sdružení K213 není přesně dle jeho gusta kvůli jejich svérázu, který nekomunikuje s jeho mírnou povahou, u soudu vyhledává podpory sdružení Spravedlnost dětem.

Až v těchto jednáních je lepší, když je tam s váma někdo, protože ty emoce vám úplně zatemní, že se chováte úplně iracionálně. Ten Plovák, který je tam vedle vás, tak je to lepší, jednak vás usmění a jednak s ním můžete komunikovat trochu přirozeněji, než když je zahlcena tou nespravedlností. Pan Patera je slušnej Plovák, který se snaží prosadit práva otců slušnou formou. Když vám někdo začne lhát a týká se vás to bytostně tak Plovák se mnohdy neovládne...ó

O motivaci otců bojujících o svoje děti nepochybuje.

Ať všichni tihle tátové, co jsem mohl možnost poznat, že opravdu mají ty děti rádi a že to nehrajou. A když to přeženu, tak jeden mohl být zlodě, jinej lempl, ale všichni mají vztah k tomu dítěti opravdově.

Institucím už nevím, jedinou možností je spolehnout se na vlastní zdroje a vytrvale hledat mezi stejně postiženými lidmi. Téma Cochemského modelu otevíráme i v tomto rozhovoru.

Ať nespííhat na pomoc státu nebo institucí, když se dostanete do problémů, tak to šetřte po svém, radikálně a jasně chytit to v zápatku a hlavně nespííhat na soudy.

A slyšela jste o cochemském modelu? Tam je ta podmínka, že za první, na jedné stránce bude ten návrh. Za druhý bude to do 14 dnů nebo do měsíce. A za třetí vy jste rodiče a vy dva budete rozhodovat, co je pro dítě nejlepší. Já osobně jsem se ho ptal, nestalo se vám někdy, že oba rodiče odmítli, že chtějí tu odpovědnost nechat na vás? On mi řekl, stalo se mi to hned ze zápatku asi dvakrát. Tak jsem vytáhl minci a řekl jsem, já si hodím. Kdo chcete jakou stranu? Oni na to koukali a on šel, to je úplně stejná váha rozhodnutí, když rozhodne mince nebo já, já ty děti neznám, ta mince je nezná, takže to zafungovalo. Když u toho soudu neumí rozhodnout o tom, co je nejlepší, tak ten soud jim doporučí tu mediaci. Když někdo šekne, já se vám na tu mediaci vyto, já nikam nepůjdu, tak on šekne, dobře, nechoďte, ale tím pádem dáváte jasné najevo, jak k tomu přistupujete a co pro vás ty děti znamenají, jakou pro vás mají hodnotu. A já tomu budu přisluhovat. A za těch 15 nebo 16 let, co to aplikuje tak se nestalo, že by nevyplavalo správné rozhodnutí. On nemá odvolání, protože ty lidi se dohodnou, takže se neodvolávají. Advokát, kterej podává návrh na rozvod, dostane zapláceno fixní částkou. Takže on když udělá to, že svolal ty, kterých se sto týká, všechny psychology, advokáty a celou bandu lidí. Tak on měl výhodu, že ti advokáti byli první, kdo na to slyšel, protože oni za vypracovaný jediný stránky dostanou furt stejné peníze. A to u nás není, když šeknete advokátovi bude to na jednu stránku, tak je to pro něj málo. A to je špatné.

I přes nesmírné trápení, které zažil, dokáže pan Karel nacházet v dekadických bojích smysl.

A všechno má svůj význam i ty negativní věci mu dají nějakou zkušenost, poučí se tím, na dálku život už kouká jinak. I vlastní ztotožnění se s tím, co se stalo, člověk musí

našperpat nějaký ponaučení je takový frázovitý slovo, ale pochopení, že nikdy stojí za to se nad ním povznést a mávnout rukou. To ti dojde později.ó

Rovně své malé dcerky nyní vnímá už jinak, proměnil se jeho vztah k nim, už jej nechápe jako samozřejmost..

Akdybych nemohl tuhle zkušenost, tak se na dci dívám jako na něco, co mám vychovávat, starat se o to, ale po té zkušenosti, kterou mám, tak už ty dcí jsou pro něco, co si mám užít, protože bych o to taky mohl nikdy přejít. A mít ty zážitky nejen tu zodpovědnost.ó

Život dal panu Karlovi okusit velmi hořkého vína. Od dětství se táhnoucí kšůvka podceňující jeho schopnosti a možnosti nutící jej šlapat po dechu, ho vybilovala ke splnění snu. Stal se námoštníkem, později námoštním důstojníkem. Jeho touha stát se námoštníkem, volně dýchat se mu ale stala osudnou ve vztahu k jeho dcerám. Z jeho slov zaznívající bezmoc je vystupňovaná desetiletí trvajícím úsilím o zjištění základních informací o svých dětech. Naděje na happy end s každým přebývajícím měsícem mizí v propadlých dějin. Mladší dcera nabude totiž v létě letlosti.

11.5 A co dcí přijdou stěhování a o co přijdou absencí otce?ó

Pavel, 47 let, nemocniční kaplan, lektor

Život pana Pavla je protkaný, přehráváním navzdory s každou spojenou s umanutostí. Ať už toto téma probleskuje ze samotného pořádku jeho života, kdy došel svého vlastního narození jen díky po dovození touhícímu doktorovi, i z různých životních zkoušek nebo až k současnému stavu vztahu k jeho dceři. Důležitou roli hrálo období dospívání a setkání s kšestany. Klíčové a uvážené rozhodnutí o dalším směřování jeho života je tak ovlivněno touhou předsádat dál to, jeho se mu nezasloužilo dostalo, aplikovat svou víru v praxi, protože ji vnímá smysluplně jen ve spojitosti s rozvíjením a užitkováním.ó

Způsob, jakým toho dosahuje se proměňoval. Svou pozici ale nyní drží pevně v rukou, jeho reálné aktérství vychází z vlastní jistoty v to, co dělá a po životních zkušenostech si je vědom svých limitů.

Jeho vyprávění má tragické prvky. Ať už se jedná o snahu dovolat se paní, maminky, přelomit se do přátelství sester nebo špatnou zkušenost s otcem. Lasto hovořit o distancí, která dělí muže od ženy, otce od dcí atd. Prohitek nepřekonatelné vzdálenosti

Přelovka přesto na dosah se v něm usadil již v dětství. Přes veškeré životní zkušenosti souhlasnost vnímá jako období nesmírného klidu, kdy vidí perspektivu v dalším směřování.

A... mám pochopení pro lidi, který to nemá v životě jednoduchý, trápí se s nějakým těžkým včera. Zároveň, což je teď moje konkrétní práce, kterou dělám, zároveň vím, že chci a potřebuju být u nějakých co nejmodernějších zdrojů, ze kterých můžu čerpat, protože na to lidsky nemám.

Vývoj partnerského vztahu

Po teologické fakultě se rozhodl jít na Apaxií na sbor. Takové praktiky nebyly v polétcích devadesátých let samozřejmě praxí jako je tomu dnes. Jeho rozhodnutí směrem ke službě tak dožrálo postupně na základě zkušeností. Okamžik ordinace také označil za zlomový, právě kvůli jeho vyústění v něco dobrého.

A...ono velký zážitky, těžké zážitky vůbec nemusí být zvrátový, protože ty přelov mluví promrhat ty přelov včera a ty ohrožený mluví úplně jinak přetvořit v něco, co vlastně to není nějaké fatální zvrát, to se přelov mluví dostat okruhem, obrovským obloukem dostat, teď to šeknu mysticky, kdy se přelov mluví dostat na svou původní cestu. Asi bych za tuto událost označil svoji ordinaci farářskou (úsměv) To je spojený s tím, co jsem šel, že pro mě to spojení s křesťanstvím, s vírou a hledání svého uchopení víry a přetvoření víry, že bylo mým intuitivně tušeným, zásadním, klíčovým, momentem, kterou nesmím jen tak obejít.

Potom se hodlám zaměřit na práci, mluví až o tunelovém vnímání, kdy i v hledání partnerky mohl být aktivní, až po setkání se svojí o deset let mladší budoucí manželkou se spolu s manželstvím taky ušil ten tunel nějak otevírat. Vedle své manželky prošel období, které popsal jako období stagnace, respektive krátkého rozkvetení, kdy dozrály plody po všech stránkách, v osobním i profesním životě.

V době narození prvního syna byl už jejich vztah poznamenán ztrátou dítěte, dvojíte narozeného. Toto nekomunikované téma, kdy manželka nikdy explicitně plátem nedala před manželem najevo svou bolest, se pak ukázalo být jedním ze zapouzdřených kolem tématu opory, jak ji vnímala manželka, vedoucích k jejich rozchodu.

A... Nevím, jsem si, že to neproběhlo a že je tedy nějaká rest, ale i společně, ona v ní mně já v ní v nějakých ohledech, tam zůstala nějaká rána, jakoby nádor zapouzdřený, který

se potom taky pšhvil. A tam se to fakt nĚak zařlo lámat. Po roce jsme řekali dalř mimino, Lenka potratila...ó

Svřř podřl na neshodách mĚ také kontrast Pavlových a Lenřiných řivotních zkušeností.

A..Já jsem v řy dobĚlistopadový byl na fakultĚaktivní v řĚh stávkových aktivitách a moc jsem o tom s ní nikdy nemluvil. Stařila zmřnka. Nojo, ste dĚali tu revoluci... Já jsem nikdy nechápal, co je to za reakci, vřdyřjsem o tom nikdy nĚak extrémněnemluvil. Jo, kde se to bere a myslřm si, ře to je prostĚjako bych mluvil z jinýho svĚa, ře to nebylo řĚh 10 let. Dneska si myslřm, ře ti, co jsou mladř, ví mnohem víc, obecnĚ jak ty vĚi byly. Tehdy se o tom vřbec nemluvalo, to co dneska řlovĚ slyř v rádiu, vidř v televizi.ó

Vztah obou partnerř k vlastnímu otci byl problematický, v jejich řivotĚchybĚ. Ařrořitek absence otce v nĚakejch dřřeřteřejch obdobřch. A to de facto máme oba, kařdej jinak a navíc jeřĚomuřa řena cořsebou nese jiný obsahy a já jsem byl starř a ona ode mĚ řekala víc neřod partnera.ó

Situaci se pokouřeli řegřt, byli v poradnĚ manřelka chodila na terapii, ale ta ři nepomohla v osobním náhledu na situaci. Neustále mĚa před ořima chyby svého manřela, hlavnĚ mĚa pocit, ře v něm ztrácř oporu. Sama ale u nĚ hledala přdevřm otcovskou oporu, které se ři nedostávalo.

Ařřkal jsem si kolikrát vřdyřjá nejsem její otec, ten neustáleř akceptující přřstup k tomu dřři, ktorej ví, ře mřře přřjřt vřdycky s řřmkoli a nenarazř. Tohle není přřce moje role. A já jsem si pozdřc trořku vĚlomĚřřkal, já do toho fakt nepřřdu. Musřme to nĚak ustát, ale nebudu přřjřmat tu roli.ó

Ařo jsou spojený nádoby stejnĚ to jsem se vrátil zase k řĚn řřkejm událostem, opora neopora, nemřřu si dovolit nĚakou slabost, křřkost.ó... to byl jeden z takových leitmotivř nařř komunikaceř a co dálř rozhod, ře nejsem opora.ó

Dřřeřřitý zlom nastal také v okamřiku, kdy se nakonec rozhodli přřřnovat ku Praze za Pavlovou pracř. Manřelka se musela rozhodovat pod tlakem.

Ař to byl druhá vĚ, která se nezadařila, kdyřna to manřelka kejvla, tak to moc svobodný rozhodnutí nebylo, cořpotom prostĚse vracelo, to byl dalř zapouzďřenec, cořjsem tuřřl, ře to je blbĚ ale nĚak jsem nevĚřř jinou alternativu neřto rodinný a osobní skloubit.ó

V jeho životě opak následovalo období totálního vyčerpání ústící až k vyhoštění. A já jsem se asi rok po tom pšestřování sesypal, vyhošel jsem, byl jsem pět roku v neschopnosti, klasické syndrom vyhoštění se svým vředy... komplex vyčerpání těsného, vztahového, emočního, duchovního a... tam už to funguje jako nějaké automatické sebezáchovné pilot, který plovák drží přes život a tuhle dává vóci tak, aby fungoval nebo aby se nezničil. Doslova, tam sebevražedný myšlenky, já jsem je nemohl tak intenzivní, ale bál jsem se jít na Nuselské most. A když mi tohle naskočilo, tak jsem se zapal vóci, že je prývih a zapal jsem hledat pomoc, protože tohle je něco tak absurdního, že jsem si uvědomil, že to je hodně špatný, A emočně... fakt jako nic. Prázdnota. Fakt prázdnota. To si myslím, že bylo i nějaké rozhodnutí, to plovák nemusí takhle udolat nebo k tomu dospět, ale já jsem si tu prázdnost pustil a tak jsem si to pojmenoval. Když plovák padá ke dnu, tak musí ať na dno, aby mohl vyplavat, mohl si šetřit jsem na dně v bodě nula, není nic, nemám perspektivu, nemám profesi, nemám vztahy, vůbec nevím, co mě čeká, absolutně nic, všechno úplně od začátku.

Zlomový okamžik

U samotného syndromu vyhoštění lze najít analogii s rozchodem. Chvilí, kdy mu děti odešly ze života popsal pan Pavel jako nejhorší prožitek v životě. A...v podstatě jako s tím vyhoštěním se zhroutl svět a to se hroutil i s tím rozvodem, respektive odchodem, budu mluvit po svém, útekem manželky s dcerou. A už když mi to šlo, že odejde s dcerou, tak jako představa, že ty děti prostě.. (bouchne do stolu), budou někde jinde, budou mít svůj život a ten kontakt se mnou udržovat nějak horko těžko, to se dotýkalo nějakých nejhlubších vnitřních, jedné z nejdůležitějších věcí lidsky (slzy v očích, podlomený hlas)ě ó

V souhlasné chvíli je pan Pavel pět let rozvedený a má dva syny ve věku 9 a 11 let, kteří jsou ve výhradní péči matky. Soudnímu byl předložen rozšířený styk s nimi jednou za 14 dní od úterka do neděle. O změnu takového stavu nebojoval dál, protože mu bylo soudy naznačeno, že to nemá smysl.

A já jsem dával návrh na stádavu péči a to se vyšlo tím, že se soudkyně zeptala matky. Souhlasíte? Ne. Konec, tím to bylo vyřešené. A ztředně, že u nás se stádává péče zákonněmožná na základě toho, kdy se objevovaly pády, kdy rodil to chtěl oba. A nebylo to zákonněmožné, tak se to dalo do zákona. Ten výkladový klíč je k tomu ten, že předpokladem k tomu, aby to bylo, je shoda rodičů v té věci... Co má svým způsobem něco

do sebe. Ale nevyjadšuje to tu podstatu, **he** u**h** ta intence toho, pro**p** to **g**lo do zákona, je problematická. Není to z hlediska podstaty, ale vynutilo si to pár lidí, a není to vid**Ů**y jako **he** to má opodstatn**Ů**í oproti jiným alternativám... Soudkyn**Ů** pokrač**Ů**ovala... kdy**h** budou posudky... oba dobrý, ale v p**š**pad**Ů**rovnosti posudk**Ů** dáme p**š**ednost matce.**ó**

Soulasnost ale p**š**íjímá, šká, **he** dál by u**h** nebojoval. V rozhodnutí soudu se objevuje formulka ve smyslu A**Ů**i budou v**Ů**d**Ů**, **he** se za n**Ů**táta rvaló.

A**Ů**.. myslím, **he** tím, **he** jsem tam vynes tu st**š**idavou pé**Ů**i a m**Ů** jsem tam hodn**Ů** korespondence s t**Ů**na soudama pom**Ů**n**Ů** tak soudkyn**Ů**navrhla styk od **p**tvrtka do ned**Ů**e.**ó** P**š**esto realita je taková, **he** d**Ů**i vídá mén**Ů** než kdy**h** rok dojížd**Ů** 120 km ka**h**dý víkend, tak**he** subjektivn**Ů**mu to rozhodnutí A**Ů**zalo vítr z plachetó, proto**he** návrh na soudní š**š**ení podal on s vidinou, **he** by se mohl s d**Ů**mi vídat.

Vývoj vztahu k d**Ů**em

Je nitern**Ů**p**š**esv**Ů**l'ený, **he** mo**h**nost být u porodu jej významn**Ů**ovlivnila ve vztahu k jejich d**Ů**em.

A**Ů**to je n**Ů**o, co je na hran**Ů**mezi tvo**š**telstvím a stvo**š**telstvím, kdy se **p**lov**Ů** dotýká n**Ů**eho, kam dál u**h** jít nem**Ů**he, víc mo**h**ný snad u**h** není... to se nedá ani ty emoce vyjád**š**t. **Ů**Ů**Ů**tí, blaho, to nebylo, fakt otev**š**enej sv**Ů** n**Ů**am, kde **p**lov**Ů** nakoukne k n**Ů**akýmu zázraku, kterej se zase zav**š**e, proto**he** se v**Ů**i pak d**Ů**ou dál a p**š**esto to n**Ů**ak z**Ů**stane... je to hrozn**Ů** d**Ů**le**h**tý pro ten vztah s t**Ů**na d**Ů**ma, myslím, **he** i ty d**Ů**i tím **h**ijou, z tý p**š**tomnosti, **he** se to n**Ů**ak odrá**h**.**ó**

D**Ů**i se mají chránit, nejsou jako dosp**Ů**í.

Akdy**h**nebudu hodnotit v**š**ecky **g**rámy na druhéjch a pro m**Ů**ty d**Ů**i jsou p**š**ede v**š**ím, proto**he** jsou to d**Ů**i, nejsou to dosp**Ů**í, který by m**Ů**i um**Ů** zvládat skoro nejt**Ů**ý v**Ů**i v **h**ivot**Ů** u t**Ů**h d**Ů**í si myslím, **he** se to p**š**edpokládat nemá, **he** maj' bejt ochra**Ů**ovaný.**ó**

Odliňuje také skutečnou a reálné zapojení do vztahu k d**Ů**em u **h**eny a mu**h**e

A**Ů**...te**Ů**to není, **he** bych to cht**Ů** omlouvat, st**Ů**ovat, ale já si myslím, **he** to chlapi maj' t**Ů**ký navazovat kontakty s t**Ů**na potomkama oproti **h**en**Ů** U **h**eny je to soulášt jejího t**Ů**a, pro nás to je daleko, po**š**ád to je n**Ů**aká distanc. A i p**š**ed tím porodem a b**Ů**em toho t**Ů**otenství se **p**lov**Ů** m**Ů**he dostávat blí**h**, ale ten porod je dal**š**í kámen do mozaiky nebo toho vstupování do vztahu, proto**he** **p**lov**Ů** najednou vidí, co to znamená p**š**íjít na sv**Ů**.**ó**

Vnímá omezené možnosti v naplňování své soulasně otcovské role a je si vědom vkladu, který oba synové dostali od jeho ženy i od něj.

Pro mě ty děti jsou hodně spojený s nějakou rodilovskou, otcovskou odpovědností a mám to teď jako kdyby vyhocený v tom, že to, co by se mohlo odehrát za normálních okolností, tak na to je malej prostor, mířícímu, mířícímu štěstí. Chci bych jim těch gramů zanechat co nejvíce z té absence.

A.. je to trochu klíč, ale ten základní rozdíl je opravdu ve vnímání světa, že ta žena má ten svět v tom domě v tom bydlení a v tom sídle, ten muž je víc postavený do toho vycházení do toho cizího, nepřátelského neosahatého světa... jsou to důležité věci a to má své důsledky v chování, postojích, nastavení pravidel. A ten chlap by se měl víc snažit učit děti vstupovat do světa... do dneška na to neměly zapomenout, to byli fakt mršavi, pamatuju si, jak jsem je házel se smíšenou nejistotou, radostí, oni jásali úplně nadšený, bylo v tom nějaký napětí. Lenka říkala, co kdyby se jim stalo? Jistě riziko to bylo, to skákání do náruče zvládali kupodivu líp, což mi přijde horší, protože se to mělo smeknout a na větší distanc, jako skočit opravdu přes propast, jo. A to si myslím, že mělo nějak charakterizovat ty rozdíly, jak se to potom projeví, je jiná věc, nevím, jak se mi to teď daří, protože zároveň musím pečovat o nějaký domácí krb, když jsme spolu, takže s nima mnohem mířivějším.

Jako otec se snaží děti podle jejich vlastních slov vnímat, poslouchat, respektovat v tom, co jim chybí, co potřebují, co je baví, co mají rádi, o co se zajímají a nejen racionálně.

Děti si musí osahat hranice.

A..když se do něčeho pustí, tak je po mě do vedlejšího pokoje, ať si to mezi sebou vyřídí.... A když si ublíží, tak ten, co dostane ránu, tak ztichne, ani nepípne, já jen slyším, jaký je tam ticho a vidím je, jak stoprocentně do utrhání ránu, skápe zubama a druhé ho hladí. To mi připadá výborný... Oni si ty hranice neosahají jinak, než když to občas nepřejde do válna. Pokud by nekorigovali sami sebe, potřebují nějaké hranice.

Nutným opatřením vycházejícím ze vzdálenosti, která Pavla od dětí po věštinu řádu dětí je umenšení strachu o ně

A..v tomhle jsem se od těch dětí odšlův držení ochranné ruky, protože já jsem s nima chvíli a co ten zbytek? To já bych se zbláznil, kdybych to měl prohrávat, co se jim stane, samozřejmě to není jedno.

Podle Pavla se děti potřebují setkat s autoritou, aby si mohly osvojit vstupování do neznámého světa a zároveň vědět, jak se utkat s překážkou.

A..potřebujou se potkat s nějakou pro něj výraznou profilovou autoritou, já nevím, jak to šet jinak, potřebujou potkat v životě chlapa, což když takhle škám, tak bych se skoro zalpal pervenat, ale že to je hrozně dťlehitý. Teď co to ten chlap je, teď si to představuju... Jednu vě uhl jsem škal, v tom rozližení s tím vstupováním do neznámého světa, aby se naučil do něj vstupovat bez bázně a s pokojem zároveň, s tou autoritou.ó

Umění zdolávat překážky jako dťlehitý vklad do života si děti nacvičují už při hrách s tátou. Ať už zakoužením výher nebo psjímáním poráhek.

A..když se se mnou kluci perou, hrajeme gachy, já jim nedávám výhry zadarmo. Těm se, ahl moporazej, což se občas uhl i stalo (smích), ten mladý mi teď dává na frak poslední dobou a to je úfasný, když vidím, jak on záš, že toho tátu porazil, tak tohle je spojený s tou autoritou, a on ví, že to je ta pevná autorita, kterou on porazil, že jí dal na frak. On ví, že já mu to nedám.

...tam je ještě druhý aspekt, kterej asi je nade, ahl jim bude 25, 30, ale to se taky ulej ty lidi dšv, psjmout poráhy, což je spojený s pokorou, Ten chlap, kterej je rytíš nebo hrdina nebo král, ale ty nejvůgi jsou ty, ne který padnou v boji, ale který dokážou uznat, že v týchle chvíli, v týchle situaci byli poraženi. A že oni nejsou první na světě že oni jsou opravdu ahl ty druhý v tom absolutní slova smyslu.ó

Střování dětí vidí jako menší zlo než úplnou absenci otce, zároveň vnímá riziko přesmřování ahl idealizace smřem k rodiči, kterého dítě nemůže vidět. Za předpokladu, že dítě není patologicky ořkováno, ale je mu dána možnost si vybrat.

A..že se to dítě stěhuje je podstatně menší zlo, než když má ten kontakt s jakýmkoli z rodičů menší. A v intenci toho střování, Lenka škala, přece nebudou mít dva domovy. Dodneška škaj ti kluci doma je tam i tam. Pro něj to... samozřejmě je to nepřijemnost. Ale o co přjdou tím střováním a o co přjdou tou absencí? Respektive co jim dá ta přstomnost a co je jim dá to jedno místo ve srovnání s tou přstomností?ó

A..tak buď trpě absencí jednoho, což je blbě pro ten život ať už se to vezme jakkoli a ať z toho mře vylézt spousta jinech vě, a navíc když je to nějaký napjatý, ty děti, ať chtějí nebo nechtě, tak úplně přehodě výhybku a jdou úplně na druhou stranu, ... k tomu druhému rodiči, bez ohledu na to, jestli je dobrej nebo není, bez ohledu jestli je v uvozovkách lepší nebo neníó

Uň malé sedmileté dítĚ má na situaci svĚj náhled.

A..on jasnĚ vidí tu situaci. To nebylo jako ě v mĚj prospĚh nebo v neprospĚh, ě on naprosto jasnĚ zhodnotil, jak se vĚ má, má schopnost si to utĚdit. Tak ě kdyĚ ty dĚi budou v blbým vztahu ve prostĚ, tak ale prostĚ budou moct bejtĚ a samy se nĚak rozhodnout, nebo si to zpracovat jak nejlíp budou umĚ, ale nebude to v tý polaritĚ toho pĚtahování. Budou v tom napĚí nĚde uprostĚ a nebudou tahány na jednu nebo na druhou stranu. Budou v tom lítat pekelným zpĚsobem, ale nebudou tam mít jeĚtĚ tohle navíc.6

Po celou dobu soudního procesu, kdy se rozhodovalo o jejich dĚech, vnímal absolutní odosobnĚnost ze strany soudu.

A..ědost, ědost má ty a ty náleĚitosti, k tomu je potĚbí to a to, ědost se musí vyĚdit, to a to je k tomu potĚba, udĚá se to, hotovo. Ty lidi tam vĚbec nehráli roli.

Paradox vidí v tom, ě si Ěstát osobuje právo rozhodovat o dĚech, jakkoli postaveno, opatrovník je státem urĚenej zástupce pro ty dĚi, tzn. ě si osobuje nĚakou odpovĚinnost za ty dĚi. Tak nevím odpovĚinnost za co, jestli za zdraví nebo zaĚ tak jak to, ě to vĚbec nevezmou z hlediska toho celkuĚ A jeĚtĚ lidsky a je to poĚád jen o procesních vĚech. A jeĚtĚi u tĚh dĚí.6

Nad celým Pavlovým pĚbĚhem se rozprostírá vztahový leitmotiv. Vztahy ukotvené v dĚvĚ, poctivosti, blízkosti, moĚnosti spolehnout se rovnĚ vnímá jako hlavní hodnotu v ěivotĚzarámovanou nadĚí. ProĚitek ěivotního smyslu mu dává nadĚi vĚemu navzdory. NadĚi, která mu uň pĚ klíĚovém záĚitku z dĚství málem proklouzla mezi prsty.

A..pĚcházeli jsme pĚd tou tramvají, jeĚtĚ kdyĚ byla v tý zastávce a já jsem ěel pĚd nima a na tĚh kolejích jsem zakopĚa teĚ jsem tam leĚel. Maminka pĚěla, ale proto ě ěla pĚde mnou, tak si mĚnevěmle... a to mám pĚesnĚ sobĚúplnĚ já jsem pĚesnĚ vĚiĚ, co se dĚe. Já nebyl schopnej slova, já jsem tam padĚa nebyl jsem schopnej vydat hlášku já nevím, jestli si to dovedete pĚdstavit, jak tam ten ĚdiĚ sedí v tý tramvaji, on tam nevidí! A on si věim, ě ta paní, ta maminka, ě ta paní maminka (pousmání) tam jde s nĚakýma dĚma a ě jich je nĚak málo. Tak otevĚel okýnko a Ěká. Maminko, máte věechny dĚi? A ona se ohlídla a tam mĚvidĚa na kolejích. (smích) To je jak z hororu.6

11.6 *Ajá si myslím, že jsem stvořený pro ty děti, pro výchovu.* 6

Adam, 32 let, IT technik

Pan Adam dospěl brzy, dle svých slov ve 12 letech, kdy se bouřivě rozváděl jeho rodiče. Postavil se jasně na stranu matky proti otci, kterému 20 let od oné události není schopen odpustit, protože se nikdy neomluvil. Až přes děti se dařilo trochu oteplovat tento vztah. Silná vazba na matku a jeho ochranné sklony se projeví např. v okamžiku, kdy se rozhodl jít studovat na střední zdravotnickou školu, protože chtěl pomáhat lidem. Až razantní styk s realitou a neshody s profesorem mu daly prohlédnout skutečnou situaci, kdy zdravotní sestry i bratři jsou vyháněni a nedocení. Rozhodl se od svého plánu upustit. První práci mu sehnala maminka, pracoval jako IT technik u ní ve firmě. Hlavním tématem je jeho urputná snaha být oporou. Nejprve matce, pak své partnerce v nesnázích, nyní svým dětem.

Ironie osudu, v který věk, mu umožnila setkat se s matkou svých dětí, ambiciózní manažerkou velké mezinárodní společnosti. Měla už poimailní dcerku, kterou si rychle zamiloval. Chcel si vybrat takovou ženu, u níž by měl jistotu, že se s ním nerozvede a nezjití mu tak rány z dětství způsobené rozvodem rodičů. K rozvodu ale nakonec došlo. Návrh podala manželka v září roku 2009. Dohodli se o střídavé péči o svoje děti, jeden týden jsou poletá Haníka a tři a půl roku starý Filipěk u matky, druhý týden u otce.

Vývoj partnerského vztahu

Se svou budoucí manželkou se setkal, když bylo její dceři 5 měsíců. Naučil se o ni starat, bral ji jako vlastní.

Aťakže jsem se začal starat. Já jsem vůbec nevědom, samozřejmě jsem byl klasický chlap, co se týká těch dětí a tak, musel jsem se naučit, já jsem dříve sportoval, chodil jsem na fotbal, chodil jsem za kamarádama a pak jsem poznal manželku s dítětem, takže už jsem nechodil za kamarádama, nechodil jsem na fotbal a chodil jsem za ní, začal jsem se učit, jak se starat o dítě, péčovat, krmit, mlíko dát, Sunar, vstávat k němu večer, prostě úplně absolutně jiný život nastal. 6

Jeho partnerka podruhé otěhotněla a oni se rozhodli, že se vezmou. V době narození syna Filipa už pracoval ve firmě kterou spolu se třemi kolegy založili.

Až je to klasická malá firma, kde všichni dělají všechno. 6

Byl u porodu a rozzářeně popsal jako nejkrásnější moment svého života.

Aťak to vím naprosto pšesnŌ Porod mýho syna. Byl jsem u porodu a to bylo naprosto úfšsný. Nezapomenutelný... aa (oklepe se) jeġŌteŇ mnŌbŌá mráz po zádech. Kdyĥjsem vidŌ ten ĥivot, jak se klube z toho bšġka, to se nedá popsat, prostŌeuforie. Já si myslím, ĥe Filip kšpel, mi pak škali, to vťbec nevím. To se nedá popsat, to byl jeden z nejsilnŌġích záĥtkŤ.ó

Manĥelka vġak míšla výġ

Aťaky mi vyľtá, ĥe jsem rodinný typ, ĥe nejsem ambiciózní, ĥe na sobŌnepracuju a takě Ale já jsem sám sobŌġéfem, takĥe já jsem radġi skonľil ve 4 a jel jsem domŤ pohrát si s tŌna dŌma, udŌat dŌem tu veľeš a tak, já jsem prostŌ takovej. Manĥelka je dost ambiciózní, takĥe byla v tý práci. Ona má vysokou ekonomku, umí perfektnŌnŌnecky, dŌá v generálním zastoupení Deutsche Bahn nŌakou manaĥerku. Ona je kariéristka a chce dŌat kariéru a furt mŌdo toho tlaľila, aťto dŌám taky, Takĥe kdybychom dŌali oba kariéru, tak ty dŌi nemaj' rodiľe.ó

Nakonec si naġla milence.

Aťkouġel jsem se zachránit to manĥelství, kdy já jsem se jako odstŌnoval, ĥe jsem jí prostŌ šekā dobš, já odejdu, dáme si klasickou pšestávku a uvidíme, jak budem reagovat. Takĥe jsem se odstŌnoval, bydlel jsem v práci na zemi. A pak jsem se od dŌí dovŌľŌ, ĥe si tam druhý den nastŌnovala toho nového pštele, takĥe jsem se zase pšestŌnoval, protoĥe jsem byl zase za blbce.ó

Zlomový okamĥík

TŌnŌpšed tím, než poĥádala o rozvod mu sdŌila, ĥe ho nikdy nemilovala.

Ať ĥena mŌnikdy nemilovala, nebylo to z lásky, necítila tam ĥádnou lásku, coĥmi pak jako šekla, kdyĥjsem se jí ptal, proľ si mŌteda brala, tam mi šekla, ĥe jsem pro ni byl to nejlepġí šegení. Coĥteda do dneġka slyġm. Já jsem byl jak opašenej, co na to mťĥu šct. Koukal jsem na ni a nic jsem nešekā Na to se nedá nic šct. Problém byl v tom, ĥe si mŌ vzala jen proto, ĥe jsem super táta, ĥe jsem se jí staral o její holľilku. CoĥsamožšejmŌ kdybych vŌľŌ, to jsem netuġil, tak si ji nevezmu.ó

Vývoj vztahu k dŌem

DŌi získal do stšdavé péľe pod tlakem manĥelky, který vġak nehrál v jeho rozhodování pšliġ významnou roli.

AťŌi mám ve stšdavé péľi. Já dŌi miluju, nemťĥu bez nich bejt, neumím si pšedstavit, ĥe bych je vidŌ jako ti otcové jednou za 14 dní. Od zaľátku toho, kdy jsme se rozcházeli jsem

chtěl ty děti do stádkové péře, což ona s tím souhlasila, protože ví, že se o ty děti postarám. Ale, nebylo to zadarmo, protože ona vložila, že moc chci, tak mě donutila, my jsme měli byt, kterej jsme kupovali jako manželé, měli jsme ho naplň, ale já jsem musel ustoupit a musel jsem to rozdělit zhruba já jednu třetinu a ona dvě třetiny. Ona si vymínila, že ten byt prodáme a že z toho bude mít víc peněz. Pokud na to nepřistoupím, tak by nesouhlasila s tou stádkovou péří. Pro mě to bylo jasné, já jsem to ohelel těch pár desítek tisíc.

S oběma dětmi má výborný vztah, neodlihuje svého biologického syna od dcerky, kterou má jeho žena za svobodna.

Asou šťastný, už jenom když mívá... já jim i vaším, pere teda mamka, to mi pomáhá. Péře o domácnost, koupání, péřprava do školky, chodí do školky a samozřejmě s nima hrají. Každý si hraje s někým jiným. Hanička je klasická holčička, takže panenky, malování, vystřhování, Filipěk je klasický kluk, auta, magíny, fotbal a tak.

Je přesvědčen, že svým dětem oba dávají stejný díl. Jen forma je jiná.

AMyslím si, že jsme prostě stejní a nevidím žádný rozdíl a ony to taky nevidí, že byste se k nim chovali jinak nebo jim dávali něco jiného než ten druhý, myslím že ne, ta láska tam je stejná. Já s nima dělá takový ty velké hlouposti, manželka je teda spíš asi na to malování, vystřhování, kreativitu, co já nemusím, ale taky se snažím.

Stádková péře v jeho podání je to nejlepší, co je mohlo všechny potkat.

AMyslím si, že tohle je super na tom na té stádkové péří, když jsem Petě ty odborníky, který to zavrhnou jako pendlování mezi dvěma rodiči, ale my jsme se od začátku dohodli, že budeme bydlet blízko sebe, takže můžou chodit do stejné školky. Takže všechno směřujeme na ty děti, jsme u sebe blízko, musíme spolu komunikovat, to jinak nejde.

Uvědomuje si, že to bylo usnadněné tím, že se dohodli a že v něm ustoupil.

Až kdybychom se rozvedli špatně tak ta stádková péře by nefungovala. Tak víte, že se mi to nelíbilo, ale vidím jsem, že neustoupí a že by se soudila o ty děti. Na těch jednacích řísech, na soudu, tam byli lidi, co se soudí 8 let o děti. Teď jim je 5, za 8 let 13, když se rodiče furt soudí, kdo je bude mít v péří, to je hrozný.

Až .. A musel jsem ustoupit, ale zase jsem si do smlouvy dal, že se nesmí odstěhovat víc než 15 km od Prahy.

Po rozvodu má děti chvíli problémy ve škole.

Až ze začátku se začal Filipěk porušovat, nevím, jestli to bylo tím nebo nebylo, ustalo to. Je možný, že to bylo tím, je pravda, že Hanička se taky zhoršila ve škole, taky nevím, jestli to bylo tím. Ona byla vždycky hrozně hodná a poslušná a stal se úplněj opak, začala být

zlobivá a neposlušná. Ale já jsem si s ní promluvil, ono uň je jí 5 let, tak se s ní dá mluvitě
Nic z toho nevzešlo, zlepšila se po tom rozhovoru.ó

Logiku studání po týdnů u takto malých dětí vysvětluje Ač jením seó na druhého
rodiče.

Ajá myslím, že děti to berou tak, že se vřadycky třej na toho druhýho. Jo, takže se mnou
jsou 4 dny a pak uň toho mají dost, protože já jsem samozřejmě taky táta a musím je
vychovávat. Jsou určitě ty děti musej mít nějaký rituály. Mají třeba za úkol si uklidit
pokojípek, po večeři se uklízí pokojípek, což jsou samozřejmě boje někdy, ale prostě jsem
přesnej a musí to tak bejt. Ličtí zubí, taky neoblíbená linnost.ó

Děti jsou každé jiné, ve výchově platí je metodu cukru a biče.

Ajsou jako hodný, když Filípek je hrozně palice dubová, je strašně umíněnej, já jsem
takovej asi nebyl, co jsem se ptal mamky, tak asi po manželce, tak je s ním horší domluva.
Eekám, že z toho vyroste, ale uň je to pár let, co je takovej, takže se obávám, že ten jeho
povahový rys takový zůstane a teď to zkusíme někdy usmířit Metoda cukru a biče.
Takže když je to uklízení pokojíku, tak to děm záměněně vešněněkem, protože prostě
šeknu, když si tohle neuklidí, tak nebude vešněněkem.ó

Uvědomuje si svou závislost na dětech.

Aě já jsem asi nějaký zvláštní chlap nebo nevím, jestli to tak mají všichni chlapi, ale já
bez nich nemůžu bejt. Když uň jsem to poznal, jaký to je.ó

Ažaležeme si do postele, tu jim pohádku, oni se přestulej, prostě úžasné. Když jdeme ven
na procházku, já s nima furt něco podnikám, takže někde jsme nebo jdeme do divadla
loutkového, fotím je, natáším je, spoustu zážitků máme spolu, když jsou u manželky, tak se
dívám na ty fotky, hezký je to.ó

Atakovejch, co se soudí o dítě je hodně ale pak jsou i takoví, škala mi kamarádka, že
musí toho otce nutit, aby za nima šel. Já jsem s přeskvapením zjistila, že on to bere, jako že
mi je hlídá. (smích) To mě fakt pobavilo. Prostě jí je hlídá. (smích)ó

Snahí se pro někdy kamarád i autorita.

Aě takovej kamarád. Pak je těžký skloubit, něco po těch dětech chtít. Ty děti to neradi
slyší a jste pak taková neoblíbená zrovna, což si myslím, že když jsou rozvedení, tak jak to
šct, že si uvědomuju, že jsem méně oblíbený než manželka, s tím, že po nich něco chci. že
to srovnávají, neškej mi to, jsou strašně malý, ať jim bude 7, 8 let, tak to můžu zařít slyšet
ale maminka tohle, maminka tamto, je těžší bejt tvrdší. Já jsem hodnej táta, ale chci, aby
dětí mě nějaký šád a nějakou povinnost. Ale to je jen malá část, to vážně je o těch hrách,
učení se, hodně přeme, to si myslím, že je taky důležitý, televizi používám jen na vešněněkem

a za odmĚnu, babiřka mi to trochu hatĚ, moje mamka, oni to majĚ samozřejmĚ rádi, jak my jsme to mĚli rádi, studio kamarád a takový, ale já spĚj se jim vĚnuju aktivnĚ, bych je posadil přes televizi, hodnĚ pĚteme, co ěmajĚ hodnĚ rádi.ó

ZodpovĚdnost za dĚti se projevuje i ve starosti, kterou o nĚ má v dobĚ jejich nemoci. Synovi operovali nosní mandle.

Akdyh mám ty malý dŏi, tak zdravý, zní to banálnŏ ale je hrozný, kdyh jsou nemocný nŏak hřs Se synem jsme mŏi nŏaký potífe, zjistili jsme, fe v noci pšestává dýchat, má výpadky dechu, jmenuje se to apnoe. To bylo prostŏ hrozný, kdyh vág syn pšestane na chvílku dejchat v noci, takfe jsme zařali chodit po vyšetšeních, rřzný testy a tak a nakonec mu zjistili, fe má obrovský nosní mandle, protofe nemřfe dejchat nosemě ale neúspŏgnŏ Ař po nŏkolika operacích zaznamenali úspŏh.

Aĕ je prost**ŏ** hrozný, kdy**ĥ** jsou nemocný, kdy**ĥ** maj hore**l**ky, maj **l**tyrycítky, je stra**ġnŏ**
horkej, **l**lov**ŏ** je z toho ne**ġ**stnej, bojí se **ě ó**

V soulasné době si pšbrl druhou práci, finanční poradenství. Hlavním důvodem je dokázat manželce, že není tak neschopný, jak ho staví.

A po tom rozvodu jsem se zbláznil asi, vzal si i tu druhou práci, abych dokázal^ě pokud se mi to i povede, tak druhá práce, tak prost^ěo to tý man^ěfelce hodím na podnos, ^ě nejsem ten rodninnej typ, ^ě m^ěřu bejt v práci a vyd^ěávat ty statisíce, který ona po mn^ě cht^ěá. A necht^ěá bydlet v paneláku, ona cht^ěá d^ěřm, ona necht^ěá jezdit ve ^ěškodovce, cht^ěá jezdit v audin^ě Tak^ě i sám jsem jako cejtíl, ^ě tak n^ějak stagnuju, tak^ě jsem vzal i tu druhou práci a vrh^ě jsem se do toho po hlav^ě

Přes zřetelné citové vazby k bývalé manželce ví, že jeho život jde dál.

A samozřejmě najít si nějakou partnerku. Dělají jsou super, nabíjí mě to, ale ta žena tam chybí. Chci bych, aby se někdo našel, kdo by byl se mnou a mě mohl rád. Kritéria? Po tom, co jsem začal, tak ty kritéria jsou jen ty, aby nás měla všechny ráda, měla dělat. Ale musím z toho cejtit upřímnost a tu lásku (bouchá do stolu). Ne, že bych měl nějaký, kolik má vášnit, jak má být vysoká, to jsem mě dělal, ale to už je jedno. Prostě chtěl bych najít ženu, která by vás měla ráda pro to, jaký jste. Která by mě nechtěla podvádět a... musíme si sednout povíchat Já jsem se dost změnil povíchat já jsem byl dost uzavřenější, dělal bychme tady spolu neseděl.

Vedle motivace dokázat manželce, že na to má, je ale jeho angažovanost ve druhé práci motivovaná snahou zabezpečit děti, dát jim dobré zázemí a vzdělání.

„Žní to materiálně, ale ty peníze jsou taky drahé, abych jim moh dát nějaký zázemí, nechci šetřit lásku, ale to zázemí, ale patří k tomu i ty peníze, jsou k tomu drahé, proto jsem si vzal druhou práci, abych se nemusel ohlížet na každou korunu a teď jsem nechci šetřit, koupit všechno na co si vzpomenu, to já zas takovej nejsem, ale abych si prostě mohl vzít k moři v létě abych na to mohl.“

„Budou se snažit vychovávat děti, chci je vychovávat dobře a chtěl bych jim spoštit nějaký peníze na vzdělání, protože je to drahý, chtěl bych, aby v zahraničí studovali.“

Rozvod byl impulzem pro aktivnější přístup k životu.

„Já nevím, po tom rozvodu jsem jiný, nějaký průbojnější a dává to i ta nová práce, kdy musíme. Já jsem doteď komunikoval hlavně s počítačem. Teď to poradenství je hlavně o komunikaci s lidmi, telefonování a to už je úplně něco jiného a myslím, že jsem se tak nějak změnil, snad k lepšímu (smích). Je to úplně něco jiného za první. A určitě jsem takovej komunikativnější, bezprostřednější, otevřenější, myslím si, že to má samý klady než zápor. Aha na ten pas.“

Zároveň si uvědomuje dopad, který má časová náročnost dvou zaměstnání na děti. Proto se snaží vše skloubit, jak to jen jde.

„Skloubit to je dost složitý, mám je ve středové péči, mám víc práce a mám o to méně času, tak že se to ve mně operuje a já se pokouším, když je mám u sebe, tak tu práci trochu nechci šetřit flákat, ale zvolnit a věnovat se jenom jim – prostě mám je rád, zase nechci pracovat je sice pěkný, že bych vydělal nějaký peníze, ale zase bych neviděl ty děti, což já nechci.“

Životní příběh pana Adama je citelně poznamenán jeho vztahem k otci, rozvodem rodičů, kdy se postavil na matčinu stranu. Je nastaven chránit všechny své blízké, ale i sebe. Přesvědčivý výběr partnerky, která na něm byla do určité míry závislá, se ale ukázal být nefunkční. Přesto ho životní zkušenost s partnerkou motivovala k aktivnějšímu přístupu k životu. A především spolu s ní získal někoho, kdo jeho ochranu ocení, dvouděti, které vnímá jako svůj osu.

11.7 *Mám pocit, že něco dokázat, má prostě smysl.*

Roman, 37 let, nezávislý módní producent

Pan Roman se právě nachází v období životního zlomu. Čestité manželství s modelkou a profesionální maskérkou Elite Models, krásnou Asiatkou Nicol, naplněné narozením nyní pětileté dcery Sofie se rozhodli po dohodě ukončit v listopadu 2009. Důvodem byly názorové a hodnotové rozdíly a rovněž pracovní i mimopracovní priority obou manželů.

Životním tématem pana Romana je velká touha něco dokázat, nechat po sobě stopu. Tento životní leitmotiv naplňuje díky své vášni pro kaktusy. Od svých 18 let jezdí na expedice do Mexika, což ovšem v praxi znamená, že každý rok v přímé době měsíc není doma. Před rozvodem pořádal v letech konferenci se zahraniční účastí, která mohla znamenat pověstnou poslední kapku do přetékajícího poháru jejich vztahu.

Jeho životem pulzuje furiantství a bušíství mající kořeny u zakarpatsko-ukrajinských a řídovských předků, kteří si v letech museli hodně práce vybojovat své místo na slunci.

Aťakže oni v sobě mají vzdor a místo velmi ovlivnilo, že jsem byl o to víc jako furiant. Že jsem měl pocit, že to teď slušnějším chlapcem musím prostě nandat.

Mám v sobě toho buše... Prostě nesnáším ty hajzlíky od kosti, který mají tu uhlačenou fazonu, nikdy jsem je neměl rád, protože to jsou ty školní udavaři, protože ty se nikdy neumíš postavit pelem a škat vší na rovinu. A to mi zůstalo, proto když někde vidím někoho, jak si honí triko na úkor někoho jiného, tak mám pocit, že to tak nemá být.

Jeho vyprávění jako by nebylo ani z tohoto světa. Lehkostí idealismu mu dává punc komedie. Samozřejmě, s jakou vypráví, jak mu mšela zbraň na spánek nebo že visel hlavou ze skály, nebo že mu sestra ukradla firmu s 40 zaměstnanci, máni takové zážitky v záležitost vědního dne.

Vývoj partnerského vztahu

Pan Roman ženám věnoval celou třetí kapitolu svého životního příběhu. Vnímá se jako rozhodně monogamní typ a svůj náhled na monogamii hned vykládá.

Ajá jsem takovej ten monogamní typ, že když prostě mám ženu, tak se nekoukám vedle. Nebo koukám, ale v životě mě nenapadne, nebo neumím to prostě zrealizovat, i kdybych

jakoě i párkrát jsem to zkusil a urPitŮi chybu udŮal. Párkrát, asi dvakrát. A pak jsem toho tŮce litoval, jsem si Škal... U mŮto posilovalo ten vztah prostŮ Tak jsem se naučil, ě nejsem ten typ, co by umŮ zahýbat.ó

Jeho ěivotem prošly AĽvŮvelký láskyó. První dívka ho naučila chovat se k ěenám. AĽ ta první mi dala spoustu vŮí. Oba jsme dŮali v uvozovkách kariéru a mŮi jsme se docela dost rádi. Ona skončila jako tisková mluvčí ESA. Takě velmi schopná holka, taky vesnická. My jsme ěi spolu do Prahy, 11 a pŮ roku, to uěbylo poloviční maněelství.ó AĽ jak jsem byl nauĽenej s otcem na ty konflikty, tak ona mŮto odnaučila, ale zpŮsobem, kterej obdivuju dodneěka. NŮdo, koho máte opravdu rád, vám to dokáě Šct tak, ě se opravdu zastydíte a zároveň vám dá ěanci z toho vycouvat. Ona byla výbornej psycholog.ó

Se svou AĽdruhou ěenouó byl ěest let a považuje to za AĽeobvykle dlouhoó vzhledem k jejímu asijskému pŮvdou.

AĽ já mám pocit, ě tam(v Asii) je drsný emancipační turbo. ě se to zlomí a dostane do polohy místama absurdní v tŮh nárocích a tej tvrdosti. Tu tvrdost, kterou maj Asiati, tou mi vŮbec nedisponuju. Oni nedaj city moc najevo, takě ona skoro nikdy nebreĽela.. Jen párkrát, jsem ji snad moc netrápil. Spíě jsme zjistili, ě to není kompatibilní dlouhodobŮ A tu odvahu udŮat ten krok jsem nemŮ já, ale ona. Bylo to úěasný, tŮh 6 let byly jedny z nejlepěích rokŮ. HlavnŮmi dala dcerku, to je úplnŮnejvíc, co mŮěete dostat.ó

Zlomový okaměík

Vztah pana Romana a jeho krásné maněelky se postupnŮ posouval od zamilovanosti k starostem věedního dne. Takě zvrát v jejich vztahu nebyl tak výrazný, k rozchodu doělo na základŮ nahromaděných neĚeěených problémŮ a postupnému AĽbrouěení hranó, kdy zjistili, ě jsou kaědý jiný. PĚsto k jejich rozchodu nakonec nejvíc pĚspŮa poslední kapka v podobŮmaximálního nasazení pana Romana bŮhem konference o kaktusech.

AĽ to je nŮo, co je dŮvodem k rozvodu, protoě to se mnou vŮbec není lehký. To buŠPství, to ty partnerky musí unavovat. Ony vidí poŠád mŮj revoluční konflikt, ě mám pocit, ě musím dŮat revoluce. Tohle unaví, ět vedle chlapa, kterej permanentnŮ vidí nŮakou nespravedlnost.ó

AĽ ten dŮvod byl, ě jsme zjistili, ě to teŇ nejde dohromady. Ona chce dál dŮat módu, tĚba v Karlových Varech Ľesala věechny ty hvŮdy, nebo hodnŮz nich, tĚba Malkoviěe a dalě pĚspravovala pĚd kameru. Takě ona je nesmírnŮěkovná a atraktivní, chce ět v jiným svŮŮ Chce chlapa, kterej bude nosit kravatu a ne idiota, kterej Ľím víc bude chodit

roztrhanej, tím líp. Já jsem se úplnĚpřeklopil do té polohy, kdy mĚtenhleten svĚ uhlazenej irituje, protoĚ si myslím, Ě spousta lidí to jen konzumuje a vĚbec neví, proĤ by to tak mĚo bejt.ó

Vztah k dceŠ

Dcerka znamenala velký zášez do Ĥivota pana Romana. Svou pŠtomnost u porodu si vychutnal.

AĤ. nejhezĤí vĚ na svĚĚ vidĚ dcerku, kdyĤ se narodí. No váĤil jsem si Ĥenský straĤnĚ protoĤe my chlapi jsme daleko vĚġ srabi. To bylo hezký, opravdu hezký... to se nedá popsat. Tohle neumím ani s odstupem popsat. To bylo Ĥistý koncentrovaný ġĚtí. To byla Ĥivotní extáze bez placebo efektu. To bylo úplnĚĤistý, to se mi líbilo.ó

V souľasné dobĚmají pĚiletou dcerku Sofii ve stŠdavé pĚli.

AĤ. rozdĚený je to pĤil napĤil. TeĤ já ji mám 4 dny a ona 3 dny. Není to bohuĤel pĤil napĤil, já se jí snaĤím vyjít vstŠc, takĤe jí dĚám servis. KdyĤ ona potŠebuje jet lípít na nĚakou pŠhlídku, tak já vezmu malou.ó

StĚhování zvládá dobŠe.

AŠe mnou se jí líp lumpaĤí, takĤe se mnou má jednoduġġ Ĥivot. Ona je ten pŠsnej typ, ale to neznamená, Ĥe by ji mĚa míĤ ráda. To dĤĚpotŠebuje kombinaci řĤzných pŠstupĤ. Je dobŠe, Ĥe N. je pŠsná, kdyby to bylo jen po mým, tak ji zkazíme, myslím, Ĥe ten mĤj prvek by nebyl dostaĤující. Ale já jsem tŠeba ten, kdo jí vysvĚluje: AĤġ, jak to musí bejt. Takhle a takhle. Tak mĚpochop a udĚej to prosím.ó A ona se chvíli vzpouzí a pak to udĚá, a pŠemýġí o tom. N. udĚá tu zkratku, Ĥe jí pohrozí a bude to stejnĚ Ona zná obĚpolohy, coĤje dobŠe.ó

StŠdavou výchovu vidí pozitivnĚ dĤĚna ní mĤĤe vydĚat.

AĤ se snaĤím být víc pŠsnej, protoĤe mnĚten prvek chybí, tak ho posiluju a Nicky se s ní zase snaĤí si víc hrát. To dĤĚdoufám Ĥe ne tím zpĤsobem rozmazlování, ale to dĤĚna tom vydĚává. ProtoĤe oba dva dĚáme poctivĚc tu rodiĤovskou výchovu, bereme to daleko váĤnĚc. A pokud to v uvozovkách AĤeposeremeó skrze nový partnery, jestli si já nebo ona nepŠvedem nĚakýho idiota a jestli si ona pŠvede idiota, tak mu rozbiju hubu. Mojí dcerku nebude vychovávat úplnej kretĚn, doufám. Nicky nemá úplnĚblbej vkus. TeĤ machruju, ale hroznĚby mĚto ġvalo. Myslím, Ĥe ne, Nicky je rozumná, moĤná je rozumnĚġ neĤjá.ó

Opravdu vĚš tomu, Ĥe dcerku AĤeġidíó, i kdyĤ cítí napĚí mezi svým jednáním, odjíĤdĚním do zahraničí a Ĥasem, který reálnĚmĤĤe strávit s dcerou.

A Neumím na ní bejt zlej, ona to pozná. Snařím se bejt vytrvalej, tak jako jsem se to nauřil u psa, opakovat povel, dokud se to nepovede. Trvám nřdy na svřm, jsou momenty, kdy vytvrdnu a řeknu: Takhle to nejde, tohle nebude, dokud tohle neudřág. Jsem tvrdej, ale mořná bych mohl bejt víc. Ale i tak si myslřm, ře nic neřdřm. Dcerka je prioritnřnejvřř Nřdo řekne, ře jak to mřře břt prioritnřnejvřř, kdyřletřř na mřřic do Mexika. Ale jř si nemyslřm, ře třm, ře nebudu mřřic tady, bych jř nedokřzal dřt, co potřebujeř. Je to konflikt. Byl jsem zvyklej, kdyřjsem si nřde nřo vzal, tak jsem se to snařil vrřtřt do toho spoleřnřho. Takře kdyřna mřřic letřm, tak jsem se snařil vytvořřt manřelce rřmec, dřal jsem skoro dvřprřce najednou, aby ona mřřa řas na svoji prřci. A jeřřjsem se staral o malou, takře jsem padal na hubu a stejnřjsem se staral o malou, aby Nicky mohla chodit do prřce a zalořřt svoji kariřru. Kdyřsi chci nřo vzřt, tak se snařm na drugej stranř i dřvat.ř

Svoje vřchovně přřsobenř stavř okolo tvořřvosti a kamarřdskřho vztahu k dceřř. A se Sofinkou urřřitř co se jř snařm dřt je... takovř to trapnř slovo jako kreativita nebo tvořřvost, ale snařm se bejt vedle nř jen jako vřřř dřtř s třm, ře ona poslouchř. Ten vztah je takovej, jak otec, tak kamarřd. Myslřm, ře to tak mř vřřřna otcřř tuhle schopnost. Mř to bejt. Neumřm břt ten seriřznř fotřřk. Jdeme do řkolky a malř mi řřkř: Ařtatřnku, ře mi zas nebudeř dřat ostudu.ř Ale přřtom cestou hroznřblbnem. My si hrajem řplnřtak, ře to je jako mezi dobrřma křmořřma, jde to oblřas na hranu. řplnřse rozdovřdřř, bavř jř to. Ale tak, ře na sebe mrknem a zařneme se smřt. Ona vř, co udřřm, protoře na sebe mrknem a ona se rozchechtř, uř vř, ře nřo provedem. Tak si rřřnřzpřvřame, obdivujem zviřřtka a řteme si kařřdej veřer, kdyřjsme spolu. Myslřm si, ře jř neřdřm. (pomlka) Teřř vytvřřřm obraz, jak bych se chtř vidř, ale doufřm, ře to okolř by řeklo nřo podobnřho. Malou fakt ne... Je jasnř, ře jsem oblřas u polřřtřle a pustřm jř nřřakou pohřdku.ř

Svou dcerku zbořřřuje a protoře přřřel do kontaktu se svřem mřdy, chce jř přřed nřm chrřnit.

Ařcerka je vnřmavř, je zviřdavř zviřřtko, je po nřs obou, kdyby se jř dařřlo... Je řřřsnř, hroznřhezkř, cořbude problřm. Jř nechci, aby dřřala modeling. Skoro jsem přřpravenej tomu trochu brřnit. Mřm s třm problřm, protoře jsem vidř, co se tam kolem toho dřře. Mnřse lřbř ty holky na drugej pohled hezkř, nesnřřřm barbřny, jako ře tam nenř nic. A myslřm, ře ta Sofie by mohla břt jednou hezkř, ale doufřm, ře jř to nezkařř. Kdyřjř to budou dřvat moc najevo, tak jř zniřř, aniř by si to uvřřomili. To jř nedopřřju. Toho se trochu bojřm, abysme jř nerozmřzřili.. a aby nebyla moc blbř.ř

Svoje vztahování k okolnímu světu má spojené s přáteli. Ty jeho vyprávění staví výše než rodinu.

Aťže efektivnost tkví v tom, že se hádáme, že diskutujeme o té informaci. Ono něco si odkejšat je strašně snadný a spousta lidí to dělá. Ale my jsme takoví, že si... Největší luxus přátelství je, že si můžete dovolit jít na dšera a že ten druhý vám to odpustí. Ty debaty jsou o to tvrdší a ostřejší, ale Plovák má občas šanci se dotknout té podstaty. My si nedarujeme vůbec nic, ale v tom je to. Já se hrozně otčím, my se hádáme 3 hodiny o jedné kytce. Ten luxus si nemůžu dopřát skoro s nikým na světě tak se dvěma těma lidma, na světě jich je pár. Je to něco, co ani pro kaktusové uhlazení, ti nás mají za glence.ó

Svoje přátele obdivuje kvůli jejich graciózní diplomacii.

A já mám kamaráda, kterej je skutečnej diplomat, je to jedinej macho, kterýho obdivuju. Machové zas tak dobrý nejsou, on je velvyslancem v Keni, slovenským. Pro mě to byl vzor v cestování, vyjel dšev němy, je o 5 let starší. Je tak charismatickej, že umě strhnout. Tenhle vzor mě hodně ovlivnil. Pro mě to šikám. Má v sobě tu diplomacii, která se mi líbí, on umí jednat velmi slušně ale není to žádná blbělek uhlazená a to je něco, co mi v týhle společnosti chybí. Já tady vidím spoustu uhlazených pánů, ale jsou prázdný strašně ó

A já jsem pro mě mimozemšťan a já se jim ani nedivím. A pak se tady objeví alternativy. Jeden z mých kamarádů teň vydal knihu pro děti a oni si hrajou jako malý děti a s nima mě to baví. Já bych strašně rád tvořil, ale nemusel se konfrontovat s tím uhlazeným světem. To je mi trochu proti srsti, protože tam budu dělat i design a to, co mě opravdu baví. Po svém a buď to ke mně lidi přijdou anebo umřu hladu.ó

Opravdoví přátelé spolu zahřívají výšky a hloubky v různém smyslu slova.

A pokud ten vztah nezařívá ty hloubky a ty vrcholy a není dramatickej, v určitým slova smyslu typu, že vám oběma míš něco do hlavy, to je jako když se námošníci vrátili někde z plavby. Nebo horolezci, je to jiný typ přátelství, protože ty lidi jsou na sobě závislí. A tohle mi v té společnosti tady chybí. Spousta lidí tohle ani nemá, ani neví, o čem je šep, když se o tom bavíte. Je to vázaný na ten profitek.ó

Na své přátele spoléhá i ve spojení s budoucí pracovní náplní života.

A jo, pirátský zahradnictví. Chci to dělat divoce tak, že ke mně budou chodit rádi chlapi jako chodí k drsnému hospodskému. Kterej je na mě hrubej a nutí je chlastatě Mám dobrý kamarády, ti mi pomůžouě Budu dělat kytky, co mě baví, takže kaktusy, skalníčky, byliny, obchodovat, budu je balit do květináčů a vymýšlet vlastní design květináčů. Mě baví design a u nás je ten zahradní design strašnělivej. Bohužel jsme posád na strašně bídnej úrovni, To, co přebíráme ze západu, je v zásadě kýř. Chybí tu poctivej přístup

k designérství, k t~~o~~n kytkám, jak to realizovat. Máte krásnej barák a okolo je krakono~~g~~ova zahrádka, sm~~o~~ ~~g~~lená. Je tu hroznej propad mezi zahradníma architektama a stava~~s~~ema. Cht~~o~~ bych být dobrej partner pro architekty, aby u m~~o~~na~~g~~i tu mobilní zele~~r~~. Hodn~~o~~m~~o~~ baví marketing, ale cht~~o~~ bych být ost~~s~~ej~~g~~. Baví m~~o~~ tvo~~s~~it a udávat sm~~o~~ ne~~h~~ být v záv~~o~~su.ó

Uvažuje i o dostudování vysoké ~~g~~koly, oboru biologie, aby se p~~s~~ setkáních s akademi~~k~~y nemusel cítit jako ~~A~~dpadó.

Svoji matku popsal jako rozumnou ~~h~~enu, která ~~A~~hloupne, aby ten chlap se vedle ní cítil dob~~s~~e. Proto~~h~~e by to nefungovalo. Proto~~h~~e ta mén~~o~~ennost toho chlapa, to egoisti neunesou a já jsem egoista po tátovi, to není sranda.ó

S otcem do sebe nará~~h~~eli, byli spolu ~~A~~naul~~e~~ný na ty konfliktyó.

Tou~~h~~í po velké rodin~~o~~ ale zároveň se bojí riskovat, navazovat vztahy za ka~~h~~dou cenu nechce. Poprvé tady uznává, ~~h~~e v ur~~l~~itých okam~~h~~icích je ~~A~~rabó. ~~A~~já chci velkou rodinu. Te~~h~~ bude odskok, budu zdrhat, já jsem te~~h~~ párkrát n~~o~~o zkusil, ale mám pocit, ~~h~~e na internetu to ani nemá cenu. Rad~~g~~i to zabalím a pol~~k~~ám, a~~h~~ to ten ~~h~~ivot p~~s~~nese. Te~~h~~ jsem n~~o~~o za~~h~~il, a mám pocit, ~~h~~e to jde. Ale m~~o~~to d~~o~~í, mám to tam velmi selek~~t~~n~~o~~ nastavený, co spoustu potenciálních partnerek odradí. P~~s~~eháním to, chci bejt disgusting, hnusnej, aby si opravdu ty v uvozovkách pipiny rozmyslely~~e~~ Poznal jsem, co není ~~g~~patný (vztahov~~o~~). Te~~h~~ momentáln~~o~~ jsem byl zvyklej na steak, a nebudu jíst hamburger. Tahleta selekce je ~~g~~lená, ale já jsem srab, já se p~~s~~znám, te~~h~~ to mo~~h~~ná vypadá, ~~h~~e se cejtím. Ale já se nakonec vymlouvám, úpln~~o~~uboze se vymlouvám na to, ~~h~~e se vrátila moje ~~h~~ena, abych nemusel nic vysv~~o~~lovat. Není to ~~e~~stný, ale zdá se mi to p~~s~~jateln~~o~~g~~g~~ ne~~h~~ ~~s~~ct na rovinu, pro~~e~~ to nefunguje, ne~~h~~ bych ubli~~h~~oval dál. To si rad~~g~~i pol~~k~~ám. Navíc to t~~o~~n ~~h~~enskejm bere sebev~~o~~lomí, kdy~~h~~vám najednou z ni~~e~~ho nic ~~s~~ekne, ~~h~~e nechce a ud~~o~~aj to t~~s~~ chlapi za sebou. Jsou chvíle, kdy jsem srab.ó

~~h~~ivotním krédem pana Romana jsou cti~~h~~ádost a otev~~s~~enost. P~~s~~ bilancování jednou ~~A~~nechce bejt svin~~o~~ a proto má pojistku v kamarádech, kte~~s~~ ho usm~~o~~ní. Jeho dobrodru~~h~~ná povaha a bohémský ~~h~~ivot vytvá~~s~~í pnutí v kontrastu k vyslovené touze usadit se a mít velkou rodinu. Tou~~h~~í po zanechání stop po sob~~o~~ v podob~~o~~ n~~o~~jakého objevu. Tomu pod~~s~~zuje v~~g~~e.

11.8 *Na sociálce mi poradili, že mám dát dŮi do ústavu.ó*

Martin, 35, chemik, t.l. nezamŮstnaný

PŮbŮ pana Martina je zarámovaný nepovedeným vztahem s ženou, s níž má dvŮ dŮi. Propadla drogám a opustila je, když starší Martince byly 3 roky a mladší Zuzance 1,5 roku. Dostal se tak na Amedobrovolnou rodičovskou dovolenouó. Dostal se tak do role rodiče, který musí dŮi zabezpečit po všech stránkách. Snaha zabezpečit sebe i rodinu ovšem s co nejmenším možným nasazením je pŮznačná pro celý jeho životní pŮbŮ. Na vlastní kŮhi si vyzkoušel, jak dnešní společnost hodnotí na trhu práce rodiče, ve vŮgŮnŮ pŮpadŮ matky s dŮmi. PŮsto by svŮj údŮ nemŮnil, protože mohl být u všech dŮležitých krŮtkŮ v životŮvých dŮi.

PŮbŮ pana Martina v soulasné chvíli naplňuje pŮdevgím pŮe o devítiletou a témŮ osmiletou dceru, hledání práce i životní partnerky. Ve snaze zabezpečit rodinu se potýká s dŮllími úspŮchy, aby je záhy vystŮdaly neúspŮchy. Takový kolotoč pŮpomíná ironii, kdy je sice svým pánem, ale když uŮ se mu zdá, že je vŮe na svém místŮ tak se situace znenadání zmŮní. Obraz z dŮství Aopického se na mŮřinŮ výstiŮnŮ charakterizuje jeho životní polohu. Jeho aktérství je tak pod vlivem studu z vlastních chyb.

AŮo bylo v dŮství, kdy jsem se málem utopilě Nejlepší na tom je, že jsem se topil na mŮřinŮ (smích) Skořil jsem Ůpku, kruh mi uplaval, ten jsme chytli pak aŮu jezu. No a teŮ jsem se zařal topit, Ůel jsem ke dnu. A v momentŮ kdy jsem se uŮ napil hodnŮ vody, mŮ napadlo, že se postavím, postavil jsem se a bylo mi tam asi do pasu vody. Za prvý tam byl dŮnej strach, že se tam utopím, že tam umŮu, i když okolo bylo plno lidí, No vŮimli si vŮichni, ale protože to bylo na mŮřinŮ tak se vŮichni divili, co tam vyvádím. A druhý bylo, že mi bylo hroznŮtrapnŮ že jsem se topil na mŮřinŮa vŮichni na to koukali.ó

Vývoj partnerského vztahu

Než se seznámil se svojí budoucí manželkou, stŮdal řasto zamŮstnání. AŮ pomýřlení na vlastní rodinu ho pŮsmŮo postupnŮse zařít usazovat.

AŮdyŮ se narodila ta starŮí, tak byla ta práce sice dobrá, ale zařal jsem hledat nŮo, co by uŮvilo rodinu, uŮneřlo o to, jestli mŮta práce baví, ale potŮeboval jsem vydŮat. V tý dobŮ bylo tý práce dost, zkouřel jsem to v ZentivŮ ta platila nejvíc.ó

Po 5 letech vztahu se manželka zařínala stýkat s kamarádkou z minulosti a chovala se stále zvlágnŮi. Z pořátku nepozoroval nic podezřelého.

Ať prostě sebrala, **he** jde s kamarádkou na dvojku **P**ervenýho, já jsem to chápal, proto **he** je **pš**ce jenom zavšená celej den doma s **dŮ**ma, tak jsem to bral tak, **he** si potšbuje taky oddechnout a pro **mŮ**nebyl problém **dŮ**i ve **P**er vykoupat, **pš**balit, prostě je uložit, tak **he** to **g**lo. Tak ze za **P**átku to tak vypadalo, **he** se chodí orazit, chodila dom **Ť**v rozumnou dobu, pak i tšba ráno, ale nic, co se nestane, to **P**lov **Ů** zapomene, zakecá se s kamarádkou. Když zmizela na dva dny, tak **uť** to bylo divný, tak **uť** jsem za **P**al hledat, kde je **nŮ**o **g**patn **Ů** nemoh **Ů** jsem ani chodit do práce. Hledal jsem ji, když jsem ji nemoh' sehnat na telefonu, tak **pš**s policii, ta mi šekla, **he** musí být aspo **R** dva dny pry **P**, **he** si mám obvolat nemocnice a takový ty **vŮ**i. **L**lov **Ů**a neza **P**nou hledat hned, jak se to oznámí, **P**ekaj je **g** **Ů** 24 hodin. Dali mi **P**isla na nemocnice, a **Ť**si to obvolám. **ó**

Zlomový okamžik

Za nedlouho se manželka vrátila, ovšem jen na dva dny, protože to **uť** **A**prasklo, **he** v tom jede. Ústa plná slibů, **he** s tím okamžitě skončí, ale zmizela znovu. Tentokrát na týden. Poté zmizela nadobro. Reakce úřadů je opravdu zarážející.

Ať, jak zmizela, to byly obrovské problémy, protože tady v tom státě to funguje tak, **he** ona odešla v podstatě ale nepšpsala na **mŮ** matešskou dovolenou nebo rodičovskou dovolenou ať pokud to neudělá, tak **bŮ**í na ní. Já **mť**u podepsat místopšseňý prohlášení, **he** já jsem doma sám s **dŮ**ma, **he** ona odešla, nezajímá se a takhle pak **bŮ**í doba 3 **mŮ**íce a oni mi to pak vyplatí všechny ty dávky zp **Ů**n **Ů** Do práce **P**lov **Ů** chodit nem **ť**he a má **ť** z **P**eho, na sociálce mi poradili takovou chytrou **vŮ**, **he** mám dát **dŮ**i do ústavu, chodit do práce a brát si je na víkend. To jsem neuděl, z **Ť**stal jsem doma a nebejt maminky, tak jsme skončili všichni na ulici. **ó**

V souhlasné době bydlí s maminkou ve **A**dvougenerálním **I**tyšpokojevém bytě. Babička vnulky trochu rozmazluje. Samozřejmě na **A**populární práci **pš** výchov **Ů** jsou **pš**ce rodiče.

Vztah s bývalou manželkou vyprávěním probleskne jen v souvislosti s jejími nezaplacenými dluhy. Od chvíle, kdy od nich odešla, se **pš**s nenávist dostal až do neutrálního postoje k ní a rozlarování z nemožnosti být jen morální satisfakce.

Alov **Ů** byl potrestán a za stejnou **vŮ** se nedá trestat dvakrát, tak **he** ten dluh, za kterej je potrestaná, ty peníze mi pošád dlužit ale není žádná páka, jak z ní dostat peníze. **ó**

Ať tak tam byla nenávist, hlavně když mi doma Martinka brekla, kdy se vrátí maminka, v ten moment, kdybych ji **nŮ**de potkal, tak bych ji asi i pražil. Te **Ň**u **ť**to беру jako, **he** to je cizí **P**lov **Ů**, kterej mi neposílá peníze na **dŮ**i. V kriminále je proto, **he** neplatí plus **nŮ**aký

drobný krádeže. Poslední výrok soudu mě pobavil, protože už je nějaký 3 až 4 roky ve vězení, a má je dostat rok a půl za ty všechny věci, co má podmínku, takže by tam byla asi na dva roky dva a půl. Když proběhl ten soud, posílali advokáta ex offio. Její právníkka řekla, že by mě být povolán psychiatr, protože ona za to nemůže, protože je závislá na drogách. Takže to nakonec zbrzdili, našli jí tělesnou ochrannou léčbu a pak ji pustili zpátky na ulici. Já na to mám trochu jiný názor, kdyby závislost byla vrozená vada, jako nemoc, kterou člověk chytne na ulici, chápu rozhodnutí soudu, že dá ochrannou léčbu. V momentě kdy ten člověk začne brát ty drogy ze své vlastní vůle, svobodně pak musí nést všechny následky. Dobře, ale nikdo mě nemůže násilím nutit, abych začal kouřit, nebo pít alkohol.

Zlomové tedy bylo toto období prvním, že dostal jsem se na druhou stranu, z pozice člověka, který pracuje a dle mě vidí jen pár hodin denně do pozice toho, kdy se o mě starám celý den.

Vývoj vztahu k dcerám

Vztah k dcerám má hodně silný. Snahy se jim věnovat, jak to jen jde přes jejich rozdílnost. Starší má ale od odchodu manželky problémy s navazováním kontaktů, osmí se jen ve známém prostředí.

Máme různé výlety. S tou mladší jezdím na kole, to ji baví. Najede docela málo, i když 15 km v jejím věku je docela slušný. Starší se na kole bojí a nechce jezdit. Holky jsou rozdílné, ta starší je taková klidnější, i se hůl zapojuje ve škole sama. Tam si myslím, že je to ovlivněný tím, že si pamatuje, jak maminka odešla, zmizela, posílá mi doma brečku, kdy se vrátí maminka, to bylo těžké období. Z toho důvodu i těžko navazuje kontakty a tak. Byli jsme v pedagogicko psychologický poradně a tam nám doporučili návštěvu dětského psychiatra. A ta mladší je hrozně hůl, nezvladatelný dítě. Když je ve známém prostředí a jsem tam jen já nebo její sestra, tak se zapojuje a hůl moc. Ale jakmile je venku, tak ze začátku nekomunikuje vůbec, ale pak mě zatahá za rukáv a pozeptá mě, co po mně chce, ale nahlas to neřekne. Kdybyste ji pozvali? To trvá i ve škole, učitelky neví.. v té pedagogicko psychologický poradně udělala jen jednu část testu, tu písemnou, přes tý ústní se jí vůbec nepodařilo navázat kontakt. Maximálně kývnout hlavou.

Se starší dcerou se mu daší navázat kontakt přes Achinguó. Hledání pokladů ve víru velkoměsta.

Ať se snažím se je vést k nějakým aktivitám, když je to baví, tak možná se k tomu tahají dítka. Teď Martininka, starší, pšela s tím, že ve škole hledají Akekyó. Jo, hledání pokladí, to se zaregistrujete a můžete hledatě to jsem s tím zrovna zapal, to možná ještě nebavilo, ale u starší to baví.ó

Pš výchove jim snaží dát prostor, učit je na pškách. Ale ten domácí úkol nebude dát, protože mu nerozumímě Jde o to, jestli tomu skutečně nerozumí nebo nechce rozumět. Teď několikrát za sebou vypořítala špatnej pšklad. Tak jsem jí to vysvětlil, ať si tam udělá plus pro kontrolu....ó

U porodu sice byl, ale na porodní sál jej nepustili, nemohl zaplacený poplatek a na místě to prý nešlo.

Ať šlo to o něco dšv než jsme řekali a pšmo na místě když jsem chtěl, že bych byl u porodu, protože se moptali, jestli chci nebo nechci, já jsem škal, že jo. Tak po mně chtěli zaplacený ústšek složenky a já jsem škal, že nemám, jestli to můžu zaplatit hotově Nešlo to.ó

Samotné pocity spojené s narozením nejstarší dcery jej naprosto pohltily. A hrozně krásnej pocit, když to dítě bylo moje, to mě zaplavilo úplně štěstím, v tu chvíli nepřemýšlíte nad nějakým starostem, že máte rodinu, tak budete muset vydávat víc peněz, to všechno je pryč, jsem tu jen já a to dítě a nic okolo neexistuje.ó

Rodičovskou dovolenou si dle svých slov velmi užíval až na boj se sociálkou. Starší dceru mu vzali do školky na celý den, i když měl doma mladší.

Aťakže jsem byl doma jen s jedním dítětem a tím jsem to možná jednoduší o dost. To bylo nějaký hraní, procházky, oběd. Míša vydržela hrozně dlouho spát, s tou jsem šel kolikrát i já spát po poběhání (smích) Pamatuju si, že jednou jsme zaspali natolik, že nám volali ze školky, kde jsme.ó

Na sociálku, jak šká, vzpomíná nerad. Přesto se v jeho příběhu několikrát toto téma objeví. Sociální pracovníce podle něj svou práci dělají nerady, alespoň ta, se kterou měl zkušenost. Jeho sestře, která je rovněž sama s dítětem, vytkla, že si dítětem má pošťzovat, když je sama. Jemu samotnému doporučili dát dítě do ústavu. S argumentem, že ona by se tedy nikdy nesníhila k tomu, aby šla hebrat na sociálku. A to byla za totality také sama s dcerou.

Ajá jsem na ni zařal psát stíhlosti, a pšglo z tý Prahy 10 rozhodnutí, ě kdyh s ní budu mít jakýkoli jednání, tak tam bude muset být její nadšzenej. A v ten moment se zařala chovat pšesnĚ podle pšedpisů.

Po matešské nastoupil rovnou do práce v chemickém odvětví. Z americké firmy ale postupně zařali propouštĚ a on si nemohl dovolit pracovat pšes řas kvĚli dĚm. Poté dĚal práci kurýra, která se stala i jeho koníčkem, inspirací pro výlet se pšáťeli do ĞpanĚska. Jeho mladšĚ dcera v kolech rovnĚh nařla zálibu.

MĚhlosti sehnat práci má omezené. A opĚ se Ā jako kostlivec ze skšnĚ objevuje téma sociálky.

Aš dĚma se práce hledá hřš SamozšejmĚmřu je zamlřet, nemřfe se na nĚzamĚtnavatel ptát, mřfu i lhát. ZamĚtnavatel nemá právo ptát se mĚna nic z osobního řivota, to je daný, takfe v podstatĚ kdyh tam jsou takový kolonky, tak to nemusím vyplnit, ale kdyh to nevyplním, tak je jasný, ě má řlovĚ nĚakej problém. Pak je vlastnĚta sociálka, kde je takový to pravidlo, ě teř pro rok 2010, kdyh jsem si vypisoval, jestli mám nárok na pšdavky na dĚi, tak mi vřechno zamĚtli, protofe se posuzuje podle pšjmř z roku 2008. Podle toho, kolik jsem si v roce 2008 vydĚal, na to mám v roce 210 nárok. Na druhou stranu v roce 2008 jsem pobíral maximum a pštom jsem mĚ pšjem, ě bych nemĚ mít na nic nárok. Tam je to udĚaný blbĚ mĚo by se to posuzovat po řtvrtletí.

V souřasné dobĚse snaří najít novou partnerku. řenu, která by mohla být vzorem jeho dvĚma dcerám. I po nĚkolik nevydařených pokusech svřř boj nevzdává.

Ařnení to tak jednoduchý hledání, jako kdyh je řlovĚ bezdĚnej. Tam mřfe nĚterý vĚi tolerovat a tady uř musí brát ohled na dĚi. Já jsem optimista, vřřm, ě se nĚaká najde řasem.

Ařár pokusř tady bylo a zatím to nevyřlo. Ta první partnerka mĚa dĚi, obĚtaky malý, tak s tou jsme doteř kamarádi, Kdyby uř byly dĚi vĚř, jako jsou teř, tak by to řlo, ale tenkrát řtyš dĚi ve vĚu rok, rok a př, neřlo to. Ze zařátku to řlo, ale po řase to bylo na nervový zhroucení. V tomhle pšpadĚurřitĚVím, jak to vypadá, kdyh se mi doma zařnou prát dvĚ dĚi, kdyh se mi zařnou prát řtyš.

Dalř partnerka řijící s rodiři kousek za Prahou mĚa rovnĚh dĚ ale jeřĚnebyla rozvedená. Pan Martin jí platil cesty za ním, ona ale postupně ze vztahu Āycouvala. Na nátlak rodiř se chtĚa nejdřv rozvést s manřelem, ale pak se s ním rozvést nemohla,

protože ztratil práci a její rozchod by jej položil úplně. Pan Martin její jednání omlouvá.

Aťak tam to krachlo na tom, že ze všech stran na ni byl nějaký tlak. Manžel, rodiče a to opravdu se nedá potom.

Adál, to bylo pár takovejš, to se nedá ani nazvat vztahy, vyzkoušet, nejde, dál, dobrý. Buď to nešlo z mé strany nebo z té druhé. Pak byl ještě jeden vztah, ten byl dva roky zpátky. Tam jsme spolu začali chodit, ta měla 3 děti, ale vějí. Dvě starší dcery, 4., 5. třída a jednu, která chodila do první třídy, tam to i bylo po Páse mi sdělila, že jsem byl jen taková náhražka, potkala někoho, koho miluje. Docela zklamání.

V takových chvílích mu hodně pomáhaly dcery.

Když Plovák najde, tak je šťastnej, když to skončí, tak to není optimální, ale pošád tady jsou děti a ty z toho vytáhnou. Oni to poznají, nevím jak, ale poznají to. Mladší dcera za mnou pšgla, já jsem si Petřkněku, ony si hrály a táto nebuď smutnej..

Dobré přátele staví nade vše.

Pošád tam byli přátelé, v jednom období tam nebyla ani rodina, to jsem si škal, rodina je to poslední, co chci vidět.

Atam to není o intenzitě jestli Plovák vídám jednou za týden nebo za měsíc. Mám kamaráda dobrýho, kterýho vidím jednou za rok, ale jsme v kontaktu přes ten internet.

I když se sám o děti soudit nemusel, skoro spíše naopak spadl do rodičovské dovolené nedobrovolně nemů na výběr, setkal se se stereotypem, s jakým jsou děti přídávány matce.

Když se někdo rozvádí, vždycky jdou děti k matce, i když se někdy dá stědává péče. A to jsou ti otcové kolikrát lepší než ty maminky.

Život pana Martina by dál nerušeně plynul, kdyby od nich jeho žena neodešla. Vztah k dcerám vymel jiný rozměr, byl by chudší. Jak sám říká, muž by mohl povinně odejít na rodičovskou dovolenou, protože není-li se svými dětmi od počátku, o něco jejich vztah ochuzuje. Dnes už chápe, o čem mluví žena sklánějící se nad cizím kořárkem se slovy obdivu. Vybaví se mu vzpomínky na vlastní děti. Takové zážitky se vryjí do paměti na celý život.

11.9 *Když je uspávám, musím odejít a pšít musí maminka.6*

Josef, 44, kartograf

PšbŇ pana Josefa, který Apení na dvŇhodiny, ale na knihuó se toří kolem Apmylř a náhodó majících dobrý konec. Na konci roku 2008 podal řádost o rozvod, protože jej a jejich dva syny, nyní staré 6 a 8 let, opustila manřelka trpící depresi. Nařel si pštelkyni, která jako bývalá vítŇzka soutŇhe Miss si o sobŇpšřliř myslela, navíc svoje problémy řegila s pomocí alkoholu. Neř aby řaková řena vychovávala jeho dŇi, jednřkářó, tak se s ní rozeřel. Je hodnŇtradiřnŇzamŇřený, má jasno v náplňi rolř muře a řeny. řena by mŇa zajiřřovat domácí krb, a hlavnŇumŇ vařř. Tam spatřuje tragiku dneřních mladých řen. Muř by se mŇ postarat o dŇm a Apmusí být Alan Delonó. MŇ by být galantní, pomáhat řenŇ do kabátu. Ale vesmŇ proto, aby to dobř vypadalo, aby vřichni vidŇi ře si vede do divadla dámuó.

Tento vzorec je pšřnalňý pro jeho aktérství. Srovnávání s ostatními se odráří ař uř v motivaci cestovat nebo zařřdit limuzínu pro svatebnř den. Pšce Ařdyř mohou oni, proř bych nemohl jáó. Takový motiv srovnávání s ostatními se v jeho pšbŇu opakuje řasto. Řád poukazuje na vlastní vynalořenou aktivitu, protože Ařám vře pšekonál, vře zvládl, ař s velkými tŇkostmi.ó Sebepojetř tragického hrdiny se promřtá do postoje k řenám v jeho řivotŇ

Ař nemohŇ jsem se ořenit, mŇ jsem problém najřt nŇjakou normální, nakonec jsem si vzal normální, která se opŇ zbláznila...6

Soulřsné smŇřování jeho řivota je postavené na klřřovém opakování Apmylř, které se ale vřdy v dobré obrátilyó. Proto ve vřech pšřleřitostech a setkáních se řenami tuř pro nŇ Ařdobřř konecó, potenciální zařátek vztahu.

Vřvoj partnerského vztahu

Pan Josef si dal s vřbŇem partnerky náleřitou práci. Velký dŇřaz klade na vzdŇání, jeho partnerka musí být rovnŇ inteligentní. Ale mořná právŇ s jejich vysokořkolským vzdŇáním se řpatnŇ vyrovnával, kdyř sám má vzdŇání středořkolské. Vztah s manřelkou se postupnŇpromŇnil, ona zařala trpŇ psychickými potřřemi.

Ař pomoct i řy řenŇz toho depresivního stavu, tak jsem chtŇ pomoct i ří. Protoře jsem takovej dobrák, ře jsem chtŇ pomoct. LřlovŇka nezatracuju od první chvíle., Problém je ten, pokud má ten dotyřnej moc takový řy sebejistoty a jeřřstále si myslř, ře je hezkář . Kdyř ří je pšes 40, protoře vyhrála tehdá miss, ona blbá není.6

Když se ženil, objednal pro ženu limuzínu. A samotný tento fakt jako by přehlučil zbytek svatebního dne.

Ale nejzajímavější byla svatba. Protože jsem to pojal ve velkém a objednal jsem to, co měli v Pretty Woman (Pte pretty v ěmn). Takže Gere (Pte gere) a já. Její kolega, když mu žena oznámila, že pojedje jako Pretty Woman, tak zapomněl šdit a vjel do pškopu. Protože já jsem takovej, jak škám, já se ženověnuju, když odejdou, tak je to její problém. Copak závist? Protože jsem do té doby jezdil jen samýma malinkýma autíčkama, když to měl Pomeje, pro mě bych to neměl taky.

Brzy po svatbě se jim narodilo první dítě. Když mu ale byly dva roky, prodělal těžké onemocnění, které znamenalo velké psychické vypětí pro manželku pana Josefa. Dostalo po povodních otravu a začala mu Ašlejšat křeč. I když už tenkrát měli s manželkou neshody, ocenil, jak celou situaci zvládla. Tato událost byla klíčová pro rozpad jejich vztahu. Během nemoci dítě se bývalá manželka Ažatnula, ale po odeznání nejvážnějších problémů se zhroutila.

A v tomhle byla žena, i když nervózní, tak se o něj 100% starala, že s ním byla i v té nemocnici. V tomhle tom stavu, kdy se na něj nedalo ani koukat a ona tenhle psychický stres a ona to zvládla a pak se slohila, když nastoupila do práce, dělala vzdělávání dospělých sekretářku na vysokých postech. Nevydržela to psychicky, ty problémy, co se nastřádaly, i nějaké problémy z minulosti. Problém je ten, že už to nešlo asi zastavit, protože já už jsem nevěděl jak.

Pan Josef si stavěl svoje vlastní obrany. Během celého onemocnění syna, které na něj dost dopadlo, si situaci odmítal připouštět. Protože by jej to zdolalo, a tóni všemi problémy, které už i tak měl.

Až já jsem tomu strašně věřil, já jsem ani nebrešel, že to není možné. Já jsem ani nezabrešel, mně to nepšlo ani, že se něco děje. Věbec se neví, jak dítě přišlo k otravě bylo v čistém prostředí, někde na něco sáhl, neví se kde, najednou oteklo, že bylo dvakrát silnější a slejzalo mu 100 % křeč, takže do něj narvali všechny léky. Ono už to bylo takový, že v té době byly takové nervy s manželkou, že už jsem neměl sílu na další přer. Je pravda, že psychický problémy s manželkou byly dost brzo, že měnořím gvala, tím pádem mětak gvala, že já jsem už to, už se tam nevedlo do té nervové soustavy.

Zlomový okamžik

Manželka se zhroutila a nakonec od nich odešla. Celkové projevy její deprese nakonec spojuje s jejím vysokoškolským vzděláním.

Amý nemůi jedinej problém, jenom to, že se pomátla. Najednou jí to nestálo ten mozek brát. Spíí takový jako psychický, že není potěbná. Nemocný dítě zvládala 100%. Do té v noci s ním chodila po chodbě já jsem to vidě. Dostala výpověď a šlo to od deseti k pěti, že je zbytečná, že ji nikdo nechce.ó

Manželin odchod mohl být výhodou. Veškeré problémy popisuje opakovaně.

A odešla a byla to výhra z toho důvodu, že u ní v té domácnosti bylo takové dusno, že syně že u ní tím rodina trpěla. Psychické poruchy, nezvládala domácnost, ještě dostala výpověď v práci. A to ji totálně slohlo, poznala, že ji nikdo nechce, nikdo ji nemá rád, že je nepotěbná pro život a přestala se o všechno starat. Takže u ní jen seděla, seděla, seděla a nakonec z bytu, když jsem byl na služební cestě tak se odstěhovala. Deprese. Povolil jsem jí asi třikrát návrat, kdyby se léčila, jsou to takový výkyvy náladový. Objevila se doma před Vánoci po čtyřech letech, jakoby to bylo týden před svatbou, normální klídek a pak blok a opět odešla. Už jsem s ní byl i u psychiatra, je to stav, taková úzkost, kdy ten člověk je naprosto vyčizený a neví si v ní. Deprese je, protože nad tím hodně přemýšlím, taky jsem vjel jak mohl, jak se šká takový ty deprese, když vám něco nejde. Ale v ní je taková, že jsem se z toho dostal za 24 hodin. Ale kdy ten dotyčný, hlavně šeknu okolí včas, pomozte mi. Ona si nepřiznala, to je vyloženě ježltnost.. totěh je ta přítelkyně která pila..a taková ježltnost, že ona je ta nejlepší, ony si nepřiznají, že se něco děje, protože to je takovej vnitřní pocit ježltnosti a namyšlenosti a tento problém je dosti u vysokoškolaček.ó

On v tom byl podle sebe nevinný To manželka ho týrala, upírala mu možnost otevřít si ledničku, která byla její a napít se.

Až všechno házej na ty druhé. Může manželka ptala, kde má podprsenku, tak jsem jí šek', že jí to opravdu nenosím. A druhá šekla, že pije kvůli tomu, že zná mohl Pštom je to holej nesmysl, protože prohlásila, že každé chlap u ní vydrží jen pět roku.ó

S tchýní si rozumě pomalu víc než s manželkou, která se po prvním nevydašeném vztahu chtěla proto rychle vdát za pana Josefa.

Ajá mám těba perfektní tchýni, ale s manželkou to neklapalo. Těba chtěla něco víc, já nevím. Ona to nešekla, jak je uzavřená. Chtěla něco víc a najednou svatba s někým, kdo má taky svoje chyby A když jsem já a ona si myslela, že je vysokoškolačka, tak si myslela na

vyš cíle nebo já nevím. To neškla, ona porád, he ji opustil bejvalej, tak se rychle vdala a myslela, he to bude dobrý.ó

Vývoj vztahu k synům

Odchod matky dŮi negativně poznamenal, v soulasné chvíli ale uh všechny Aťkyó opadly, dŮi totih Apotšebují klidó.

Aťen starý to psychicky ze zalátku odnes takovou nervozitou, tikem ale jako, jak bych to šek, snahím se to eliminovat. No, jak se šká naprostej klid, ale je to na dlouhý roky, protohe oni tu maminku nevidŮi doteňka, tak on si to v tý hlavě nedokázal srovnat. Ten mladý to nechápal. Ten starý najednou bylo mu 5, 6 skoro do školy a najednou maminka nebyla. Nejdšv jsem se vrátil ze sluhebky, tak jsem mu 4 roky škal, he je na sluhebce. Pak se maminka objevila, tak he ji vidŮi, ona na ně nepromluvila. Já jsem jim škal, maminka je nemocná, jako kdyh máš rýmu a musí brát prášky, tak maminka ty prášky nechce vzít. Nemocná a nechce brát prášky. Vysvětlil jsem tu nemoc. Ona vás má ráda, ale je nemocná.ó

Potom se ještě několikrát stavila doma. Vztah dŮi k matce je polohený ve formální rovině

Aě jako kdyby pšjela tetlíka z Moravy, kterou vidí po pří roce, vzdálená pšbuzná, něaká máma. Citová vazba těmě nulová.ó

Pan Josef je pšsvětlěn, he dŮem odchod matky prospě. DŮi potšebují vyrovnanost, ale zároveň potšebují oba rodiče. Pan Josef se snahí naplnit obě rodičovské polohy pšsného otce i citlivé matky.

AŮ dŮi se kompletně starám, dŮem to prospěo, he matka není doma, protohe tam je věš klid. DŮi potšebujou vyrovnanost, citě potšebujou i pšsnost, já o tom hrozně pšmejšímě Oni potšebujou cit od mámy a od otce pšsnost a zase to je velmi dřlehtý, nad tím se nikdo nepozastavuje. Já musím bejt pšsnej, ale zároveň, kdyh je uspávám, musím odejít a pšjít musí maminka, s velkým citem. Osmiletý dítěmě dneska pohladí, šestiletý šká, máme zlatýho tátuě ó

Významnou roli hraje fakt, he vychovává syny, ne dcery. Těm by nerozumě, dokonce vyjádšil obavu, jak by to zvládal s dívkami.

Aě ale zase je to dobrý, he mám kluky, to je taky dřlehtý. Protohe kluci se vracej i v těh 40, 50. Prol' kupujou chlapi vlál'ky dŮem? Oni to kupujou sobě pod záminkou svých dŮi. A kdyh se chlapi chtě odreagovat, tak se odreagovávaj těma dŮma, oni maj podobné zájmy, tak ví, jak to dítě zaujmout. Já mít dneska dvě dcery, tak jsem nešastnej. Tohle je

taková myšlenka, jestli je to pro nějakou disertaci. Tento problém, že pěstelkyně má syna, to dítě prohlásilo, já jsem šťastnej, že tady máma není. Ta máma by se mohla věnovat henský, protože mají podobný názory.

Svou zkušenost se strejdou, bratrem matky přenáší dál. Chlapci potřebují mužské vzory.

A kdež kluk si hledá třeba strejdu, kamarády, děti. Vyhání, ona vyhání všechny chlapy, který by tomu klukovi chtěl pomoci. S ní jde takovej kamarád, jdou na vejlet, to je chlap tak na dvě děti. Pro barák, nula, pro dítě který je přehnaně inteligentní, přehnaně hyperaktivní, chlap který dokáže akorát 8 hodin sedět u počítače pro něj není táta.

O dětech spolu s bývalou ženou v soulasně době komunikují.

Když jsem se ptal ženy, a co děti, tak o tom se nebavíme. A druhá, když jsem šel, přijedem, uvažuje, tak ona šekne nejsem vývašvna, ona pozve moje děti na návštěvu a šekne do telefonu nejsem vývašvna.

Pan Josef má tendenci k formulaci mouder a rad. Problém dnešních domácností spatřuje pan Josef v jejich nadměrné feminizaci. Ženy totiž přirozeně hůž chlape nemají šanci pochopit, stejně jako tomu bylo v rodině jeho pěstelkyně

A vy se divíte, že to dítě je nezvladatelný? Mě tam kolem sebe tě henský. A to je základní problém, že kluci jsou nohem hyperaktivnější, že to ženy vůbec nepochopí. To je základní problém. Proto já bych měl strach vychovávat dcery. Chlapi jsou vžít hračkové.

Dnešní vztahy jsou posunuté, v jeho slovech zaznívá lítost, že ať to není, co bývalo.

A tenkrát se dalo věřit, byly jiné vztahy, dneska si ten chlap raději vezme dovolenou, akdyž si veme dovolenou, tak ty dva lidi se jsou schopný sejít ať ve večer, když jsou celý den pryč. Ale kdo má peníze na drahou dovolenou? Zase ty, co nejvíc vydávaj, ale ty lidi už mají ten vztah narušenej, jak jsou posád od sebe. Já znám několik vtahů, to manželství, oni jsou spolu jen proto, že se nevidí. Ano, to manželství vydrželo jen proto, že se vidí ve večer, pusinka. Ten chlap vydává peníze a nechá tu ženu samotnou na všechno a ona přijde na to, že toho chlapa nepotřebuje.

Za nejdůležitější hodnotu považuje tradičně uspořádanou rodinu. **ADŮi**, rodina. Tam jde o to, **že** znáte kvantum lidí, ale kdo vám pom**ůže**. Kamarádi? Ani náhodou, jen ten základ té rodiny a jen ta bliž**ší** rodina, ani ta velká. Vzdálená vás bere jako vy**h**rku, v podstat**ě** se to dá spo**l**ívat na prstech jedné ruky.**ó**

Také pan Josef chce dosáhnout něčeho výjimečného. V oblasti toho, co jej baví a naplňuje. Spolu s chystanou výstavou autílek p**ř**pravuje také katalog na serveru. Zp**ř**sob, jakým situaci podal je pro jeho vypráv**ě**ní charakteristický.

Až tato katalogizace se d**ě**je na serveru, ten server je základ pro tu výstavu. Co se posbírало u t**ě**ch sb**ě**ratel**ů**, co by se tam mohlo dát. Pod**á**šlo se to, co se nepoda**š**lo nikomu za posledních 50 let**ě** ty stránky a v té podskupin**ě** kde jsou v**š**echny ty fotky toho dotyč**í**ného, kterej jsem já. Troš**ku** je**g**itnost, ale troš**ku** taková hrdost, **že** plov**ě**k, kdy**h**n**ě**o d**ě**lá, **že** se spolupodílí na n**ě**m, co se nikomu nepoda**š**lo.**ó**

Pan Josef má pocit, že žije výjimečný katastrofický život. Libuje si ve své pevné v**ř**ti, která mu pomohla p**ř**ekonat všechny t**ě**žkosti a pod tlakem životních událostí se **z**ap**ř**bláznit jako jeho partnerky. Své syny vychovává jak jen umí nejlépe, s důrazem na vzd**ě**ání. Cení si hodnoty vztahu k nim, vnímá kolem sebe kolegy, kteří krásn**ě** upravení anavon**ě**ní p**ř**ijížd**ě**jí mercedesy do práce, ale nemají pocit životního smyslu. Jsou totiž bezd**ě**ní. Lasto se porovnává s druhými, n**ě**které situace vyhledává proto, že to tak m**ě**li druzí. Na druhou stranu touží dokázat n**ě**co výjimečného.

11.10 Sdílená témata př**běh**ů****

Vzhledem k obsahové bohatosti materiálu získaného díky McAdamsov**ě** Interview o životním p**ř**běhu jsem se rozhodla v**ě**novat obsahové analýze samostatnou kapitolu a pokusit se hledat a nacházet ve vypráv**ě**ní mu**ž**ů společné vzorce, opakující se témata. K tomu používám metodu zachycení vzorc**ů** (gestalt**ů**) spo**l**ívající v zaznamenávání podobných i odlišných jev**ů** vázaných na kontext, osobu atd. Protože zde hraje roli osobnost výzkumníka a jeho zp**ř**sob t**ě**žd**ě**ní dat založený na vlastních konstrukcích p**ř**běh**ů**, nabízí se paralela s narativními metodami.

McAdams ve svém interview využívá metafory knihy, tedy ř**í**cení života do kapitol. Čest mu**ž**ů z celkových osmi respondent**ů** se dr**ž**elo chronologického ř**á**zení,

jeden postupoval ryze tematicky a jeden obě linie kombinoval. Proto jsem při analýze postupovala jako větná mušle, zaměřila jsem se na vývojové etapy, konkrétně dospívání a dospělost, a k nim jsem přidala mušlemi společné vzorce, společná témata. Větná témat má ale přesah z jedné vývojové etapy do druhé, až do dospělosti. Díky tématu otcovství a snahy otce o setkávání s jejich dětmi se nejvíce společných témat týká dospělosti.

11.10.1 Děťství

Téma: Aylomeninyó a bezstarostné děťství

V děťství byl pan Tomáš hyperaktivní neposednéó dítě co ho poznamenalo jako problémového háka a rodiče vedlo k trestání. Děťství ale jinak vnímal jako bezstarostné. Podobně vzorec bezstarostného plynutí popsal pan Miroslav, který děťství strávil Aylomeninamió a hrami. I pan Karel vzpomíná na Aylomeninyó, ředitelskou dítku za navštívené ředitelny oknem. Zde zděrazňuje nejlepší dárek k narozeninám, ve 12 letech dostal vzduchovku. Podobně děťství pana Martina probíhalo poklidně až vyrůstal v takových podmínkách Aylenního bytu na pražském sídlištió, vzpomíná na Aylupavoulké rohlíkyó a hezké chvíle spojené s hraním se sestrami. Pan Roman byl Aylobivé dítě, soutěživý typ, který nerad prohrával a měl pocit, že to těm Ayluňým chlapčkům musí poštědněndat.ó

Téma: snaha o pšjetí a pocit Aylopení seó

Děťství pana Pavla bylo poznamenáno vztahem ke dvěma sestrám, o rok mladším dvojčatům se specifickými poruchami učení. Sám tuto dobu popsal jako Ayl boj proti samotě v sourozenecké konstelaci a snahu o Aylomení seó mezi ně Spojení Aylaní maminkaó, které vysloví při popisu hrozivého zážitku z děťství, kdy málem pšgel o život, evokuje pocit odcizení ve vztahu ke své matce, plnězaměstnané starostmi od dcery. Pan Martin se sice nemusel takto drát o své místo na slunci, ale rovněž popsal situaci, kdy se cítil naprosto odtržený od okolí, až byl v blízkosti ostatních. Topil se, ale protože se vše odehrálo na měřině nikdo mu nevěnoval zvláštní pozornost. Podobně pan Adam se také v děťství topil během vodní bitvy s otcem a bratrem na vodě Poznamenalo to jeho vztah k vodě a vzbudilo nedvěru k zahrávání si i ve vztazích. Pan Josef trávil děťství u babičky, k rodičům neměl pšlíg těsný vztah, obdivoval hlavně svého strýce, matčina mladšího bratra. V pšpadě pana Adama i pana Josefa a vlastně i pana Pavla, takové zázemí mohlo

mít vliv na dlouhodobý a pevný vztah partnerky, který nakonec stejně nezajistil trvalý a bezpečný vztah, po kterém všichni toužili.

11.10.2 Dospívání

Téma: střet ideálů mládí s realitou

Pan Josef popsal dospívání jako *Agokó*, protože jej na vojnu přivedli omylem k trestaneckému útvaru. Ten se ale, charakteristicky pro jeho život, v dobré obrátil. Stal se kádrovákem. Také pan Adam rychle vystřízlivěl v okamžiku, kdy se jako student střední zdravotnické školy setkal s realitou práce ve zdravotnictví. Rovněž pan Martin chtěl v práci nejprve dát, co ho baví, posléze však musel kvůli rodině svoje priority změnit.

Téma: touha prodloužit mládí, dospělost bude znamenat ztrátu

Pan Martin vzpomíná na dospívání jako na období *bezpečných*, ale krátkých prázdnin před tím, než začal zodpovědný život naplněný pracovním procesem a snahou zabezpečit rodinu. Celým působením pana Miroslava se táhne touha po poznání, cestování, a rychlý konec takového snu, v určitém smyslu vynucená dospělost, protože mu manželka *řekla* nůž na krk, že si ji buď vezme, nebo jejich vztah skončí.

Téma: Plovák dospěje po prodání krize

Pan Tomáš dospěl pozdě až když měl důvod chovat se dospěle, protože musel naplánovat jednotlivé kroky, které by vedly k znovuzhledání se synem. Pan Adama má podobný pocit, protože ve svých 12 letech musel dospět a postavit se za svoji matku proti otci před tím, než se rozvedli.

11.10.3 Dospělost

Téma: vztah k manželce poznamenaný ztrátou

Ve vztahu k partnerce nelze nezaznamenat, že muži z obou skupin si jsou v domě nějaké *ztrátou*, neshody v partnerském vztahu před tím, než se vzali. Ta se pak s narozením dítěte ještě víc prohloubila. Pan Tomáš hovoří o pokroucených hodnotách rodiny jeho manželky, která pevně věřila tomu, že vše se dá *domluvit*, když použijete správnou finanční motivaci. Nechtělo je vidět a teď za to pyká. Pan Miroslav zase vnímá proměnu své manželky a partnerky ve stoprocentní matku, která naprosto odvrhne svého

manželka. Pan Karel se ženil a povinností k přítomné partnerce před odjezdem na tříletný pobyt na moře. Partnerka pana Pavla zase hledala ve vztahu k němu vztah k otci, toužila najít v něm podporu tak, jak ji sama nezažila. Výběh partnerek pana Adama byl značně poznamenán úzkým vztahem k matce, která i dnes je jeho nejmilější osobou. Pan Roman svou poslední partnerku potkal ve svém módu. Vzplanul k ní vášnivou láskou, ale sám do tohoto světa úplně nepasuje. Partnerka pana Martina v minulosti brala drogy, návrat k nim se ukázal být spouštěčem k rozpadu jejich vztahu. Pan Josef měl problém vybrat svou pravou. Když ji konečně našel, ona se zase zbláznila.

Téma: náhled na partnerčiny dobré vlastnosti po rozchodu

Svoje bývalé manželky muži kategoricky neodsuzují. Rozhodně nepopisují jen jako ty nejhorší ženy, jsou schopni náhledu i na některé jejich dobré vlastnosti. Někdy to působí, jako by je omlouvali. Pan Tomáš, i když se se ženou dle svých slov nedohodnou na ničem, přesto vnímá její hmotné zabezpečení, ale pokřivené zázemí a její patologickou závislost na matce. Manželka pana Miroslava se synovi věnuje maximálně, dostává se mu od ní až přepětí. Zároveň se to v ní projevuje, protože chce získat dítě na svoji stranu, ale přesto vidí, že by mu popouzením proti otci ublížila. Pan Karel rovněž uznává manželčinu schopnost postarat se sama o rodinu v jeho nepřítomnosti. Pan Pavel vidí, že jeho bývalá manželka toho musí mít nad hlavu, když se jí tam za svou dva kluci prát. Pan Adam manželku obdivuje pro její manažerské schopnosti. Panu Romanovi lichotila atraktivita jeho bývalé ženy a rovněž profesionální přístup k maskérství. Pan Martin ve svých představách vidí matku svých dětí, i když teď jí na jméno psát nemůže, dluží mu peníze. Josef konečně své partnerky obdivoval pro jejich vysokoškolské vzdělání, musel je vždy shledat výjimečně inteligentními. To se ale také ukázalo být kamenem úrazu v jejich vztahu.

Téma: porod dítěte jako jeden z nejsilnějších zážitků

Téměř všichni muži spojili nejkrásnější zážitek s narozením svého dítěte. Až na pana Josefa a pana Karla, který je ze všech respondentů nejstarší, byli všichni u porodu nebo poblíž, nebylo-li to z důvodů komplikací možné. Tento zážitek, který popisovali spíše neverbálně s laskavostí, slzou v oku, s nadšením, iasto bez váhání, upevnil vztah k jejich dítěti. Pan Tomáš si své místo u porodu musel vybojovat u tchýně, která měla tamtéž. Pan Miroslav rozčarováním, jak mohli zdravotníci nevěřit, že se má narodit pohlaví dítě, proto nakonec na porodním sále nebyl, ale dostal dítě do ruky hned, když jež byla

manželka v narkóze po císařském řezu. Pan Pavel vztahuje porod k nejzásadnějším momentům vztahu k synům. Být přítomen narození pro něj znamenalo prožití blízkosti, překonání vzdálenosti, kterou mají muži k dcerám. Pan Adam porod svého syna popsal jako jeden z nejsilnějších zážitků. Podobně jako pan Roman, který celou událost označil za úplně koncentrované, živou extázi bez placebo efektu. Pan Martin se kvůli předčasněmu porodu dcery nedostal s manželkou na sál, protože s sebou nemohl ústředník z pokladny, že zaplatil. Narození svého dítěte očekával na chodbě.

Téma: dítě potřebuje oba rodiče, protože každý mu dává něco jiného

Názor, že dítě potřebuje oba rodiče, vnímají muži za samozřejmý. Proto ani jedna skupina otců nezavrhne matku dítěte. Bojují vyhlídkou, že muži nechtějí svěřit dítě do výhradní péče, kdyby, tak především kvůli zajištění minimálního styku s dítětem. I druhá skupina otců, těch, kteří vychovávají dítě sami, si je vědoma ženského elementu v rodině proto chtějí znovu navázat partnerský vztah. Pan Miroslav vnímá tuto potřebu svého syna, oceňuje manželku, která umí víc to „tuhle“, je citlivější, zatímco on se dítěti věnuje hlavně aktivně. Pan Pavel vede svoje syny k vycházení do neznámého světa od malička. Oba póly rodičovského působení shrnul při popisu situace, kdy mu synové skákali z kuchyňské linky do náruče, i když manželka šlela. Pan Adam vidí odlišné možnosti naplňování potřeb, které mají on i jeho bývalá žena. Ona rozvíjí jejich kreativitu, on s nimi chodí na výlety. Pan Roman dceři vysvětluje, co ji zajímá, ale také ji víc rozmazuje, jeho bývalá žena je přísnější. Pan Martin se snaží vycházet z potřeb svých dcer, naslouchá jim, snaží se jim být vzorem, ale občas o sobě pochybuje. Pan Josef vnímá náročnější pozici rodiče samovychovatele. Musí se snažit dát dítěti hluboký cit a zároveň být přísný.

Téma: je horší absence otce nebo stěhování dítěte?

Ústí pana Pavla zaznívá shrnutí niterného přesvědčení všech mužů, že dítěti by nemělo být upírána možnost stýkat se s oběma rodiči. Vždy by mělo být na místě otázka, o co dítě přichází stěhováním k otci a o co absencí otce. Pan Tomáš by synovi chtěl dát alternativu k životu pod vlivem ženského tandemu v domě ženy. Pan Miroslav se synovi věnuje s plným nasazením a protože vnímá psychické problémy své ženy, staví pro něj podpůrné zázemí. Příběh pana Josefa se odehrává v jiné rovině není zde šance, že by dcery mohly dostat do své péče, ale rád by věděl, jak žijí. Je možné, že starší dcera bez vlivu otce

plnĚ podléhá matce a pĚsbírá její názory na Aĥýralé muĥské plémĚ, a jak naznaĥují znalecké posudky, bude mít problém s navázáním styku k partnerovi.

Téma: společensky uznávaný mýtus, ĥe dítĚpatĚ k matce

VyprávĚním muĥŤ se táhne jako ĥervená nit celospolečensky uznávaná praxe nerozluĥitelné dyády matka-dítĚ. Znalecký posudek zabývající se situací pana Tomáĥe zcela explicitnĚ popisuje synovu manipulaci jeho bývalou manĥelkou. V opaĥném pĚspadĚ kdyby synem manipuloval otec, soud bĚmĚ rozhodne ve prospĚch matky. Takto pan Tomáĥ dosáhne AĥenĚ rozĥíĥeného styku od ĥtvrtka do nedĚle jednou za 14 dnĥ, ale s vĚdomím, ĥe matka syna popouzí proti nĚmu. Pan Miroslav byl svĚdkem rozhovoru jeho bývalé ĥeny a její právníĥky, kdy jí musela vysvĚlit, ĥe on jako otec má ve vztahu k dítĚi stejná práva jako ona, matka. RovnĚ paní na sociálce ho na výzvu jeho bývalé ĥeny odmítla AĥrovnatĚ, tedy vysvĚlit mu jednou provĥdy, kdo má na dítĚnárok. Pan Adam se sice s manĥelkou dohodl, ale bez váhání souhlasil s tím, ĥe jí pĚspadne vĚĥí ĥást majetku, nechtĚ se soudit o dĚi.

Téma: boj o dítĚjako pokus udrĥet styky se svým dítĚem

V pĚsbĚích pana Tomáĥe, Miroslava, i Pavla se opakuje, ĥe jejich snaha získat dĚi do pĚle, alespoĥ té stĚdavĚ, vychází z jejich touhy zajistit si alespoĥ minimální styk s dítĚem. Kdyby bylo dítĚve výhradní pĚĥi matky s rozĥíĥeným stykem s otcem a matka se rozhodla dítĚAĥepĤĥovatĚ, znamenalo by to dlouhá léta bojĤ. Kdyby na druhé stranĚ fungovala vymahatelnost, stejnĚjako tomu je v pĚspadĚplacení výĥivného, otcové by tak radikálnĚbojovat nemuseli. Bojovná umanutost muĥŤ je provokující i ze celospolečensky pĚjímaného nadĥazení vztahu dítĚe k matce než k otci.

Téma: nebojovat o dítĚza kaĥdou cenu

Ve více pĚsbĚích se rovnĚ objevuje motiv Aĥejít si za svým za kaĥdou cenuĚ. Tedy za cenu toho, ĥe by dítĚplakalo a k otci nechtĚo. Shodli se na tom pan Miroslav i pan Tomáĥ, rovnĚ pan Pavel si uvĚdomuje obtĥnost takové situace, z jeho vyprávĚní vĥak jasnĚplyne, ĥe se ho naĥĥstí netýká. Zároveĥ u starĥího dítĚe v pĚspadĚpana Karla, kdy matka než aby sdĚila, kde bude dítĚstudovat, je radĚi odĥlásí ze ĥkoly, je snaha za kaĥdou cenu zjistit základní informace o dceĤ, pochopitelná, byĤ korunovaná neúspĚchem.

Téma: míra těsnosti vztahu k dítěti je subjektivní

Výchovci muži bez výjimky mají bez nejmenších pochyb vztah ke svým dětem. Jeho intenzita se mění s narůstající dobou, která je rozdělena a také po dojmem událostí, které vedly až k současnému stavu. Intenzivnější vztah ke svému dítěti mají muži, kteří se rozešli s partnerkou nedávno, a kteří vynakládají veliké úsilí pro to, aby se mohli se svým dítětem stýkat oproti mužům, kteří se rozešli s partnerkou před delším časovým úsekem, za méně dramatických okolností, nebo se o dětech domluvili. Míra těsnosti je ale velmi subjektivní. Pan Roman má pocit, že nic nečítá, zatímco hodnocuje i pracuje. Zároveň pan Adam, který dříve chodil z práce dříve a staral se o děti, protože jeho partnerka je kariéristka, má teď výčitky svědomí, že ve snaze splácet hypotéku si přibírá ještě další práci. Pan Tomáš se svým synem jednoznačně polítá, synovu důležitost tlumočil své současné přítelkyni hned na první schůzce a aby lépe pronikl do problematiky, neváhal vystudovat práva. Pan Miroslav se nechce jen tak vzdát společně strávených chvil a s pomocí schopných sociálních pracovníků se mu podařilo dohodu, díky níž se může podílet na výchově syna téměř rovným dílem. Pan Pavel vnímá svůj vztah k synům jako něco nejnepříjemnějšího lidského a proto kontrastujícího s odosobněností soudního přelíčení, kdy se o dětech a rodičích rozhoduje. Pan Adam se cítí být zrozený pro výchovu obou svých dětí, ačkoli není biologickým otcem své dcery. Pan Roman svou dcerku miluje a je připraven chránit ji před všemi nástrahami světa módy, ve kterém se pohybuje jeho bývalá manželka. Pan Martin i přes potíže s výchovou dcer objevuje důsledek světa a je otevřený aktivitám, ke kterým její dcery přes jeho poátevní odpor přivedly. Pan Josef je na své dva syny hrdý, starší vyhrává matematické olympiády a mladší je nejlepším mušketýr ve školce, protože si umí přehazovat meč z pravé ruky do levé.

Z pocitu vlastní svázanosti s dítětem pak také plyne náhled na jeho potřeby. Nejen, že někteří bojující otcové musí neustále prokazovat své znalosti důsledného světa před odborníky, sociálními pracovníky, lékaři. Jejich angažovanost v péči o jejich dítě ústí v úhlý vztah k němu. V přiblížení otců se objevují různé představy o naplňování potřeb dětí. Často jsou spojené především s finančním zajištěním, ale také s potřebou vzdělání dětí a rozvojem jejich nejen racionálních a materiálních hodnot, ale i hodnot duchovních a společenských. To se promítá spolu s věkem dětí.

Téma: povahové rysy a zkušenosti a jejich vliv na zpřístupnění péče o dítě v rodinné situaci

Je patrné, že obě děti jsou tak motivovány získat dítě své péče. Vliv na to má jednak vývoj jejich partnerského vztahu, ale také povahové charakteristiky. Pan Tomáš byl hyperaktivní dítě které se vyrovnalo až na střední. Jeho rázná až výbušná povaha ale přispěla k tomu, že se rozhodl vzít situaci do svých rukou a nespolehat se jen na okolí. Podobně pan Miroslav byl v dětství vyzdobit dítě. Tento rys jakoby v něm zůstal a pomohl mu jít si za svým cílem. Zato pan Pavel by na takový urputný boj neměl sílu. Ačkoli šel, že nebojoval, druhým dechem dodává, že na odmítnutí střední péče soudkyní po konzultaci s matkou, se rozhodl požádat o svěřeni dítě do své výhradní péče. To mu zachránilo prodloužené víkendy. Pan Karel přebírá nesmírně mírně jeho udiv a lapání pod dechu nad situacemi bezpráví jej utiskly v pasivní roli.

Téma: odosobnění institucí

Muži vytrvávající v boji o dítě v ČR, že mají vše ve svých rukou. Když se budou angažovat od počátku, dosáhnou svého cíle nebo se mu alespoň přiblíží. Zde velmi záleží na konkrétních lidech reprezentující instituce, konkrétně na sociálních pracovnících, se kterými se otcové setkají. V příběhu pana Miroslava figurovala mladá sociální pracovníce neodchovaná rehimem, která měla vzhled do situace a nereagovala na výzvy jeho manželky ať ho srovná, tj. vysvětlí mu, že dítě patří k matce. Manželka pana Tomáše jednu takovou mladou, rehimem neodchovanou sociální pracovníci psychicky zdeptala svým chováním, proto ji nahradila jiná, ale ani ta neslyšela na finanční motivaci jejího otce. I v příběhu nebojícího pana Martina zaznívá, že by se snad raději přestěhoval kvůli nové sociální pracovníci, která zastupovala v době nemoci jeho stálou, schopnou mu radit, ať dá dítě přes pracovní týden do ústavu a o víkendech si je bere domů. Ona by se totiž nikdy nesníhla k tomu, aby šla přebírat na sociálku. Pan Miroslav narazil na absolutní nezájem soudce, které nechtěly šetřit případ jejich třetího syna, protože mu manželka změnila trvalé bydliště a nebylo tudíž jasné, kde je místní příslušný. Podobně narazil na odosobnění jednání soudu pan Pavel, kterému soudkyně jeho návrh o přejetí dítě do střední péče odpověděla slovy matky, která jednoznačně souhlasila. Příběh pana Karla bojujícího deset let o základní informace o dcerách by mohl být interpretován opravdu především jako boj s institucemi. Nekonečné měsíce čekání na opatření soudu, pochybení, za která se nikdo nikdy neomluví. Nejabsurdnější přebírá situace, kdy OSPOD

sám od sebe navrhl zvýšení výživného. Jaké bylo rozlišení soudkyně když u soudu předložila dopis od matky, že o hádné zvýšení nestojí.

Téma: Šíření situace Aporozvodového dění u soudců bude pomalé

Jednotliví bojovníci sobíci muži se setkali s cochemským modelem fungujícím v Německu, který nutí soud k rychlému jednání a rodí k rozhodování s podporou odborníků z oblasti psychologie, sociální práce, práva atd. Pan Tomáš nevěří v rychlé změny v našem systému. Je třeba trpělivost za svým, vydržet víc než druhá strana. Pan Miroslav i pan Karel vyzdvihují jeho efektivnost. Pan Pavel v této souvislosti upozornil na závažný problém našeho českého modelu šíření porozvodové problematiky. Stát si osobuje právo na dítě stává se jeho kolizním opatrovníkem. Na co se ale osobované právo přesně vztahuje? Na život? Nebylo by logické snažit se alespoň minimálně zabezpečit psychický stav jednotlivých rozvodu se účastnících stran? S tím souvisí o postoj k radikálním sdružením jako je například K213. Jeho zástupci mají mnoho zkušeností, svou rétorikou ale mnohdy druhým otcům spíše uškodí než pomohou. Dobré ale je, že poskytují odrazový můstek, muži zde nacházejí podobně postižené tatínky, potřebné informace i motivaci pro další boj.

Téma: něco ve světě zanechat

Tento opakující se vzorec je možno pojmout tak, že každý z těchto mužů ve světě zanechává svoji krev. Přirozeně se tak snaží, aby prosperovala, zajímá se o její, předávají její svoje hodnoty. Pan Roman vyslovuje touhu předat svojí dceři umění rozpoznat "dobré lidi od špatných". Pan Tomáš by byl rád, kdyby jeho syn mohl nasát i jiné hodnoty než jak je vidí u matky a babičky a těch nabyl v domě, že spravedlnost a dobro existují. Pan Miroslav by chtěl synovi předat touhu po poznání. Pan Pavel předává synům důvěru v okolní svět, naučit je do něj vstupovat, také rozvíjet jejich duchovní a estetické hodnoty. Za zásadní považuje také umění setkat a utkat se s autoritou, porazit ji. A rovněž porážku přijmout. Pan Adam, který se cítí být předurčený k výchově svých dětí, klade důraz na možnost jejich vzdělání. Pana Martina zaměstnává především snaha dcery hmotně zabezpečit. Z jejich interakce plyne, že se jim snaží vtrhnout bojovnost a práci na sobě i když si sám mnohdy není zcela jistý, zda to dělá správně Pan Josef chce dát svým dětem klid domova, aby měly vždy kam jít.

Rovněž však otcové touží sami něco dokázat. Pan Roman se chce zapsat do dějin jako objevitel celých rodů mexických kaktusů. Pan Josef zase organizuje bezesporu

unikátní databázi modelů autílek. Oba tito muži ale nemusejí vynakládat úsilí ve snaze setkat se s dcerami. Mohná proto mají více času na realizaci vlastních snů.

Téma: dokázat něco někomu jako motivace pro jednání

Pan Adam i pan Josef mají ve svém vyprávění společné téma motivace ovlivněné okolím. Pan Adam chce i po rozchodu přesvědčit ženu která o to nejspíš vůbec nestojí, že není jen domácí typ a přebírá si další práci. Tu zároveň omlouvá potřebou splácet hypotéku, kterou si chce vzít a získáním financí na vzdělání dětí. Zato pan Josef své jednání neomlouvá. Pro něj je argument Když mě Pomeje, co bych nemohl já, nosný. Proto ve svatební den objednal ženě limuzínu, proto se rozhodl procestovat Evropu.

Téma: současný stav jako před a období nového začátku

V příběhu pana Tomáše zaznívá úleva nad možností vydechnout po prohraném boji. I když nedosáhl získání syna do stávající péče, přesto už nechce dál pokračovat, protože vše se odráží na prohraném synovi. Mělo se změnit své partnerce, přemýšlí o další rodině sám sobě o kariéře. Pan Pavel v této chvíli vyrovnanosti a klidu ví, kde je jeho místo, smířil se s životem s dcerami jednou za 14 dní. Pan Adam po dohodnutém rozvodu se svou ženou nabytí nového sebevědomí, začal aktivněji přistupovat k životu z části také proto, aby bývalé manželce dokázal, že není jen domácí typ. Pan Roman bilancuje svůj dosavadní život a dostává se do fáze odsuzování svého módy, který mu nikdy přišel. Nevoně. Svůj další život si představuje v naplnění svého snu pirátského zahradnictví obklopen svými kamarády a rodinou.

12 Výsledky výzkumu

Na tomto místě se pokusím na základě analýzy získaných dat zodpovědět výzkumné otázky, které byly nastoleny v úvodu výzkumné části.

1. Jaký je působení dnešních otců, kteří bojují/nebojují o své děti?

- Jaká jsou hlavní témata jednotlivých příběhů? O čem se v životě těchto mužů jedná?
- Jak tyto muži ztvárňují své jednání? Na co kladou důraz ve svém aktérství?
- Jaké jsou hlavní zápletky a figury jednotlivých vyprávění? Kam jejich příběhy směřují?

Otcové, kterým je na základě výpovědi matky upírán styk s dítětem, jsou z pochopitelných důvodů plně ponořeni do své situace. Všechny ostatní okolnosti jejich života jsou lomeny skrze optiku snahy alespoň jednou zažít ten pocit, který jim vzájemné společné chvíle s dítětem přinášely. Plné nasazení otců v jejich činnosti je dáno jejich vytrvalostí a únamností, které si také vysoce cení. Kdyby se o dítě nezajímali hned od počátku, jsou si jisti, že by je už neviděli. Jsou si vědomi pomoci, které se jim dostává z okolí, ale také z jiných sfér. Iasto prožívají osamělé pocity, nikdo jim nepomůže, že jsou na věc sami.

Děležené poselství, které z jejich úst zaznívá, staví únamutého otce do jiného světa. Proč se vlastně snaží o stědavu péči? Mají strach, že zůstane-li dítě výhradní péči matky, už je nikdy neuvidí. Kdyby měli záruku, že výhradní péče matky s rozděleným stykem s otcem např. jednou za 14 dní od středy do neděle bude realizovaná, případně soudně vymahatelná, byli by spokojeni. Bohužel vymahatelnost styku s dítětem, brání-li mu matka, je u nás neprokonatelnou překážkou. Výjimkou tak nejsou ani desetiletí se táhnoucí soudy jako v případě pana Karla. Od počátku neshod s manželkou nevidí svoje dcery šest let, dnes po deseti letech vleklých sporů věnuje k postupnému ukončení případu z důvodu zletilosti mladší dcery. Otcové vnímají argument odborníků o špatném vlivu stěhování na dítě protivaze ke všem ztrátám, které pro dítě znamená absence otce.

Přestože vyznění jednotlivých příběhů může působit pesimisticky kvůli bezmoci vůči dnešnímu nastavení soudů, hned na druhý pohled sami muži odhalují, jak se během

doby, kdy se o dŕi musí Ařvátŕ jejich postoj k otcovství, rodiřovství, ale i k vlastním hodnotám postupnŕpromŕnil.

Druhou skupinu tvořŕ otcovŕ, kteřŕ se ocitli v situaci, kdy nemŕi na vŕbŕ, zda peřovat o dŕi Relativitu nemořnosti vŕbŕu popsal s ironiř v hlase jeden z otcŕ, kterŕmu potŕ, co jej opustila manřelka, sociální pracovnice doporuřila, aby dal dŕi do ŕstavu, kdyř bude v práci a bral si je na vřkend. Nŕkteř otcovŕ se dohodli s partnerkou o pŕři a vyjadřujř svou touhu po pŕři o svoje dŕi Nŕkdy vřak pŕsedevřim slovnŕ

V jejich pŕřbŕřich je patrná snaha nŕco dokázat, zanechat na svŕŕstopy po sobŕ kladou dŕřaz na osobnř rozvoj. Majř více řasu realizovat i svoje dalřř zřjmy, pŕřstoř je pŕře o dŕi zamŕřtnává. U zamŕřtnavatelŕ narařejř řasto na podobnŕ pŕřekřřky jako matky. Vzhledem k procesu kontaktovřnř tŕřto otcŕ pŕřes seznamku je patrnŕ, ře rovnŕř pomŕřglejř na dalřř vztahy, protoře ŕř pŕřekonali rozchod se svojř partnerkou.

řivotnř tŕmata jednotlivŕch pŕřbŕřŕ lze v podstatŕrozdŕit do dvou kategoriř. Prvnř kategorie soustřŕdř veřkerŕ jednřnř muřŕ na vztah k dŕi, smŕem od sebe. Jednotlivř otcovŕ jsou schopnř vztahu ke svřm dŕem obŕřovat mnoho ze svŕho pohodlř a pro jeho zachovřnř jsou schopnř obŕř. Dop. U druhé kategorie je dŕřehřtřm tŕmatem seberealizace V nŕkterŕch pŕřpadech se obŕřkategorie mřsř, muři dosahujř seberealizace skrze svŕ dŕi Nad obŕřna kategoriemi visř tŕma vztahŕ. Jejich naplnŕnř ař ŕř ve vztahu k odpřranŕmu dŕi nebo k hledanŕ manřelce je nosnřm pilřřem vřech pŕřbŕřŕ.

Aktŕřstvř bojujřcřch muřŕ vychřzř z jejich postoje zaujatŕho v situaci, kdy jim ze řivota zmizelo jejich dŕi Z niternŕho pŕřsvŕřlenř o dŕřehřtosti obou rodiřŕ pro dŕi takŕ plyne odpovŕřnost, se kterou pŕřstupujř ke vztahu k dŕi, uvŕřdomujř si jeho zřvaznost Takovŕ jednřnř se mŕřhe projevit ař pŕřerodem v dospŕřho řlovŕka, kterŕ je schopen konstruktivnŕ řŕřit problŕmovŕ situaci. Rovnŕř muři, kteřŕ o svŕ dŕi bojovat nemuseli, museli prokřzat svŕřř smysl pro odpovŕřnost. V situaci, kdy je manřelka opustila, se ocitli fakticky v roli jedinŕho rodiřŕ svřch dŕř. Nemusejř zřpasit o dŕi ale mohou se soustřŕdit na řnalizaci vřednřho dneŕ ve vztahu k dŕem a rovnŕř na sebe. Kařdř z muřŕ je vřak velmi odliřnř a povaha jejich aktŕřstvř souvisř rovnŕř s jejich osobnostnřmi charakteristikami. Proto ne vřichni muři řbojujřcřŕ o udrřenř vztahu s dŕem kvŕřli odporu manřelky, musř nutnŕ bojovat i navenek. A naopak muři, kteřŕ navenek o vztah k dŕi bojovat nemusejř, se v reálnŕm řivotŕpŕtřkajř s nřstrahami, kterŕ pŕře samŕřivitele i rozvedenŕho rodiřŕ o dŕi pŕřnřgř.

Z jednotlivých fází také plyne směřování příběhů, jejich smysl ovlivňují základními zápletkami a figurami příběhů. Zásadní figurou jednotlivých příběhů je touha po naplnění niterného přesvědčení u životní důležitosti vztahu k dětem. Přirozená lidská touha po pokračování vlastního rodu odráží všechny další zápletky jednotlivých příběhů podle toho, jak se daší naplňovat vzájemný vztah praroditelů. Vedle této základní figury se pak objevuje oběť sebe sama ve prospěch dětí, osobní dozrávání, posun hodnot, vzdání se peněz a jiných výhod ve prospěch styku s dětmi, porozumění a naplnění potřeb dětí. Samozřejmě se v jednotlivých zápletkách odráží nastavení jednotlivých příběhů. Jednotlivé zápletky procházejí vývojem až k rozuzlení, ale celkově má vyznění bojujících otců ironický charakter, kdy i přes maximální osobní nasazení nedojdou cíle. Nade vším pak stojí základní lidská touha, být jim nablízku.

Druhá část výzkumu se zabývá sdílenými tématy příběhu dnešních otců. Oblasti byly řazené chronologicky dle vzoru Interview o životním příběhu.

Pro dětství všech příběhů je charakteristická jeho **bezstarostnost** demonstrována na vyhlášeních, kterými žili. Zároveň však jako malí prožívali někdy nepřijemné chvíle, mnohdy symbolicky aplikovatelné a jejich životní pozici, jako například v případě pana Pavla a přehánění navzdory i v případě pana Martina a otevření se na mluvené. Takové **situace plynuly ze vztahů, v nichž se snažili uspět**, a vtiskly jim určitou stopu do života.

Dospívání znamenalo často ostrý střet s realitou, přesun od ideálů do reálného života. Některé si **mladí prodloužili** v domněnku, že dospělost bude znamenat jen odpovědnost, a tudíž ztrátu. Toto období je vývojově spojeno s krizemi a bez ohledu na věk některé otcové hovořili o **vstupu do dospělosti v souvislosti s prodlouženou krizí**.

Dospělosti se týká převážná většina všech společných prvků. Z vyprávění příběhů vyplývá, že **vztah k jejich partnerce**, budoucí manželce a matce jejich dítěte, **byl od počátku ním poznamenán**. Je otázkou, zda tato interpretace plyne ze současného stavu, zda by na onu otázku nahlíželi stejně kdyby se s manželkou nerozešli. Po odchodu manželky, někdy i s dětmi, prodělali muži často klíčovou krizi vlastní identity. Přesto dokážou mít **náhled na dobré vlastnosti bývalé manželky**. Čest z osmi příběhů bylo **přítomno narození jejich dítěte**. Tento zážitek popisovali některé docela rozechvěle, rozhodně znamenal pevné ukotvení počátku vztahu k jejich dítěti, překonání biologicky dané bariéry. Muži jsou hluboce přesvědčení, že **dítě potřebuje oba rodiče**, zvláště v případě stejného pohlaví dítěte a vychovávajícího rodiče je důležitý rodičovský vzor.

Každý z rodilců dává dítě svému dílu specifický právo pro něj. Z úst několika mužů zaznívá názor, že stědává péče a z ní plynoucí **stěhování, je pro dítě schůdné, než když musí znenadání trpět absencí otce.**

Otcové narážejí na **společensky uznávanou praxi náležitosti dítěte k matce.** Z ní plyne mnoho nedorozumění a rovněž **náhled na otce jako na bojovného či umanutého,** když se jen snaží vidět se svým dítětem. Nemluví zde o extrémních případech, kdy dítě opravdu týrají nebo sami nevykazují schopnosti postarat se o dítě. S tím souvisí i další společný motiv dospělého a rozhodného boje otců. Vyplývá z něj, že otcové si vůbec neuvědomují boj o dítě jak na to je někdy ve společnosti kvůli několika výrazným skupinám nahlíženo. Naopak je pro celou záležitost velmi bolestná. **O stědavou péči však usilují z důvodu zajištění setkávání s dítětem. V praxi je totiž vymahatelnost styku téměř nulová, jakmile se matka rozhodne neplnit rozhodnutí soudu a dítě na určené místo nepřivést.** Z několika úst zaznívá, že by byli spokojeni s rozdělením péče tak, jak je, pokud by měli záruku, že když se matka rozhodne brát dítě jako rukojmí, bude jejich právo vymahatelné. V jednotlivých případech bojovně vyhlížejících tatínků se objevuje téma **nebojovat za každou cenu.** Nechtějí překročit hranice, kde by boj znamenal ubližování dítěti. Motivací pro získání dítěte do stědavé péče jim je rozhodné chování jejich dítěte, které někdy i přes popouzení matky otce rádo vidí.

Několik otců hovoří o motivaci pro styk s dítětem, jak se snaží naplnit jeho potřeby. V praxi ale svoje dítě občas staví na vedlejší kolej kvůli svým zájmům. To se týká hlavně těch otců, kteří mají styk se svými dětmi zaručen. Nejsou pod drobnohledem státních orgánů jako bojujících otcové. Pohled na **trvanost vztahu k dítěti je velmi subjektivní.** Muži, kteří od dětství prokazovali bojovnost, ať tvrdohlavost tento **svůj osobnostní rys uplatňují i v boji o své dítě.** Dalším společným tématem je **od osobních institucí zapojených do procesu porozvodové úpravy styku s dětmi.** Přitom je nelogické, že stát, který si osvojuje právo na určení opatrovníka dítěte, se o jednotlivé zúčastněné stará tak málo, spíše vůbec.

Věc z mužů vyjádřila **přímou touhu něco po sobě svobodně zanechat.** Dokázat něco, co nikdo jiný dosud nedokázal a tak vstoupit do dějin. V několika případech se pak objevil společný rys toužící dokázat druhým, že **ona to mám, vlastní motivace ovlivňovaná touhou předvést se v dobrém svěle případně odstoupnout v nich olích.** Některé otců vnímá svůj **současný stav jako přechod mezi minulostí a budoucností,** ať už ukončili jednu etapu boje, nebo jsou právně jejím záležitostí, nacházejí se právně hbití k šikovatce.

13 Diskuse

Téma souhlasného otcovství je velmi široké. Ve své práci jsem se snažila poukázat na postupující proměnu mužské role především ve vztahu k dítěti. Nikdy v historii nebyly na otce kladeny takové nároky jako dnes. Dříve stačilo, když svoji rodinu materiálně zabezpečil, výchova byla doménou matek. Dnešní otcové stále cítí povinnost materiálně zabezpečit rodinu, a přestože jim v tom stále více pomáhají jejich partnerky, práce je jednou z oblastí, se kterou muži nejvíce spojují svoji identitu. Zároveň cítí tlak, ale i vlastní potřebu trávit více času se svými potomky a angažovat se ve vztahu k nim. Takový vývoj je vzhledem k vysoké míře prolínání mužských a ženských rolí přirozený. Obraz vyžadujícího a zároveň citlivě angažovaného otce ve fungující úplné rodině je značně idealistický. Aby byl úplný, musí se na něm podílet všechny členové funkční rodiny. Vzhledem k faktu, že se v ČR rozvádí každé druhé manželství, ročně v průměru kolem 30 000 párů, se nefunkčnost páru týká velkého procenta populace.

A zde stojíme před paradoxem, kdy společnost naznačuje otcům, že mají být maximálně angažovaní ve vztahu k jejich dítěti, mají být citliví, od polátku přítomní, u porodu podpírající, mají překonávat přirozené výškové bariéry dítěte je od dítěte. Ale v případě rozvodu, kdy se rodiče nedohodnou o porozvodovém uspořádání péče o dítě se mají svého rodičovství vzdát? Stávající péče má být pouze zákonnou možností pro ty páry, které se předem dohodnou. Není chápána jako alternativa k výhradní péči. V okamžiku, kdy jeden z rodičů vyhraje dítě do své výhradní péče a rozhodne se neplnit další část rozsudku o styku s druhým rodičem nejlépe jednou za 14 dní, neexistuje žádná účinná cesta, jak se s dítětem setkat. Legislativa je v tomto ohledu velice liknavá. Návrh na výkon rozhodnutí, který podávají rodiče zoufalí z neřešitelné situace, často zůstává pohřben mezi ostatními soudními spisy. Pokuta rodiče, který dítě nevydá na místo určené ke styku, se šetří až s několikaletým zpožděním. Za zmínku stojí, že touha otců po stávající péči nakonec vychází z této praxe. Když se jeden rodič rozhodne neplnit rozhodnutí soudu, začne zacházet s dítětem jako s rukojmím. Druhý rodič, lépe otec, nemá šanci takové dítě zvrátit. Aby tomu předešel, raději chce získat dítě do své péče hned na začátku.

Ve výzkumné části jsem se pokusila zachytit příběhy jednotlivých otců, kterých se právě tato situace týká. Nehájí se svou partnerkou a matkou dítěte, ale dál mají ke svému dítěti těsný vztah. Jejich motivem pro styk s dítětem není pomstít se bývalé manželce, jen se snaží své dítě dál vychovávat, působit na něj. V některých krajních případech jsou vedeni

pouhou snahou zjistit, jak jejich dŕci ěijí, co studují, na navazování vztahu uĚ rezignovali.

Vycházím z pŕedpokladu, ěe dítŕ potŕbuje pro svŕĚj vŕvoj oba rodiŕe. Nemluvíím nyní o rodiŕích psychicky naruĚných a v rŕĚzných ohledech neschopných plnit svou rodiŕovskou roli. DŕĚhitost rodiŕe stejného pohlaví pro vlastní vŕvoj dítŕe ani není tŕeba zdŕrazŕovat. Myslím, ěe existuje hodnŕ rodiŕŕ a otcŕŕ, kteŕŕ o své dŕci vŕbec nestojí. Pak jsou zajisté ti, kteŕŕ se s dŕci touĚí vídat dál a matka je tomu naklonŕna. Jak ale ŕěit situaci, kdy otec i matka mají dobré znalecké posudky pro vŕchovu svého dítŕe, ale matka styku s dítŕem brání?

Zmínŕný paradox vycházející z nárokŕ na otce v kontrastu s jejich moĚností seberealizace v rodiŕovství je posílen pŕetrvávajícím celospoleŕenským dŕrazem na vazbu dítŕe k matce. Ano, matka v mnoha ohledech zvláĚt v poŕátku ěivota dítŕe nenahraditelná je. Zároveŕ je tŕeba si uvŕdomit, ěe i otcovŕ ěijí pro své dŕci, mají k nim vztah a není moĚné je Ajenŕ kvŕĚli neshodám mezi rodiŕi pŕŕavit o moĚnost pŕsobení na nŕ Je, troufám si ŕct, celkem bŕĚné, ěe se rodiŕe u soudu na nŕem neshodnou. Proto se nejspíĚ rozvádŕjí. Je ale ěádoucí, aby soud tyto jejich neshody a nedorozumŕní bral jako argument pro budoucí ěivot jejich dŕí?

Bojovné vzezŕení otcŕŕ rvoucích se za svá práva je podporováno médii. Není ale na místŕklást si otázku, kde se takový obraz bere? Není moĚné, ěe v nastavení spoleŕnosti, která spojuje stále dítŕ pŕdevĚm s matkou, je zkrátka otec peŕující o svého potomka (na úkor matky) trochu dráĚdivý? Kde se bere ten pocit, ěe by pŕe jednoho mŕa být na úkor druhého? Dítŕ podle mého názoru potŕbuje oba.

ŕeĚení této po léta uznávané praxe bude bŕĚm na dlouhou traŕ. Radikální skupiny otcŕŕ jako K213 mohou v nŕem celý proces uspíĚit, zároveŕ ale pŕtahují pozornost senzacechtivých médií a dŕají tak nŕkdy celé problematice medvŕlí sluĚbu. Ménŕ radikální sdruĚení Spravedlnost dŕem se pomalou cestou snaĚí dávat vŕci do pohybu. BohuĚel naráĚí na nepochopení a nezájem státních orgánŕ. V rámci jejich pŕednáĚkovŕho cyklu pozvali Jŕrgena Rudolpha, nŕneckého zakladatele funkŕního cochemského modelu, který takovou situaci ŕěí a ŕěí rychle a ŕĚinnŕ V boji angaĚování muĚi, jejichĚ pŕbŕŕím jsem mŕa moĚnost naslouchat, se s tímto modelem setkali. Tento model je zaloĚený na motivaci rodiŕŕ k odloĚení vlastních bolestných rozepŕŕ ve prospŕch jejich dŕí. Protoěe nikdo nezná dŕci tak, jako je znají jejich rodiŕe. Jŕrgen Rudolph rozhodnutí soudu pŕŕkládá v pŕŕpadŕ jejich dŕí a rodiŕŕ stejnou váhu, jako kdyby si soudce hodil korunou. Aktivnŕse na nŕm podílejí psychologové, sociální pracovníci, advokáti atp., takěe po celou dobu rodiŕe v dramatických momentech jejich ěivota nŕkdo provází. Klíŕová je zde moĚnost,

i soudnĚ nařizená, využit profesionální mediální služby, kde lze konstruktivně šetřit neshody rodičů týkající se dítěte.

Za zvláštní zmínku stojí, že organizace Spravedlnost dětem Ministerstvu zdravotnictví nabídnout předloženou knihu Jürgena Rudolpha. Na základě jeho zkušeností se v Německu už 15 let funkčně šetří porozvodové úpravy styku rodičů s dítětem. Z ministerstva se nedolali žádné odezvy. Organizace Spravedlnost dětem uspořádala k tomuto účelu letos v únoru tiskovou konferenci a přizvala k ní zástupce ministerstva zdravotnictví. Její záznam je ke stažení na internetu včetně reakce mluvčí ministerstva zdravotnictví, která nejen, že nedokázala říct, proč se paní ministryně nedostavila nebo alespoň neomluvila, mluvčí navíc nepochopila, že se nejedná o tiskovou konferenci organizovanou ministerstvem.

V České republice je možnost soudně sdílet mediaci rovněž uzákoněna. Bohužel však není neuplatňována tam, kde by mohla být účelná. Nastávají pak situace, kdy je rodič zamítnut návrh o získání dítěte do péče s tím, že matka se nechce dohodnout. V podstatě jsou tak matky vybízeny k tomu, aby účastkovaly, všemohou se snažit o nespolupráci a potom bude po jejich. V tom všem hře dítě

Děti otců, s nimiž jsem se setkala, byly různě staré. Ke každému z nich je třeba přistupovat jinak. Ví to i otcové. A třebaže přes znalecké posudky v jejich prospěch nedosáhli stávající péče, už nechtějí dál pětileté dítě trápit, proto se si situaci uvědomuje. Naopak devítileté a desítileté děti, které se s otcem vídají jednou za 14 dní od úterka do neděle, mají mimořádnou schopnost náhledu na situaci. Dospělé dcery, kterým bylo celý život zděravováno, jaký je jejich otec hrubián a zloduch, kladný vztah k otci ani mít nemohou.

Dostáváme se k fenoménu zavržení rodiče, který u nás prosazuje především Eduard Bakaláš. Jeho původní název Parental Alienation Syndrome přezval od amerického psychiatra Richarda Gardnera. Kritikům vadí jeho nepřesný překlad. Anglické Alienation se ve většině případů překládá jako odcizení. Autor překladu, Eduard Bakaláš ale argumentuje na podporu tohoto termínu tím, že anglický termín překládaný nejčastěji jako odcizení má více způsobů výkladu. Velké slovníky jej uchopují v souvislosti se změnou emocí, z původně kladných (přátelství, láska) do nepřátelských, hostilních. Programující rodič si podle Bakaláše přejde, aby dítě omlouvalo zavržení druhého rodiče, nikoli, aby se jen odcizilo. Emoční zavržení je nejen významově víc než odcizení, ale ve vztazích je aktivnější.

Syndrom zavržení rodiče vzniká primárně v souvislosti se spory o svěření dítěte. Projevuje se poruchami chování, jímž dítě ponižuje rodiče, aniž by k tomu jedinec mohl důvod. Jedná se o výsledek kombinace programování rodičovskými indoktrinacemi a vlastního působení dítěte ke zloštění zavrhovaného rodiče.

Výzkumy fenoménu zavržení rodiče, ale také témat spojených se svěčováním dětí do péče, jsou značně problematické. Trpí metodologickými nedostatky, protože v praxi nelze dostat striktně pravidlům naplněnou kontrolu všech intervenujících proměnných, právě proto, že jich je nepočítaně a u každého jsou jiné. Zároveň zde hrozí zkreslení vlivem výzkumníka, protože svěčování dětí do péče se týká emocionálně vypjatých situací. Uvítomují si svůj postoj vycházející z pocitu marnosti z nefunkčnosti legislativy ve věci tak lidské a základní jako je rodičovství. Jeden z mužů na tento konflikt poukázal skrze podivný vztah státu a rodiny. Stát se zde staví do role kolizního opatrovníka dítěte, osobuje si nárok na dítě. Zároveň však nedochází k žádnému ošetření psychického rozpoložení jednotlivých účastníků rozchodu, ať je šazen mezi nejzávažnější ztrátové situace vůbec. V lidech pak zanechává pocit, že jsou na vše sami, že jsou Aextrahováni do podoby líska soudního spisu.

I takový je Ažněný otec. Vztah k dítětem nabírá ovšem jiných rozměrů, když se muži na péči dohodnou s bývalou manželkou. Proto jsem do svého výzkumu zařadila i tyto otce. I oni hýjí svůj život protkaný osobními pády a vzestupy, jen nemusí vůbec šegit otázku, zda jež Ovšbec kdy uvidí svoje dítě, ví, že mu mohou být nablízku. Pšjali to jako fakt, chtějí se o ně starat, někdy se k tomu mohou cítit až Ašedur'enió. Drahocenný čas jim neubírá urputný boj se zákony. Nemusí s nikým soupešit, necítí v zádech tak naléhavou touhu druhého rodiče pšmknout dítěti k sobě.

Obě skupiny výrazně ocení možnost pštomnosti u porodu. Ten okamžik, kdy dítě vstoupilo do jejich světa, vnímají jako velice cenný pro další vývoj jejich vzájemného vztahu. Jeden z otců hovošil o vzdálenosti, kterou musí muž pšekonat na cestě za svým dítětem. Matka je součástí dítěte jako ono jí, proto k němu má pšrozeně blízko. Když se ale tito muži na cestu za dítětem vydají, pšekonají onu Alistancó, má je pak nechat chladnými, když se v pšpadě rozvodu rozhoduje o styku s jejich dětmi v jejich neprospěch? Na základě výpovědi otců jsem nabyla dojmu, že právě pštomnost otce u porodu zpřisobí silné pšlnutí k jejich potomkovi a proto vynakládají enormní úsilí o udržení živých kontaktů s dítětem.

Práci by bylo možné rozšířit například o pohledy jednotlivých žen na tentýž problém. V praxi by bylo ale asi velmi obtížné navázat dobrý kontakt s oběma partnery,

kteř se nemohou dohodnout. Další směr, který by navazující bádání mohlo nabrat, se týká osobností otců. Bylo by zajímavé zaměřit se na jejich osobnostní profily, zjistit, kteř otcové jsou nejaktivnější ve svých pšstupech, kteř se naopak boje vzdávají. Zde by bylo nutné pracovat rovně s dynamikou jejich vztahu, jejich nových vztahů, schopností udrřovat vztah. Rovně motivace otců pro získání dítěe do péle je klíčová. Pole výzkumu skýtá nepěberné možnosti.

Celý smysl práce vidím v možnosti proniknout do Ařivého, právě prohřvaného pšbůu jednotlivých otců a upozornit na situaci, kterou procházejí. Celospoleěenské klima se mění, posouvá směem od tradiěních hodnot. Proto je možná na místě se pouít z Cechemského modelu a snažit se vzniklou situaci kolem porozvodové péle šgit jinak. Téma je to neskuteěoěehavé, spoleěensky pallivé, kaědý se s ním někdy setká. Chtěa jsem také poukázat na fakt, že ne všechny spoleěenské úzy musí být vždy funkění, proto jsem se zkusila na celou záleěitost podívat oěima konkréěních otců. Takových, kteř jsou ochotni a schopni podílet se na výchově svých dětí. Jsem pšesvěděena, že je dobré dívat se na některá tabu a snažit se uchopit celou záleěitost z druhé stránky. Pšbůy konkréěních lidí k takovému náhledu směřují.

14 Závěry výzkumu

Na tomto místě se pokusím shrnout nejdůležitější poznatky své práce plynoucí z působení otců, kteří buď bojují o své děti, nebo se o ně starají ať už po dohodě bývalou manželkou nebo kvůli okolnostem vedoucím k jejímu odchodu.

Výzkum potvrdil, že otcové bojující o děti, i ti, kterým se boj vyhnul, postupují k životu velice aktivně. Bojující otcové musí překonávat překážky nejen ve styku s institucemi, které otcovský podíl na péči o dítě staví na druhou kolej, ale rovněž překážky v sobě protože energeticky náročné studium jejich možností má přinést i pochybnosti o sobě. O správnosti svého konání jsou naprosto přesvědčení, což, že pro styk s dítětem udělají vše, aby mohli opět prožít onen pocit vzájemné blízkosti. Nechtějí to však za každou cenu, shodně říkají, že v okamžiku, kdyby viděli, jak je dítě ohrožené, uplakané, odmítající, boj o ně by zastavili. Otcové, kteří o děti bojovat nemuseli, však mnohdy přesto bojovali ve svém životě. Jejich aktivita je patrná i ve snaze hledat si partnerku.

Jednotlivé kategorie narativní analýzy odhalují nosná témata životních působení. Většinou zaznívá hluboké přesvědčení otců o svázanosti se svými dětmi a klíčovosti jejich vzájemného vztahu, který po rozvodu trpí pod tíhou překážek ať už v podobě odosobnění institucí nebo v podobě společenského uznání nerozlučitelné dyády matka-dítě či samotného jednání dítěte pouze jí partnerky.

Aktérství svých působení bojující otcové berou pevně a odpovědně do svých rukou s vědomím, že bez osobní angažovanosti by mohli ztratit kontakt se svým dítětem. Ale i otcové, jimž by snadno šlo dítě do péče bez boje, i proto musejí prokázat vlastní bojovnost v péči o ně. Přesto nelze zobecnit aktérství mužů na samozřejmě plně angažované. Mezi respondenty se najdou rovněž muži, kteří svůj život vkládají do rukou osudu nebo vyšších mocností.

Ladění věcí působení je ironické. Přesně pro tento háň se muži potýkají s překážkami a když už to vypadá, že se jim povedlo překonat jednu epizodu, jednu zápletku úspěšně vyloučit, staví se jim do cesty nová překážka. Přesto jejich působením zaznívá nesmírné odhodlání a víra ve spravedlnost vedená niterným přesvědčením o ryzosti jejich vztahu k dítěti.

Mezi sdílenými tématy jednotlivých působení se v důstí objevuje téma bezstarostnosti a vylomenin a téma snahy o přjetí. Během dospívání někteří muži shodně

zmiřují stěsť svých ideálů s realitou, touhu prodloužit si mládí a vstup do dospělosti po prodělané krizi.

V období dospělosti se snad ve všech případech objevilo téma potíže v pořádku partnerského vztahu, které pravděpodobně může být varovným signálem. Muži mají i přes neshody náhled na partnerčiny dobré vlastnosti. Porod jednotliví otcové vnímají jako jeden z nejsilnějších zážitků, protože upevnil vztah k jejich dítěti. Dále si uvědomují, že dítě potřebuje oba rodiče, protože každý mu dává něco jiného. Muži jsou také přesvědčeni o menší škodě dítěti, zapřísáhlé v případě stědávě péče stěhováním, než absencí otce. Muži také shodně narážejí na společensky uznávaný status matky ve vztahu k dítěti nadřazené otci. Otcové by nebojovali o stědávou péči v případě kdyby viděti trápení dítěte. To, jak vnímají těsnost vztahu k dítěti je subjektivní. Je zřejmé, že bojovnost otců souvisí s jejich povahovými vlastnostmi, které se u nich projevují od útlého věku. Dále jsou někdy muži shodně rozčarování odosobněností institucí angažujících se v problematice porozvodových úprav péče o dítě. Zdá se, že řešení společenské situace bude trvat po generace, cesta vpřed se může dítě jen pomocí bezbřehé trpělivosti.

Dalším společným motivem několika otců je touha něco po sobě ve světě zanechat, dokázat to, co nikdo jiný nedokázal. Existují také muži, jejichž motivace k jednání je ovlivněna okolím a kteří mají potřebu dokazovat své kvality. V neposlední řadě pak někdy z mužů stojí před hřivotným mezníkem, ať už z důvodu právozapořátého boje o svoje dítě nebo skončeného ři tímto skončeného boje, anebo také z důvodu osobního bilancování a krize středního věku.

Vedlejší závěr o celé situaci, který jsem při naslouchání působit otců postěhla, se týká nefunkčnosti systému naroubovaného na řešení porozvodové situace. Čkody, které si partneři přisobí, se během soudních procesů zněkolikanásobí. Nejzákladnějším problémem je liknavost soudů, jako by nešlo o zásadní problém. Zvláště u malých děi by mělo být rychlé řešení situace prioritou. I další instituce jako OSPOD nebo Správa sociálního zabezpečení selhávají, když nedokážou hned v pořádku partnerské rozepše přesně určit pravidla, ze kterých jasně plyne nárok dítěte na oba rodiče.

15 Souhrn

Diplomová práce na téma *Ažnění otec* je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a výzkumnou.

Teoretická část je členěna do šesti kapitol a zabývá se lidskou identitou, formováním mužské identity a jejími proměnami v průběhu času až po jednu z podob dnešního otcovství, o rozvedené otce. V předzvěsti teoretické části se pak zabývá konstrukcí lidské identity na základě šesti.

Úvodní kapitola vymezuje základní rozdíl mezi pojmy gender a pohlaví a zabývá se úhly pohledu na něj. Esencialismus vnímá mužské a ženské role tradiční sociální konstruktivismus klade důraz na proces socializace. Střední cesta spojuje obě skupiny a na principu komplementarity vyvozuje závěr, že je třeba mít nikoli sociální role, ale hodnoty společností.

Druhá kapitola sleduje proměny v náhledu na lidskou identitu. Vychází už od samého otce psychologie, Sigmunda Freuda a jeho následovníků. Připomíná rovněž teorii sociálního učení Alberta Bandury, Kognitivní vývojovou teorii a nastiňuje teorii Aptických skel kultury Sandy Bem, díky nimž každá kultura předává své vzorce myšlení dalším generacím. Další část kapitoly o mužské identitě nastiňuje biologickou podstatu rozdílů mezi mužskou a ženskou pohlavní diferenciací a s ní související výzkum chromozomálních abnormalit, které naznačují vztah hormonů a chromozomů k genderu.

Třetí kapitola pak sleduje historický vývoj otcovství od prehistorie, kdy svou roli hrály rituály a dítě bylo vnímáno spíše jako majetek otce až po dnešní dny, kdy je otec vnímán jako plnohodnotný rodič, především co se povinností k dítěti týká. Podrobně mapuje roli otce ve vývoji dítěte, jeho vliv na formování identity dítěte, utváření sociální síť formování hodnot a vztahu k autoritám. Šeje i poruchy dětského vývoje, které mohou souviset s absencí otce. Naznačuje utváření dyády matka-dítě na základě Bowlbyho teorie a rozvádí jeho nejčastné spojení ve vztahu k otcům.

V páté kapitole je rozebrána jedna ze skrytých, často velmi lhostých podob současných otcovství, zaměřuje se na rozvedené otce. Samotný fakt rozchodu s partnerkou je významná, že se mohou přetřhat všechny vazby, které si otec po léta k dítěti utvářel. Kapitola se zabývá prohíváním otců po rozvodu, ale šeje i právní rámec porozvodové situace. Vytyčuje úskalí kontaktu otce s dítětem, zabývá se kontroverzním tématem syndromu zavrženého rodiče a naznačuje rovněž cestu v řešení situace. Mapuje úskalí

styku otce s dítětem a přibližuje problematiku syndromu zavržení rodiče. V závěru naznačuje, jakým způsobem se funklně řeší porozvodové dění u soudců v Německu.

Část kapitola se zabývá narativní rekonstrukcí identity. Vychází přitom z přesvědčení, že lidé se rodí do příběhů, že zároveň hrají příběhy vyprávějí o životě. Staví na sociálněkonstruktivistickém stanovisku, kdy jedinec buduje svůj sebeobraz na základě interakce s dalšími lidmi v určitém kulturním kontextu s určitými životními zkušenostmi. Narativní výzkum pak staví na rozhovoru jako stěžejní metodě a vyzdvihuje důležitost fenoménu naslouchání. Narativní data jsou pak výrazem způsobu, jakým zkoumané osoby dávají význam své zkušenosti. Mezi jednotlivé kategorie narativní rekonstrukce patří životní téma, v němž je vyjádřeno, ať se v životě jedná o, dále pak ztvárnění jednání, tedy způsob aktérství jakým dosahují jednotlivé postavy příběhu svého cíle. Zápletky a figury a z nich plynoucí hodnoty a přesvědčení dávají celému příběhu smysl, určují jeho směřování a rámec. S těmito kategoriemi se pojí dynamická pozice vyprávěcího. Na reflexi i hledisko lze nahlížet optikou vyprávěcího, ale i naslouchajícího. Vyprávěcí nejprve konstruuje svůj příběh a naslouchající, výzkumník, se pak snaží na základě této konstrukce uchopit svoji rekonstrukci. Oba do tohoto dynamického procesu vnášejí svoje kulturněhistorické zázemí a zkušenosti.

Výzkumná část se zabývá rekonstrukcí životních příběhů dnešních otců, kteří se rozešli s matkou svého dítěte. Vychází z předpokládaného vlivu partnerského vztahu na rozvodovou situaci a proto mapuje vývoj partnerského vztahu. Poté se zaměřuje na klíčový okamžik příběhu otců, a na v neposlední řadě na vývoj vztahu k dítěti. V druhé části se výzkum snaží zachytit sdílená témata příběhů.

Zkoumaný soubor sestával z osmi mužů, z nichž ani jeden nebyl s matkou svého dítěte a máli opravdový zájem o své dítě. Muži byli rozděleni do dvou skupin. První z nich bylo bráněno ve styku s dítětem, proto museli o svůj vztah bojovat. Druhá skupina byla životními okolnostmi přesvedena až do stavu, kdy se stali jediným rodičem svých dětí. Jejich průměrný věk byl 38, 63 roku. Po dohodě s nimi byla nahrána interview zaměřená na jejich životní příběh. K tomu byl použit McAdamsův vzor Interview o životním příběhem. Veškerá v průběhu dvouhodinová interview byla doslovně přepsána a získaný v průběhu osmnáctistránkový materiál byl upraven tak, aby nemohlo dojít k identifikaci jednotlivých mužů.

V další části byly jednotlivé příběhy podrobeny analýze a byly v nich nalézány jednotlivé kategorie narativní rekonstrukce jako životní téma, ztvárnění jednání i aktérství

a základní zápletky příběhu. Nosným hmotným tématem všech příběhů je lidský vztah otce a dítěte, ten se různě vyvíjí podle toho, v jaké fázi se oba nacházejí. Způsob aktérství je spjat se stupněm angažovanosti otců v boji o své dítě. Všechni muži berou svůj osud do vlastních rukou. Základní vyznění příběhů je pesimistické, protože ať dělají vše pro dokonání práce, nemají nikde zaručeno, že dosáhnou svého cíle.

Vzhledem k obsahové bohatosti byla provedena rovněž obsahová analýza pomocí metody zachycení vzorců. Jednotlivá společná témata pak obsahují v důstředí bezstarostnost a téma snahy o přizpůsobení. V dospívání se objevuje střet ideálů s realitou, touhu prodloužit si mládí a vstup do dospělosti po prodělané krizi. V období dospělosti na první pohled zaujme téma neshod v pořádku partnerského vztahu. Muži mají i přes neshody náhled na partnerčiny dobré vlastnosti. Velice kladně hodnotí muži možnost být přítomni u porodu, protože se tím upevnil vztah k jejich dítěti. Jsou si vědomi toho, že dítě potřebuje oba rodiče, protože každý mu dává něco jiného. Muži jsou také přesvědčeni, že stěhování dítěte v případě střídavé péče, mu způsobí menší újmu, než absence otce. Dále muži shodně narážejí na společensky uznávanou dyádu matka-dítě kdy otec jako by neměl mít rodičovskou pozici. Otcové přiznávají, že by nebojovali o střídavou péči v případě kdyby viděli trápení dítěte. Vnímání trvanlivosti vztahu k dítěti je subjektivní. Bojovnost otců souvisí s jejich povahovými vlastnostmi, které se u nich projevují od útlého věku. Vědoma otců vyjadřuje svůj údiv nad odosobňováním institucí angažujících se v problematice porozvodových úprav péče o dítě řešení společenské situace si neumí představit jako rychlou záležitost, bude trvat po generace. Otcové také touží něco po sobě zanechat ve světě chtějí dokázat to, co nikdo jiný nedokázal. Motivace pro jednání některých mužů je pod vlivem okolí, chtějí mít věci tak, jako druzí ve naze zalíbit se. Souhlasnost je pro některé muže kšátkovou, kdy končí jedna z kapitol jejich hmotného příběhu.

16 Literatura

- Anderson, H. (2009). Konverzace, jazyk a jejich možnosti. NC Publishing, a.s.
- Angus, L. E. & McLeod, J. (2004). The Handbook of Narrative and Psychotherapy. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Badinterová, E. (2005). XY: o mužské identitě Praha; Litomyšl: Paseka
- Bakalář E. (2002). Průvodce otčovstvím, aneb, Bez otce se nedá (dobře) žít. Praha: Vyšehrad
- Bakalář E. (2006). Rozvodová tematika a moderní psychologie. Praha: Karolinum
- Bakalář E., Novák, D. & Warshak R. A. (2008). Slyšení nezletilého dítěte před opatrovnickým soudem. Praha: Triton
- Bakalář E., Nováková, M. & Novák, D. (1996). Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné. Praha: Lidové noviny
- Balcar, K. (1991). Úvod do studia psychologie osobnosti. Praha: Mach
- Bandura, A. (1969). Principles of behavior modification. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Bargh, P. (2002). Panství llověka a touha ženy. Praha: SLON
- Bargh, P. (2002). Politika rodu a sexuální identity. Brno: Masarykova univerzita
- Biddulph, S. (2007). Mužství. Jak zvládat všechny mužské role. Praha: Portál
- Bleakley, A. (2005). Stories as data, data as stories: making sense of narrative inquiry in clinical education. Blackwell Publishing Ltd MEDICAL EDUCATION; 39, 534-540
- Bruner, J. S. (1996). The Culture of Education. Harvard University Press
- Bruner, J. S. (1998). Acts of Meaning. Harvard University Press
- Campbell, J. (2000). Proměny mýtu v lase. Praha: Portál

- Campbell, J. (2000). Tisíc tváří hridny. Praha: Portál
- Lermák, I. & Miovský, M. (2002). Kvalitativní výzkum ve vztáích o ílovíku na prahu tšetího tisíciletí. Brno:Psychologický ústav AV ĽR
- Lermák, I. (2001). PšbŃy ííté a vyprávŃé: od psychoterapie k identitŃa epistemologii. In: G. Bianchi (Ed.), Identita, zdravie a nová paradigma. Human Communication Studies, Vol. 7, Bratislava: Veda, 77Ń92.
- Lermák, I. (2004). Narativní myšlení a skuteĽnost. Ľeskoslovenská psychologie, 48/1, 17-25.
- Lermák, I. (2004). Autobiografická pamŃť a íivotní pšbŃ. In: Sborník prací Filozofické fakulty BrnŃské university. Brno: FF MU
- Lerná, P. (2001). Rozvod, otcové a dŃi. Praha: Eurolex Bohemia
- Dermott, E. (2008). Intimate Fatherhood: A Sociological Analysis. Routledge
- Dobson, J. (2002). Výchova chlapcŃ. Praha: Návrat domŃ
- Erikson, H. E. (2002). DŃství a spoleĽnost. Praha: Argo
- Freedman, J. & Coms, J. (2009). Narativní psychoterapie. Praha: Portál
- Freud, S. (1999). Mimo princip slasti a jiné práce z let 1920 - 1924. Praha: Psychoanalytické nakladatelství
- Fromm, E. P. (2000). Lidské srdce - Incestuální svazky. Praha: Ľeský klub
- Gardner, R. A. (1992). The Parental Alienation Syndrome. Cresskill, New Jersey, USA: Creative Therapeutics
- Gergen, J. K. (1994). Realities and relationships: Soundings in social construction. Cambridge, MA: Harward University Press
- Gergen, K. (1994). Saturated Self. Dilemmas of identity in contemporary life. New York: Basic Books
- Gergen, K. J. (1999). An invitation to social construction. London: Sage

- Gergen, K. J. (2001). Social Construction in Context. London: Sage
- Gilligan, C. (1999). Společnost žen a mužů z aspektu gender. Praha: Open Society Fund
- Gilligan, C. (2001). Jiným hlasem: o rozdílné psychologii žen a mužů. Praha: Portál
- Goody, J. (2006). Proměny rodiny v Evropské historii. Praha: Lidové noviny
- Hartl, P., Hartlová, H. (2000). Psychologický slovník. Praha: Portál
- Horney, K. (2004). Ženská psychologie. Praha: Triton
- Horský, J. & Seligová, M. (1997). Rodina našich předků. Praha: NLN
- Chaloupková, J. & Čalamounová, P. (2004). Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě Praha: SÚAV ČR
- Chrz, V. (2007). Možnosti narativního přístupu v psychologickém výzkumu. Praha, Psychologický ústav AV ČR
- Chrz, V.: Výzkum jako narativní rekonstrukce. In: Lermák, I., Mioviský, M. & Šechan, V. (eds.) (2005). Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku IV. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci
- Karsten, H. (2006). Ženy - muži. Praha: Portál
- Kast, V. (2004). Otcové - dcery, matky - synové. Praha: Portál
- Koepel, Koodje (1998). The Parental Alienation Syndrome (PAS). Heidelberg: Der Amtsvormund
- Listina základních práv a svobod <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- Marková, I. (2007). Dialogičnost a sociální reprezentace. Dynamika mysli. Praha: Academia
- Matějček, Z. (1994). O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál
- Něporová, O. (2005). Harmonizace rodiny a zaměstnání. Rodiny s otci na mateřské dovolené. Praha: VÚPSV

- Plháková, A. (2004). Učebnice obecné psychologie. Praha: Academia
- Poněšický, J. (2004). Fenomén ženství a mužství: psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy. Praha: Triton
- Renzetti, C. M. & Curran, D. J. (2003). Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum
- Ricoeur, P. (2001). Lás a vyprávění. Praha: OIKOYMENH
- Rudolph, J. (2006) Cochemský model. Staženo z <http://www.iustin.cz/art.asp?art=283> dne 12. 1. 2010
- Smith, H. (2004). Děti a rozvod. Praha: Portál
- Sullerotová, E. (1998). Krize rodiny. Praha: Karolinum
- Švarc J, Bakalář E. (2004). Syndrom zavrženého rodiče. Příčiny, diagnostika, terapie. Praktický lékař 1/2004.
- Tuval-Mashiach, R. (2006). Where is the story going? Narrative Forms and Identity Construction in the Life Stories of Israeli Men and Women. In McAdams, D. P., Josselson, R. & Lieblich, A. (Eds.). Identity and Story. Creating self in Narrative (pp. 249 – 268). Washington: American Psychological Association.
- Vágnerová, M. (2000). Vývojová psychologie. Praha: Portál
- Valdrová, J. (2006). Gender a společnost. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně
- Vojnová-Kalivodová, E. & Mašková, H. (1999). Společnost žen a mužů z aspektu gender : sborník studií vzniklých na základě seminářů Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha. Praha : Open Society Fund
- Vybíral, Z. (2006). Diskurzivní psychologie versus diskurzivní analýza? Československá psychologie.
- Warshack, R., A. (1996). Revoluce v porozvodové péči o děti. Praha: Portál
- Wicks-Nelson, R., Israel, A.C. (2003). Behavior disorders of childhood. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall

Yablonski, L. (1995). Otcové a synové. Praha: Portál

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině ve znění pozdějších předpisů

Zoja, L. (2005). Soumrak otců: archetyp otce a dějiny otcovství. Praha: Prostor

Přlohy

Příloha I. 2

Vysoká škola: **Univerzita Palackého v Olomouci**

Katedra: **psychologie**

Fakulta: **filozofická**

Čkolní rok: **2009/2010**

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Noemi Matějková

Obor: Psychologie jednooborová

Rok imatrikulace: 2003

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Plháková Alena, CSc.

Počet stran: 175

Název diplomové práce: Dnešní otec

Abstrakt diplomové práce:

Tato práce se zabývá životními příběhy dnešních otců. V teoretické části práce mapuje formování role otců v rovině identity, ale také z biologického, historického a společenského hlediska. Teoretická část rovněž popisuje jednu ze současných velmi častých podob otcovství, rozvedené otce. Vychází se rovněž základním narativní konstrukce, jejím kategoriím a utváření příběhu.

Výzkumná část si klade za cíl uchopit příběhy těchto dnešních otců, kteří musí vynaložit úsilí, aby se setkali se svými dětmi, bránili-li po rozvodu manželka styku s nimi. Druhou skupinu tvoří jejich muži, kteří o vztah k dítěti zápasit nemusí, zato je životní okolnosti donutily postarat se o ně sami. V příbězích bylo sledováno životní téma, ztvárnění jednání a základní zápletky. V obsahově analytické části byla pomocí metody zachycení vzorců hledána sdílená témata příběhů.

Klíčová slova:

Gender

Identita

Otcovství

Rozvod

Narativní rekonstrukce

Abstract of the graduation thesis

This graduation theses describes the stories of contemporary fathers. Theoretical part of theses deals with the theme of fatherhood from the point of identity, from its psychological, biological, historical and sociological angle. The theory is also focus on divorced fathers as one of contemporary images of fatherhood. Last but not least the theoretical part analyses individual categories of narrative construction.

The aim of the second part based on research procedures is to handle the stories of four contemporary fathers. They have to fight to continue their relationship to their child because their wife obstructs their contacts. Second group consists of four men who don't have to fight for relationship to their child. But the life course forced them to take care of their children, they didn't have any choice. Stories were focused on the life theme, narrative tone and figures. Subject analyses deals with common themes and patterns in all of the stories.

Key words:

Gender

Identity

Fatherhood

Divorce

Narrative construction

Přiloha I. 3

Interview o životním příběhu (McAdams, 1993)

Věichni občas přemýšlíme o svém životě o tom, co se nám podařilo a co nám naopak nevyšlo. Radujeme se z úspěchů, hledáme důvody svých problémů a přemýšlíme o jejich možném řešení. Ráda bych si teď s vámi o vašem životě popovídala, o současnosti i o vašich plánech do budoucna a poslechla si vaše vzpomínky na důležité lidi vašeho života.

1. Každý z nás zažil období přejemná stresující, náročná, i taková, kdy se zdálo nic neděje. Takové období života připomíná kapitolu knihy. Pro někoho může být takovou kapitolou pobyt na střední škole, který byl ukončen volbou povolání. (Další kapitoly se mohou týkat toho, díky čemu jsme na sebe narazili, vašeho otcovství.) Pokuste se teď prosím **určit hlavní kapitoly svého života**. Může jich být tolik, kolik si budete přát, ale doporučovala bych vám, aby **jejich počet nepřesáhl osm**. Každé kapitole dejte název a jen stručně se zmíňte o tom, co způsobuje přechod z jedné kapitoly do druhé.

2. Stejně jako knižní hrdinové, zažil jste i vy několik **důležitých příběhů**. Takových, které váš život někdy posunuly, které byly v něm výjimečné. Příběh by se mohl odehrávat v omezeném časovém úseku. (Příběhem tedy není letní dovolená, ta probíhala během delšího období). Může jí být ale například rozhovor s vaší matkou, který jste tam vedli. U každé příběhy detailně popište, co se stalo, kde jste byli, kdo byl s vámi, co jste dělali a co jste si u toho myslel a cítil. Pokuste se vyjádřit, jaký vliv měl tato příběh na váš životní příběh. Zmínila vás nějak?

Zkuste si tedy vybavit:

- a) Příběhu, kterou byste mohl označit jako nejkrásnější moment svého života.
- b) Takovou příběhu, kterou naopak považujete za nejhorší moment svého života.
- c) Příběhu, která vám připadá jako bod obratu, okamžik, v němž se změnilo vaše chápání sebe sama, nebo která přivedla důležité změny ve vašem životě
- d) Svou první vzpomínku. Nemusí nutně vypadat jako důležitá, je však podstatné, aby byla první.

- e) Jakoukoliv důležitou vzpomínku z dětství, může být jak příjemná, tak i nepříjemná
- f) Jakoukoliv důležitou vzpomínku z období dospívání, opět může být příjemná i nepříjemná.
- g) Jakoukoliv důležitou vzpomínku z období dospělosti, to znamená zhruba nad dvacet let věku.
- (Někou jinou vzpomínku z jakéhokoliv období života, z dětství, dospívání, či z dospělosti.)

3. Vzpomeňte si na **lidi, kteří jsou ve vašem životě důležití**. Mohl byste mi o nich něco říci? Upřesněte, prosím, jaký vztah jste k dané osobě měl, nebo máte a jakým způsobem ovlivnila váš životní příběh.

Zajímalo by mě také, jaké jste měli hrdiny, nebo vzory, lidi, kteří vás výjimečně oslovili svými skutky či myšlenkami. Mohou to být politici, filozofové, sportovci, spisovatelé, či literární postavy.

4. V předchozích otázkách jsme se hodně zabývali minulostí. Teď bych se vás chtěl zeptat na **budoucnost**. Jaké jsou vaše plány, sny a cíle?

5. A teď se prosím zamyslete nad vašimi současnými starostmi a problémy a zkuste mi popsat **dvě oblasti vašeho života, v nichž poslední dobou zažíváte závažný stres, konflikt**, či problém, kterému musíte čelit. Zamyslete se také nad příčinou, které vaše potíže mají a nad možným způsobem jejich řešení.

6. V další části našeho rozhovoru bych se vás ráda zeptala na vaše základní přesvědčení a hodnoty. Můžete mi říci, **co považujete za nejdůležitější hodnotu v lidském životě**? Víte v existenci Boha, či nějaké vesmírné síly, která organizuje a řídí svět? Nebo máte jiná přesvědčení, která byste mohla popsat?

Jaká je vaše politická orientace?

Jak se vaše hodnoty a přesvědčení během života měnily?

7. Probrali jsme teď mnoho oblastí vašeho života. Na závěr bych vás chtěl pořídat, abyste se nad tím, o čem jsme mluvili, zamyslel a zkusil vyjádřit, **co považujete za hlavní téma, či poselství vašeho života. A proč** se vám jeví jako nejdůležitější?